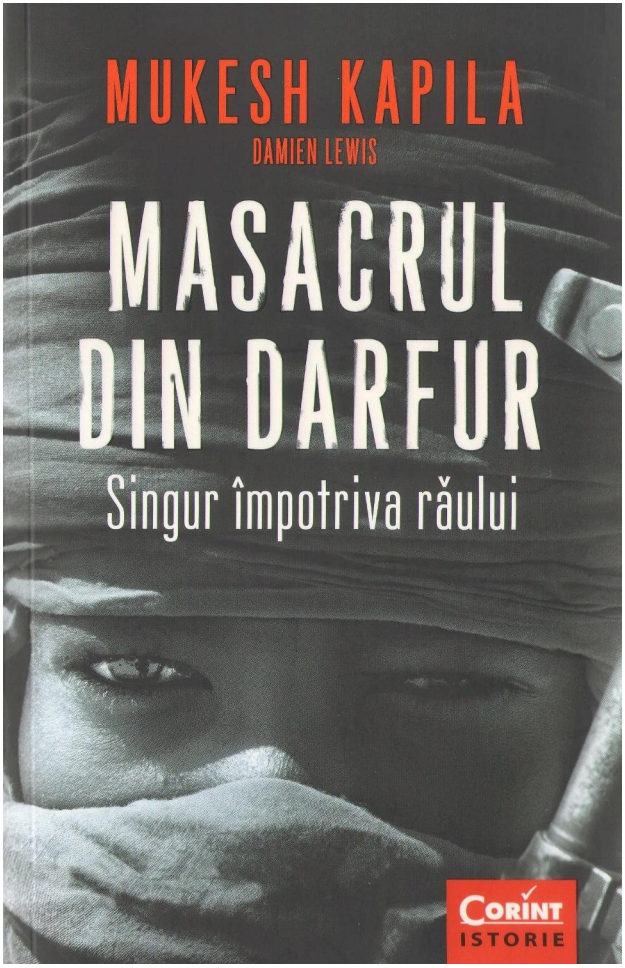
MUKESH KAPILA
DAMIEN LEWIS
MASACRUL DIN DARFUR
Singur împotriva răului
CORINT
ISTORIE

MUKESH KAPILA
DAMIEN LEWIS

MASACRUL DIN DARFUR

Singur împotriva răului

Traducere din limba engleză de Carmen Ion
Prefaţă de Marian Voicu

Editura CORINT, 2015

CORINT ISTORIE

Colecţia Corint Istorie

———————————————————

MUKESH KAPILA with Damien Lewis

AGAINST OF TIDE OF EVIL
2013

———————————————————

———————————————————

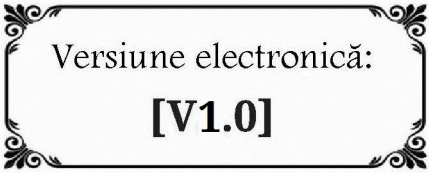

———————————————————
Corectură [V1.0]: mai 2016
———————————————————

DR. MUKESH KAPILA, în prezent profesor la Manchester University, este expert în probleme umanitare şi diplomat internaţional. A lucrat în peste 130 de ţări în funcţii de conducere pentru guvernul britanic, ca şi pentru Organizaţia Naţiunilor Unite, Organizaţia Mondială a Sănătăţii şi Federaţia Internaţională a Societăţilor de Cruce Roşie şi Semilună Roşie. Ca urmare a experienţei pe care a acumulat-o în diverse puncte fierbinţi de pe glob, Kapila s-a concentrat asupra prevenirii genocidului şi a altor crime îngrozitoare împotriva umanităţii în calitate de reprezentant special al Aegis Trust.

DAMIEN LEWIS este un autor britanic multipremiat de bestselleruri internaţionale, publicate în peste 30 de limbi. A colaborat la scrierea mai multor memorii incitante de mare succes, printre care *Slave*, povestea lui Mende Nazer.

Prefaţă

Într-o după-amiază de ianuarie a anului 2003 aterizam la Khartoum, cufundându-ne brusc în mâzga lipicioasă a unei călduri paralizante. Urma să filmăm câteva reportaje. Sudanul părea dintr-odată deschis Occidentului. Invitaţia Ministerului de Externe sudanez a fost surprinzătoare, regimul de la Khartoum având reputaţia unui stat poliţienesc condus cu mână de fier de preşedintele Omar al-Bashir.

Sudanul era considerat de americani un stat sponsor al terorismului: Osama Bin Laden a locuit aici între 1991 şi 1996. Întrucât Bashir a susţinut regimul lui Saddam Hussein în timpul războaielor din Golf, relaţia cu Washingtonul era foarte proastă. Deschiderea era aşadar surprinzătoare, lăsându-mă să cred că sudanezii încercau să profite de relaţia specială cu Bucureştiul (cei mai mulţi studenţi străini în timpul regimului comunist din România erau sudanezi).

Între timp, aveam să aflu că în sud se descoperiseră noi zăcăminte de petrol, ceea ce adusese pretendenţi americani, chinezi şi ruşi la porţile celei mai mari ţări africane. Khartoumul putea plusa, încercând să negocieze cu Vestul ridicarea sancţiunilor şi cu Estul credite ieftine.

Anul 2003 a fost unul de răscruce: pacea cu rebelii din sud părea posibilă. Khartoumul era în război civil cu Sudul negru încă de la cucerirea independenţei, din 1956. După doar câteva luni însă, zvonurile privind atrocităţile comise în altă regiune, în Vest, aveau să se răspândească şi lumea avea să audă din ce în ce mai des un nume asociat cu una din cele mai mari catastrofe umanitare: Darfur.

Două luni mai târziu, avea să aterizeze la Khartoum şi dr. Makesh Kapila, noul coordonator rezident al ONU în Sudan.

Cartea de faţă este un adevărat thriller. Cu imagini puternice şi un ritm rapid al naraţiunii, are câteodată aerul unui scenariu de *blockbuster* (în care apar, în carne şi oase, George Clooney, Kofi Annan, Omar al-Bashir, şefi de stat şi de guvern, agenţi secreţi).

Mukesh Kapila este ceea ce se cheamă un *whistleblower*, un avertizor, o persoană care alege să denunţe pentru binele public neregulile, corupţia, ipocrizia, laşitatea din organizaţia pentru care

lucrează. Kapila, unul dintre demnitarii de rang înalt ai Organizaţiei Naţiunilor Unite, şeful Misiunii ONU în Sudan, condamnă eşecul organizaţiei sale în a preveni genocidul din Darfur, tăcerea instalată ipocrit la cartierul general de la New York. Este, probabil, *whistleblower*-ul cu cea mai înaltă funcţie dintr-o organizaţie publică de până acum. Alături de el stau alte figuri „celebre” ale ultimilor ani: Julian Assange şi Edward Snowden.

Kapila demontează în faţa noastră mecanismele viciate ale ONU, ne conduce prin labirintul vertical al birocraţiei, ne prezintă funcţionarii aparent inofensivi, „mandarinii” din umbră, cei care la un prânz copios iau decizii de viaţă şi de moarte pentru popoare întregi.

Autorul se consideră un diplomat incomod. În Irak fusese judecat *in absentia* pentru „pătrundere ilegală în ţară şi instigare la rebeliune împotriva statului irakian” şi condamnat la moarte. Cel care avea să îl aducă, viu sau mort, urma să primească o recompensă de 100.000 de dolari.

După misiunile din Rwanda, Kosovo, Afghanistan, Angola, Sierra Leone, Sri Lanka, Coreea de Nord, Irak, la numai 48 de ani, Kapila este surprins de poziţia înaltă în care este numit, aceea de coordonator plenipotenţiar în Sudan. Expert în misiuni umanitare, crede că a văzut tot ceea ce se poate imagina în materie de atrocităţi. Are însă ocazia să vadă cum în proximitatea sa, în Darfur, începe un adevărat genocid. Autorităţile de la Khartoum îi confirmă nonşalant că vor aplica „soluţia finală”, convinse că diplomaţii coruptibili ai Occidentului nu vor reacţiona, aşa cum nu o făcuseră nici până atunci.

Din martie 2003, când apar primele zvonuri privind masacrele din Vest, Kapila se zbate pentru a documenta situaţia din teren şi, mai apoi, pentru a-i preveni pe colegii din cancelariile occidentale că în Darfur are loc cel mai mare genocid din istoria recentă.

Kapila este, el însuşi, un supravieţuitor al genocidului. Din memoria de dincolo de naşterea sa, din povestirile bunicii sale, îi apare obsedant figura unui elveţian care lucra pentru Crucea Roşie şi care, în timpul refugiului care a urmat împărţirii Indiei în 1947 în India şi Pakistan „la fiecare oprire, el cobora din tren şi înfrunta masele înarmate cu puşti şi cu săbii având în mâini doar steagul. Şi, ca prin minune, curajul acestui om extraordinar a ţinut trenul şi pe ocupanţii lui în siguranţă până ce au traversat graniţa şi au intrat în

India. El salvase viaţa bunicii şi pe cea a copiilor ei. Dacă n-ar fi existat Crucea Roşie, eu nu m-aş fi născut”.

Pe fundalul povestirii din Sudan, se derulează povestea intimă a autorului: dr. Kapila este indian din casta brahmanilor („în *Bhagavad Gita* – echivalentul hindus al Bibliei creştine sau Coranului musulman Kapil Rishi este nepotul lui Brahma”), cu o descendenţă sacră care îi legitimează acţiunile în favoarea celor săraci şi oprimaţi.

A luptat din greu pentru fiecare şansă ce i s-a oferit: pentru bursa în Anglia care îi va schimba viaţa, pentru postul de medic în comitatul Cambridgeshire, pentru tânăra doctoriţă albă care făcea apostolat în comunităţile sărace din India şi care avea să-l ceară în căsătorie, pentru cele trei fiice... Este un *outsider* al unei lumi coloniale apuse şi care avea să ajungă în chiar miezul ei de putere, la Londra, în Ministerul de Externe şi apoi la ONU.

De mic, contemplând un sac cu ajutoare primite de la americani, are revelaţia dramei poporului său: „Acum ştiam însă adevărul: trăiam pe seama ajutoarelor trimise de un popor aflat la jumătate de glob distanţă de noi. Dacă a existat un moment în care mândria mea copilărească a încasat o lovitură, atunci a fost”.

„Dumnezeu nu ne cere să reuşim, ci doar să facem tot ce ne stă în putere”, spunea Maica Tereza. O istorie a secolului XX şi a începutului de secol XXI este o istorie a masacrelor, a unei umanităţi care luptă cu răul visceral. Kapila trece în revistă rapid politica Occidentului în toate zonele sensibile ale globului, iar concluziile sunt amare: „De multe ori în istoria recentă câştigasem războaie şi pierdusem păci”.

La Srebrenica, în 1995, circa 10.000 de bosniaci civili căutaseră protecţie în „adăpostul sigur” al ONU, apărat de o garnizoană formată din 400 de olandezi din forţele de menţinere a păcii. Armata sârbă încercuise adăpostul şi ceruse să-i fie predaţi toţi bosniacii musulmani, ceea ce s-a şi întâmplat. Comandantul forţei olandeze ceruse permisiunea de a riposta, însă ONU a refuzat. După evenimentele de la Srebrenica, sentimentul de ruşine a luat asemenea proporţii în Olanda, încât a dus la căderea guvernului, „însă eşecul principal aparţinuse ONU, şi totuşi nimeni din cadrul acelei auguste instituţii nu fusese vreodată tras la răspundere. Maimarii ONU – printre care şi Kofi Annan – scăpaseră nepedepsiţi”.

În Sierra Leone, „rebelii din cadrul RUF se specializaseră în

amputări – retezarea braţelor şi picioarelor cu macetele – ca modalitate de a răspândi frica”.

De data aceasta, în Sudan, victimele sunt africanii negri trataţi ca nişte cetăţeni de mâna a doua de către arabii care au preluat puterea la Khartoum. Vizitele sale în Sudanul de Sud, unde îl cunoaşte pe şeful Armatei Poporului pentru Eliberarea Sudanului, John Garang, îi arată amploarea crizei: „Malnutriţia era endemică printre copii. Copiii se năşteau prematur şi sub greutatea normală şi sufereau de probleme de dezvoltare, iar bolile erau larg răspândite. Malaria domnea, apa şi condiţiile de igienă erau practic inexistente, la fel şi îngrijirea sănătăţii şi educaţia. [...] Nimic din ceea ce văzusem până atunci în călătoriile mele în cele mai sărace colţuri ale lumii nu se compara nici pe departe cu situaţia din sudul Sudanului, iar supărarea lui Garang pentru lipsa de implicare a ONU căpăta acum mai mult sens”.

Urmează apoi relatările din Darfur, care devin tot mai numeroase: „«Dacă prind o femeie gravidă, îi taie burta», a adăugat Idris. «O taie şi, dacă e băieţel, îl aruncă în foc. Îţi dai seama – *în foc!* Iar dacă e fetiţă, o lasă acolo să moară». Au pornit să-mi povestească despre femeile răpite. Fetiţe nu mai mari de şase sau şapte ani care fuseseră violate. Unele din ele de faţă cu mamele lor. Soţi obligaţi să se uite cum soţiile le erau bătute şi violate în repetate rânduri. De multe ori femeile erau răpite de călăreţi şi duse în taberele lor. Unele se întorceau acasă după câteva zile, iar altele dispăreau pur şi simplu”.

Relatările din Darfur îi amintesc de Rwanda părăsită de ONU şi de toate organizaţiile umanitare chiar în timpul masacrelor. Singurele care rămăseseră pe loc erau măicuţele indiene din Misiunea Maicii Tereza. Cele văzute îl vor bântui toată viaţa: „Ne-am simţit atraşi de bisericuţă precum o molie de flacără. Cu cât ne apropiam, cu atât duhoarea devenea mai grea. În timp ce străbăteam poteca ce ducea spre uşă, am văzut câini costelivi care rodeau ceva – mădulare umane. Ne-am oprit în faţa uşii deschise şi am aruncat o privire peste prag. Primele lucruri pe care le-am remarcat au fost amvonul şi numerele imnurilor notate pe o tablă lipită de perete. Sub ea se afla o grămadă de corpuri omeneşti contorsionate – bărbaţi, femei, bătrâni, copii, chiar şi prunci. Am văzut femei dezgolite de la brâu în sus şi cu sânii tăiaţi. Am văzut un bebeluş atârnat la sânul mamei moarte; avea picioarele secerate. Bisericuţa părea să poată adăposti circa 200 de oameni,

dar cel puţin 1.000 de cadavre fuseseră îngrămădite înăuntru. Nici nu puteam intra din cauza mormanului de leşuri. Toate ferestrele bisericii fuseseră sparte de gloata hutu care îşi croise drum cu forţa. Unele mâini retezate ţineau în continuare Biblii, în postura în care oamenii fuseseră surprinşi în timpul rugăciunii. Peter şi cu mine ne-am întors şi am plecat fără a schimba o vorbă. Nu aveam ce ne spune. Niciun cuvânt nu putea descrie grozăvia pe care o văzusem."

Gândindu-se la organizaţia pentru care lucrează, autorul îl citează pe Edmund Burke: „Pentru ca răul să triumfe, nu e nevoie decât de câţiva oameni de bine care să nu facă nimic". Kapila se confruntă cu indiferenţa şefilor săi din ONU, dar şi cu propria conştiinţă, devenind „prizonierul propriei funcţii". Masacrele la care a fost martor ocular, de la Srebrenica şi Rwanda până la Sierra Leone şi Irak, îl determină să îşi pună întrebări: „Am pus problema şi în particular, la New York: «dacă nu eu, atunci cine avea să reacţioneze?». Întrebarea mea s-a lovit de un zid de răspunsuri echivoce şi de tăcere. Mi-am amintit că îmi jurasem *că dacă îmi va sta în putere nu voi lăsa niciodată răul să triumfe*. Dar dacă era să reacţionez – sub ce formă, încă nu ştiam –, mai întâi de toate aveam nevoie de dovezi. Vorbele sunt una, dar pentru a lua poziţie aveam neapărat nevoie de probe".

Kapila înţelege că este vorba de epurarea etnică, iar mijloacele folosite sunt bombardarea aeriană, urmată de atacurile la sol ale forţelor armate sudaneze şi miliţiilor. Şi îi cunoaştem şi pe făptaşi: „cei aflaţi la cârma regimului de la Khartoum, plus Muhabaratul [poliţia secretă sudaneză], împreună cu Janjaweed [miliţiile loiale Khartoumului]". Ce nu ştia încă era amploarea distrugerii.

Statul sudanez este pentru Kapila unul poliţienesc, iar orice încercare de a avea un dialog onest cu reprezentanţii săi este inutilă. Pe măsură ce încearcă să se implice tot mai mult în Darfur, relaţiile cu Guvernul sudanez devin tot mai aspre: „«Cine mama dracului te crezi? Asta e ţara noastră! Noi controlăm aici lucrurile! E treaba noastră! Nu a nenorocitului de ONU! O să fii dat afară în şuturi din Sudan!» Nu obişnuiesc să înjur, şi cu siguranţă nu în discuţii cu miniştrii ţării-gazdă, însă de data asta am văzut roşu în faţa ochilor. «Atunci faceţi naibii ce vreţi!» am ţipat înainte de a închide telefonul".

Pentru a strânge informaţii, riscă totul într-o misiune secretă:

„Un scandal uriaş avea să izbucnească dacă se afla că şeful coordonator plenipotenţiar al ONU angajase pe cineva care să pătrundă în asemenea chip în Darfur”.

Kapila începe apoi un turneu prin cancelariile europene cu două scopuri: de a strânge bani pentru asistenţa umanitară în Darfur şi de a semnala atrocităţile comise.

Britanicii de la care aştepta soluţii ferme şi imediate îl dezamăgesc, aceştia „dând la schimb suferinţele populaţiei din Darfur pe semnarea acordului de pace”. Nici la sediul ONU nimeni nu este dispus să se implice în ceea ce ştiau că se transformă în genocid. Kapila este dezamăgit: acest loc „încărcat de istorie, în care ţările mici se presupunea că erau egalele statelor mari. Pentru cei care, ca şi mine, credeau cu putere în aceste lucruri, era Mecca”; dar aici nimeni nu este dispus să ia vreo măsură: „Ne pregăteam să facem faţă unei crize umanitare de proporţii gigantice, când ceea ce ar fi trebuit să facem era să oprim declanşarea furtunii”.

Kapila înţelege că istoria se repetă şi ONU putea să se facă iar vinovată de un eşec colectiv şi incredibil prin păstrarea tăcerii asupra ororilor din Darfur şi devine conştient de misiunea sa: „Singur în biroul meu din Khartoum, în seara aceea am trăit un moment de «evrika», o revelaţie electrizantă. Am înţeles cu absolută claritate ce aveam de făcut: «să acţionez în orice mod posibil pentru a opri răspândirea răului». Odată cu realizarea răspunderii uriaşe care îmi revenea, m-am simţit total eliberat. Indiferent de atitudinea, abuzivă sau nu, cu care aveam să fiu tratat de ONU, aveam datoria personală de a acţiona, ghidat pur şi simplul de propriul simţ al binelui şi răului”.

Atunci când Guvernul începe operaţiuni masive şi sistematice de curăţare a întregii regiuni şi chiar şi a taberelor de refugiaţi de lângă Khartoum, Kapila îşi dă seama că îi mai rămâne o singură soluţie. Începe să adune date concrete, cifre, probe şi mărturii: „În fiecare sat voiam să aflu câte violuri se întâmplaseră, câţi morţi erau, câte femei fuseseră răpite. Voiam numele satelor, ora atacului şi componenţa exactă a bandelor de criminali. Nu mă mai interesau istoriile personale, oricât de înfiorătoare erau, ci date precise şi specifice cu care să îi prind pe criminali şi să-i arunc în spatele gratiilor. Am cerut să-mi fie trimise numai informaţii verificate şi oamenii mei s-au pus imediat pe treabă. Piesa se

apropia acum de actul final.”

Kapila vrea să îi convingă pe şefii săi că vinovaţii trebuie aduşi în faţa Curţii Penale Internaţionale, dar britanicii şi americanii sunt pur şi simplu amuzaţi de intenţia sa. În cele din urmă, însă, după aproape un an de la începutul mandatului său ca şef al misiunii ONU în Sudan şi de la începutul atrocităţilor din Darfur, ONU se decide să îl concedieze, pentru că face „prea multe valuri”.

Nu mai are timp şi nici ce pierde, aşa că, după ce intră în posesia informaţiilor din Darfur, se decide: va ieşi în presă, va spune lumii întregi ceea ce ONU voia să ascundă. Efectul e uriaş: toată presa internaţională îi preia declaraţiile. Primele pagini ale celor mai mari ziare din lume vorbesc acum de genocidul din Darfur. Iar la sediul central al ONU se produsese o „consternare adâncă [...]. Oameni aflaţi în posturi-cheie «fugeau de colo-colo ca nişte găini cu capetele retezate»”. Poliţia secretă sudaneză nu rămâne, însă, indiferentă: „Dr. Kapila, ne-ai insultat ţara! [...] Cât de curând vei fi găsit mort şi meriţi să ajungi în iad!”

Kapila notează succint urmarea demersului său: „Concluziile trase ca urmare a anchetei oficiale au fost aduse la cunoştinţa lui Kofi Annan. În document se arăta că existau probe *prima facie* că în Darfur se comiseseră «crime împotriva umanităţii şi crime de război, inclusiv acte cu intenţie de genocid». În consecinţă, Consiliul de Securitate a fost obligat să sesizeze Curtea Penală Internaţională de la Haga. CPI şi-a început propriile investigaţii în iunie 2005, inculpând mai mulţi membri din vârful ierarhiei regimului de la Khartoum, inclusiv pe preşedintele sudanez, Omar al-Bashir. I-au fost aduse cinci capete de acuzare pentru crime împotriva umanităţii, două pentru crime de război şi trei pentru genocid. Lista de infracţiuni pentru care a fost inculpat al-Bashir – primul şef de stat în funcţie pus sub acuzare de către CPI – arăta ca scenariul unui film horror: crime, exterminare, tortură, viol şi aşa mai departe.”

Dar ce s-a întâmplat, după 11 ani, cu personajele acestui thriller? „Arhitectul-şef al genocidului – Omar al-Bashir – rămăsese preşedintele Sudanului; mâna lui dreaptă – Ahmed Haroun, comandantul operaţiunilor militare – fusese promovat într-o funcţie politică de mare însemnătate. Miliţiile Janjaweed scăpaseră în mare parte nepedepsite, iar şeful lor – Musa Hilal – dobândise şi mai mare putere. Pe scurt, nu numai că cei responsabili nu fuseseră

aduşi în faţa justiţiei, dar arhitecţii soluţiei finale din Darfur fuseseră recompensaţi financiar, personal şi politic pentru crimele lor odioase. Cât despre justiţie, reconciliere şi revenirea la normal – acestea rămăseseră o himeră”.

Sudul Sudanului a devenit independent în 2011, în urma unui referendum, şi este măcinat acum de război civil. Banii, puterea şi petrolul sunt din nou cauzele, iar politicienii locali, companiile internaţionale şi marile puteri ale lumii sunt, din nou, actorii. Iar în zona de frontieră dintre Sudan şi Sudanul de Sud au loc din nou atrocităţi, la care Kapila, de data aceasta un simplu civil, asistă neputincios şi aude acelaşi ordin ca în Darfur, în 2003: „Trebuie să curăţaţi locul lună. Să-i măturaţi, să-i ştergeţi de pe faţa pământului, să-i zdrobiţi. Să nu-i aduceţi înapoi vii. Nu avem loc pentru ei în ţara asta”.

Cât despre Darfur, în 2015 încă nu este pace. Încă mai au loc lupte între miliţiile locale. Încă mai sunt arse satele şi masacraţi civilii. Statisticile sunt vagi: peste 500.000 de victime, 3.000.000 de refugiaţi. Kofi Annan îşi va păstra funcţia până în 2006, recunoscând abia spre finalul mandatului că „tragedia din Darfur a atins un punct critic. Este nevoie de întreaga atenţie a Consiliului de Securitate şi de măsuri urgente”.

Această admirabilă confesiune este dovada că un singur om poate schimba soarta a milioane de vieţi. Mărturia de credinţă a lui Mukesh Kapila este temelia morală pe care se poate zidi lumea liberă: *„acţiunile unei singure persoane pot schimba lucrurile*. Poţi şi trebuie să iei poziţie în faţa răului absolut, oricât de mare ar fi miza în termeni personali şi oricât de înfricoşătoare ţi s-ar părea consecinţele. Şi poţi să o faci de unul singur şi să nu te numeri printre oamenii de bine care stau cu mâinile în sân”.

MARIAN VOICU
martie 2015

Pentru oamenii din Crucea Roşie şi Semiluna Roşie, cei care mi-au oferit darul originar al vieţii.

Şi care şi-au deschis inimile faţă de mine în timp ce toţi ceilalţi m-au alungat.

MUKESH KAPILA

Şi pentru Roger Hammond, frate şi prieten adevărat, plecat dintre noi, dar nu uitat de cei care l-au iubit – ştiţi voi cine.

Semper fidelis.

DAMIEN LEWIS

Nota autorului

Mulţi ani am rezistat tentaţiei de a aşterne pe hârtie această mărturie deoarece nu am avut puterea să retrăiesc amintirile şi sentimentele dureroase pe care eram convins că avea să le răscolească. Numai insistenţele prietenilor cu privire la datoria pe care o am de a-i ajuta pe cei confruntaţi cu dileme şi probleme similare m-au determinat să împărtăşesc lumii ceea ce am de zis.

Cartea aceasta nu s-ar fi născut fără sprijinul lui E.Z. şi al lui R.H., supravieţuitori ai Holocaustului, oameni care m-au inspirat şi care şi-au păstrat încrederea în umanitate în ciuda a tot ce au trăit. Mulţumiri speciale lui Bayarmaa Luntan, care a stăruit permanent pe lângă mine pentru a duce la bun sfârşit sarcina pe care mi-am asumat-o.

Pe parcursul redactării volumului am fost – inevitabil – nevoit să mă autoevaluez, atât privitor la ceea ce las în urmă, cât şi la formarea mea ca profesionist şi ca om. Mulţi dintre membrii familiei mele, dintre prieteni şi colegi mi-au influenţat concepţiile şi sistemul de valori. Bunica dinspre partea mamei, Vidya Wati, m-a învăţat să nu-mi uit niciodată rădăcinile. Profesorul J.C. Drew, preot din Congregaţia Fraţilor Creştini de la St. Johns School din India, mi-a călăuzit primii paşi.

Mentorii pe care i-am avut ulterior în Anglia, Peter Waghorn la Wellington College şi Sir Alee Cairncross la Oxford, m-au încurajat şi m-au făcut să cred în propriile forţe. Mai târziu, dr. David Nabarro m-a învăţat să gândesc logic, iar Peter Penfold, fost înalt comisar britanic pentru Sierra Leone, mi-a arătat ce preţ trebuie plătit pentru curajul de a rosti adevărul. Nu în cele din urmă, şefa mea, doamna Clare Short, prima deţinătoare a funcţiei de secretar de stat pentru Dezvoltare Internaţională din cadrul guvernului britanic, mi-a demonstrat că autoritatea înseamnă mai mult a face bine decât a face ceea ce trebuie făcut.

Toată viaţa mea am avut norocul să fiu înconjurat de prieteni şi colegi buni, care mi-au fost totodată şi criticii cei mai aspri. Ei nu s-au ferit niciodată să-mi atragă atenţia asupra numeroaselor mele limitări, rămânându-mi însă mereu alături. Le sunt recunoscător tuturor, şi mai ales Nadiei El Maaroufi şi lui Isabelle Balot, asistentele mele speciale la misiunea ONU din Sudan, pentru

loialitatea lor neclintită în vremuri de mare dificultate pentru mine.

Cartea aceasta reflectă propriile amintiri, fiind documente compilate în perioada respectivă cu ajutorul unor colegi care au trecut împreună cu mine prin aceleaşi experienţe şi au fost dispuşi să mă asiste. Acolo unde am considerat necesar, am modificat numele unor persoane, fie pentru a le proteja de posibile represalii, fie pentru a le permite să-şi continue munca în domeniul umanitar şi de clădire şi menţinere a păcii.

Orice erori apărute în cadrul relatării îmi aparţin în exclusivitate şi voi fi mai mult decât fericit să le corectez în ediţiile viitoare.

MUKESH KAPILA
Geneva, 2013

Prolog

Vechiul ceas de mână Favre-Leuba al tatei stă pe birou în timp ce scriu. În faţa mea, fereastra se deschide spre Alpii elveţieni, maiestuoşi şi cu crestele acoperite de zăpadă. E iarnă şi tocmai am trecut prin ceea ce s-ar putea numi un atentat la viaţa mea.

În dimineaţa aceasta am pornit devreme din Geneva spre o căsuţă amenajată ca birou de lucru în creierii munţilor. Aici urma să mă întâlnesc cu Damien Lewis, un scriitor profesionist care intenţiona să mă intervieveze timp de mai multe zile pentru a pune cumva în ordine evenimentele din anul petrecut de mine în Sudan.

Am lucrat împreună toată dimineaţa, după care eu am sugerat să facem o pauză şi să luăm maşina pentru a vizita o frumoasă vale din apropiere. Era o zi de ianuarie rece şi, deşi cerul era senin şi însorit, totul în jur era îngheţat. Am pornit la drum în vechiul meu Renault şi după scurt timp am încetinit pentru a putea admira peisajul. Am ajuns într-o vale, de unde drumul începea să urce, şi pentru prima oară în ziua aceea soarele mi-a bătut drept în ochi.

Am orbit instantaneu şi parbrizul s-a înceţoşat în mii de raze strălucitoare. Incapabil să mai disting ceva, am apăsat pe frână şi am încercat să virez înspre locul unde bănuiam că se afla şoseaua. Maşina s-a oprit cu o smucitură, ieşind pe jumătate afară de pe drum. Am oprit motorul şi timp de o secundă Damien şi cu mine ne-am uitat tăcuţi unul la celălalt.

— A fost... cât pe-aci, am remarcat eu cu o voce uşor tremurătoare. Am avut noroc că nu mergeam deloc cu viteză. Cred că ar trebui să curăţăm parbrizul.

— Nu l-ai curăţat azi dimineaţă? m-a întrebat Damien.

I-am răspuns că da, dar nu foarte bine, după câte se părea.

Am căutat în jur ceva cu care să râcâim geamul, apoi ne-am apucat de treabă. După câteva secunde, Damien s-a oprit. A ridicat racleta şi mi-a arătat-o cu o privire perplexă.

— Ce Dumnezeu e asta? a întrebat indicând o mizerie maronie şi cleioasă lipită de racletă şi care lăsase urme pe parbriz.

Am clătinat din cap.

— N-am idee. E chiciură? Nu pare.

— Nu, nu e chiciură, a adulmecat el racleta. E răşină epoxidică, a adăugat cu o expresie întunecată întipărită pe faţă, un amestec de

incredulitate şi îngrijorare. Mukesh, ce caută răşina asta pe parbrizul tău?

Am ridicat din umeri. N-aveam habar ce este o răşină epoxidică.

Damien mi-a arătat urmele de spray care traversau parbrizul.

— Mukesh, uite, cineva ţi-a stropit tot parbrizul cu răşină epoxidică.

— Dar ce e răşina epoxidică, mai exact? am întrebat eu.

— E ceva asemănător unor fibre de sticlă lichide. Se foloseşte la repararea bărcilor şi altele de genul acesta. E incredibil de lipicioasă şi imposibil de curăţat. Când se usucă, se întăreşte ca plasticul.

A tăcut câteva clipe.

— Întrebarea e de ce ţi-ar stropi cineva parbrizul cu aşa ceva?

— Poate din greşeală, m-am aventurat eu. Sau o fi fost un act de vandalism.

— Mukesh, e imposibil ca să-ţi fi stropit cineva accidental parbrizul cu o răşină. Iar dacă ar fi vrut să-ţi vandalizeze maşina, ar fi spart geamurile cu o cărămidă, ar fi distrus farurile sau ar fi mânjit maşina cu vopsea. Nimeni nu foloseşte substanţa asta pentru a vandaliza o maşină.

— Ce vrei să spui cu asta? l-am întrebat.

În loc să-mi răspundă, a dat ocol maşinii pentru a cerceta geamul dinspre scaunul pasagerului.

— Vezi, au dat cu spray şi aici.

A ajuns în spatele maşinii.

— Şi pe geamul din spate. Mukesh, ascultă, cineva a stropit cu răşină epoxidică toate geamurile maşinii.

A aruncat o privire la oglinzile laterale.

— Dumnezeule, până şi oglinzile!

S-a apropiat de mine, în faţa maşinii.

— Deci ce înseamnă toate astea?

— Nu ştiu, am răspuns eu.

Chiar n-aveam idee. Totul părea atât de ciudat.

— OK, hai să ne gândim. În dimineaţa asta a căzut chiciură. Spui că ai încercat să cureţi parbrizul?

— Da. Cu ştergătoarele şi cu apa din spălătorul de parbriz, dar mi s-a părut că nu s-a curăţat prea bine. M-am gândit că geamul îngheţase şi că dacă pornesc radiatorul se va dezgheţa.

— Bun, deci din Geneva ai pornit spre vest, nu-i aşa? Soarele răsare la est. Întâmplător, nu te-ai îndreptat în direcţia răsăritului.

Dacă ai fi făcut aşa, ai fi fost pe autostradă când soarele s-ar fi reflectat în parbriz şi ai fi fost complet orbit. Deci ce s-ar fi întâmplat dacă, în loc să porneşti înspre vest, ai fi pornit către est?

— Păi, presupun că cel mai probabil aş fi făcut un accident.

— Exact. Şi asta mergând cu viteză mare pe autostradă. Numai că soarele s-a reflectat în parbrizul tău la amiază aici, când rulam cu puţin peste 30 de kilometri la oră, ca să admirăm peisajul.

A gesticulat spre zona aflată mai jos, în vale.

— Şi ai reuşit să opreşti maşina chiar înainte de a ne prăbuşi acolo. Ce concluzie tragi?

— Cred că am avut noroc.

— Aşa e. Deci, pentru a reveni la întrebare: de ce ţi-ar stropi cineva maşina cu răşină epoxidică?

— Probabil e un soi de avertisment...

— Asta în cel mai bun caz, dacă nu cumva a fost un atentat la viaţa ta ori a noastră, a amândurora. Bun, şi acum spune-mi de ce ar vrea cineva să te ucidă, asta presupunând că tu ai fost ţinta? Şi să nu uităm toate ameninţările cu moartea pe care le-ai primit în ultimii ani.

— Hm... Sudanul?

— Da. Sudanul. Sudanul şi, mai precis, îmi închipui că e vorba de Darfur...

Cu ajutorul unei soluţii antigel am reuşit să curăţăm parbrizul pe o porţiune cât să pot vedea. Odată întorşi la căsuţă, Damien m-a îndemnat să raportez cele întâmplate la poliţia de pe lângă misiunile diplomatice din Geneva – statutul meu fiind acela de diplomat –, ca şi la celelalte autorităţi abilitate să cerceteze astfel de cazuri. A urmat o anchetă în cadrul căreia o cetăţeancă de naţionalitate sudaneză, care mă urmărise comportându-se într-un mod suspect, a fost investigată cu atenţie. De-a lungul anilor, am afirmat în nenumărate rânduri că nu am nimic împotriva poporului sudanez. Dimpotrivă: sudanezii îmi sunt foarte dragi şi niciodată nu am refuzat să colaborez cu ei în cadrul activităţilor mele umanitare.

Aproape peste noapte, femeia investigată a dispărut din Geneva. Bănuiesc că fie s-a întors de bună voie, fie a fost rechemată în Sudan. Anchetatorii nu se mai loviseră de un caz similar, în care o răşină epoxidică să fi fost utilizată cu acest scop, însă au admis că pe vreme de iarnă şi în condiţiile unui soare foarte puternic, metoda se putea dovedi eficientă în uciderea, rănirea sau măcar înspăimântarea cuiva. Am fost sfătuit să iau măsuri de precauţie

suplimentare şi cu asta cazul a fost închis.

Se împlineau aproape zece ani de când îmi ocupasem poziţia de şef al misiunii ONU în Sudan şi adevărul este că ameninţările cu moartea nu se sfârşiseră. Se mai răriseră, dar când credeam că se terminaseră, primeam câte un apel pe telefonul mobil şi o voce sinistră îmi spunea: „Dr. Kapila, nu am uitat ce ai făcut. Nu vom uita niciodată şi, într-o zi, când te vei aştepta cel mai puţin, vom pune mâna pe tine...”

Oricât de des mi-am schimbat numărul de telefon, apelurile nu au încetat. Bănuiesc că nu e chiar atât de greu să iei urma cuiva şi să-l ţii în vizor, mai ales dacă miza este suficient de mare pentru a justifica timpul şi efortul consumat.

Şi, foarte probabil, aşa şi este: la circa zece ani de la declanşarea genocidului din Darfur, miza rămâne incredibil de mare. Sunt permanent supus ameninţărilor pentru că genocidul acesta este fără de sfârşit. Într-un fel, este cel mai de succes genocid din lume, pentru că criminalii au obţinut tot ce şi-au propus: au exterminat sute de mii de oameni; au răspândit pe unde au trecut teroarea şi au distrus sentimentul identităţii în victimele lor în asemenea măsură, încât acestea se tem în continuare să revină pe pământurile care le aparţin; mai mult, le-au distrus fizic mijloacele de supravieţuire, pentru a face întoarcerea acasă de două ori mai dificilă.

Aşa că, la un deceniu după începutul ororii, Darfurul rămâne golit de populaţia băştinaşă, circa trei milioane dintre aceştia trăind în tabere de refugiaţi ori ca RI (refugiaţi intern). Mai mult decât atât, genocidul s-a soldat cu un imens succes în ochii celor care l-au orchestrat – oameni aflaţi sub protecţia guvernului sudanez –, deoarece niciunul dintre ei nu a fost adus în faţa justiţiei.

Aceasta nu înseamnă că evenimentele pe care le-am înfăţişat în această carte – când am încălcat toate regulile unanim acceptate şi am denunţat crimele comise la Darfur – nu au avut niciun impact. Chiar dimpotrivă. Acţiunile mele au stârnit o furtună în presa internaţională şi au declanşat o cotitură în evoluţia situaţiei din Darfur. La numai câteva zile după ce am părăsit pentru ultima oară Khartoumul, ONU şi câteva guverne ale unor ţări importante au fost obligate să ia măsuri.

Presupun, prin urmare, că *toate acestea* nu pot fi uitate de serviciile secrete ale regimului de la Khartoum şi că acesta este motivul pentru care mi-au transmis un avertisment atât de dur într-

o zi de iarnă în Alpii elveţieni. Dar nu sunt genul de persoană uşor de adus la tăcere. N-am fost nici în primăvara lui 2004, când am denunţat pentru întâia oară ororile petrecute la Darfur, şi aşa am rămas şi acum, când m-am hotărât să aştern pe hârtie ceea ce am văzut şi ştiu.

După ce maşina mi-a fost stropită cu răşină epoxidică, Damien m-a întrebat dacă vreau să continui cu scrierea cărţii. Răspunsul meu a fost un „da” ferm. Nu am ales tăcerea în 2004 şi nu o voi alege nici acum.

Pentru cei dintre noi care vor să se asigure că „niciodată” va deveni o realitate, tăcerea nu va reprezenta nicicând o alegere, chiar dacă pentru asta am putea plăti cu propria viaţă.

Unu

Fiecare spinare trebuie să-şi poarte propria povară.
Înaintaşul meu, gânditorul Kapila (cca 500 î.e.n.)

Ceasul a sunat la ora două noaptea. Casa era cufundată în linişte şi întuneric în timp ce mă pregăteam de plecare, încercând să nu o trezesc din somn pe soţia mea, Helen. După două decenii în care mă aventurasem în punctele cele mai fierbinţi de pe glob, mă obişnuisem să călătoresc cu bagaje puţine şi să părăsesc pe tăcute casa în toiul nopţii. Nu-mi împachetasem decât o valiză pentru drumul către noua mea slujbă din Sudan.

Mi-am furişat capul pe după uşile camerelor unde dormeau fiicele mele şi mi-am luat silenţios rămas bun. Fetele noastre au câte un prenume englezesc, care reflectă cetăţenia lor britanică, şi unul indian, care reflectă moştenirea indiană.

Cea mai mare dintre ele este Rachel *Prakash*, care înseamnă „lumină” în limba mea maternă, hindi. Rachel este genul raţional şi pragmatic. A judecat plecarea mea în Sudan prin prisma spiritului ei practic: „Face parte din îndatoririle de serviciu ale tatei”. A doua fiică este Lois *Vidya*, care înseamnă „cunoaştere”. Dintre fetele mele, Lois este cea care se bazează cel mai mult pe instinct. M-a sprijinit enorm când a aflat că plec în Sudan, cu toate că ştia că voi lipsi luni întregi de acasă. Era mândră că tatăl ei mergea „să salveze lumea”, aşa cum descriau fiicele mele misiunile pe care le îndeplineam la capătul pământului.

A treia fiică a noastră este micuţa Ruth. Numele hindus pe care i l-am ales este *Maya* – „iluzie” căci a venit ca un fel de adaos târziu la clanul Kapila. Am tratat-o mereu ca pe mezina familiei, cu toate că este probabil cea mai înţeleaptă dintre noi toţi şi ştie instinctiv că, ori de câte ori plec undeva departe, fac „un lucru bun”.

Mi-am petrecut mulţi ani din viaţă în serviciul Departamentului pentru Dezvoltare Internaţională (DFID) al guvernului britanic, aşa că fetele au crescut într-o ambianţă în care „salvarea lumii” a fost o constantă. Deseori ajungeam acasă seara târziu de la biroul meu

de la DFID şi îmi găseam fetele în cămăşi de noapte, mâncând bucăţi de pâine unse cu pastă Marmite în faţa televizorului. Mă cuibăream lângă ele pe canapea şi una dintre fete mă întreba cât din lume salvasem în ziua aceea. Sau eu remarcam că avusesem o zi plină, iar soţia spunea: „Ei bine, în timp ce tu salvai lumea, noi a trebuit să ducem câinele la veterinar”. Toate schimburile acestea de replici se desfăşurau într-o atmosferă de mândrie, tachinare şi un pic de exasperare. „Tati îşi face mereu timp să salveze lumea, dar nu şi să-l ducă pe căţel la veterinar.” Asta era gluma noastră.

Lipsisem mult timp de acasă în primii lor ani de viaţă, iar copiii cresc atât de repede. Ştiam că le voi duce dorul, dar totodată abia aşteptam să-mi încep treaba în Sudan. Eram extrem de emoţionat la gândul noii mele misiuni, despre care simţeam că va fi cea mai importantă pe care o îndeplinisem vreodată.

Timp de două decenii fusesem martorul unora dintre cele mai îngrozitoare atrocităţi comise de oameni împotriva oamenilor – în Rwanda, Balcani, Sierra Leone, Afghanistan şi în alte locuri. Adusesem ajutoare, medicamente, educaţie şi speranţă în unele dintre cele mai întunecate colţuri ale lumii, pentru ca în final să văd cum, invariabil, criminalii în masă triumfaseră. Dacă aveam să mă aflu vreodată în poziţia de a face realmente ceva, îmi jurasem să pun capăt masacrelor.

Mă îndreptam spre Sudan pentru a-mi lua în primire funcţia cea mai înaltă pe care o deţinusem vreodată în domeniul umanitar. La vârsta de 48 de ani fusesem numit coordonator plenipotenţiar al ONU pentru Sudan – în esenţă, şeful operaţiunilor ONU în această ţară. De zeci de ani Sudanul era teatrul unui război civil care, la modul simplist, opunea sudul, în majoritate negru creştin şi animist, nordului „arab” musulman extremist. Războiul dislocase milioane de oameni şi hrănirea şi apărarea acestora devenise operaţiunea de cea mai mare anvergură efectuată sub egida ONU.

Dacă era ca să am vreodată şansa de a opri forţele răului, atunci cu siguranţă asta se putea întâmpla în Sudan. Şi mai incitantă era promisiunea păcii. După Acordul de la Naivasha, negocierile de pace demaraseră, iar semnarea încetării ostilităţilor părea iminentă. Perspectiva anunţării unui acord de pace de o asemenea importanţă istorică (pe parcursul mandatului meu de doi ani ca şef al misiunii ONU) fusese unul dintre motivele principale pentru care acceptasem acest post.

Mi-am luat valiza de unde o lăsasem în seara dinainte şi am

coborât cu ea în mână. Ca de obicei, Megan, iubita noastră căţea maidaneză, dormea încolăcită pe canapeaua din camera de zi împreună cu Tuppy – aşa cum o strigam pe scurt pe Tuppence, pisica noastră roşcată. Eram cu toţii foarte îngăduitori cu ele şi nu rareori se întâmpla ca seara să stăm toţi membrii familiei înghesuiţi pe scaune şi în fotolii în timp ce Megan şi cu Tuppy se lăfăiau pe canapea.

Trecuseră zece ani de când fetele aduseseră acasă un pui mic şi negru şi cu timpul Megan devenise căţelul meu. Obişnuia să se încovrige sub biroul meu din camera de lucru şi îmi plăcea foarte mult să o ştiu acolo. Căsuţa noastră – o fostă fermă agricolă aflată în zona mlăştinoasă din comitatul Cambridgeshire – era uneori umedă şi rece iarna şi eu îmi încălzeam picioarele sprijinindu-le de burtica ei. Megan mă aştepta întotdeauna în faţa uşii atunci când reveneam acasă după vreo misiune. Poseda un al şaselea simţ absolut incredibil şi ştia de fiecare dată când mă întorceam.

M-am uitat de jur-împrejurul camerei de zi şi am realizat ce dor îmi va fi de casă. Era spre sfârşitul lui martie şi în grădină răsăriseră florile de primăvară. Casa noastră se află lângă un drum de ţară în apropierea căruia curge un izvor. Vara obişnuim să servim ceaiul după-amiaza întinşi pe o pătură pe pajişte sau să facem plimbări de-a lungul malurilor şerpuitoare ale apei. Însă în vara aceea aveam să ratez aceste momente şi să înfrunt în schimb arşiţa şi praful din Sudan.

De afară a răzbătut un sunet înăbuşit de claxon, ceea ce însemna că sosise şoferul de taxi pe care îl angajam de obicei. Înainte de a descuia uşa, mi-am verificat cele câteva bunuri personale din buzunarul exterior al valizei. Am scos fotografiile de familie, plus pe cea cu Megan. Am pipăit bucata de cărbune din mina pe care tata o condusese în statul indian Bihar. Acea rocă total obişnuită mă însoţise atunci când sosisem din India în Anglia şi de atunci o purtasem cu mine peste tot, ca pe un talisman atotputernic. Dacă un băiat indian fără un ban în buzunar putuse câştiga încrederea unui filantrop englez pentru a ajunge să urmeze cursurile uneia dintre cele mai prestigioase şcoli din Marea Britanie, aşa cum mi se întâmplase mie, atunci orice era posibil pe lumea aceasta.

În cele din urmă mi-am strecurat mâna în interiorul valizei şi mi-am trecut degetele peste cele două lucrări pe care le luasem cu mine. Nu erau nici pe departe nişte lecturi plăcute ori vesele.

Rapoartele care prezentau eşecul ONU în stoparea genocidului din Rwanda şi a celui din Srebrenica (Bosnia) erau nişte analize reci şi obiective. Ele explorau cauzele primordiale ale eşecurilor înregistrate de ONU în 1994 şi 1995, în încercarea de a preveni repetarea unor insuccese la fel de spectaculoase. Într-un fel, ele constituiau pentru mine nişte capitole neîncheiate, căci în ambele locuri mă aflasem foarte aproape de zona nenorocirii, cu sângele încă şiroind pe pereţi, şi resimţeam eşecul în mod personal.

În seara precedentă, târziu, le aruncasem în valiză aproape pe negândite. Preţ de o clipă m-am simţit tentat să le las acasă.

La urma urmei, ce rost avea să le iau cu mine în Sudan? Doar mă duceam acolo pentru a prezida semnarea unui tratat de pace istoric. Însă materialele mi-au rămas lipite de mână cu o forţă de neînvins. În timp ce închideam încetişor uşa casei, nu aveam idee cât de importante aveau să devină pentru mine cele două rapoarte scrise într-un limbaj atât de sec. Aveau să fie piatra mea de încercare şi Biblia mea în timp ce mă luptam cu alternativele pe care le aveam în faţă şi care aveau să coste vieţile a mii – dacă nu chiar milioane – de oameni.

— Bună dimineaţa domnule, unde doriţi să vă duc astăzi? m-a întâmpinat şoferul în timp ce îmi sălta valiza şi o vâra în portbagaj.

Oricât de nerezonabilă era ora, Harry, taximetristul la care apelam de obicei, părea întotdeauna bine dispus. I-am explicat că intenţionam să iau o cursă scurtă până la Frankfurt, iar de acolo să zbor cu Lufthansa în Africa de Nord. La 6 după-amiază, ora locală, aveam să pun piciorul pe aeroportul din Khartoum şi un nou capitol din viaţa mea avea să se deschidă.

La câteva ore după ce Harry mi-a urat succes în noua mea misiune, m-am instalat confortabil în lunga cursă spre Khartoum. Cum ocupam un post de oarece importanţă în cadrul ONU, mi se rezervase un bilet la clasa business. Trebuia să ajung în Sudan odihnit şi gata de treabă şi gândul la ceea ce mă aştepta acolo mă emoţiona şi mă intimida totodată.

Sudanul este ţara cea mai întinsă din Africa, de şase ori mai mare decât Franţa. Aveam să mă aflu în mijlocul celui mai îndelungat război civil de pe continentul negru, care dăduse probabil naştere celui mai mare număr de refugiaţi şi de persoane strămutate din locurile lor de baştină. Singurul mijloc de a distribui ajutoare într-o zonă atât de vastă şi de săracă era pe calea aerului

şi în acest scop ONU deplasase în Sudan cea mai numeroasă flotă aeriană din Africa. Peste câteva ore aveam să preiau responsabilitatea acelei operaţiuni de mare amploare, ca şi a câtorva mii de lucrători.

Aveam să conduc, la modul cel mai efectiv, un stat în stat, iar şeful cel mai apropiat avea să se afle la mii de kilometri distanţă, la sediul general al ONU din New York. Urma să deţin o autoritate enormă asupra operaţiunilor ce aveau să se desfăşoare în Sudan şi, în ciuda acestui fapt, eram perfect conştient de lipsa mea de experienţă în cadrul sistemului ONU. Fusesem ales pentru a ocupa acest post mai ales deoarece trecutul şi acţiunile mele mă recomandau drept persoana cea mai acceptabilă ca pacificator pentru ambele tabere implicate în război. De la bun început aveam să fiu arbitrul ONU, poziţie care cu timpul avea să devină atât cea mai mare slăbiciune, cât şi cel mai de seamă avantaj al meu.

Reprezentam un risc pentru o funcţie atât de înaltă, căci nu cunoşteam în amănunt procedurile ONU şi nu petrecusem ani în şir familiarizându-mă cu jocurile de putere. Cu numai câteva luni înainte ocupasem poziţia de şef al diviziei de probleme legate de conflicte şi situaţii umanitare din cadrul DFID, fiind însărcinat cu gestionarea, în numele guvernului britanic, a ajutoarelor pentru zonele lovite de război sau calamităţi naturale. De-a lungul timpului, ajunsesem la concluzia că majoritatea războaielor pot fi oprite doar dacă una din tabere iese victorioasă sau ambele părţi îşi epuizează energia necesară continuării ostilităţilor. O criză trebuie mai întâi să se coacă pentru a fi rezolvată. Intensitatea conflictului creşte şi scade alternativ, iar intervenţia trebuie făcută la momentul potrivit în cadrul acestui ciclu, altfel conflictul va îngheţa, iar pe termen lung situaţia se va înrăutăţi.

Sudanul părea pregătit pentru pace, ambele părţi ajungând într-un impas după atâtea lupte. Cei care mă recrutaseră mă convinseseră că deţineam experienţa şi cunoştinţele necesare pentru a pune capăt acestui război al războaielor. Lipsa mea de implicare de până atunci în operaţiunile ONU fusese privită drept o dovadă a neutralităţii mele şi a nealierii cu niciuna dintre agenţiile ONU. Dobândisem cetăţenia britanică de multă vreme, aşa încât eram privit ca aparţinând unei anumite tabere: făceam parte din blocul de putere occidental, care exercita o influenţă considerabilă la ONU. În acelaşi timp, fiind de origine indiană, şi deci nu alb, mă puteam prezenta sudanezilor drept un tovarăş de suferinţă de-al lor

din lumea ţărilor în curs de dezvoltare. În plus, nu eram nici arab, nici african, şi prin urmare acceptabil de către ambele tabere. Pe scurt, eram portretul-robot perfect pentru o asemenea misiune.

Avionul meu a aterizat la Khartoum într-o după-amiază târzie înăbuşitoare. Ultima oară când vizitasem Sudanul fusese cu patru sau cinci ani înainte, în cadrul unei misiuni de ajutorare a DFID. De fiecare dată când reveneam aici, peisajul urban părea schimbat în mod vizibil, recentele descoperiri de zăcăminte de petrol alimentând avântul construcţiilor. Avionul s-a oprit cu o smucitură. Era 1 aprilie – ziua păcălelilor –, iar până să ies din avion abia dacă auzisem de o regiune vestică îndepărtată din Sudan numită „Darfur”.

Privind retrospectiv, îmi dau seama că sosirea mea a fost la fel de bizară şi suprarealistă pe cât avea să fie plecarea. Am ieşit din răcoarea conferită de aerul condiţionat din avion, iar căldura ca de cuptor de afară m-a izbit în plină faţă. Fiind crescut în India, sunt obişnuit cu climatul de seră, însă în timp ce parcurgeam scurta distanţă până la terminal, arşiţa mi s-a părut de nesuportat, aerul fiind încărcat cu praf. Mi s-a părut ciudat că nu fusese nimeni trimis să mă întâmpine, însă mi-am zis că eram probabil aşteptat dincolo de zona unde se efectuau formalităţile vamale.

M-am aşezat la coada pentru controlul paşapoartelor, dar după puţină vreme mi-am auzit strigat numele:

— Dr. Kapila! Dr. Kapila! Unde sunteţi, doctore Kapila?

M-am răsucit şi am văzut un bărbat îmbrăcat într-un *dish-dash* (o robă arabă lungă până la pământ) imaculat şi purtând pe cap turban. Judecând după aspectul meu indian, a presupus că eu trebuia să fiu doctorul Kapila, căci s-a grăbit spre mine.

— Dr. Kapila? Domnule, dumneavoastră sunteţi doctorul Kapila? Ce căutaţi aici? m-a întrebat. Sunteţi aşteptat la salonul VIP!

Mi-a venit să îl întreb: „Unde e placarda cu «Dr. Kapila, VIP, pe aici»?”, dar m-am mulţumit cu:

— De unde era să ştiu că trebuia să mă prezint la salonul VIP?

Bărbatul n-a dat atenţie întrebării mele, aşa că i-am permis să mă ia de braţ şi să mă conducă înapoi pe pistă. Parcată cât de aproape era permis de avionul Lufthansa se afla o Toyota Land Cruiser de un alb strălucitor. Ne-am îndreptat spre ea şi bărbatul mi-a deschis uşa din spate şi m-a îndemnat să mă aşez. A clătinat din cap, frustrat.

— Dr. Kapila... Aceasta este maşina dumneavoastră oficială. Cum de n-aţi observat-o?

Am ridicat din umeri. Toată povestea mi se părea nemaipomenit de comică. Maşina nu se aflase cu certitudine acolo atunci când coborâsem din avion. Poate că mă mişcasem prea repede şi astfel le zădărnicisem planurile de a mă scoate iute de pe pistă. Ori poate că ei se mişcau după „ora din Sudan”, de care avusesem parte şi în vizitele mele anterioare. Toate întâlnirile – până şi evenimentele publice programate cu mult timp înainte – începeau cu o întârziere de peste o jumătate de oră şi nimeni nu părea să dea prea mare atenţie chestiunii punctualităţii.

M-am instalat confortabil în zumzetul plăcut al aerului condiţionat din vehicul şi după 30 de secunde ne-am oprit la mică distanţă de „intrarea VIP” a terminalului. Uşa maşinii s-a deschis larg şi în timp ce pătrundeam în clădire toată lumea aflată în salon s-a ridicat în picioare. Temperatura din salonul VIP era rece ca de frigider şi printre cei care mă întâmpinau se aflau şi funcţionari guvernamentali sudanezi, în robe albe apretate. Mi-am spus că indivizii albi cu aspect obosit şi în costume boţite erau probabil colegii mei de la misiunea ONU.

Şeful de protocol al guvernului sudanez m-a condus spre o măsuţă joasă înconjurată de canapele îndesate. Paşaportul mi-a fost luat pentru a fi procesat şi mi-am băut ceaiul şi am ciugulit o curmală sau două. Oficialii sudanezi s-au aliniat pentru a mă saluta formal, urmaţi de *khawajas*, aşa cum li se spune albilor în arabă, limba vorbită în nordul Sudanului. Am fost asaltat de întrebări politicoase: „Cum a decurs zborul?”, „Aţi reuşit să vă odihniţi, măcar un pic?”, „Cum era vremea în Anglia?”, „Cum suportaţi căldura de aici, din Khartoum?”.

Valiza mea şi-a făcut rapid apariţia şi, după epuizarea formulelor de politeţe şi a conversaţiei mărunte, am fost escortat afară. O altă Toyota Land Cruiser albă mă aştepta pe pistă, de data aceasta cu un steag albastru al ONU arborat în partea din dreapta a capotei. Mă simţeam aidoma unui personaj dintr-un roman de John le Carré. Am părăsit aeroportul într-un convoi deschis de un vehicul al poliţiei sudaneze prevăzut cu girofar şi sirenă.

La ieşirea din clădirea terminalului nu am avut timp decât să adulmec mirosul Africii – acea aromă prăfoasă, condimentată, iute, pe care o cunoşteam atât de bine. Şi care mi-a readus în minte amintiri contradictorii – generozitatea incredibilă a unor oameni

care nu posedau nimic, dar şi brutalitatea de nedescris a conflictelor tribale. N-am surprins decât o fărâmă din această ambianţă, ca şi din cacofonia zgomotoasă a vieţii ce pulsa în jur înainte de a fi încuiat în maşina cu aer condiţionat ce torcea silenţios. Începusem deja să înţeleg că acesta era un soi de zonă a privilegiilor în care se presupunea că aveam să mă adăpostesc de acum înainte şi din ale cărei constrângeri sufocante avea să trebuiască să depun eforturi pentru a mă elibera.

Prietenul meu sudanez însărcinat cu protocolul se aşezase umil lângă mine în vehicul, însă după cinci minute am epuizat toate temele de conversaţie politicoasă. Am rămas tăcuţi în timp ce traversam rapid oraşul pe ritmul sirenei maşinii de poliţiei. M-am uitat pe geam la miile de feţe ce se întorceau să se holbeze după noi. Nu-mi puteam scoate din cap ideea unei beri reci, cu toate că nu era de niciun fel cazul să îl întreb pe amicul de la protocol unde puteam găsi aşa ceva. În Khartoum funcţiona legea islamică – *şaria* – şi alcoolul era interzis. Până şi la unicul hotel bun din oraş, frecventat cu deosebire de către străini, Hiltonul, se aplica aceeaşi politică.

Hotelul Hilton din Khartoum este aşezat pe malurile Nilului. Aici urma să mă cazez temporar, până ce aveam să fiu primit oficial de către preşedintele Sudanului, după care îmi puteam căuta un spaţiu permanent de locuit. Camera mea se afla la parter şi veranda se deschidea spre grădina tropicală luxuriantă a hotelului. Totul era imaculat, cu toate că în ansamblu degaja un aer stătut şi oarecum demodat, din anii 1970. Când am dat la o parte unul dintre tablourile cu scene cu cai arabi, am zărit o pată transversală în locul unde tapetul nu se decolorase atât de tare din cauza soarelui arzător. În rest, pereţii căpătaseră nuanţa unui ziar vechi şi, într-un fel, mirosul din cameră era tot de hârtie prăfuită.

M-am îndreptat spre restaurant şi am luat nişte lipii cu humus, plus o bere fără alcool. Am revenit după o oră în cameră, întrebându-mă ce altceva puteam face. Eram conştient că ar fi trebuit să mă culc, căci şoferul urma să vină să mă ia a doua zi la 7.30 dimineaţa pentru a mă duce la biroul ONU. Dar după ora din Anglia nu era decât 8 seara şi nu-mi era somn. Am aprins televizorul şi am butonat o vreme în căutarea canalelor de ştiri.

Am adormit cuprins de sentimente contradictorii. O parte din mine se simţea cumva dislocat în timp şi spaţiu. Cealaltă parte era copleşită de anxietate: „Ce anume se presupune că ar trebui să

facă un coordonator ONU?”. Tot ce ştiam pe moment era că aveam la dispoziţie o maşină cu însemnele ONU, dar nimic altceva. Aşa că m-am agăţat de ideea primordială a misiunii – aceea că sosise vremea să rezolv, o dată pentru totdeauna, problema conflictului sângeros din Sudan.

Totuşi, o parte din mine – poate 10% din conştiinţa mea – îmi spunea că sarcina la care mă înhămasem nu avea să se dovedească la fel de uşoară pe cât speram eu. Sosirea mea fusese înfăşurată în văluri de privilegii şi protocol, ceea ce, din câte simţeam, nu părea a fi contextul cel mai prielnic pentru a profita de situaţia favorabilă din ţară şi a realiza lucruri măreţe.

Fusesem numit aici pentru a juca rolul arbitrului venit pentru a instaura pacea. Dacă era să sparg tiparele pentru a-mi duce misiunea la bun sfârşit, atunci aşa aveam să fac. Încă din tinereţe fusesem un fel de nonconformist dispus să încalc regulile, lucru care era adânc înrădăcinat în mine.

Iar prima încălcare a regulilor avea să vină mult mai curând decât mă aşteptasem.

Doi

Efectele preexistă ca potenţialitate în cauzele lor.
Kapila (gânditor antic indian)

Ziua de lucru începe devreme în Khartoum, pentru a contracara efectele căldurii. M-am trezit şi am luat micul dejun la 6.30, după care m-am îmbrăcat în ceea ce am presupus a fi o ţinută potrivită pentru poziţia mea – un costum crem-maroniu, în nuanţa nisipului. Cu puţin timp înainte vizitasem New Yorkul, pentru a fi pus la curent cu îndatoririle mele în cadrul misiunii ONU, şi profitasem de ocazie pentru a-mi comanda două costume identice din material subţire şi răcoros.

La 7.30 fix, un Land Cruiser arborând steagul ONU a tras în faţa scării hotelului; din câte se părea, ora Sudanului nu se aplica pentru oficialităţile ONU. Un bărbat înalt, cu înfăţişare demnă, îmbrăcat în stil occidental, cu pantaloni şi cămaşă, a coborât din maşină. Părea să aibă în jur de 55 de ani şi avea alura unei persoane cu experienţă şi cu o oarecare prestanţă.

— Bună dimineaţa, domnule, m-a salutat el. Numele meu este Omer şi voi fi şoferul dumneavoastră. Vă rog să intraţi, a spus deschizând portiera.

M-am conformat şi Omer a pornit spre vest, pe Nile Road, trecând pe lângă palatul prezidenţial şi principalele clădiri guvernamentale. Nu a încercat să mă atragă în vreo conversaţie măruntă şi politicoasă şi am presimţit că noi doi aveam să ne înţelegem bine. A oprit în faţa unei clădiri dărăpănate şi nişte gărzi în uniforme ne-au deschis larg porţile. Am pătruns într-o parcare neîngrijită, plină deja de alte maşini Land Cruiser.

Am dat să deschid portiera, dar Omer s-a grăbit să mi-o ia înainte. Ştiam că nu are rost să obiectez, cu toate că gestul lui mă făcuse să nu mă simt în largul meu. Deschiderea portierei făcea parte din îndatoririle lui Omer şi refuzul unui asemenea tratament ar fi fost interpretat drept un act de desconsiderare. Postul de şofer al şefului misiunii ONU în Sudan era unul prestigios şi bine plătit, judecând după standardele sudaneze. Omer se mândrea, în mod

clar, cu faptul că era capabil să facă totul ca la carte, iar eu trebuia să fiu atent să nu dau dovadă de lipsă de respect.

Am aruncat o privire în jur la mănunchiul de clădiri joase pe care steagurile ONU şi ale Sudanului stăteau plecate, fără a flutura în aerul nemişcat. Prima mea impresie a fost că totul părea extrem de învechit. Atmosfera era una de nepăsare şi neglijenţă şi imediat mi-am propus să fac un tur ca să văd ce se putea face în această privinţă. Politica guvernamentală a Sudanului era să încerce minimalizarea prezenţei ONU în ţară, deoarece lucrătorii umanitari erau deseori martori ai unor situaţii pe care regimul prefera să le treacă sub tăcere. Pentru a contracara această tendinţă, noi trebuia să facem din locul de muncă un mediu cât mai plăcut, altfel moralul nostru avea să scadă rapid.

Am fost întâmpinat de un membru al personalului ONU şi condus pe scări spre biroul pe care urma să îl ocup. Ne-am oprit în anticameră şi mi-a fost prezentată secretara mea, Mona. Mona era o doamnă arabă scundă, rotofeie, cu un aspect mămos, de vreo 45 de ani. Semăna un pic cu Regina Victoria, dar avea o expresie mai caldă şi mai binevoitoare. Mi-a zâmbit cu timiditate şi am simţit că în timp aveam să ajung să o cunosc bine şi să o îndrăgesc.

Primul lucru care mi-a atras atenţia în momentul în care am păşit în biroul meu a fost portretul oficial al lui Kofi Annan, secretarul-general al ONU, care domina peretele. În sistemul ONU, Kofi Annan era echivalentul unui şef de stat: nimic relevant nu se întâmpla în cadrul misiunilor noastre fără binecuvântarea lui. În faţa portretului său fusese aşezat un birou masiv din lemn de tec, iar de partea cealaltă două fotolii adânci din piele. Biroul fusese lustruit şi strălucea de curăţenie şi pe el nu se zăreau niciun fel de hârtii. Aceasta era pânza goală pe care aveam să-mi las amprenta.

În lateral faţă de portretul lui Kofi Annan se afla o bibliotecă plină cu documente ONU. Mi-am scos din servietă cele câteva obiecte aduse, inclusiv rapoartele despre Rwanda şi Srebrenica. Uşor stângaci, le-am aranjat pe rafturile bibliotecii, după care m-am aşezat în spatele biroului, întrebându-mă ce Dumnezeu urma să fac.

Din fericire, Mona mi-a sărit în ajutor. Cu o voce la început nesigură, m-a informat cu privire la ceea ce se aştepta din partea mea în zilele următoare. Până ce preşedintele Sudanului nu îmi accepta formal scrisorile de acreditare, nu mi se permitea să mă deplasez nicăieri, cu excepţia sediului ONU din Khartoum şi a

hotelului Hilton. Accesul în oricare alt loc îmi era cu desăvârşire interzis. Am întrebat-o pe Mona cât credea că va dura până ce aveam să-mi prezint scrisorile de acreditare. S-a ferit să facă vreun pronostic, mulţumindu-se să mă pună la curent cu ceea ce i se întâmplase predecesorului meu, Mike Sackett, un australian. Mike supravieţuise în funcţie timp de 100 de zile înainte de a fi alungat din ţară, timp în care nu reuşise să-şi prezinte acreditările. Aparent, atunci când Mike Sackett decisese să evacueze personalul ONU dintr-un oraş din sud din motive de securitate, guvernul sudanez profitase de ocazie ca să scape de el. Informaţia nu era deloc încurajatoare.

După conversaţia cu Mona, următorul vizitator a fost Shafi, manager al Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), una dintre numeroasele agenţii ONU prezente în Sudan. Întrevederea noastră nu a debutat cu dreptul. După un schimb sumar de amabilităţi, Shafi m-a informat că Mercedesul meu era „aproape gata". Era un sedan cap de serie, m-a înştiinţat el cu mândrie, şi avea să îmi fie livrat direct din *showroom*.

— Dar ce e în neregulă cu Toyota? am întrebat. De ce aş avea nevoie de un Mercedes? Doar n-o să pot să circula simultan cu ambele maşini.

Încercarea mea de a glumi nu şi-a atins ţinta.

— Desigur, nu e nimic în neregulă cu Toyota, mi-a răspuns el pe un ton rece. Dar poate că v-ar trebui o maşină mai potrivită pentru statutul dumneavoastră, nu credeţi, dr. Kapila?

— Probabil că mi-ar scoate mai bine în evidenţă statutul, dar nu în modul dorit de mine, am zâmbit eu. N-ar da deloc bine dacă noul coordonator plenipotenţiar al ONU în Sudan şi-ar comanda, de cum a sosit, un Mercedes nou. Sunt sigur că banii ar putea fi cheltuiţi cu mai mult folos.

Shafi a subliniat că fiecare şef ONU de dinaintea mea îşi comandase un Mercedes nou-nouţ. Maşina asta era, din câte se părea, un simbol al funcţiei. M-am împotrivit din răsputeri. Nu voiam maşina, şi nici nu aveam nevoie de ea, i-am explicat eu. Într-un târziu l-am convins şi a fost nevoit să anuleze comanda, aşa încât am economisit 25.000 de dolari americani – preţul cu reducere, fără taxe, aplicat diplomaţilor.

Odată terminată această discuţie, i-am spus Monei că vreau să fac un tur al reprezentanţei. Dacă era să fiu închis aici până ce scrisorile de acreditare aveau să-mi fie acceptate, atunci puteam

începe prin a mă familiariza cu locul. Turul era totodată un pretext pentru a cunoaşte personalul ONU, de la nivelurile superioare până la cele de jos. Condus de Mona, am pornit să-mi vâr nasul în fiecare colţişor al clădirii şi să adresez un „bună ziua” fiecărui membru al personalului, inclusiv îngrijitorilor şi gărzilor.

Bucătăria şi zona pentru servirea mesei au fost cele care m-au şocat cel mai tare. Aduceau în mare măsură cu Gaura Neagră din Calcutta. Existau mai multe încăperi soioase care serveau drept sufragerie, cu câteva mese şi scaune vechi strânse grămadă. Pe o latură se delimitase un spaţiu pentru o bucătărie improvizată, prevăzută cu un grătar antic şi câteva ochiuri de aragaz. Aici era nevoit să mănânce personalul ONU, cu toate că locul părea mai degrabă o invitaţie de a consuma alimente alterate.

Din experienţa mea, în bucătărie şi zona de servit masa pulsează cel mai tare viaţa unei organizaţii. Este locul unde oamenii se întâlnesc şi socializează, construindu-şi un *esprit de corps*, şi prin urmare am decis imediat că în renovarea acestui spaţiu aveam să investesc cei 25.000 de dolari economisiţi prin necumpărarea Mercedesului.

Următoarea mea mişcare a fost convocarea unei şedinţe cu întreg personalul ONU. Alături de OCHA, Biroul de Coordonare a Afacerilor Umanitare al ONU, PNUD era principala agenţie aflată direct sub controlul meu. Celelalte agenţii ONU importante ce operau în Sudan erau Fondul Naţiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) şi Programul Alimentar Mondial (PAM), care se concentrau pe asigurarea cu hrană a milioanelor de persoane dislocate din locurile de baştină din cauza războiului.

Având în vedere situaţia existentă, cu regiunea nordică a ţării aflată sub control guvernamental şi în dispută sângeroasă cu Sudul rebel, coordonarea dintre Nord şi Sud a operaţiunilor ONU părea slabă. În realitate, misiunile erau gestionate ca aparţinând unor fiefuri diferite. Agenda mea de lucru prevedea, printre altele, unificarea operaţiunilor în pregătirea păcii iminente, astfel încât munca desfăşurată de ONU să devină un tot unitar bine coordonat şi capabil să ajute la reconstrucţia întregului Sudan. Odată cu instaurarea păcii aveau să vină aşteptări uriaşe legate de dezvoltarea ţării, dar şi milioane de refugiaţi gata să se întoarcă la casele lor răvăşite de război. Dacă ONU nu era în măsură să asigure condiţiile necesare, pacea risca să nu fie una de durată.

Circa 40 de membri ai PNUD s-au adunat în jurul mesei de

conferinţe lungi de vizavi de camera mea de lucru. În încăpere predominau feţele arabe, la care se adăugau foarte puţini negri. PNUD nu avea reprezentanţe în zona de sud a ţării, aşa încât agenţia opera de fapt exclusiv în nordul Sudanului, iar amestecul etnic din sala de conferinţe reflecta acea realitate. Atmosfera era în mod cert una mohorâtă, dar eu eram hotărât să o dezmorţesc printr-un discurs motivaţional pregătit dinainte.

După amabilităţile de rigoare, am trecut la treburi mai serioase.

— Mă bucur că voi avea ocazia să lucrez împreună cu dumneavoastră în această etapă din istoria zbuciumată a Sudanului, când ţara va intra într-o eră nouă de pace şi linişte. Rolul nostru este acela de a dezvolta ţara în toate domeniile şi indiferent de rasa, religia sau apartenenţa etnică a populaţiilor, ca şi de a promova pacea şi armonia în toate regiunile. Sunt convins că mă pot baza pe fiecare dintre dumneavoastră pentru contribuţia pe care o veţi aduce la această misiune şi sper ca în zilele ce vin să ajungem să ne cunoaştem cât mai bine. Aveţi întrebări?

Discursul meu a fost salutat cu câteva aplauze anemice. În afară de acestea, niciun alt ecou, şi cu atât mai puţin vreun semn că spusele mele stârniseră interesul audienţei. Dacă nu aş fi ştiut că toţi erau vorbitori de engleză, m-aş fi îndoit că mă înţeleseseră.

M-am scuzat şi am ieşit pentru a parcurge distanţa scurtă până la biroul meu, întrebându-mă în tot acest răstimp dacă moralul personalului ONU din Sudan putea fi mai scăzut decât atât. Poate că erau plictisiţi şi ascultaseră discursurile asemănătoare ale şefilor ONU care se succedaseră aici în ritm rapid. Ori poate că suspiciunile lor erau mai adânc înrădăcinate şi se temeau ca slujbele atât de confortabile pe care le deţineau să nu fie date peste cap sau puse sub semnul întrebării.

Eram nou-venit în domeniu şi aveam, fără îndoială, multe de învăţat, însă un lucru îl ştiam cu certitudine, şi anume că fusesem trimis aici cu un mandat reformist pe care intenţionam să-l duc la bun sfârşit. Lucrurile aveau să se schimbe rapid imediat ce pacea avea să se instaureze în Sudan. Iar ONU trebuia să fie pregătit să facă faţă, ceea ce implica resuscitarea celor alături de care stătusem în sala de conferinţe. Milioane de vieţi depindeau de ei şi orice lucru făcut numai pe jumătate nu era de ajuns.

Ultima întâlnire din ziua aceea a fost cu Roger Arsenault, şeful securităţii misiunii ONU din Sudan. Roger era canadian de origine şi făcuse parte din poliţia călare regală, după care, din câte am

înţeles, lucrase la un moment sau altul în mai toate zonele de conflict ale lumii. Am presupus că avea cu puţin peste 50 de ani, cu toate că, din cauza siluetei uscăţive şi a feţei zbârcite, cu trăsături aspre, părea mai în vârstă.

Cum eu nu am decât un metru şi 78 de centimetri înălţime şi sunt cam corpolent, Roger mă domina cu statura lui. Cu barba mea stufoasă şi faţa rotunjoară încununată de o claie de păr cenuşiu cârlionţat, oamenii mă descriu adesea ca semănând cu un ursuleţ de pluş. Nici că se putea aşadar contrast mai mare ca cel dintre mine şi Roger. Diferenţele dintre noi erau ca de la cer la pământ.

Roger avea relaţii strânse cu aparatul de securitate al regimului sudanez, ale cărui tentacule ajungeau în toate domeniile vieţii. În nordul Sudanului nici nu puteai să respiri fără ca guvernul să nu afle. Avea de asemenea contacte bune printre rebeli şi miliţii. Drept rezultat, dacă oriunde în ţară izbucneau tulburări cu posibile consecinţe asupra operaţiunilor ONU, el se număra printre primii care prindeau de veste.

Titulatura mea oficială era aceea de „plenipotenţiar ONU şi coordonator umanitar” în Sudan. Teoretic vorbind, aceasta însemna că eram şef al misiunii ONU şi totodată al lui Roger. Dar în curând aveam să descopăr că Roger nu se lăsa influenţat de funcţia mea.

— Domnule, secretul în Sudan este să nu te găseşti în locul nepotrivit la momentul nepotrivit, mi-a explicat el. În calitatea mea de consilier ONU pe probleme de securitate, este de datoria mea să gestionez ameninţările, în timp ce rolul dumneavoastră este să cântăriţi consecinţele sfaturilor pe care vi le voi da. Dacă vă voi sfătui să vă pregătiţi pentru vremuri grele, să fiţi convins că am motive întemeiate.

— Roger, ar fi total neînţelept ca un şef să nu urmeze sfaturile consilierului său pe probleme de securitate, l-am liniştit eu. În plus, sunt sigur că nu voi avea motive să-ţi pun sfaturile la îndoială.

— Mă bucur să aud asta, domnule. Vă rog să aveţi încredere deplină în mine, ştiu ce am de făcut. În fiecare dimineaţă vă voi pune la curent cu situaţia, astfel încât să preîntâmpinăm orice pericol.

Roger şi-a încheiat discursul cu o glumă. Se mândrea cu o coadă de cal, despre care m-a asigurat că şi-o lăsase ca măsură de securitate. Permitea astfel tuturor părţilor implicate în conflict să-l recunoască pe teren, evitând, pe cât era cu putinţă, posibilitatea de a fi împuşcat accidental.

Mai exista un punct asupra căruia Roger intenţiona să mă informeze, însă a remarcat, destul de secretos, că prefera să o facă la mine la hotel. Era o solicitare ciudată, un fel de aluzie că nu puteam discuta liber în biroul meu, fapt care m-a făcut să mă întreb ce se ascundea în spatele acestei reticenţe. Abia peste câteva zile Roger avea să mă viziteze la Hilton şi să-mi aducă la cunoştinţă acele informaţii misterioase.

În afara şoferului meu, Omer, şi a secretarei, Mona, Roger mi s-a părut primul membru al personalului ONU realmente devotat slujbei sale. În el am detectat un potenţial aliat, poate chiar o persoană capabilă să îmi ofere un minimum de companie, căci presimţeam deja că poziţia de şef al misiunii ONU avea să mă expună izolării.

Era trecut de ora şase când întrevederea mea cu Roger s-a încheiat. Mi-am strâns lucrurile şi m-am pregătit de plecare. În acest timp, Mona a luat un aparat de emisie-recepţie de pe biroul ei şi a rostit câteva cuvinte. Până să cobor scările, Omer mă aştepta deja, cu portiera Toyotei deschisă. M-am strecurat în interiorul răcorit de instalaţia de aer condiţionat şi am pornit înapoi spre hotel.

Am observat că o luase pe un alt drum şi l-am întrebat de ce.

— Niciodată nu mergem pe acelaşi drum de două ori în aceeaşi zi, domnule, a replicat el relativ criptic.

După care a adăugat, mândru de sine:

— Am învăţat asta la cursul de şoferi pentru misiunile diplomatice.

Am trecut pe lângă o clădire pe care am recunoscut-o: aparţinea Universităţii de Medicină. Prima mea vizită în Sudan mă adusese în acest loc, la un centru pentru boli tropicale şi îngrijire medicală primară de renume mondial, a cărui revedere m-a făcut să mă las purtat în trecut.

La vârsta de 18 ani câştigasem o bursă ca medicinist la Oxford. La vremea aceea credeam că vreau să devin medic, decizie inspirată de o carte pe care tata mi-o dăruise în copilărie. Se abonase la seria de cărţi în rezumat publicată de Reader’s Digest. Coletele sosite pe adresa noastră din India cuprindeau titluri de genul *Eu sunt inima lui John, Eu sunt plămânii lui John* sau *Eu sunt creierul lui John*. Citind despre funcţionarea fiecărui organ din

corpul lui John, mă simţisem de parcă o lumină mi se aprinsese în creier. Dintr-odată, am ştiut ce voiam să devin: medic.

După câţiva ani am obţinut o bursă de studiu în Anglia şi unul dintre profesorii mei de la Oxford, Bent Juel-Jensen, mi-a aranjat un stagiu la universitatea din Khartoum. Majoritatea celor care predau la vremea aceea în cadrul Catedrei de Boli Tropicale studiaseră la Oxford şi între cele două facultăţi aveau loc în mod regulat schimburi de studenţi.

În primăvara anului 1979 am urcat în avion şi am zburat spre Sudan pentru a-mi începe stagiul de trei luni. Profesorul Juel-Jensen mai avusese un motiv să mă aleagă. În Khartoum îşi avea atunci sediul Frontul Popular de Eliberare a Eritreei (EPLF), un fel de *cause célèbre* în Occident. EPFL lupta pentru independenţa Eritreei, iar Juel-Jensen se număra printre susţinătorii acestei cauze. Când am plecat spre Khartoum, mi-a încredinţat mai multe scrisori pe care urma să le predau rezistenţei eritreene.

În calitatea mea de student de 24 de ani venit într-un schimb de experienţă, am fost cazat într-unul din căminele Universităţii din Khartoum, însă a trebuit să ţin secret rolul de intermediar faţă de EPLF, lucru extrem de incitant pentru mine. Profesorul Juel-Jensen m-a instruit ca într-o zi anume să mă postez la intrarea Centrului Cultural American şi să rămân acolo până ce omul de legătură din EPFL avea să-şi facă apariţia şi să mă contacteze.

Am făcut aşa cum mi se spusese şi în cele din urmă o maşină cu geamuri fumurii s-a oprit în dreptul meu. S-a deschis o portieră şi am fost invitat să urc. Am fost purtat prin tot felul de străzi dosnice, pentru a fi debarcat într-un final la sediul EPLF. Acolo am predat liderilor rebelilor scrisorile primite de la Juel-Jensen, i-am ascultat depănând poveşti despre lupta lor armată şi am încercat totodată să mă fac util, oferindu-le sfaturi practice de tratare a victimelor războiului.

Toate acele poveşti de capă şi spadă erau pe placul firii mele rebele, cu atât mai mult cu cât în familia Kapila exista o îndelungată tradiţie a rezistenţei. În anii 1960, tatăl meu plecase din India în Europa pentru a lucra pentru Krupp, o companie germană lider mondial în domeniul fabricării de armament în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Ulterior, firma se specializase în industria grea, iar tata fusese trimis acolo pentru a învăţa despre echipamentele miniere şi de excavaţie.

La întoarcerea în India, m-a desfătat cu poveşti despre

activităţile lui clandestine în Europa postbelică. În anii 1960, U-bahn, adică metroul, încă lega Berlinul de Vest occidental cu cel de Est, comunist. Cum tata provenea din India, o ţară neutră, avea dreptul să circule liber între cele două părţi ale oraşului. India îşi câştigase atunci de puţină vreme independenţa şi manifesta puternice înclinaţii spre socialism, motiv pentru care paznicii de la graniţa Berlinului de Est nu îl controlau niciodată pe tata. Drept rezultat, putuse introduce pachete cu mâncare în Berlinul de Est şi asigura schimburi de scrisori între membrii unor familii separate.

Tata se mândrea cu contribuţia lui la ajutorarea unor rude despărţite de vicisitudinile războiului şi cu mărunta sa participare la susţinerea cauzei libertăţii. Poveştile lui despre oraşul împărţit în două mi-au stimulat iluziile romantice copilăreşti despre legăturile primejdioase înfiripate pe tărâmuri îndepărtate, iar la un deceniu distanţă m-am implicat şi eu, într-o manieră similară, însă de data aceasta în decorul exotic al Khartoumului. Sfârşitul anilor 1970 fusese o epocă de relativă pace în Sudan şi părăsisem ţara nutrind o afecţiune adâncă faţă de poporul sudanez şi de cultura sa.

La revenirea la Oxford am citit relatările generalului Gordon cu privire la perioada când Sudanul făcuse parte din Imperiul Britanic, ca şi descrierea oferită de Winston Churchill asupra războaielor coloniale purtate în regiune. Am studiat şi istoria antică milenară a Sudanului, începând cu marile civilizaţii nilotice. Am aflat astfel că piramidele, atât de puţin cunoscute, din Sudan rivalizează cu cele din Egipt ca număr şi vechime. Sudanul este o ţară misterioasă, cu un trecut bogat şi populată de descendenţii „faraonilor negri”.

În cursul primei mele vizite îmi formasem o viziune romantică şi plină de afecţiune asupra acestei vechi civilizaţii de pe malurile Nilului. Acum mă întorsesem în calitate de şef al misiunii ONU, cu speranţa că voi putea ajuta la instaurarea păcii pe acest tărâm fascinant. Primele mele experienţe aveau însă să se dovedească a fi cu mult mai prozaice.

După ce Omer m-a lăsat la Hilton, m-am răcorit şi m-am îndreptat spre cafeneaua hotelului. Doream să evaluez în linişte prima zi de lucru la Khartoum, dar imediat ce m-am aşezat pentru a-mi savura cafeaua, telefonul mobil a sunat. M-am mirat, căci era telefonul de Sudan şi puţină lume cunoştea numărul. Roger îl ştia. La fel şi Mona, şi Omer. Şi cam atât.

— Mukesh Kapila, am răspuns eu.

Am auzit o voce feminină suavă.

— Alo...

Au urmat câteva cuvinte pe care nu le-am înţeles!

— Alo, sunt Mukesh Kapila, am repetat eu. Mona, tu eşti?

— Oh, scuze, cred că am greşit numărul, a tors vocea.

Femeia misterioasă a închis. Părea să fie o localnică şi n-am dat prea mare atenţie incidentului, dar după numai câteva minute telefonul a sunat din nou. Acelaşi apelant, care s-a scuzat din nou. Când a sunat a treia oară, am început să mă îndoiesc că greşise numărul.

— Scuze, cred că am format din nou numărul greşit, nu-i aşa? a chicotit femeia. Dar dacă tot am dat iarăşi peste dumneavoastră, sunt curioasă, nu v-ar tenta puţină companie?

— Nu, mersi, nu am nevoie de companie. Am mulţi prieteni.

— Oh, atunci mi-a făcut plăcere să stăm de vorbă, a replicat vocea înainte de a închide.

„Cum de îmi aflase numărul această femeie misterioasă?”, m-am întrebat. Telefonul a sunat pentru a patra oară.

— Mukesh Kapila, am răspuns exasperat.

— Tot eu sunt, a murmurat vocea. Sper să nu vă deranjez, dar am impresia că abia aţi sosit în ţara noastră. Probabil că vă simţiţi singur. Sunteţi sigur că?...

— Da, sunt sigur, am întrerupt-o. Şi vă rog să nu mă mai sunaţi. Nu am nevoie de companie, mersi frumos.

Am închis telefonul, meditând la ciudăţenia situaţiei. Cine îi dăduse femeii numărul meu de telefon şi o încurajase să mă sune? Pentru că, în mod cert, cineva o făcuse. Şi ce se ascundea în spatele acestor apeluri?

M-am cufundat în muncă şi următoarele zile le-am petrecut examinând operaţiunile efectuate de diversele agenţii ONU pe care le coordonam. Descoperirile pe care le-am făcut nu erau deloc încurajatoare. Fiecare agenţie avea la dispoziţie mai multe maşini Land Cruiser, însă parcurile de vehicule nu erau comasate. Aşa încât, dacă una din agenţii traversa o perioadă foarte aglomerată, nu putea apela la maşinile şi şoferii agenţiilor surori. Costurile cu închirierea suplimentară de vehicule şi şoferi erau exorbitante şi am bănuit că cineva scotea bani frumoşi din această afacere. Una dintre primele măsuri pe care le-am luat a fost renunţarea la acest sistem şi unificarea parcurilor de maşini, lucru soldat cu un enorm scandal şi care mi-a atras destule duşmănii.

Mai rău decât atât, am descoperit existenţa a zeci de „proiecte-fantomă” ale PNUD, proiecte de dezvoltare concepute *bona fide* şi care nu fuseseră niciodată închise oficial. Drept urmare, vehiculele alocate acelor proiecte rămăseseră înregistrate cu aceeaşi destinaţie. În timpul săptămânii, zeci de maşini purtând însemnele „ONU” transportau copiii la şcoală. Am decis pe loc închiderea proiectelor-fantomă. Măsura a creat nemulţumiri uriaşe în rândurile unui grup de funcţionari guvernamentali sudanezi şi de membri ai personalului PNUD care profitaseră de pe urma „generozităţii” ONU.

Însă cel mai neplăcut lucru cu care m-am confruntat a fost faptul că, de mai mulţi ani, bilanţurile ONU din Sudan nu fuseseră închise. Auditorii externi refuzaseră, în mod repetat, să certifice rapoartele anuale. Contractele de furnizare de vehicule şi alte echipamente fuseseră înregistrate ca fiind „treburi interne”. Pe scurt, PNUD deborda de mici pungaşi şi profitori. Ambianţa care predomina era una de demoralizare, în care fiecare muncea cât mai puţin cu putinţă şi încerca să tragă cât mai multe foloase. Am fost şocat şi oripilat de cele aflate.

Arhivele ONU se prezentau ceva mai bine, judecând prin prisma *raison d’être* a organizaţiei în Sudan – aceea de a oferi ţării ajutor şi dezvoltare. Abordarea era însă haotică şi unilaterală, fiecare agenţie lucrând independent faţă de celelalte. Am alcătuit o hartă a operaţiunilor şi mi-am dat seama repede că zonele considerate a fi „prea dificile” erau ignorate. În preajma Khartoumului şi în sud se desfăşurau numeroase programe, însă estul şi vestul ţării fuseseră în mare parte abandonate.

În consecinţă, regiuni întinse fuseseră aproape complet neglijate, printre acestea numărându-se şi una vestică îndepărtată, pe nume Darfur.

Trei

Marea majoritate dintre noi suntem nevoiţi să ducem în mod constant şi sistematic o viaţă duplicitară.
Boris Pasternak

Am conceput un program de combatere a risipei şi corupţiei şi de motivare a personalului. Am trasat un plan adaptat situaţiei reale din Sudan şi am schiţat modul în care fiecare agenţie ONU se putea încadra în imaginea de ansamblu. La biroul din Khartoum am încurajat personalul să ia masa în comun la cantină – a cărei renovare începuse deja cu scopul de a aduce coeziune echipei. Am subliniat cât de vital era acest lucru în perspectiva păcii, moment după care rolul nostru avea să se schimbe radical.

Abia trecuse o săptămână de la preluarea postului, când am primit primul telefon îngrijorat de la sediul ONU din New York. După ce s-a interesat politicos de starea mea de sănătate, apelantul m-a sfătuit să mă gândesc bine înainte de a face schimbări majore. Am fost avertizat – deşi în mod indirect – că riscam să calc pe bătături marile agenţii ONU şi că la New York începuseră să se adune plângeri împotriva mea. Manifestasem lipsă de respect faţă de privilegii şi drepturi de mult timp dobândite şi îmi făcusem mulţi duşmani.

În replică, l-am informat pe interlocutorul meu că drepturile şi privilegiile la care făcea aluzie erau demult expirate şi deveniseră nejustificabile. În Sudan, numele ONU era abuzat sau interpretat greşit. Am amintit că aveam o experienţă de 20 de ani în conducerea unor programe importante de ajutorare şi că nu fusesem angajat cu scopul de a mă face popular. Sarcina mea era să reformez misiunile ONU din Sudan pentru momentul declarării păcii şi eram hotărât să o îndeplinesc întocmai.

În seara aceea, după terminarea programului de lucru, Roger, consilierul meu pe probleme de securitate, m-a vizitat, aşa cum promisese, la hotelul Hilton. Ne-am luat kebaburile şi berile reci (nealcoolice) în grădina hotelului, unde am considerat că puteam discuta în particular. Acolo mi-a oferit informaţiile neoficiale pe care

se ferise să mi le aducă la cunoştinţă în biroul misiunii ONU.

Mi-a spus că majoritatea personalului local – inclusiv Omer, şoferul meu – lucra pentru NISS, serviciile sudaneze de spionaj şi informaţii, cunoscute mai mult sub numele de Muhabarat. Erau fie angajaţi cu normă întreagă ai Muhabarat, fie informatori. În plus, m-a sfătuit să plec de la premisa că în birourile noastre fuseseră instalate microfoane. Orice spuneam sau făceam era monitorizat, interceptat sau raportat de către oamenii din preajma mea.

Roger suspecta că şi Hiltonul era înţesat de microfoane, motiv pentru care îmi propusese să discutăm în grădină. Mi-a spus că prea mare lucru nu se putea face în această privinţă. În Sudan, Muhabarat deţinea de fapt puterea, preşedintele fiind mai mult de faţadă, şi nimic important nu se petrecea în ţară fără ştiinţa serviciilor secrete. I-am mulţumit lui Roger pentru sinceritate, după care ne-am cufundat amândoi într-o tăcere neplăcută, întreruptă doar de cântecul ritmic al greierilor.

După toate aceste dezvăluiri, Khartoumul a devenit pentru mine un loc mult mai sinistru. Din informaţiile primite la New York atunci când fusesem pus la curent cu îndatoririle pe care urma să le îndeplinesc ca şef al misiunii ONU, ştiam că Sudanul era în mare măsură un stat poliţienesc, însă nu mă aşteptasem ca interceptările şi spionajul să aibă asemenea amploare. Totul era parcă menit să creeze un sentiment ciudat de nelinişte, mai ales pentru cineva venit dintr-o ţară precum Marea Britanie, unde libertăţile individuale sunt garantate.

În dimineaţa următoare am primit un telefon de la William Patey, ambasadorul britanic în Sudan. Cu vocea sa tunătoare mi-a urat bun venit, iar eu l-am întrebat cum trebuia să acţionez înainte de a-mi prezenta oficial acreditările. Chiar nu aveam voie să mă deplasez decât de la birou la hotel şi înapoi? William mi-a răspuns că puteam participa la evenimente sociale şi m-a invitat la cină.

Omer m-a condus la reşedinţa ambasadorului, unde fusese pregătită o cină cu delicatese. Ambasadorul Franţei, ca şi cei doi *chargées d'affaires* olandez şi american fuseseră şi ei invitaţi. S-au arătat cu toţii extrem de receptivi la mesajul meu că, odată cu instaurarea păcii, ONU trebuia să se implice mult mai activ în Sudan. Ajutoarele constând în hrană şi medicamente nu aveau să mai fie suficiente. Odată cu pacea avea să vină şi necesitatea abordării cauzelor profunde ale sărăciei endemice din ţară. Numai aşa puteam contribui la refacerea demnităţii acelora care

avuseseră atât de mult de suferit de pe urma războaielor şi acesta trebuia să fie ţelul suprem al muncii noastre umanitare – redarea încrederii în sine a oamenilor.

Nu ne puteam limita la a le oferi o bucată de pâine: trebuia să descoperim cauzele profunde ale foametei şi să-i încurajăm pe sudanezi să le eradicheze. Toate acestea erau foarte importante pentru mine. Era o lecţie pe care mi-o însuşisem de-a lungul anilor petrecuţi ca activist umanitar şi pe care o trăisem pe propria piele în copilărie.

Aveam şapte ani când am devenit pentru întâia oară conştient de existenţa sărăciei în India. Tata era directorul unei fabrici de echipament minier din statul Bihar, una dintre cele mai sărace regiuni indiene. În fiecare săptămână ne ducea pe mama şi pe mine cu maşina în oraş pentru a face aprovizionarea casei. Coboram din jeepul nostru Mahindra îmbrăcat în şortul şi cu bluza mea curate şi călcate, iar în jur nu vedeam decât localnici pe jumătate morţi de foame. Pruncii stăteau agăţaţi la piepturile ofilite ale mamelor. Copiii slăbănogi şi murdari se învârteau printre picioarele noastre.

Vânzătorul mă trata cu o îngheţată şi o Coca-Cola în timp ce mama făcea cumpărăturile. Hrana era încă raţionalizată în India la acea epocă şi din străinătate soseau ajutoare importante. Raţia de făină de grâu era scoasă dintr-un sac imprimat cu un desen reprezentând stele şi dungi prinse în căuşul unei perechi de palme. Într-o zi am întrebat-o pe mama ce însemna acel simbol. Întotdeauna ei mă adresam cu astfel de întrebări, căci firea irascibilă a tatei mă intimida.

Mama mi-a explicat că acela era drapelul unei ţări pe nume „America”. De jur împrejurul steagului erau inscripţionate cuvintele „Cadou din partea poporului american – hrană pentru pace”, plus codul „PL-480”. PL însemna *public law*, o referire la legea numărul 480 prin care administraţia americană permisese trimiterea de ajutoare în alimente către India în anii 1960. Am întrebat-o pe mama de ce consumam noi alimente trimise din locuri îndepărtate. Mi-a răspuns că India nu producea suficient pentru a hrăni întreaga populaţie şi că eram o „ţară săracă”. Îmi amintesc şi acum cât de şocat fusesem. M-am întrebat atunci: „Cum de era posibil ca India să fie o ţară săracă?”.

Tocmai terminasem primul semestru la o şcoală departe de casă,

în Chandigarh, un oraş din nordul Indiei, şi începusem să devorez cărţi despre bogata istorie şi cultură a ţării mele. Aşa aflasem că în urmă cu circa două milenii, India asigura o treime din avuţia lumii. Cu alte cuvinte, a treia parte din tot ce se producea în lume provenea din India. Citisem despre Aşoka cel Mare, împăratul luminat care la vremea lui domnise peste aproape întreaga suprafaţă a Indiei moderne. Aşoka fusese un adept al budismului, al nonviolenţei, iubirii şi toleranţei şi regatul său se întinsese în acea perioadă de aur a păcii peste India Mare.

Citisem şi că India scuturase jugul colonialismului britanic, câştigându-şi independenţa. Pentru ca, dintr-odată, să aflu că naţiunea mea măreaţă şi străveche supravieţuia acum numai datorită darurile trimise de o ţară pe nume „America”. Nu mai ştiam ce să cred. Pe de o parte, mă minunam de cât de generoasă era America aceea. Dar pe de alta mă simţeam ruşinat şi furios că aveam nevoie de ajutorul ei.

La sfârşitul vacanţei şcolare m-am întors la Chandigarh, după o călătorie cu trenul de 48 de ore de la Bihar la Punjab. Căile ferate indiene sunt locul unde poţi întâlni tot felul de oameni. Trenul s-a oprit în nenumărate gări şi acum, că priveam cu atenţie, am realizat că India era, într-adevăr, o ţară săracă. Copii slabi ca ţârul, aproape morţi de inaniţie, păreau să fie pretutindeni. Stăteau în praf şi se băteau între ei pe resturile de mâncare aruncate pe geamurile din tren.

Imaginile mi s-au întipărit adânc în minte. Aceasta era ţara mea, un pământ străvechi pe care până atunci îl crezusem binecuvântat. Acum ştiam însă adevărul: trăiam pe seama ajutoarelor trimise de un popor aflat la jumătate de glob distanţă de noi. Dacă a existat un moment în care mândria mea copilărească a încasat o lovitură, atunci a fost. Şi cumva, în adâncul inimii, eram conştient că ajutorul alimentar de la americani nu era singurul lucru de care aveam nevoie: aveam nevoie să ni se pună la dispoziţie mijloacele, abilităţile şi resursele necesare pentru a ne hrăni singuri. Ca naţiune, aveam nevoie să ne fie redate demnitatea şi respectul de sine.

Mă îndoiam că vreunul dintre diplomaţii strânşi în acea seară în jurul mesei la cina oferită de William Patey trăise experienţa sărăciei şi umilinţei la fel ca mine, însă păreau cu toţii să îmi împărtăşească entuziasmul legat de perspectiva păcii şi a dezvoltării durabile în Sudan. Păream a fi uniţi în acest spirit, un

contrast binevenit faţă de ceea ce mă întâmpinase în cadrul misiunii ONU. Am încheiat seara însufleţit de vinul fin şi de compania plăcută şi totodată convins că William Patey, şi alături de el şi ceilalţi diplomaţi, aveau să îmi devină aliaţi puternici în lungul drum care mă aştepta.

Era 19 aprilie şi mă apropiam de sfârşitul celei de-a treia săptămâni a mandatului meu de şef al misiunii ONU în Sudan, când am primit, dimineaţa devreme, un telefon neaşteptat. Eram invitat să îl cunosc pe preşedintele Sudanului şi să-i prezint scrisorile de acreditare. Abia aşteptam să termin cu această obligaţie. Omer a tras maşina în faţa hotelului şi i-am spus să mă ducă la palatul prezidenţial. La sosire, am fost îndrumaţi spre un complex de clădiri mic şi modest – apartamentele private.

Am fost invitat în sala de aşteptare şi poftit să mă aşez pe una dintre canapelele confortabile. În mâini strângeam documentele de acreditare, constând dintr-o scrisoare aşternută pe o hârtie de pergament frumoasă şi purtând semnătura lui Kofi Annan prin care eram prezentat preşedintelui şi se solicita acceptarea mea în poziţia de coordonator al misiunii ONU în Sudan. Scrisoarea era legată în piele şi arăta foarte impresionant şi oficial.

O siluetă a apărut lângă mine cu surprinzător de puţină pompă şi ceremonie. Ştiam puţine lucruri despre preşedintele Omar al-Bashir, cu excepţia faptului că fusese ofiţer în armată şi că preluase conducerea ţării în urma unor „alegeri” în mare parte boicotate. Totuşi, fusese recunoscut ca şef de stat şi îi datoram tot respectul cuvenit acestui statut. Era un bărbat zvelt, cu o figură ascetică şi trăsături fine, iar *jalibaya* albă imaculată şi turbanul pe care le purta îl făceau să arate mai înalt decât era în realitate.

M-am simţit cu siguranţă ciudat când i-am înmânat documentul legat în piele în loc să ne strângem mâinile, ştiind că aşa cerea protocolul. A luat scrisoarea fără să o citească şi i-a dat-o asistentului său. Ne-am aşezat şi am fost serviţi cu ceai.

— Dr. Kapila, doresc să vă urez bun venit în Sudan, a început preşedintele discuţia.

Vorbea surprinzător de încet şi dacă nu îl ascultai cu atenţie, puteai rata o parte din fraze.

— Sper ca şederea dumneavoastră în ţara mea să fie îndelungată şi lipsită de evenimente neplăcute. Din câte ştiu, aţi mai fost aici, nu-i aşa?

Am zâmbit.

— Domnule preşedinte, este o onoare pentru mine să revin în Sudan. Se zice că cei care au băut o dată apă din Nil se vor întoarce negreşit şi, din câte am observat, este adevărat.

Am râs amândoi.

— Da, a dat el din cap aprobator. Aşa se zice. Ne bucurăm să vă avem printre noi.

— Domnule preşedinte, secretarul general Kofi Annan m-a rugat să vă transmit salutările sale călduroase şi să vă asigur că ONU se pune în serviciul Sudanului şi este dispusă să ajute în toate domeniile sale de competenţă.

— Mulţumesc. La rândul meu, vă rog să transmiteţi recunoştinţa noastră pentru ajutoarele în hrană, apă curată şi medicamente oferite de ONU. Le apreciem în mod deosebit.

— Domnule preşedinte, aş dori să aflu părerea dumneavoastră referitoare la viitorul ţării, ca şi ce sfaturi importante aţi putea să-mi daţi privind mandatul meu în Sudan. În mod special, aş vrea să aflu cum vedeţi tratativele de pace derulate în prezent în lumina Acordului de la Naivasha şi măsurile pe care ONU le poate întreprinde pentru accelerarea procesului de pace.

Preşedintele a amestecat gânditor în ceaşca de ceai.

— Dr. Kapila, am mari speranţe privitoare la Naivasha. Sunt optimist că tratativele vor duce la semnarea unui acord de pace. Sunt convins că după semnarea acordului vom putea discuta despre dezvoltare reală – şi nu despre ajutoare de urgenţă –, despre îmbunătăţirea infrastructurii, a canalizării şi a sistemului de sănătate, despre îmbunătăţirea vieţii, în general, în Sudan. După cum sunt sigur că ştiţi, asta aşteaptă poporul sudanez de la noi.

— Domnule preşedinte, mă bucur foarte mult să aud aceasta, pentru că de aceea ne aflăm aici. Misiunea ONU vă stă la dispoziţie.

În acel moment, o siluetă şi-a făcut apariţia în spatele preşedintelui şi au fost schimbate câteva fraze în limba arabă. Am ştiut instinctiv că acela era semnalul că întrevederea luase sfârşit. Preşedintele s-a ridicat în picioare şi s-a scuzat: avea alte întâlniri care îl împiedicau să continue discuţia. Mi-a întins mâna şi a plecat. Nu simţisem că între noi s-ar fi creat o legătură puternică, ci doar că Bashir era un om cu care puteam trata.

În timp ce Omer mă ducea înapoi acasă am reflectat asupra norocului care dăduse peste mine. Douăzeci şi unu de zile – iată un record ca perioadă de acceptare a scrisorilor de acreditare ale unui

coordonator ONU de către preşedintele sudanez. Mai rămânea de văzut cât timp aveam să rezist în funcţie, căci postul pe care îl ocupam era privit drept un soi de fruct otrăvit, fiind supus unor presiuni incredibile atât din interior, cât şi din exterior. Deocamdată însă, obţinusem acceptul preşedintelui şi mă simţeam în al nouălea cer. De acum încolo puteam participa la conferinţe şi la evenimente publice, puteam călători prin ţară şi coordona nemijlocit operaţiunile în teren. Şi, nu în cele din urmă, mă puteam muta de la hotelul Hilton!

Mi-a fost găsită o casă într-o suburbie plină de verdeaţă a Khartoumului. Era o construcţie monobloc din beton, cu o cameră de zi atât de mare încât avea ecou, din care se intra în zona de servit masa. Avea şase dormitoare, dispuse pe două niveluri, fiind mult prea mare pentru necesităţile unei singure persoane. Însă măcar din living se ieşea într-o grădină împrejmuită de un zid înalt şi tocmai potrivită ca dimensiune pentru găzduirea de recepţii în aer liber, o parte importantă a activităţii pe care urma să o desfăşor.

Roger a verificat locul şi a dispus luarea unor măsuri suplimentare de securitate. Grilaje de fier urmau să fie instalate la toate uşile exterioare şi la ferestre, iar o uşă armată avea să fie plasată în capul scărilor ce duceau de la parter spre primul etaj. În acest fel puteam izola etajul de sus faţă de restul casei. Khartoumul mi se părea un oraş relativ sigur, iar dispoziţiile oarecum exagerate, însă Roger a insistat că acestea erau măsurile de siguranţă standard pentru o persoană aflată într-o funcţie de importanţa celei pe care o ocupam eu.

La subsol era o lume complet separată, ce cuprindea debarale, cămări şi camere de dormit pentru personal. Pe post de menajeră am angajat-o pe Mary, o africană neagră originară din sudul ţării. Mary avea cinci copii, deşi după părerea mea nu arăta mai vârstnică de 25 de ani. Avea o înfăţişare impresionantă, cu pielea ei de abanos şi trăsăturile fine, şi un mers drept şi plin de demnitate.

Cu câţiva ani înainte, Mary, soţul ei şi copiii fugiseră din calea războiului şi se refugiaseră la Khartoum. Soţul lui Mary plecase la muncă în Libia, dar ulterior îşi abandonase familia. Mary era creştină şi învăţase să vorbească bine engleză la şcoala din sudul ţării pe care o frecventase. I-am oferit, ei şi copiilor, un cămin în subsolul casei şi în scurtă vreme a preluat îndatoririle de menajeră.

Bucătarul meu, Ahmed, se născuse în nord şi era musulman. L-

am angajat deoarece servise ca bucătar-şef şi pentru alte oficialităţi străine, care însă bănuiesc că aveau stomacurile căptuşite cu fier. Ahmed s-a dovedit un bucătar îngrozitor. Ştia să gătească trei feluri de mâncare: carne friptă, legume fripte şi salată de vinete – un amestec cremos de vinete şi ceapă, evident preparat tot prin prăjire.

Recunosc, salata de vinete făcută de Ahmed era aproape comestibilă, dar nu şi celelalte feluri. La început, am încercat să îl educ, însă Ahmed era de neclintit. După părerea lui, orice mâncare trebuia prăjită în ulei. Era genul musculos, culturist şi bănuiesc că ar fi făcut faţă cu succes ca gorilă la un club de noapte. Era căsătorit, însă mi-am dat repede seama că o plăcea pe Mary. Am sesizat că îşi încorda şi mai tare muşchii atunci când ea se afla prin preajmă. Am început să mă întreb dacă nu cumva dragostea mijise sub acoperişul meu şi să o tachinez cu blândeţe pe Mary pe această temă:

— Şi ce mai face astăzi Ahmed, dragă Mary? Sper că are grijă de tine, da? Dacă ai ocazia, te rog învaţă-l să gătească. Mă îneacă în ulei.

La fel ca mulţi alţi sudanezi din sud, după ce am convins-o că un şef ONU e şi el om, şi nu neapărat un adversar al glumelor, Mary a dovedit un remarcabil simţ al umorului. Masculinitatea brută a lui Ahmed era prea exacerbată pentru a face subiectul unei doze cumsecade de umor englezesc fin. Cât despre pasiunea bucătarului pentru ea, Mary nici nu voia să audă. În ochii ei, Ahmed nu era decât un arab din nord, din tagma celor care îi uciseseră bunica şi îi prigoniseră tribul decenii la rând.

După ce am rezolvat cu toate aranjamentele legate de casă, viaţa mea a intrat într-un soi de rutină. Mă sculam la ora şase dimineaţa, odată cu chemările muezinului ce răsunau din minaretul din apropiere, după care mă aşezam în faţa unei mese cu pâine albă, elastică precum o bucată de cauciuc, şi nişte ouă ce înotau în ulei, pe care le dădeam pe gât cu ceaiul nu foarte potabil preparat de Ahmed. Omer, şoferul şi omul însărcinat cu spionarea mea, sosea la ora 7 fix, mă aştepta să-mi ocup locul în partea din dreapta a banchetei din spate şi în 20 de minute mă aflam la muncă.

În zilele care au urmat prezentării scrisorilor de acreditare mi-am dublat eforturile de înnoire a operaţiunilor ONU în Sudan. Pentru mine, urgenţa acestor schimbări era de maximă importanţă. Cum

semnarea acordului de pace era preconizată peste câteva luni, ONU trebuia să fie pregătită. De multe ori în istoria recentă câştigasem războaie şi pierdusem păci – Afghanistanul de după 11 septembrie 2001 fiind cel mai bun exemplu în acest sens. Îi alungaserăm pe talibani, după care ne aruncaserăm într-o aventură prost gândită, invadând Irakul, eşuând astfel în asigurarea unei păci stabile în Afghanistan.

Plecând de la premisa iminenţei păcii în Sudan, nu am pregetat să-mi urmăresc agenda de schimbări reformiste, făcându-mi pe parcurs numeroşi duşmani şi prea puţini prieteni. Din cauza poziţiei pe care o ocupam, nimeni nu îndrăznea să se comporte nerespectuos în faţa mea, dar pe la spate fabrica de zvonuri lucra peste program. Am înţeles aceasta din bârfele care mi-au ajuns la ureche, lucru care nu m-a ferit însă de surpriza constatării corupţiei şi degradării din sânul sistemului ONU.

În cursul unuia din rondurile mele săptămânale obişnuite prin clădirea misiunii ONU am observat o femeie tânără aşezată într-un colţ întunecat al unui birou. Mi-a trezit curiozitatea faptul că nu se grăbise să mă salute, aşa cum făceau cei mai mulţi angajaţi. Stătea la masa ei, lucrând impasibilă pe un laptop. Am cerut să-mi fie prezentată şi am întrebat-o cu ce anume se ocupa în cadrul misiunii. Oficial, avea responsabilitatea sistematizării rapoartelor de pe teren, însă am presimţit că abilităţile ei nu erau exploatate la maximum şi că se plictisea.

Nadia El Maaroufi era pe jumătate neozeelandeză şi pe jumătate marocană. Era o fire calmă şi ochelarii cu rame metalice subţiri îi dădeau un aer sever de bibliotecară. Rapoartele pe care le primisem de la ea la preluarea postului erau atent sintetizate şi dovedeau o bună cunoaştere a situaţiei din Sudan. Instinctiv mi-am dat seama că ar fi fost o excelentă asistentă specială, un post de mare încredere şi răspundere. De când sosisem căutam un asemenea om şi i-am făcut propunerea pe loc.

— Dacă accepţi, vei lucra intensiv cu mine timp de şase luni, am informat-o. Ca şef al misiunii ONU, trebuie să fiu pe baricade 24 de ore din 24, şapte zile pe săptămână. Sarcina ta va fi aceea de a-mi facilita îndeplinirea sarcinilor. Vei deschide, parcurge şi prioritiza corespondenţa şi îmi vei verifica corespondenţa. Dacă voi participa la conferinţe, va trebui să mă însoţeşti. Când voi inspecta operaţiunile noastre pe teren, vei merge cu mine. Îţi garantez că în

şase luni vei fi complet epuizată, după care îţi voi oferi un alt post, ca să îţi poţi reveni.

Nadia a acceptat imediat propunerea. Curând aveam să aflu că instinctul nu mă înşelase şi că făcusem o alegere bună. Nadia avea să mă avertizeze prima asupra unei furtuni pe cale să se declanşeze într-o regiune semideşertică îndepărtată din Sudan, pe nume Darfur.

Pe 25 aprilie 2003 – la mai puţin de o săptămână după acceptarea scrisorilor mele de acreditare de către preşedinte –, Nadia şi-a vârât capul pe uşa biroului meu. Avea o expresie destul de îngrijorată.

— Mukesh, am primit nişte rapoarte parţiale referitoare la un atac al rebelilor în vestul ţării. Pare ceva nesemnificativ, însă rebelii susţin că au doborât un număr de avioane militare sudaneze în regiunea Darfur.

— Care e sursa informaţiilor? am întrebat. Rebelii? Sau alte surse independente?

— În presa de limbă arabă din Khartoum au apărut câteva articole foarte scurte pe această temă şi ceva e-mailuri de la rebeli. E vorba de un grup de care, din câte se pare, nu a auzit nimeni, e autointitulat SLM.

— SLM? Ce înseamnă?

— Mişcarea de Eliberare din Sudan.

— Probabil că nu e nimic important, am spus eu. Avioane distruse? Mă îndoiesc că armata sudaneză este atât de vulnerabilă. Dar oricum, mersi că mi-ai spus. N-avem pe nimeni acolo, pe teren, care să verifice informaţiile, nu-i aşa?

— Avem câţiva membri ai personalului UNICEF staţionaţi la El Fasher. Îi voi contacta ca să-i întreb dacă au auzit ceva.

— Da, aşa să faci. Şi ţine-mă la curent. A, şi te rog spune-i lui Roger că vreau să discut cu el pe tema asta când are timp.

Darfur era una dintre zonele cel mai puţin acoperite de operaţiunile ONU. În esenţă, prezenţa noastră acolo era egală cu zero. M-am decis să studiez în cel fel ne puteam spori influenţa în regiune, în cazul în care tulburările aveau să devină serioase, după care m-am întors la problemele mai presante, ca cele legate de încheierea negocierilor de pace. După câteva ore a apărut Roger şi l-am întrebat dacă rapoartele din Darfur conţineau ceva adevăr.

— Sursele mele mi-au confirmat că a existat o ciocnire armată, a

spus Roger. Am înţeles că forţele guvernamentale au fost luate prin surprindere de atacul rebelilor, aşa că e posibil să se fi deschis un nou front. Întrebarea este dacă SPLM îi sprijină pe rebeli. Deocamdată nu ştim. Ce este cert este că guvernul a pierdut mai multe elicoptere şi avioane şi asta înseamnă că rebelii dispun de armament.

SPLM era Mişcarea Populară de Eliberare din Sudan – rebelii din Sud a căror opoziţie adusese forţele militare ale regimului în impas. Liderii politici ai SPLM şi guvernul de la Khartoum erau cele două părţi implicate în negocierile de pace aflate în plină desfăşurare. Dacă grupul rebel din Darfur era sprijinit de SPLM, atunci reprezenta o forţă demnă de luat în considerare. Deschiderea unui nou front de luptă nu avea să slujească negocierilor de pace şi Roger şi cu mine am decis să ţinem situaţia sub observaţie.

Am luat harta şi am cercetat cu atenţie zona în cauză. Darfur este o întindere vastă de deşert semiarid şi de teren muntos aproximativ de mărimea Franţei. Evident, era inacceptabilă absenţa aproape completă a ONU din regiune, deşi nu mă surprindea. Dacă Darfur reprezenta un cazan gata să dea în clocot, procesul de pace avea să fie încetinit, iar prezenţa noastră era absolut necesară în vederea dezamorsării situaţiei. Mi-am spus că imediat ce voi obţine informaţii mai clare, va trebui să iau măsuri pentru a ne spori vizibilitatea.

Dar nu am putut anticipa cât de repede aveau să evolueze lucrurile în Darfur.

Patru

Orice zi de mâine are două toarte. O putem apuca de toarta anxietăţii ori de cea a credinţei.
Anonim

Nadia a început să primească tot mai multe rapoarte privitoare la populaţia civilă care fugea din Darfur şi se refugia în marile centre urbane din apropiere – El Fasher, Nyala şi El Geneina. Dacă civilii erau prinşi în schimburile de focuri dintre rebeli şi forţele guvernamentale, situaţia devenea îngrijorătoare. Ca principală agenţie umanitară prezentă în Sudan, ONU avea îndatorirea de a apăra vieţile civililor, iar sarcina a căzut pe umerii mei, în calitate de şef al misiunii.

Voiam din tot sufletul să mă ridic la înălţimea acestor aşteptări. Deşi studiasem pentru a deveni medic, adevărata mea vocaţie consideram că era munca umanitară. Această vocaţie era adânc înrădăcinată în dorinţa mea de a-i ajuta pe alţii, mai ales pe cei din lumea a treia, care aveau un acces limitat la oportunităţile oferite de o viaţă normală. Eu însumi fusesem o astfel de persoană, căci la vârsta de 16 ani avusesem şansa de a beneficia de cea mai bună educaţie în Anglia.

Părinţii mei îşi doreau să avem o viaţă mai bună şi pentru ei lucrul cel mai important era să asigure copiilor o bună educaţie. La vârsta de şapte ani, epuizasem oportunităţile de învăţământ oferite de provincia Bihar. Părinţii nu îşi permiteau să mă trimită la o şcoală internat particulară, aşa că singura opţiune pe care au avut-o la dispoziţie a fost o şcoală misionară. Deşi hinduşi practicanţi, mi-au permis fără ezitare să frecventez St. John’s School, o şcoală a Fraţilor Creştini Irlandezi din Chandigarh. Din fericire, bunicii mei locuiau în apropiere, aşa încât în cursul anilor şcolari am putut locui la ei.

Deşi St. John’s School era o instituţie de învăţământ catolică, educaţia religioasă oferită cuprindea toate credinţele, inclusiv pe cele ale ţării mele natale – în principal hinduismul, budismul şi islamismul. Fiind puternic subvenţionată, taxa lunară era de numai

45 de rupii, echivalentul a cinci dolari americani la acea vreme, o sumă pe care şi-o putea permite o familie din clasa mijlocie, ca a mea, dar nu şi marea majoritate a indienilor.

Fraţii Creştini Irlandezi purtau nişte cămeşoaie albe scrobite care pe arşiţă bănuiesc că erau un chin. Fratele Drew era preferatul meu. Mi se părea că avea pe puţin 30 de metri înălţime şi 300 de ani şi fuma ca un turc, însă era blând din fire, prietenos şi binevoitor. Cum până atunci învăţasem la Bihar, eram printre cei mai slabi elevi atunci când m-am înscris la St. John's School, însă sub îndrumarea Fratelui Drew am înregistrat progrese foarte rapid. După examenele finale, am absolvit primul din clasa mea.

Era 1971 şi în vara aceea la Chandigarh căldura era înăbuşitoare. Obişnuiam să mă refugiez în biblioteca oraşului, care din fericire dispunea de instalaţie de aer condiţionat. Mă duceam dimineaţa acolo cu bicicleta şi-mi petreceam toată ziua printre cărţi şi reviste, şi astfel am dat peste un mic anunţ de la Biroul de Plasare a Elevilor Străini în Şcolile Britanice (OPOS), un mic trust dintr-o localitate oarecare din Anglia, pe nume Pinner.

„Burse în Marea Britanie pentru elevii care au terminat şcoala secundară", spunea anunţul. „Scrieţi la această adresă pentru a primi un formular de înscriere."

Revista era veche de şase luni şi termenul-limită pentru trimiterea cererilor de înscriere expirase demult. Am trimis totuşi o scrisoare scurtă par avion în care imploram să-mi fie acordată o bursă. O concepusem din adâncul inimii şi trimiterea ei nu m-a costat decât câţiva bănuţi.

După ce am trimis-o, mi-a ieşit instantaneu din cap, dar după câteva zile a sosit o telegramă. În India, telegramele anunţau de obicei veşti proaste. Dacă cineva din familie murea, telegrama era singura modalitate rapidă de informare a rudelor aflate la distanţă. Însă când am deschis telegrama, s-a dovedit că era de la OPOS: „Încă mai puteţi aplica pentru bursă. Stop. Rugăm trimiteţi urgent răspuns".

Era spre sfârşitul lunii august şi unul dintre bursierii OPOS tocmai se retrăsese. Spre norocul meu, scrisoarea mea ajunsese la momentul oportun. M-am grăbit să expediez o telegramă: „Bursă acceptată. Stop. Ce trebuie să fac în continuare?" După cinci zile am primit din Anglia un pachet cu toate instrucţiunile necesare.

În seara aceea ne-am aşezat cu toţii în faţa casei, în timp ce vecinii ne copleşeau cu sfaturi. Ce trebuia să facem ca „Babloo" –

numele meu de alint folosit de toată lumea – să meargă la şcoală în Anglia devenise o preocupare a întregii comunităţi. Tata a subliniat faptul că trebuia să ne mişcăm extrem de rapid. Nu aveam paşaport şi viză, iar în India astfel de documente se obţineau de regulă după luni de aşteptare.

Tata s-a grăbit să-l înştiinţeze despre bursa mea pe funcţionarul însărcinat cu paşapoartele, un sikh cu înfăţişare impunătoare care s-a arătat în mod vizibil foarte impresionat.

— Nici nu încape discuţie: băiatul trebuie să plece la şcoală! a anunţat el răsucindu-şi mustaţa magnifică.

În 72 de ore aveam paşaportul. Între timp, proiectul „să-l ducem pe băiat la şcoală în Anglia” demarase în forţă. Femeile erau ocupate până peste cap cu tricotatul unor pulovere groase de lână cu modele hidoase. Dezgropaseră reviste vechi, cu speranţa de a găsi inspiraţie pentru ceea ce era în vogă în Anglia.

În cele din urmă, ne-am dus la agenţia de călători şi am cumpărat un bilet de 3.000 de rupii, adică 400 de dolari americani, pentru cursa Pan Am 001. Pe vremea aceea nu existau zboruri ieftine şi suma plătită ar echivala în banii de azi cu circa 5.000 de dolari. Tata a fost nevoit să facă un împrumut pentru a plăti biletul.

Când completasem formularul de înscriere OPOS, mi se ceruse să aleg şcoala ale cărei cursuri doream să le urmez. Am recunoscut pe listă celebrul „Eton”, dar auzisem şi de „Harrow”, pentru că prim-ministrul de atunci al Indiei, Nehru, îl frecventase. Mi-am spus că nu voiam să merg la o şcoală oarecare, de care auzise toată lumea, aşa că la rubrica respectivă din formular am notat „orice şcoală în afară de Eton şi Harrow”. Aşa se face că am fost repartizat la o instituţie de învăţământ denumită „Wellington College”.

În 1959, tata călătorise spre Germania cu vaporul; plecase din Bombay şi traversase Canalul de Suez, apoi ajunsese în Italia şi de acolo cu trenul la Berlin. Bunica a pregătit vechiul lui cufăr din lemn, umplându-l până la refuz şi lăsându-mi prea puţin loc pentru obiectele personale. Am luat bucata de cărbune din mina tatei şi am înfăşurat-o cu respect într-o batistă, apoi am aşezat-o în cufăr. În ultima clipă, tata a decis că aveam nevoie de un ceas de mână. Şi-a scos de la mână superbul ceas elveţian Favre-Leuba, pe care îl cumpărase din Germania, şi mi l-a dăruit.

Ceasul avea să funcţioneze până în 1994, când aveam să mă număr printre primii funcţionari care vizitau Rwanda imediat după genocid. În acel moment de cotitură, când am dat ochii cu dovezile

incontestabile ale unei uri şi orori de nedescris, ceasul tatei s-a oprit pentru totdeauna din ticăit. Totuşi l-am păstrat ca pe o amintire dragă, căci simboliza două lucruri preţioase pentru mine: iubirea părinţilor şi convingerea mea absolută în necesitatea luptei împotriva manifestările inumane.

Pe 2 septembrie 1971 am plecat spre Anglia, urmărind cum cufărul din lemn al tatei, cu vechile etichete încă lipite pe el, dispărea spre cala de bagaje. După care am păşit în faţă şi am prezentat paşaportul. Măsurile de securitate nu erau atât de drastice atunci şi am trecut rapid prin formalităţile de îmbarcare, simţindu-mă cu fiecare clipă din ce în ce mai pierdut.

Cursa Pan Am 001 dispunea de un Boeing 707 cu plecare din Hong Kong, după care urmau escale la Delhi, Karachi, Teheran, Istanbul, Frankfurt, pentru a ateriza, în final, la Londra. La circa 48 de ore după ce urcasem în avion am păşit prin porţile grandioase ale Wellington College cu inima bătându-mi nebuneşte în piept. Acesta era locul în care speram să îmi încep, în sfârşit, educaţia de vis.

La 16 ani avusesem şansa vieţii, aşa încât credeam cu toată forţa că şi alţi oameni din ţările în curs de dezvoltare meritau astfel de oportunităţi de aur. Iar ca şef al misiunii ONU în Sudan, consideram că mă aflam în postura unică de a-mi pune în practică această convingere.

La câteva zile după ce am aflat veştile îngrijorătoare din Darfur, Roger şi cu mine am decis să trimitem în zonă o echipă de investigatori. Pentru aceasta aveam nevoie de acordul guvernului sudanez, căci toate agenţiile umanitare trebuiau să obţină autorizaţii pentru călătoriile planificate de la Comisia pentru Ajutor Umanitar (HAC) din cadrul Ministerul de Externe sudanez. Roger mă informase că HAC era infiltrată în mare măsură de agenţi ai Muhabarat, astfel încât de fapt solicitam acceptul serviciilor secrete, lucru pe care nu-l puteam evita.

Sistemul de obţinere a acestor autorizaţii era îngrozitor de complicat. Era nevoie să trimitem către HAC o declaraţie în care să fie precizate numele şi datele de pe paşaport ale persoanelor care urmau să călătorească, precum şi destinaţiile şi echipamentul de specialitate pe care intenţionau să-l ia cu ele. Dacă aveam nevoie de un operator radio al ONU, ea sau el trebuia însoţit de un „omolog” din partea HAC. Omologul avea dreptul să asculte

convorbirile noastre, fapt ce servea de minune scopurilor HAC.

Birourile HAC se aflau la mai bine de o oră de mers cu maşina de sediul nostru. Era o clădire dărăpănată şi supraaglomerată, lipsită de aer condiţionat şi colcăind de intrigi. Principalul nostru om de legătură de aici era Sulaf Udeen, un individ înalt şi impozant, cu puţin peste 40 de ani şi cu un început de chelie. Se îmbrăca în stil occidental, asta în cazul în care nu trebuia să participe la cine ştie ce întruniri oficiale, momente în care purtatul turbanului şi *jalibayei* albe era *de rigueur*.

Mai avusesem de-a face cu Sulaf şi de fiecare dată se dovedise a fi un interlocutor politicos, fermecător şi chiar binevoitor câteodată. Vorbea o engleză excelentă şi am presupus că în cadrul HAC el făcea figură de personaj uşor de acceptat de către străini – omul trimis la înaintare de Muhabarat. Prin contrast, nucleul dur al HAC era format din manipulatori notorii. Aceştia nu refuzau niciodată direct solicitările, căci asta ar fi echivalat cu un semnal frustrant pentru orice agenţie umanitară. În schimb, nu procesau cererile sau foloseau „lipsa de securitate” ca scuză pentru a nu permite accesul.

Uneori aşteptau ca o persoană anume mai recalcitrantă să plece într-o deplasare în străinătate pentru a nu-i înnoi viza de intrare – scăpând astfel pentru totdeauna de un membru indezirabil al personalului ONU.

Relaţia cu HAC era ca un joc de-a şoarecele cu pisica. Mă aşteptam la un tratament de acest gen şi la cererea noastră de a trimite o echipă în Darfur, aşa încât am fost plăcut surprins atunci când Sulaf ne-a acordat autorizaţia fără a tergiversa prea mult. Se părea că guvernul fusese prins pe picior greşit de revolta rebelilor din vestul îndepărtat al ţării şi se spera probabil că trimiterea de personal ONU în regiune avea să arunce oarece lumină asupra celor întâmplate.

Echipa noastră a zburat spre Darfur şi a descoperit că numărul civililor care se refugiau din zonă era în creştere. Mici tabere improvizate răsăreau în jurul marilor oraşe, oamenii adunându-se pentru a se simţi în mai mare siguranţă. Regiunea ducea lipsă de apă şi hrană, iar competiţia pentru puţinele resursele existente părea să se afle la originea luptelor. În esenţă, necesitatea ajutorului umanitar de urgenţă nu părea stringentă.

Am organizat întâlniri cu principalele agenţii ONU pentru a vedea în ce fel puteam să ne intensificăm prezenţa în regiune, astfel încât

să putem evalua necesităţile şi să asigurăm un răspuns strategic. Reacţia şefilor agenţiilor mele a fost însă aceea că trimiterea de observatori în Darfur risca să ne compromită relaţiile cu guvernul sudanez. Ceea ce voiau de fapt să spună era că preferau să păstreze raporturi amiabile cu Khartoumul, indiferent care ar fi fost nevoile umanitare din vestul îndepărtat al ţării.

Atitudinea lor nu m-a surprins prea mult. Povestea se repeta. Oricărei încercări de a schimba statu-quo-ul (sau de a zgudui interese bine înrădăcinate în regiune) avea să i se opună o rezistenţă acerbă. Mi-am dat seama că aveam nevoie de un soi de truc – o strategie pentru a ne deschide calea spre Darfur. Însă exact când mă aflam pe punctul de a lua în considerare alternativele, situaţia s-a schimbat radical, luând o turnură dramatică.

La periferiile Khartoumului se afla un număr de tabere instalate de mult timp pentru refugiaţi intern (RI). Deceniile de lupte din sudul ţării forţaseră milioane de oameni să-şi părăsească locurile natale. Unii se mutaseră în taberele de refugiaţi din Kenya şi Uganda, însă mulţi se îndreptaseră spre nord şi sfârşiseră în aglomeraţia din jurul Khartoumului. Cu perspectiva păcii de acum iminentă, aceşti oameni puteau spera să se întoarcă în satele de baştină pentru a-şi relua viaţa de zi cu zi abandonată de atâta amar de vreme, iar o parte din misiunea ONU consta din ajutorarea lor.

Dar în primele săptămâni din mai 2003 am început să primim rapoarte care semnalau un nou flux de refugiaţi în taberele din zona Khartoumului. Familii întregi se îndreptau spre capitală pe jos sau parcurgând parţial drumul lung de 1.000 de kilometri făcând autostopul ori în camioane pentru a scăpa de tulburările din Darfur. De cum am aflat de noua situaţie, am înţeles că în Darfur lucrurile se înrăutăţiseră. Oamenii nu sunt dispuşi să călătorească pe distanţe atât de lungi decât dacă sunt mânaţi de spaimă.

Spre sfârşitul lunii mai şi începutul lui iunie, numărul de noi refugiaţi a sporit. În paralel, Roger a primit de la sursele sale tot mai multe rapoarte ce descriau adevărata natură a conflictului ce se desfăşura în regiune. Existau zvonuri despre bombardarea unor sate ori despre călăreţi înarmaţi ce se dedau la jafuri.

Am ridicat problema în faţa ambasadorului britanic William Patey şi a diplomaţilor francezi şi americani acreditaţi la Khartoum. Aceşti dispuneau cu siguranţă de surse de informare excelente şi am vrut să am confirmarea datelor pe care le aveam noi. O imagine de

ansamblu mai coerentă a început treptat să se formeze. Conflictul nu mai părea să se limiteze la ciocniri ocazionale dictate de lipsa de hrană şi de secetă; în Darfur lupta luase un aspect mai organizat şi mai bine ţintit.

Mai mult ca oricând aveam acum nevoie de o scuză care să ne asigure prezenţa în Darfur, căci numai aşa puteam afla ce se petrecea cu adevărat acolo. În acest scop am decis să caut sprijin în afara sistemului ONU. Am cerut unui guvern donator prieten să-mi recomande o persoană potrivită, care s-a dovedit a fi Daniel Christensen, un tânăr danez inteligent şi cu un instinct politic considerabil superior multora dintre lucrătorii umanitari. Daniel nu poseda prea multă experienţă în domeniul umanitar, dar acest lucru era compensat de o minte ascuţită, capabilă să discearnă adevărul de ficţiune, adică exact calităţile de care aveam nevoie.

A zburat spre Khartoum, iar eu l-am instalat în fruntea noii „Unităţi de criză pentru Darfur". Pentru moment, nu ştiam ce urma să facă această unitate, însă simpla ei formare însemna că luaserăm o poziţie. Prin intermediul lui Sulaf, omul meu de legătură din cadrul HAC, am primit permisiunea ca Daniel să viziteze trei oraşe mari din Darfur. Instrucţiunile pe care i le-am dat au fost cât se poate de simple: i-am cerut să nu se lase influenţat de jargonul ONU şi de discursurile guvernamentale care invocau probleme de securitate şi să caute adevărul la faţa locului. Care era cauza primă a conflictului? Cine erau cei care atacau satele? Din ce motive mii de oameni părăseau zona? Şi ce putea face ONU în această privinţă?

Daniel a revenit la Khartoum după o vizită de numai câteva zile în Darfur. Deja eram convins că pot avea încredere deplină în el. L-am invitat la mine în birou şi am închis uşa. Singura persoană prezentă în încăpere în afara noastră era Nadia, în calitatea sa de asistenta mea specială, pe care începusem să mă bazez tot mai mult, fiind pentru mine un soi de barometru. Foarte probabil Muhabarat ne asculta conversaţia, spionându-ne prin mijloace electronice, dar m-am gândit că nu strica să afle că deţineam nişte informaţii.

— Deci ce ai descoperit? l-am întrebat pe Daniel.

— În primul rând că există un mare număr de RI în jurul oraşelor mari, a replicat el. Acest lucru vi-l pot confirma cu certitudine, domnule.

— Mukesh, te rog, Daniel, l-am corectat. Bine, continuă.

— Primesc foarte puţin ajutor şi par să se teamă de un posibil atac în viitor. Am încercat să aflu cine anume îi atacase, însă, cum ştiţi, am fost permanent însoţit de omologi guvernamentali. Tot ce am reuşit să scot de la refugiaţi a fost că atacatorii veniseră noaptea călare. „Călăreţi arabi nomazi”, aşa i-au descris, dar nimeni nu părea să ştie care sunt forţele din spatele acestor călăreţi.

— Mai e ceva? am insistat.

— Da. Am auzit în mod repetat veşti despre avioane care atacau satele, iar la Nyala şi El Fasher am observat avioane militare pe pistele de aterizare. Situaţia este haotică şi în permanentă schimbare, dar cred că nu e cazul să vă amintesc, domnule – pardon, Mukesh –, că doar forţele guvernamentale deţin avioane în Sudan.

Având în vedere circumstanţele, Daniel se descurcase foarte bine în descifrarea iţelor încâlcite ale situaţiei din Darfur şi nici nu aş fi putut spera la mai mult. L-am lăudat şi i-am cerut să îmi înainteze un raport detaliat al vizitei. Apoi am verificat cele aflate discutând separat cu Roger: era oare posibil ca guvernul sudanez să folosească avioane de luptă pentru a bombarda satele din Darfur? Uşor încurcat, Roger a fost în cele din urmă nevoit să admită că sursele sale confirmau acest lucru.

Am citit raportul întocmit de Daniel cu un sentiment tot mai acut de nelinişte care friza aproape spaima. Daniel estima că circa 20.000 de oameni se refugiaseră din calea războiului şi credea că refugiaţii începuseră deja să pătrundă în Ciadul învecinat, ceea ce însemna că ne aflam pe punctul declanşării unei crize internaţionale.

Am decis să ridic problema într-o discuţie cu Sulaf, omul de legătură de la HAC. Sulaf m-a primit în birouaşul său înghesuit şi, imediat ce ne-a fost servit ceaiul, am trecut la afaceri.

— Sulaf, prietene, vreau să îmi spui ce se petrece în vestul Sudanului, am atacat eu. Ce anume pun la cale băieţii voştri la Darfur?

Acest stil de comunicare destul de ciudat dintre noi se datora faptului că engleza lui Sulaf era uşor demodată şi formală, ca şi cum o deprinsese în vremuri coloniale.

— Ei bine, dr. Kapila, mă bucur că aţi adus în discuţie această chestiune, a replicat el. Din câte am înţeles, nişte tâlhari şi proscrişi atacă satele din regiune şi le jefuiesc. Dar vă asigur că guvernul

investighează problema şi încearcă să restabilească ordinea şi să îi ţină pe bandiţi sub control.

— Întrebarea este, Sulaf, dacă ne confruntăm sau nu cu o criză umanitară serioasă. Mă tem că da. Toate rapoartele pe care le-am primit până acum sugerează acest lucru, şi dacă aşa este, va trebui să sporesc prezenţa ONU în regiune, căci crizele umanitare sunt principala noastră preocupare.

— Nu, nu, Mukesh, nici vorbă, a zâmbit Sulaf. Nu e cazul ca ONU să se repeadă acolo ca o cloşcă. Voi încerca să aflu mai multe şi te voi ţine la curent, însă, crede-mă, cu certitudine nu este vorba de nicio criză umanitară importantă. Nu-ţi face griji, prietene, cât de curând vom avea situaţia sub control.

Mi-a promis solemn că va verifica şi mă va contacta pentru a mă înştiinţa de cele aflate. Nu am avut de ales, aşa că am fost nevoit să-l cred pe cuvânt, cu toate că discuţia nu mă liniştise. Ultima oară când văzusem civili disperaţi care îşi părăsiseră locurile natale, ei fugiseră de spaima unor forţe agresive puternice, şi mă temeam că aceeaşi situaţie era în Darfur.

Imediat după Războiul din Golf din 1990, preşedintele american de la acea vreme, Bush, ceruse poporului irakian să se ridice împotriva lui Saddam Hussein. Saddam răspunsese asmuţind câinii războiului asupra forţelor rezistenţei irakiene, şi în special asupra kurzilor. Când armata lui Saddam a început să-i masacreze pe kurzi, aceştia s-au refugiat tot mai adânc în munţii din nordul ţării. În iarna lui 1991, vremea a fost criminal de aspră pe culmile muntoase înalte.

După ce echipele de televiziune au ajuns în acea regiune îndepărtată şi au filmat femei bătrâne şi copii îngheţând în zăpadă, s-au iscat masive proteste internaţionale. Oamenii pe care noi îi îndemnaserăm să îl răstoarne pe Saddam Hussein de la putere erau prinşi în capcană între puştile armatei regimului irakian şi munţii nemiloşi. Administraţia pentru Dezvoltare Internaţională (ODA), agenţia de atunci de pe lângă guvernul britanic specializată în probleme umanitare, a fost cea care, alături de militarii britanici, a deschis drumul spre eforturile de salvare.

Mă aflam acasă, la Cambridgeshire, şi îi citeam mezinei familiei, Ruth, *Lupul şi cei şapte iezi*, când am fost sunat de şeful meu de la ODA. Dr. David Nabarro se afla undeva în teritoriile controlate de kurzi, şi prin intermediul comunicaţiilor cu ecou prin satelit a reuşit

să îmi spună:

— Situaţia e proastă aici, Mukesh. Foarte proastă. Adu-mi cât mai mulţi oameni. Şi vino şi tu. *Acum*.

Mi-a cerut să adun medici, asistenţi medicali şi lucrători umanitari. Aşa că am pornit într-o bizară cursă de recrutare, sunând la fiecare spital, la fiecare staţie de pompieri şi de poliţie. În 48 de ore adunasem 80 de voluntari, uniţi prin nimic altceva decât printr-o hotărâre fermă şi extrem de multă bunăvoinţă. Ne-am întâlnit cu toţii prima oară la hotelul aeroportului Stansted, unde le-am explicat, în sala de recepţii, scopul misiunii noastre.

De acolo am zburat spre baza militară de la Incirlik, din Turcia, după care ne-am alăturat unui convoi de autobuze escortat de trupe din marina militară britanică. Aceştia înălţaseră o tabără de corturi la graniţa cu Irakul, însă abia în dimineaţa următoare ne-am dat seama de adevăratele dimensiuni ale problemei cu care ne confruntam: cea mai mare criză umanitară cu care avuseserăm vreodată de-a face. Cei 80 de voluntari ecologişti deveniseră brusc „lucrători umanitari” din prima linie şi mii de femei bătrâne, femei gravide şi copii mici erau blocaţi pe pantele periculoase, acoperite de zăpadă ale munţilor.

Nu mai puţin de 50.000 de kurzi riscau să moară acolo îngheţaţi, iar ninsoarea continua să cadă. Faptul în sine că escaladaseră piscurile munţilor în condiţii climaterice atât de vitrege dovedea cruzimea cu care fuseseră atacaţi de forţele regimului lui Saddam. Nu aveam resursele necesare pentru a-i scoate pe toţi de acolo pe calea aerului, aşa că am instalat la fiecare cinci kilometri pe pantele munţilor „baze” de aprovizionare cu mâncare caldă şi apă. Ne-am împărţit în echipe de câte patru oameni, formate dintr-o asistentă medicală, un pompier, un mecanic şi un soldat.

Astfel am reuşit ceea ce la prima vedere părea imposibil: să îi determinăm pe acei civili înspăimântaţi să coboare. În 48 de ore, toată lumea se afla la poalele muntelui, marina asigurând un scut vital de securitate, iar avioanele de luptă ce survolau zona ţinând la distanţă orice alt aparat de zbor.

Ulterior, odată la câteva luni, m-am întors în nordul Irakului pentru a evalua nevoile umanitare ale kurzilor. Rebelii kurzi m-au luat cu ei să vizitez Halabja, scena unui atac oribil. Forţele lui Saddam folosiseră arme chimice asupra oraşului şi multe sute de oameni muriseră. Una din două persoane părea să fie afectată: ochii le ieşeau din orbite, pielea le era arsă, părul le cădea în

smocuri. Cele mai tulburătoare erau malformaţiile infantile: copii născuţi cu membrele răsucite, cu capete diforme şi nedezvoltaţi mintal.

Rebelii kurzi care mă conduseseră la Halabja voiseră să-mi arate ororile care le împinseseră pe femeile bătrâne sau gravide să escaladeze un munte abrupt în toiul unei ierni cumplite. Am văzut cu ochii mei cum brutalitatea extremă îi forţase pe aceşti oameni să-şi părăsească locurile în care trăiau de generaţii. Astfel de oameni nu-şi abandonau casele decât dacă le erau puse în pericol vieţile. Aşa se întâmplase în anii 1990 în teritoriile ocupate de kurzi în Irak, iar la zece ani distanţă mă temeam că situaţia avea să se repete în Darfur.

În cursul vizitelor mele repetate, am ajuns să-i cunosc bine pe rebeli şi să dau mâna cu şefii lor ori de câte ori le aduceam ajutoare. Kurzii aveau propriile aparate de filmare şi vizitele mele erau difuzate la televiziune. În cele din urmă, Saddam s-a săturat probabil de mine. Mi-a intentat un proces la un tribunal irakian, unde am fost judecat *in absentia* pentru „pătrundere ilegală în ţară şi instigare la rebeliune împotriva statului irakian”. Am fost condamnat la moarte şi a fost oferită o recompensă de 100.000 de dolari americani pentru mine, viu sau mort.

Prima mea reacţie la aflarea veştii a fost aceea de a mă simţi jignit că viaţa mea nu valora decât 100.000 de dolari. Pericolul era însă cât se poate de real. Era prima ameninţare cu moartea pe care o primeam şi am realizat că binele făcut unor oameni aflaţi în suferinţă îţi poate crea probleme grave.

În cazul multor conflicte, revoltele populare sunt modalitatea prin care o naţiune este eliberată, deschizându-se astfel calea spre schimbări democratice. Irakul mi-a demonstrat că ajutorul acordat rebelilor atrage ura celor aflaţi la putere, care, au voinţa şi mijloacele de a ucide.

Cinci

Speranţa este pâinea sărmanului.
George Herbert

La începutul lunii iunie m-am hotărât să merg în sudul ţării pentru a-l cunoaşte pe preşedintele Mişcării Populare de Eliberare din Sudan (SPLM), liderul rebelilor din Sud, dr. John Garang. Pe negociatorii de pace din tabăra guvernamentală îi întâlnisem, acum era momentul să cunosc şi poziţia celeilalte părţi. La fel de important pentru mine era şi să descopăr ce credeau rebelii din Sud despre situaţia din Darfur. De la Sulaf nu reuşeam să scot altceva decât repetarea obsesivă a convingerii că tulburările fuseseră create de „bande anarhice de tâlhari" pe care guvernul avea cât de curând să le anihileze.

Am zburat de la Khartoum spre capitala Kenyei, Nairobi, iar de acolo spre nord, către Lokichoggio, un avanpost umanitar important aflat la graniţa cu Sudanul. „Loki" era *de facto* sediul general al operaţiunilor ONU în sudul Sudanului şi de aici decolau avioanele noastre care paraşutau înspre nord ajutoare în hrană.

Eu fusesem cel care iniţiasem întâlnirea cu Garang şi înainte de a pleca din Khartoum am fost nevoit să prezint autorităţilor un plan al zborului. În calitate de şef al misiunii ONU, trebuia să mă asigur că întrevederea avea să se desfăşoare în modul cel mai deschis şi mai transparent cu putinţă. Guvernul sudanez nu-şi ascunsese nemulţumirea faţă de intenţia mea, dar nu avusese cum să mă împiedice făţiş s-o pun în practică.

Garang era considerat un vizionar şi un intelectual, dar şi un lider a cărui luptă înverşunată pentru libertate forţase forţele guvernamentale să intre în impas. Ajunsese să controleze practic tot sudul ţării, lucru deloc de neglijat pentru un conducător al rebelilor care la început nu avusese de partea sa decât o mână de luptători de gherilă. Abia aşteptam să-l cunosc.

Eram însoţit de şeful operaţiunilor noastre în sudul Sudanului, un norvegian pe nume Bernt Aasen. ONU desfăşura de ani de zile un program umanitar în sudul ţării, cunoscut drept „Operaţiunea Lifeline Sudan" sau, pe scurt OLS, iar OLS era creaţia lui Bernt. De

cum l-am întâlnit pentru prima oară pe Bernt, mi-am dat seama că era genul de om cu care puteam colabora. Nu părea adeptul jocurilor machiavelice atât de comune operaţiunilor noastre din sudul Sudanului.

Întâlnirea cu Garang fusese programată să se desfăşoare la baza rebelilor de lângă Rumbek, o mică aşezare din mijlocul savanei. O luasem cu mine pe Nadia, a cărei sarcină era să primească, să cearnă şi să prioritizeze apelurile mele telefonice şi e-mailurile în timp ce eu eram ocupat cu liderul rebelilor. Zborul a durat câteva ore, mărturie în sine a imensităţii Sudanului. În tot acest timp m-am simţit surprinzător de relaxat şi convins totodată că întrevederea avea să se dovedească una istorică.

Am aterizat pe o pistă de pământ care fusese curăţată în întinderea nesfârşită de vegetaţie pitică. Spre deosebire de nordul arid, sudul Sudanului beneficiază de căderi semnificative de ploaie, iar terenul înconjurător arăta în unele locuri aproape ca o junglă. Când am coborât din avion, am dat cu ochii pentru întâia oară de militarii lui Garang. Armata Populară de Eliberare din Sudan (SPLA) era aripa militară a SPLM. Soldaţii formaseră un cordon de securitate în jurul pistei, nu că s-ar fi temut prea tare că vor fi atacaţi de forţele guvernamentale.

Cele mai apropiate trupe „duşmane” se aflau la sute de kilometri distanţă, dincolo de graniţa invizibilă ce despărţea nordul de sudul ţării. Luptătorii rebeli erau îmbrăcaţi în tot felul de combinezoane de camuflaj şi majoritatea purtau în picioare şlapi în loc de bocanci. Totuşi am remarcat că păreau o forţă de luptă disciplinată, iar majoritatea erau înarmaţi cu pistoale mitralieră AK-47 moderne. Unii soldaţi erau foarte tineri, fapt care m-a făcut să reflectez asupra necesităţii ca, după încheierea păcii, ONU să includă pe lista de priorităţi dezarmarea şi reabilitarea unui mare număr de copii-soldaţi.

Imediat după ce am coborât din avionul nostru uşor, soldaţii l-au acoperit cu crengi pentru a-i ascunde albeaţa strălucitoare de eventualele aparate de zbor care ar fi putut survola zona. Bernt mi-a explicat că această măsură de securitate era aplicată în mod uzual pentru a împiedica descoperirea de către forţele guvernamentale a bazelor rebelilor lui Garang. Dacă liderul rebelilor era găsit, putea fi omorât, motiv pentru care Garang îşi schimba des sediul. În plus, era o idee bună să camuflăm avionul, în caz că un pilot iresponsabil ar fi încercat să ia în vizor o ţintă atât

de vizibilă.

După o călătorie de zece minute cu maşina, am ajuns într-o tabără simplă din colibe de lemn.

La adăpostul unui pâlc de salcâmi se strânsese un grup de bărbaţi africani negri în combinezoane de luptă curate. Printre ei l-am recunoscut imediat după fotografii pe Garang. S-au sculat cu toţii în picioare şi ne-am strâns mâinile. Palma uriaşă a lui Garang mi-a înfăşurat mâna şi nu m-am putut stăpâni să nu observ că arăta ca un urs mare. Pielea lui era de o nuanţă incredibil de închisă, aproape neagră-albăstrie, iar ochii adânciţi în orbite aveau o privire de o intensitate deosebită.

Strânsoarea mâinii lui s-a dovedit fermă şi puternică, exact aşa cum mă aşteptasem, fapt care mi-a confirmat că aveam de-a face cu un individ dotat cu forţă fizică şi intelectuală veritabile – un adevărat lider. Privirile ni s-au încrucişat şi în ochii lui am desluşit un amestec de curiozitate şi suspiciune, ca şi cum încerca să ghicească firea celui aflat la cârma misiunii ONU în Sudan. Prin contrast, pe Bernt l-a salutat cu o căldură sinceră, strânsul mâinilor transformându-se rapid într-o îmbrăţişare.

M-am aşezat pe scaunul de grădină, verde, din plastic, oferit – Garang şi anturajul său au luat şi ei loc – şi am fost serviţi cu ceai sub bolta de frunze de copaci. Schimbul obişnuit de amabilităţi nu a durat mult, eu hotărându-mă să trec rapid la problemele serioase. Trebuia să ne întoarcem pe lumină la Khartoum şi nu aveam la dispoziţie decât câteva ore.

— Dr. Garang, dacă îmi permiteţi, aş vrea să vă explic acum natura vizitei mele. După cum ştiţi, întrevederea noastră nu poate dura prea mult şi...

A ridicat o mână, făcându-mi semn să tac.

— Se spune că Khartoumul are urechi lungi, a spus el cu o voce incredibil de hârâită, ca un bubuit adânc de tunet.

A cerut tuturor însoţitorilor noştri să se retragă. Scaunele au fost îndepărtate spre capătului opus al pâlcului de salcâmi şi am rămas singuri, faţă în faţă.

— Spuneţi-mi, ce mai e nou la Khartoum? m-a întrebat el. N-am mai fost acolo de mult timp.

— Devine tot mai modern pe zi ce trece, i-am răspuns. E un oraş bogat şi se dezvoltă rapid. Numai că deşi are multe restaurante, nu poţi bea nicăieri o bere!

Şi-a aruncat capul pe spate şi a scos un hohot de râs profund,

bubuitor.

— Data viitoare când veţi veni la noi, o să mă asigur să avem la îndemână câteva sticle de Tusker rece.

Tusker este o marcă populară de bere kenyană şi, la fel ca majoritatea bunurilor de larg consum, era adusă prin contrabandă în sudul Sudanului.

— Atunci vom putea să toastăm în cinstea numirii dumneavoastră în noul post.

S-a uitat în gol. A tăcut preţ de câteva clipe, pierdut în gânduri. Starea de spirit i se schimbase complet. Nu mai era vorbăreţ şi jovial şi mi-am spus că asta era probabil figura pe care obişnuia să o afişeze în public. Părea adâncit în amintiri şi melancolic.

Într-un târziu, şi-a ridicat ochii spre mine.

— Ştiţi, mi-ar plăcea să pot revedea cândva oraşul.

— Iar mie nimic nu mi-ar face mai mare plăcere decât să vă întâmpin în Khartoum, am răspuns eu.

Ştiam că studiase la Universitatea din Khartoum înainte de a se alătura rebelilor în savană.

— Imediat după semnarea acordului de pace, sper să vă pot saluta ca vicepreşedinte, la întoarcerea în Khartoum.

Acordul de pace aflat în negociere prevedea numirea lui Garang ca vicepreşedinte şi mâna dreaptă a lui Omar al-Bashir – cei doi foşti duşmani urmau să lucreze cot la cot într-un guvern de uniune naţională.

— Ar fi un moment istoric. Când credeţi că se va întâmpla? am întrebat eu.

— Nu ştiu, a răspuns interlocutorul meu gânditor, însă în ceea ce ne priveşte, noi am dori ca totul să se finalizeze cât mai curând. Toată lumea îşi doreşte pacea.

— Cum putem ajuta noi la aducerea celor două părţi de aceeaşi parte a baricadei? „Noi”, adică ONU.

— Noi, cei din sud, am vrea un program de dezvoltare după instaurarea păcii. Un program de dezvoltare a întregii ţări.

— Să înţeleg că nu doriţi împărţirea ţării în Nord şi Sud, aşa cum se pare?

A clătinat din cap zâmbind.

— Bănuiesc că îmi cunoaşteţi foarte bine poziţia. Cred în Noul Sudan, unic şi indivizibil, dar în care egalitatea în drepturi a tuturor să fie garantată, indiferent de rasă, culoarea pielii ori credinţă religioasă. Credeţi că dorinţa mea este realistă, dr. Kapila? Pentru

asta lupt de ani întregi.

— Cred că este o doleanţă întemeiată şi realizabilă. Vom încerca să vedem în ce fel ONU poate lucra cu toate părţile implicate, în pregătirea unei păci pentru toţi. Şi ca parte a acestui proces, intenţionăm să identificăm modalităţile de a ajuta la dezvoltarea Sudului, pentru a-l aduce la standardele Nordului.

Dintr-odată, dispoziţia interlocutorului meu s-a schimbat din nou şi pentru o clipă am înţeles ce adversar de temut putea fi dr. Garang.

— Dr. Kapila, toate bune şi frumoase, dar ce garanţii mi-aţi putea oferi pentru a avea încredere în dumneavoastră? Ultimul dumneavoastră predecesor ne-a vizitat şi el şi ne-a promis că ne va ajuta la dezvoltarea sudului prin deschiderea unor birouri PNUD în zonă. După care, nimic. Primul lucru care trebuie făcut este să onoraţi angajamentul dintre ONU şi SPLM de acum câţiva ani.

— Nu am ştiut de acest angajament şi nici că nu a fost respectat, am replicat eu cu toată sinceritatea. O să verific. Şi desigur, vom avea nevoie de un birou PNUD aici, dacă dorim să ajutăm la dezvoltarea regiunii. Nu ocup această funcţie decât de câteva luni şi încă mai am multe de învăţat.

— Hmmm... m-a privit Garang întrebător. În Africa, avem o vorbă: dacă vrei să discuţi despre pace, ia un băţ cu tine. Asta înseamnă că numai acela care discută de pe o poziţie de forţă va fi luat în serios. Dacă vreţi ca ONU să fie luată în serios aici, în Sud, va trebui să dovediţi ce puteţi face.

— Fiţi convins că vorbesc cât se poate de serios. Şi vă voi dovedi asta în timp.

— Dr. Kapila, am impresia că sunteţi genul de om cu care am putea colabora. Sper să nu mă înşel. Sunt dispus să vă acord tot timpul de care consideraţi că aveţi nevoie, dar, vă rog, nu ne lăsaţi din nou de izbelişte, aşa cum au făcut predecesorii dumneavoastră de la ONU.

L-am asigurat că nu o voi face.

Şi-a fluturat mâna în direcţia unei mese din apropiere pe care fuseseră aşezate mai multe feluri de mâncare.

— Ar mai fi o chestiune pe care aş dori să o discutăm înainte de prânz. Aţi auzit de tulburările din Darfur?

Am răspuns că da şi că veştile mă îngrijoraseră.

— Mulţi dintre oameni mei nu îmi împărtăşesc convingerea că Sudanul ar trebui să rămână unit, a continuat Garang, dar eu voi

face tot ce îmi stă în putinţă pentru a păstra unitatea ţării. Nu am luptat zeci de ani în savană doar pentru oamenii noştri de aici, din sud. Am luptat în numele oamenilor oprimaţi şi marginalizaţi din toată ţara, iar Darfur este un exemplu elocvent în acest sens.

— Ce anume doresc rebelii din Darfur? am întrebat. Aceasta este chestiunea care ne nelinişteşte pe toţi.

— Nu ştiu cu exactitate, dar cred că putem bănui, pe drept cuvânt, că s-au săturat de felul în care sunt priviţi de guvern, care îi tratează pe africanii negri ca pe nişte cetăţeni de mâna a doua. Conducătorii noştri de la Khartoum nu au niciun plan de dezvoltare ori de acordarea de drepturi şi libertăţi pentru populaţiile cu pielea de aceeaşi culoare ca a mea.

— Ce relaţii aveţi cu rebelii din Darfur? am întrebat. Ce fel de legături aveţi cu ei?

— Nu e niciun secret că SPLM le acordă consultanţă rebelilor. Mişcarea de revoltă demarată în Darfur are în mod clar nevoie de o filosofie politică pe care să se construiască. Filosofia noastră, a celor din Sud, este centrată pe ideea luptei de eliberare. Le-am împărtăşit-o şi lor, din dorinţa de a-i face să conştientizeze rolul pe care îl joacă. În plus, le-am acordat şi sprijin material.

Garang a făcut o scurtă pauză, ca pentru a-şi alege cu grijă cuvintele.

— Ceea ce vă pot spune însă cu certitudine, dr. Kapila, este că dacă lucrurile vor lua în Darfur o întorsătură foarte urâtă, nu voi putea semna pacea cu Nordul. Dacă aş face-o, ar fi ca şi cum aş pactiza cu cei responsabili de distrugerea populaţiei din Darfur, lucru contrar tuturor principiilor în numele cărora am luptat.

— Deci solidaritatea faţă de revoltele din Darfur reprezintă o prioritate pentru dumneavoastră?

A dat din cap aprobator.

— Da, solidaritatea este o prioritate.

În clipa aceea am fost întrerupţi de unul din ajutoarele lui Garang, care ne-a anunţat că prânzul era gata. Sub un salcâm cu coroană bogată am servit în grabă un prânz simplu, din pui curry, legume şi orez. Prelungiserăm şederea la sol mai mult decât ne permiseseră autorităţile de la Khartoum şi pilotul dorea să plece cât mai repede pentru a ajunge la Loki pe lumină. Baza aeriană nu dispunea de pistă iluminată şi orice aterizare pe timp de noapte se făcea numai după aprinderea unor torţe cu kerosen care să marcheze pista.

Ne-am luat rămas-bun în mare grabă şi i-am promis că voi reveni curând. Pe drumul de întoarcere l-am pus la curent pe Bernt cu ceea ce aflasem. Mi-a spus că nimeni de la PNUD nu mai fusese în Sud de ani de zile. Cât despre Operaţiunea Lifeline Sudan, aceasta se rezuma în mare măsură la ajutoare în hrană şi la misiuni umanitare. În loc să încerce să descopere cauzele profunde ale foametei şi să ofere oamenilor mijloacele de a o combate, OLS se străduise doar să-i ţină în viaţă. Nu făcuse nimic sau aproape nimic pentru a le reda demnitatea şi respectul de sine. Nu era deci de mirare că Garang se simţea frustrat, iar Bernt şi cu mine am căzut de acord că trebuia neapărat să facem ceva pentru a activa misiunea PNUD în sudul ţării.

Înainte de a părăsi regiunea, am vrut să văd cu ochii mei gradul de sărăcie în care trăia populaţia locală. În ziua următoare, Bernt şi cu mine ne-am îmbarcat într-un avion ONU ce se îndrepta spre o pistă care nu era decât o parcelă de teren desţelenit în savană. Totuşi pilotul a reuşit aterizarea şi de jur împrejurul nostru se înălţa un zid de vegetaţie. La început, locul mi s-a părut complet pustiu. Dar după aceea unul sau doi copii în haine zdrenţuite şi-au iţit capetele pe după tufişuri, urmaţi de un cuplu de adulţi – alaiul însărcinat cu primirea noastră.

Pilotul nostru – un excelent profesionist kenyan care purta o uniformă albă scrobită – s-a despărţit de noi, fără a uita să ne amintească ora la care urma să vină să ne ia. Urmărind avionul cum zbura jos şi iute pe deasupra arbuştilor pentru a dispărea pe cer, m-a cuprins un sentiment ciudat de singurătate.

I-am urmat pe localnici de-a lungul unei poteci înguste şi şerpuitoare ce înainta printre tufişuri. Nadia mergea în faţa mea şi mi-am dat seama că era emoţionată de această aventură în necunoscut. Am continuat să mergem cam un kilometru sau poate mai mult, până ce am ajuns într-un sat. Nu era decât o adunătură de colibe conice cu pereţi din chirpici şi acoperişuri din stuf. Fiecare din ele era înconjurată de câte un gard circular făcut din crengi ţepoase de salcâm în interiorul căruia erau ţinute cele câteva capre şi vite din gospodărie.

Intenţia noastră era să vizităm Medici fără frontiere (MFF), organizaţia caritabilă internaţională care instalase în acel loc o clinică improvizată. Noi le asiguraserăm echipamentul medical, iar Bernt voia să verifice în ce mod putea ONU să îi ajute mai eficient în munca lor. Teoretic vorbind, eu nu mă aflam acolo decât în

calitate de simplu observator, însă aflând ce funcţie ocupam, lucrătorul MFF a luat asupra sa sarcina de a mă pune la curent cu nevoie lor.

În timp ce îl ascultam, mi-am putut forma o părere relativ corectă despre gradul abject de sărăcie în care trăia populaţia din Sud: 99,9% dintre ei trăiau de azi pe mâine, sub permanenta ameninţare a războiului şi distrugerii. Malnutriţia era generalizată la copii. Copiii se năşteau prematur şi sub greutatea normală şi sufereau de probleme de dezvoltare, iar bolile erau larg răspândite. Malaria domnea, apa şi condiţiile de igienă erau practic inexistente, la fel şi îngrijirea sănătăţii şi educaţia.

Am fost condus să vizitez o casă obişnuită. Înăuntru era aproape gol: o podea de pământ, o oală de gătit amărâtă, o vatră la care se prepara mâncarea şi câteva haine zdrenţuite. Nu am putut rămâne decât două ore la sol, însă vizita aceasta scurtă mi-a deschis ochii. În drum spre pistă am reflectat la cele aflate. Nimic din ceea ce văzusem până atunci în călătoriile mele în cele mai sărace colţuri ale lumii nu se compara nici pe departe cu situaţia din sudul Sudanului, iar supărarea lui Garang pentru lipsa de implicare a ONU căpăta acum mai mult sens.

Am ajuns la pistă şi l-am găsit pe pilot aşteptându-ne la scara avionului, gata de decolare. Aceşti piloţi de savană erau nişte profesionişti incredibil de competenţi, folosindu-se de hărţi şi busole pentru a survola zone de sute de kilometri de teren aparent plat şi monoton. Ne-am îmbarcat, turbinele au început să se rotească şi pilotul a rulat spre capătul îndepărtat al pistei. A întors avionul, a turat motoarele şi abia dacă ne aşezaserăm, când a observat că cineva ne făcea semne disperate să oprim.

Am renunţat la decolare şi am coborât din avion. Pe o latură a pistei, un grup de localnici se adunase în jurul unei siluete întinse la pământ. Era un bărbat de doi metri înălţime şi îngrozitor de slab, şi mi-am dat seama dintr-o singură privire că avea ambele picioare rupte. Oasele îi ieşeau prin piele în toate direcţiile, iar genunchii îi erau îndoiţi într-un unghi imposibil. Părea să aibă cu puţin peste 20 de ani şi probabil că avea dureri atroce, însă nu se văita deloc. Numai după grimasa de pe faţă am bănuit prin ce suferinţe trecea.

Omul îşi dusese vitele la adăpat, mi-au explicat localnicii. O încăierare începuse cu un trib rival şi în timpul luptei tânărul îşi rupsese picioarele. Avionul nostru se întorcea la Loki, unde Comitetul Internaţional al Crucii Roşii (CICR) opera cel mai mare

spital de campanie pentru cei răniţi în războaie. Localnicii voiau să-l transportăm pe tânăr la spital.

În principiu, pentru evacuarea răniţilor de război trebuia solicitată permisiunea autorităţilor, iar pilotul m-a întrebat dacă eram dispus să îl transportăm pe tânăr fără a avea acest acord. Nu am ezitat nicio clipă, însă problema era cum să-l urcăm pe scările pliante înguste până în interiorul înghesuit. Am reuşit să îl târâm până la trepte, însă nu exista suficient spaţiu pentru a-l întinde pe podea. Am vrut să-i scoatem picioarele pe geam, dar pilotul nu putea zbura aşa. Pe urmă am încercat să îl întindem între rânduri, însă coridorul era prea îngust. În cele din urmă am fost nevoiţi să îl înghesuim pe bietul om cu picioarele rupte strânse sub el, în poziţie fetală.

Zborul înapoi a durat mai bine de trei ore, timp în care rănitul, deşi conştient, nu a scos o vorbă. Ştiam că fiecare zgâlţâitură a avionului, cauzată de turbulenţe, îi provoca dureri înfiorătoare, însă s-a abţinut să se plângă. Stoicismul incredibil al poporului acestei ţări m-a impresionat definitiv.

L-am lăsat la spitalul CICR – o suprafaţă uriaşă amenajată sub un cort pe o latură a bazei aeriene. După operaţie, când oasele picioarelor aveau să-i fie readuse în poziţia normală, avea să aibă nevoie de mai multe săptămâni pentru odihnă şi recuperare. Probabil că urmau să-l ducă înapoi în cârje în satul natal, după ce îl vor fi învăţat cum să le folosească la centrul de reabilitare din cadrul spitalului. Dacă avionul nostru nu ar fi aterizat în ziua aceea pe pista de lângă satul lui, nici nu vreau să mă gândesc ce s-ar fi întâmplat cu tânărul rănit. Cu oasele rupte ieşind prin piele, infecţia s-ar fi instalat rapid şi cel mai probabil ar fi murit.

În spaţiul îngust al aeronavei simţisem mirosul rănitului, îl adulmecasem şi pe pistă, însă în interiorul înăbuşitor şi înghesuit l-am simţit mai bine. În sudul Sudanului nu exista sistem de canalizare, aşa că apa era adunată în oale de pământ şi în ligheane şi era în general rezervată pentru băut şi gătit. Era o resursă preţioasă şi economisită cu mare grijă, motiv pentru care oamenii nu se spălau cu zilele. Aşa încât, cu timpul, dobândeau un miros înţepător şi sărat de transpiraţie, amestecat cu duhoarea animalelor de casă şi cu izul de fum de la vatra în care se prepara mâncarea.

Era un miros unic, specific, care nu mi s-a părut deloc deranjant. Şi oricum, după două zile de călătorie în regiunile din sudul ţării,

devenisem conştient de propriul miros. Atunci când te deplasezi continuu, trebuie să te obişnuieşti cu ideea că nu mai poţi fi foarte scrupulos în privinţa igienei personale. Dacă aş fi fost nevoit să trăiesc precum băştinaşii – în sărăcie lucie şi dispunând de prea puţine oportunităţi de a mă spăla –, nici nu vreau să mă gândesc în ce stare aş fi ajuns. Probabil că aş fi mirosit precum căţeaua noastră Megan după o zi petrecută în şanţurile din ţinutul mlăştinos de lângă Cambridge.

Greutăţile şi necazurile vieţii nu-mi erau deloc străine. Din fragedă copilărie aflasem ce înseamnă sărăcia şi nevoile.

Şase

Pentru ca răul să triumfe, nu e nevoie decât de câţiva oameni de bine care să nu facă nimic.
Edmund Burke

În sistemul de organizare în caste din India, familia mea intră la categoria brahmanilor, respectiv casta privilegiată a preoţilor. Dacă nu eşti hindus, nu faci parte din nicio castă; prin urmare, toţi cei ce nu sunt indieni şi hinduşi nu aparţin unei caste. Dar mult mai rea este situaţia pentru paria, consideraţi în tradiţia hindusă oamenii cei mai de jos pe scara ierarhică, cei „de neatins” cărora le sunt rezervate muncile cele mai dispreţuite.

Numele familiei mele demonstrează şi el că suntem descendenţi direcţi ai gânditorul Kapila sau Kapil Rishi. În Bhagavad Gita – echivalentul hindus al Bibliei creştine sau Coranului musulman, Kapil Rishi este nepotul lui Brahma, zeul hindus al creaţiei. Textele sacre hinduse spun că în urmă cu multă vreme, în cursul unei mari bătălii, 60.000 de oameni au fost făcuţi cenuşă. Pământul s-a uscat şi, în lipsa apei, viaţa nu putea exista. Kapil Rishi a plecat spre Munţii Himalaya, locul unde trăiau divinităţile hinduse. Acolo a implorat Trinitatea sfântă – Brahma Creatorul, Shiva Distrugătorul şi Vişnu Protectorul – să readucă apa dătătoare de viaţă pe pământ.

Zeii l-au primit cu aroganţă, însă l-au ascultat cu atenţie. I-au spus că i-au înţeles rugăminţile şi i-au făgăduit că vor trimite un fluviu mare pentru a potoli setea oamenilor. Însă l-au prevenit că fluviul avea să se reverse cu mare forţă şi că singurul mod prin care se putea evita înecarea oamenilor era trimiterea apei printr-un intermediar. Fluviul era Gangele cel sacru, iar zeii au decis să îl facă să curgă prin părul lui Shiva, pentru a domoli forţa torentului.

Şi într-adevăr, Gangele a curs şi a salvat „lumea”, care la vremea aceea se limita la India. Astfel încât Kapil Rishi a salvat omenirea. Iar până în ziua de astăzi, descendenţii săi poartă numele Kapil ori Kapila. Deloc surprinzător aşadar, părinţii mei erau hinduşi devotaţi, care ardeau tămâie şi se rugau zilnic la altarul din casă la zeul familiei noastre – Shiva Distrugătorul.

Sistemul de organizare socială în caste a pătat într-un fel reputaţia hinduismului şi, din fericire, între timp a evoluat mult. Gandhi a schimbat numele celor mai oropsiţi dintre indieni din paria în *harijani* – „cei iubiţi de Dumnezeu”. Constituţia modernă a Indiei îi consideră pe toţi cetăţenii egali în drepturi, indiferent de casta din care provin. Mai mult decât atât, există şi un program prin care se urmăreşte asigurarea accesului la educaţie şi pentru membrii din castele inferioare. Însă în copilăria mea, sistemul de organizare în caste era încă extrem de puternic.

Vecinii noştri cei mai apropiaţi din Bihar erau o familie de paria. În timp ce noi aveam o casă din ziduri de beton, cu acoperiş frumos din tablă, ei locuiau într-o colibă de chirpici. Cu toate acestea, pentru că părinţii mei aveau concepţii foarte liberale pentru acea epocă, mi-au dat voie să mă împrietenesc cu fata vecinilor, Arti. Eram de vârste apropiate şi lui Arti cel mai mult pe lume îi plăcea trenul meu de jucărie. Avea o locomotivă cu aburi şi mai multe vagoane, plus şine în formă ovală şi baterii.

Tata adusese trenul din Germania şi majoritatea indienilor nu văzuseră în viaţa lor un lucru atât de minunat. Arti obişnuia să stea nemişcată ore în şir, privind la trenul care pufăia, mişcându-se în cerc. Pentru ea era o adevărată magie. Într-o zi am vrut să ies cu ea afară ca să ne jucăm şi mama mi-a spus să-mi pun pe mine un pulover. Era iarnă şi aerul era rece.

Am lăsat-o pe Arti uitându-se la tren şi când m-am întors am găsit-o ghemuită la robinetul din curtea casei. Khadari, bucătăreasa noastră, spălase orezul pentru cină şi câteva boabe se scurseseră din oală în canal. Am urmărit-o pe Arti cum culegea boabele crude de pe jos şi le mânca. Am întrebat-o ce făcea acolo, ghemuită şi mâncând boabe de orez tari şi murdare. Mi-a răspuns că erau foarte bune.

Mirat, m-am dus să o întreb pe mama:

— De ce mănâncă Arti boabe de orez de pe jos?

Mama s-a foit stânjenită.

— Probabil că i s-a făcut foame după ce s-a jucat atât de mult. Ar trebui s-o invităm la un castron de linte *dhal*, nu crezi?

M-am dus şi am chemat-o pe Arti şi ne-am aşezat la masă să mâncăm *dhal* şi orez. Arti se purta de parcă ajunsese în rai, în timp ce pentru mine nu era nimic special – asta mâncam în fiecare zi de lucru din săptămână. Totuşi, într-un colţ al minţii mele de copil a prins rădăcini o lecţie importantă, aceea că trebuie să manifestăm

compasiune pentru cei mai puţin norocoşi decât noi.

Părinţii şi bunica mă învăţaseră că a-i ajuta pe cei cu nevoi este unul dintre stâlpii hinduismului. Hinduismul este în multe privinţe o filosofie luminată, nu numai o religie. El predică un cod de viaţă, cu reguli privind împărţirea averii, drepturile văduvelor sau purtarea războaielor. În serile răcoroase din Chandigarh, după şcoală, bunica îmi citea din *Ramayana* şi *Mahabharata*, două dintre epopeile indiene cele mai cunoscute. Au fost scrise cu circa 2.000 de ani înaintea orei noastre şi descriu unele evenimente istorice reale dintr-un trecut încărcat de glorie în care binele triumfa întotdeauna împotriva răului şi în care oamenii, după ani de suferinţe, erau salvaţi în cele din urmă de conducătorii lor cei bravi.

În *Ramayana*, prinţul Rama se luptă pentru a-şi salva soţia, Sita, răpită de demonul Ravana. În această poveste ce opune binele răului, Ravana este întruchiparea răului care ucide, violează şi jefuieşte totul în cale, distrugând comunităţi întregi. Într-un sens, el este autorul primelor genocide, într-o perioadă a istoriei în care întunericul se abătuse peste pământ. Povestea se termină cu triumful binelui asupra răului, India fiind binecuvântată cu 1.000 de ani de pace, numai lapte şi miere.

În *Ramayana* sunt descrise regulile de comportament ale unei societăţi pe timp de pace şi război şi sunt trasate principiile unei vieţi bune. Cuprinde un set de norme sociale ce promovează toleranţa şi acceptarea oamenilor aşa cum sunt. Luate împreună, *Ramayana* şi *Mahabharata* constituie un tratat al regulilor de război – cum să te comporţi corect faţă de prizonieri, generos cu cei învinşi şi cum să tratezi cu grijă femeile şi copiii. Într-un fel, ele au fost precursoarele Convenţiilor de la Geneva.

Mulţumită bunicii, cele două epopei despre lupta dintre bine şi rău mi-au rămas adânc întipărite în suflet. Tot de acolo am rămas cu ideea că eu, un Kapila, ocupam o poziţie specială în toată întreaga urzeală a vieţii. Ca protector prin tradiţie al celor sărmani şi oprimaţi, era de datoria mea să mă ridic la înălţimea moştenirii familiei mele. Aşa se explică şi îngrijorarea crescândă pe care o resimţeam faţă de deteriorarea situaţiei din Sudan – şi în special din Darfur.

După vizita în Sud m-am întors la Khartoum meditând asupra celor aflate. Avertismentele lui Garang referitoare la Darfur mă impresionaseră profund. Dacă situaţia în vestul îndepărtat al ţării se înrăutăţea, procesul de pace avea să treneze – Garang se

exprimase cât se poate de clar în această privinţă. Prin urmare, pentru a stopa răspândirea răului în Darfur, trebuia să ne dublăm eforturile. ONU trebuia să intervină pentru a pune capăt conflictului, dacă nu din alte motive, atunci pentru a salva pacea în ansamblu.

Odată revenit la Khartoum, m-am apucat energic de treabă. Am constituit un Fond Comun pentru Sudan pentru finanţarea dezvoltării întregii ţări, atât a Nordului, cât şi a Sudului, fapt menit să răspundă uneia dintre cele mai arzătoare dorinţe ale lui Garang. Guvernele olandez şi american – care sprijineau de multă vreme Sudul – au răspuns pompând două milioane de dolari americani. Şefii principalelor agenţii ONU din Khartoum – în mod special cei de la PNUD şi UNICEF – au reacţionat cu furie. Le spărsesem monopolul strângerii de fonduri, destinate în cea mai mare măsură exclusiv Khartoumului. Am perseverat însă, fapt care a iritat la culme guvernul sudanez.

Am fost chemat la o întrevedere cu ministrul Cooperării Internaţionale. Mai avuseserăm ocazii să ne încrucişăm săbiile. Era un individ mic de statură, ofilit şi care mă întâmpinase de fiecare dată cu o expresie acră. Poate că avea motivele lui: ministerul pe care îl conducea era partenerul oficial al PNUD în multe proiecte-fantomă ce fuseseră închise din dispoziţia mea. Îl văduvisem pe el şi pe apropiaţii lui de mijloacele puse la dispoziţia Sudanului de către ONU şi pe care ei şi le însuşiseră de parcă le-ar fi aparţinut, şi îl făcusem astfel de ruşine.

N-a pierdut vremea şi a atacat fondul problemei.

— Dr. Kapila, am auzit de Fondul Comun pentru Sudan, dar ce vă închipuiţi că faceţi? Nu aveţi dreptul să acţionaţi astfel şi, în mod cert, nu înainte de a vă consulta cu ministerul meu.

— Cu tot respectul, domnule ministru, nu sunt de acord cu dumneavoastră, am răspuns eu. Chestiunea aceasta nu priveşte decât ONU şi, în calitate de şef al misiunii ONU în această ţară, este de competenţa mea şi numai a mea.

— Nici vorbă! a bătut omuleţul furios cu pumnul în masă. Avem puterea de a opri iniţiativa dumneavoastră şi, credeţi-mă, exact asta vom face.

— Îmi pare rău, domnule ministru, dar proiectul a demarat deja. Nu aş putea să revin asupra deciziei nici dacă aş dori să o fac, ceea ce nu este, oricum, cazul. Doi donatori foarte importanţi au virat câteva milioane de dolari şi programul a început să funcţioneze.

— Ei bine, vom vedea, a fumegat el. Am auzit şi că intenţionaţi să deschideţi un birou PNUD în sudul ţării. Să fiţi convins, dr. Kapila, că asta nu – repet, NU se va întâmpla. O să mă ocup personal!

Confruntarea s-a încheiat pe un ton nu tocmai politicos şi am plecat cu sentimentul că ministrul nu-şi spusese ultimul cuvânt. Deja alocasem o parte semnificativă din cele două milioane de dolari organizării biroului PNUD din sudul Sudanului şi mi-am jurat că voi accelera luarea măsurilor necesare. Voiam să rezolv definitiv problema înainte ca ministrul să apuce să intervină.

Cum reuşisem să-mi respect parţial promisiunea făcută lui Garang, mi-am îndreptat apoi atenţia spre Darfur. Am decis să îmi exprim îngrijorarea faţă de escaladarea situaţiei în regiune la cel mai înalt nivel al guvernului sudanez, alertându-i asupra posibilităţii întârzierii procesului de pace. Mi-am programat o întâlnire cu Omar Al-Arabi, consilier superior al administraţiei prezidenţiale. Omar era un funcţionar plin de solicitudine şi un vorbitor de limba engleză fluent şi cultivat. Părea un tânăr promiţător şi talentat şi mi-am zis că era omul cel mai în măsură să-mi faciliteze accesul la preşedinte.

După obişnuita conversaţia măruntă introductivă, am trecut la lucruri serioase.

— După cum ştiţi, tocmai m-am întors din vizita făcută lui Garang, preşedintele SPLM şi cealaltă parte implicată în negocierile de pace. Ştiu că guvernul doreşte să semneze tratatul de pace cât mai curând posibil, însă se pare că în prezent există un obstacol major în calea îndeplinirii acestui deziderat, şi anume situaţia din Darfur.

I-am redat exact cele aflate de la Garang. Mă aşteptam la o reacţie de oarecare îngrijorare sau surpriză din partea lui Omar. În schimb, şi-a fluturat nepăsător mâna.

— Da, da, sigur, dr. Kapila, cunoaştem toate aceste lucruri.

Avea tonul unui tehnocrat hârşâit prin viaţă şi civilizat căruia i se spunea ceva ce cunoştea deja. Nu m-am lăsat impresionat. Chestiunea era mult prea importantă pentru a mă limita la generalităţi ori a o trece cu vederea.

— Să înţeleg că sunteţi deja în temă cu poziţia preşedintelui SPLM referitoare la Darfur? am insistat eu. O cunoaşteţi?

— Da, dr. Kapila, o cunoaştem, a oftat el teatral, aproape plictisit. Şi suntem conştienţi că trebuie să facem ceva în această privinţă. De aceea suntem nerăbdători să implementăm soluţia

finală în Darfur. După implementarea soluţiei finale, vom putea continua negocierile de pace.

Am simţit un fior rece pe şira spinării. *Soluţia finală*. O expresie cel puţin bizară. Pentru o persoană atât de bună cunoscătoare a limbii engleze, alegerea acestor cuvinte nu putea fi decât nechibzuită. Fără îndoială, Omar ştia ce rezonanţă malefică aveau. Era de parcă îl citase deliberat pe Hitler. Dar poate că mă înşelam. Da, cu siguranţă. Dacă îi dădeam ocazia să-şi retragă vorbele, nu se putea să nu o facă.

— Scuzaţi-mă, dar presupun că aţi folosit expresia „soluţie finală” neintenţionat.

A oftat din nou.

— Nu, nici vorbă. E limpede, dr. Kapila, nelegiuiţii din Darfur trebuie ţinuţi sub control. Guvernul sudanez va lua toate măsurile necesare pentru a-i zdrobi pe rebeli şi a aduce pacea. Nu vom tolera niciun fel de rezistenţă. *Ergo*, vom găsi o soluţie finală.

De acum totul era clar. Omar alesese aceste cuvinte profund sinistre perfect conştient de ecoul pe care aveau să le deştepte în mintea mea. Conversaţia noastră fusese cea dintre doi oameni educaţi, buni cunoscători ai scenei internaţionale, iar consilierul prezidenţial superior mă informase că intenţia guvernului cu privire la Darfur era aceea de *a găsi o soluţie finală, fără acceptarea niciunui compromis*.

Am plecat total năucit. Au urmat întrevederi la Ministerul Afacerilor Externe şi cu vechii mei parteneri de antrenament de la HAC. Cu fiecare ocazie, am constatat o schimbare de limbaj în privinţa Darfurului. Declaraţiile deveniseră de-a dreptul războinice şi duşmănoase. Cu fiecare ocazie, interlocutorii mei menţionau că „aveau să ia toate măsurile necesare” pentru „a zdrobi elementele nelegiuite” înainte de a permite accesul ONU cu ajutoare.

Niciodată nu auzisem astfel de sentimente exprimate atât de deschis la un nivel guvernamental atât de înalt şi fără nicio referire la posibile negocieri ori la ascultarea necazurilor oamenilor. În situaţii similare – în Sierra Leone, Afghanistan, chiar şi în Bosnia –, întotdeauna se subînţelesese că cele două părţi lăsau deschisă posibilitatea de a se întâlni pentru a-şi rezolva diferendele. Nu şi aici. Aici nu era loc pentru compromisuri. În fapt, dimpotrivă: în cazul Darfur, nu era loc decât pentru *soluţia finală*.

La simpla oroare de a auzi această expresie pronunţată făţiş şi cu referire la prezent m-am cutremurat. În plus, oamenii vizaţi erau

cei aflaţi sub jurisdicţia mea ca şef al misiunii ONU şi faţă de care aveam responsabilităţi enorme. Am fost cu atât mai zdruncinat, cu cât impactul resimţit era şi unul de natură personală. Realitatea îngrozitoare a acelor cuvinte – *soluţia finală* – rezonează puternic în sufletul meu deoarece provin dintr-o familie de supravieţuitori ai unui genocid.

În 1947, când India şi-a câştigat independenţa faţă de Marea Britanie, ţara a fost divizată în două, India şi Pakistan. Aproape toţi hinduşii din Pakistan au fost forţaţi să se mute în India şi mulţi musulmani din India s-au văzut nevoiţi să migreze în Pakistan. Însă ceea ce a ajuns cu timpul să fie cunoscut sub denumirea de „împărţirea Indiei” s-a transformat într-un proces haotic şi sângeros.

Violenţa a măturat întregul subcontinent. În India, musulmanii erau adunaţi laolaltă de gloate şi omorâţi, şi la fel se întâmpla cu hinduşii din Pakistan. La începutul lui august, bunica mea pe linie paternă a fost obligată să-şi abandoneze căminul din Lahore pentru a se îndrepta spre sud, către Delhi. Era însoţită de toţi cei zece copii, tatăl meu fiind unul dintre ei, dar nu şi de bunicul, care plecase înainte pentru a amenaja casa din Delhi.

Bunica s-a urcat în trenul care spera să-i ducă familia într-un loc sigur împreună cu tata, la vremea aceea adolescent, şi ceilalţi nouă copii. Trenul se târa prin arşiţa zilei şi totul în jur părea să dea în clocot. O locomotivă s-a apropiat din direcţia opusă, dar trăgea după sine un tren-fantomă. În afara mecanicului, toţi ceilalţi călători fuseseră măcelăriţi. Trenul a trecut, plin până la refuz de cadavre însângerate, şi odată cu el bunica şi-a văzut cu ochii moartea care o aştepta, pe ea şi pe copiii ei.

Metru cu metru s-au târât mai departe, iar atunci când rămâneau fără apă, bunica urina într-o oală pentru a nu-şi lăsa copiii să moară de sete. Dar nu de asta se temea ea cel mai mult, ci de gloate. Un bărbat aparent foarte tânăr fusese însărcinat de Comitetul Internaţional al Crucii Roşii să însoţească trenul, pentru a-i proteja pe călători. Omul, elveţian de origine, stătea lângă mecanic, în locomotivă, şi flutura un steag uriaş cu însemnele Crucii Roşii.

La fiecare oprire, el cobora din tren şi înfrunta masele înarmate cu puşti şi cu săbii, având în mâini doar steagul. Şi, ca prin minune, curajul acestui om extraordinar a ţinut trenul şi pe ocupanţii lui în siguranţă până ce au traversat graniţa şi au intrat în India. El

salvase viaţa bunicii şi pe cea a copiilor ei. Dacă n-ar fi existat Crucea Roşie, eu nu m-aş fi născut.

Peste un milion de oameni şi-au pierdut viaţa în confruntările violente ce au urmat împărţirii, primul genocid de după *soluţia finală* din al Doilea Război Mondial. În India nu au pierit „decât" un milion de oameni, spre deosebire de cele şase milioane de oameni ucişi în Holocaust – însă genocidul nostru s-a desfăşurat într-un răstimp mult mai scurt. Uciderea în masă se întinsese pe numai câteva zile.

Tata a avut mare noroc că a supravieţuit: majoritatea celor ucişi în perioada împărţirii au fost tineri de vârsta lui. Familia mea şi-a refăcut viaţa în Delhi, dar nu a uitat niciodată că un om bun se interpusese între ei şi întunericul ce se abătuse asupra ţării noastre. Din punctul lor de vedere, un singur om se împotrivise *soluţiei finale* şi făcuse astfel încât ea să nu devină destinul neamului nostru. De aceea folosirea acelei expresii macabre – *soluţia finală* – de către un reprezentant al regimului sudanez mă zdruncinase atât de tare.

Ca şef al misiunii ONU, eram conştient că nu deţineam un mandat de natură politică. Rolul meu era în mare măsură unul umanitar. Însă în cadrul ONU erau oameni care puteau lua o iniţiativă politică şi aduce problema în atenţia opiniei internaţionale. I-am înştiinţat în scris pe şefii marilor agenţii de la New York, avertizându-i asupra celor ce aflasem. I-am prevenit că regimul de la Khartoum pregătea o *soluţie finală* pentru Darfur şi le-am cerut îndrumări cu privire la ceea ce trebuia să fac.

Mi-au răspuns că problema era de natură strict politică şi că mandatul meu era unul umanitar. Că trebuia să mă concentrez exclusiv asupra trimiterii de ajutoare în Darfur. Teoretic vorbind, aveau – evident – dreptate. Practic însă, am luat-o drept un refuz. Poate că nu intra în atribuţiile mele, ca şef al unei misiuni umanitare, să reacţionez, însă atunci cine de la ONU era îndreptăţit să ia poziţie? Totul era profund frustrant pentru mine.

Am pus problema şi în particular, la New York: „Dacă nu eu, atunci cine să reacţioneze?". Întrebarea mea s-a lovit de un zid de răspunsuri în doi peri şi de tăcere. Mi-am amintit că îmi jurasem că *dacă îmi va sta în putere nu voi lăsa niciodată răul să triumfe*. Dar dacă era să reacţionez – sub ce formă, încă nu ştiam –, mai întâi de toate aveam nevoie de dovezi. Vorbele sunt una, dar pentru a lua poziţie aveam neapărat nevoie de probe.

Aveam nevoie de probe incontestabile că *soluţia finală* era într-adevăr aplicată în Darfur. Aveam nevoie de fapte, de date neprelucrate şi necosmetizate, de statistici. Şi, probabil mai presus de orice, trebuia să merg la Darfur pentru vedea cu ochii mei cele petrecute şi a putea vorbi din experienţă proprie.

Trebuia să mă afund eu însumi în întuneric...

Şapte

Poţi descoperi de ce anume se teme cel mai tare duşmanul tău cercetând mijloacele pe care le foloseşte pentru a te înspăimânta.
Eric Hoffer

În viaţă este bine să îţi alegi cu grijă bătăliile pe care vrei să le duci. După ce câştigasem bursa de studii în Anglia, frecventasem cursurile uneia dintre şcolile de top din ţară: Wellington College. La puţină vreme după ce am devenit elev la această instituţie de învăţământ, am început să practic scrima. Nu muream de poftă să-mi demonstrez priceperea în mânuirea săbiei. Alegerea mea era generată exclusiv de necesitatea de a mă apăra de hărţuieli.

Pentru un indian destul de rotofei, studios şi cu ochelari, m-am dovedit un scrimer remarcabil de priceput. Niciunul dintre colegii mei nu se aşteptase să fiu capabil să mă bat, şi cu atât mai puţin să fiu selectat în echipa de scrimă a şcolii, care se bucura de un mare prestigiu. Au fost şocaţi să constate că aveam gheare şi că eram dispus să le scot, fapt care a zădărnicit planurile celor mai răi bătăuşi din şcoală.

În chip similar aveam să-mi arăt ghearele şi în faţa conducerii Sudanului, şi eram mai mult decât încântat că înfăţişarea mea blajină masca un interior de oţel. Acest lucru mi-a fost de folos în repetate rânduri, printre care şi în momentul când am cerut autorizaţie de deplasare în Darfur.

La începutul lui iulie m-am întâlnit din nou cu Sulaf, persoana noastră de contact din cadrul HAC. I-am spus că doream să ajungem la Darfur din motive şi cu scopuri pur umanitare, fără nicio legătură cu cauzele profunde ale conflictului. Am subliniat că nu ar fi dat deloc bine dacă guvernul bloca accesul ONU, când tot ce doream era să transportăm ajutoare constând în hrană, apă şi medicamente celor aflaţi în suferinţă.

Sulaf m-a asigurat că va face tot posibilul pentru a obţine autorizaţia. După mai multe zile de negocieri dure am primit, în fine, acordul. Aveam să zbor spre Darfur împreună cu Roger, şeful

securităţii misiunii ONU, plus câţiva supraveghetori din partea HAC. Nadia urma să rămână la Khartoum pentru a superviza operaţiunile desfăşurate de „Unitatea de criză pentru Darfur” împreună cu Daniel Christensen, şeful departamentului nostru de cercetări şi investigaţii.

Tom Vraalsen, emisarul special pe probleme umanitare al lui Kofi Annan în Sudan, şi-a exprimat dorinţa de a ne însoţi, iar eu am acceptat, în speranţa că prezenţa lui va face mai cunoscută situaţia din Darfur în ochii factorilor de decizie de la ONU. Cum Tom era norvegian şi lucra la Oslo – şi nu la Khartoum –, mai speram că va putea transmite un mesaj neechivoc guvernului sudanez, avertizându-i să renunţe la punerea în practică a *soluţiei finale* în Darfur.

Tom i-a invitat să ni se alăture pe Isabelle Balot, o franţuzoaică inteligentă şi elegantă, şi pe reprezentantul Sudanului la sediul central al OCHA din New York. Isabelle era o femeie înaltă, subţire şi cu ochi căprui, o bună cunoscătoare a Sudanului. Avea să joace un rol crucial în criza din Darfur, dar despre asta voi vorbi mai târziu.

În ziua de dinaintea plecării, mi-am verificat stocul de insulină. Sufăr de diabet, boală pe care o descoperisem cu foarte puţin timp înainte de a împlini 40 de ani. Când am călătorit în Rwanda, în inima genocidului, în numai câteva zile părul meu negru ca tăciunele a devenit sur, ca pudrat de zăpadă. În plus, pierdusem mult în greutate şi ajunsesem slab ca un ţâr.

Soţia mea, Helene, care e doctor de meserie, a decis să-mi verifice nivelul de zahăr în sânge la întoarcerea în Marea Britanie, şi astfel a descoperit că am diabet. La aflarea veştii, cel mai mult m-am temut că boala mă va împiedica să lucrez pe teren. La spitalul local am învăţat cum să-mi fac injecţii în deget, să-mi determin nivelul glicemiei şi cum să-mi injectez cantitatea corectă de insulină. Doctor fiind, eram obişnuit să fac injecţii altora, dar nu şi mie însumi. Asistenta medicală m-a prevenit că dacă nu o făceam aşa cum trebuie, riscam să mor.

Când l-am cunoscut pe diabetologul meu, Jonathan Roland, l-am rugat să mă sfătuiască cum să-mi ţin boala sub control în zone de conflict, războaie ori dezastre naturale. Trebuia să am în vedere posibilitatea de a fi răpit şi ţinut ostatic, fără a avea acces la insulină. Ne-am gândit că soluţia ar fi să renunţ la anumite alimente – în special zaharuri – şi să trag cât mai mult de proviziile

de insulină de care dispuneam. Combinând acestea cu exerciţiile fizice, puteam supravieţui circa trei luni. Ochii, picioarele şi degetele de la picioare aveau să mi se umfle, după care urma să am probleme cu rinichii. Dar trei luni erau o perioadă acceptabilă. Dacă situaţia se prelungea însă mai mult, aveam să mor.

După aceea m-am documentat masiv cu privire la diabet. Mă temeam ca oamenii să nu mă considere slab şi vulnerabil dacă aflau despre boala mea şi să fiu nevoit să renunţ la munca de teren. În Sudan mi-am făcut obiceiul de a mă injecta cu insulină unde nu puteam fi văzut – în biroul meu din clădirea misiunii ONU sau acasă, în dormitor. Cea mai mare problemă era însă injectarea insulinei atunci când călătoream şi păstrarea ei la rece când temperaturi exterioarele ajungeau la aproape 50 de grade. Dacă insulina este expusă la diferenţe extreme de temperatură, se alterează iremediabil.

Am descoperit aşa-numita „pungă frigorifică”, un săculeţ făcut din nişte cristale speciale. Când săculeţul este înmuiat în apă, cristalele se transformau într-o masă îngheţată şi acţionează ca un soi de minifrigider. În punga frigorifică puteam păstra câteva fiole de insulină timp de 48 de ore, după care trebuia să înmoi din nou săculeţul în apă. Până atunci, folosind punga frigorifică, putusem călători fără probleme.

La Khartoum nu aveam dificultăţi cu insulina sau, cel puţin, nu ar fi trebuit să întâmpin. În frigider stocasem provizii cât să-mi ajungă timp de mai multe luni. Chiar dacă apărea o pană de curent, casa dispunea de un generator, aşa încât proviziile mele erau în siguranţă sau, în fine, aşa credeam eu.

Era în toiul verii şi temperaturile erau înăbuşitoare când am început pregătirile de plecare spre Darfur. Am deschis frigiderul, cu gândul de a-mi lua proviziile de insulină, şi am văzut că dispăruseră. Ahmed, aşa-zisul meu bucătar, alesese exact acel moment pentru a dezgheţa frigiderul. Şi transferase tot conţinutul, inclusiv insulina mea, în congelator.

Când am descoperit ce făcuse era prea târziu: toate fiolele cu insulină fuseseră îngheţate şi nu mai puteau fi folosite, într-un fel, nu fusese greşeala lui Ahmed. Nu îi spusesem că sunt diabetic, şi asta pentru că nu îmi trecuse prin minte că ar putea să-mi scoată insulina din frigider ca s-o îngheţe!

Din fericire, păstram câteva fiole în frigiderul de la birou. În caz extrem, mă puteam baza pe ele cât să fac călătoria la Darfur, să

verific situaţia pe teren şi să mă întorc la Khartoum, după care trebuia să mă aprovizionez din străinătate. Nu puteam obţine reţeta decât din Marea Britanie, căci peste tot în lume se face trafic cu medicamente contrafăcute. Dacă mă injectez cu insulină contrafăcută, mor.

În ziua plecării spre Darfur, dimineaţa devreme, Omer m-a dus cu maşina la birou ca să-mi recuperez fiolele din frigider fără a fi văzut. Le-am înfăşurat cu grijă în punga frigorifică şi le-am ţinut sub apa de la robinet. Probabil că nu aveau să îmi ajungă pentru toată călătoria, însă cu niciun chip nu voiam să las boala să mă împiedice să-mi duc misiunea la bun sfârşit.

După ce mi-am luat micile provizii de insulină, m-am alăturat restului echipei la salonul VIP al aeroportului din Khartoum. Din păcate, am lăsat să-mi cadă pe podea un pic cam tare unul din bagaje, în care aveam o sticlă de whisky. Stăpâneam deja arta comandării de vin, bere şi alcool tare de la o companie specializată în aprovizionarea comunităţii diplomatice din Khartoum. Recepţiile constituiau o parte importantă a slujbei mele ca şef al misiunii ONU şi pentru aceasta aveam neapărată nevoie să păstrez la reşedinţa mea un stoc rezonabil de băutură.

Scotchul din valiză era un cadou pentru cei câţiva membri ai personalului ONU staţionaţi în Darfur. Intenţionasem să îi invit la mine în cameră şi să le ofer, în spatele uşii încuiate, un pahar şi un discurs de îmbărbătare, numai că acum sticla se spărsese şi lichidul se scurgea la picioarele mele, formând o băltoacă. Funcţionarilor internaţionali din Sudan li se permitea să consume alcool numai acasă, în intimitate. Nu ştiam ce să fac, mai ales că doi funcţionari cu un aer foarte oficial se îndreptau către mine.

— Ne ocupăm noi, domnule, m-a anunţat unul din ei.

Celălalt a înşfăcat valiza cu bucluc şi amândoi au dispărut iute. După câteva clipe valiza mi-a fost returnată, minus sticla spartă, şi niciun alt cuvânt nu a mai fost rostit pe această temă. Eram destul de sigur că reuşiseră să decanteze restul lichidului din sticlă şi că în seara aceea aveau să toasteze în sănătatea şefului misiunii ONU în Sudan.

Am încărcat valizele în micul avion Beecheraft care avea să ne ducă la El Fasher, unul dintre principalele centre urbane din regiunea Darfur. După patru ore şi o oprire pentru realimentare, ne-am apropiat de aeroport şi imediat am remarcat siluetele inconfundabile a două elicoptere înarmate trase în lateral pe pistă.

Erau de un verde strălucitor, ca de reptilă, şi din aer arătau ca nişte zmeie Meccano proaspăt scoase din cutie – ireale, aproape ca o jucărie.

Am atins solul, după care am rulat pe pistă, fapt ce mi-a dat ocazia să studiez mai îndeaproape elicopterele. Acum nu mi se mai păreau atât de inofensive. De sub fuselajul scurt se iţeau lăcaşurile proiectilelor şi rachetelor. Nu am niciun fel de pregătire militară, însă văzute de aproape păreau în mod cert nişte arme letale. Lângă cele două elicoptere se înălţa silueta masivă, vopsită în model de camuflaj, a unui Antonov, un aparat de transport aerian de fabricaţie rusă pe care Forţele Aeriene Sudaneze îl transformaseră în bombardier.

Aeroportul de la El Fasher era cel pe care rebelii din Darfur îl atacaseră în aprilie, alertându-ne astfel cu privire la situaţia din regiune. Nu puteam comenta supra prezenţei acelor aparate de luptă, căci lângă mine îl aveam pe Sulaf şi ştiam că nu ar fi trebuit să remarc astfel de lucruri. Cum însă citisem rapoartele lui Daniel Christensen în care localnicii susţineau că satele le fuseseră atacate de elicoptere, aeronavele înarmate de pe pistă erau, cu certitudine, un semn de rău augur.

Nu aveam la dispoziţie decât extrem de puţin timp la El Fasher. Trebuia să părăsim oraşul înainte de căderea nopţii, pentru a ajunge la următoarea destinaţie planificată, un alt centru urban important din Darfur. În cele câteva ore pe care aveam să le petrecem la sol, intenţionam să vizitez taberele de RI, plus spitalul, şi să discut cu un număr cât mai mare de răniţi.

De la aeroport am fost îmbarcaţi în maşini şi duşi la sediul guvernatorului Darfurului de Nord. Un grup mare de oficialităţi se strânsese acolo pentru a ne întâmpina. Protocolul cerea să ne întreţinem cu toţi. Ceaiul, prăjiturelele şi amabilităţile care au urmat şi ceasul care ticăia nemilos mi-au ridicat până la cer nivelul frustrării.

Într-un târziu, am reuşit să îndrept discuţia spre situaţia curentă din zonă. Rapoartele noastre semnalau un număr tot mai mare de RI sosiţi la El Fasher, am explicat eu, ca urmare a atacării satelor lor. I-am cerut guvernatorului să-mi spună ce se petrecea.

Guvernatorul era un bărbat scund, îmbrăcat în *jalibaya* şi cu un turban enorm pe cap. Conversam prin intermediul unui interpret şi răspunsul pe care mi l-a oferit îmi era deja familiar: din cauza secetei prelungite, recolta fusese extrem de slabă. Luptele care se

dădeau aveau drept miză accesul la resursele de hrană, apă şi furaje pentru animale. Autorităţile făceau tot ce le stătea în putinţă pentru a restabili ordinea, m-a asigurat el, pentru ca oamenii să se poată întoarce la casele lor.

Nu am dat prea mare crezare spuselor lui, însă ştiam că trebuia să mă arăt interesat de discuţiile cu oficialităţile locale, oricât de frustrant era acest lucru. Mult mai îngrijorător pentru mine era sentimentul că guvernatorul încerca să tragă de timp. L-am întrebat dacă puteam pleca pentru a vizita spitalul şi taberele de refugiaţi. Mi-a răspuns că „totul la timpul său” şi a cerut să fim serviţi cu alte ceşti de ceai şi cu dulciuri.

Aveam impresia că misiunea ne fusese deturnată. Într-un târziu, cum ora plecării se apropia, m-am ridicat în picioare şi am anunţat că vom vizita totuşi spitalul. Guvernatorul abia dacă şi-a ascuns iritarea când ne-a văzut cum ne urcăm în maşini şi părăsim reşedinţa.

Şoferul înainta cu viteză mică, aproape târându-se, de parcă aveam tot timpul din lume, şi îmi venea să ţip la el să accelereze. Când am ajuns la spital, nu am mai avut timp decât pentru un tur rapid, fără opriri pentru a sta de vorbă cu pacienţii. Chiar şi aşa, mulţumită pregătirii mele medicale, am fost capabil să sesizez mai multe aspecte de maximă importanţă.

În primul rând, într-un spital de provincie normal ar fi fost să vedem un spectru larg de răni şi boli. În schimb, saloanele erau ticsite de oameni ce prezentau, aproape exclusiv, răni prin împuşcare. În al doilea rând, exista un număr neobişnuit de mare de copii răniţi. În al treilea rând, din câte îmi dădeam eu seama, personalul militar rănit lipsea cu desăvârşire, cu toate că, având în vedere amploarea daunelor, era evident că avusese loc o luptă armată importantă.

Spre sfârşitul acelui tur făcut în trombă mi-a fost cât se poate de clar că spitalul era plin de civili răniţi, majoritatea prea tineri pentru a fi combatanţi. I-am pus unuia dintre doctori întrebarea ce se impunea: „Unde erau părinţii copiilor răniţi?” Nervos şi iritat, mi-a răspuns – destul de evaziv – că micuţii „fuseseră găsiţi în savană” şi că părinţii lor „nu fuseseră găsiţi şi erau daţi dispăruţi”.

Nu mai aveam timp să vizităm taberele de refugiaţi, căci eforturile guvernatorului de a ne întârzia dăduseră parţial roade. Pe drumul cu maşina înapoi spre aeroport, l-am întrebat cum de fuseseră obligaţi atâţia oameni să-şi părăsească satele din cauza

războiului şi câţi răniţi prin împuşcare aveau în total la spital. Cifrele aveau să ne ajute să estimăm amploarea tulburărilor ce zguduiseră Darfurul.

Guvernatorul a ridicat din umeri.

— Nu foarte mulţi oameni au fost dislocaţi, a spus uitându-se pe geam. Şi de fapt avem foarte puţini răniţi grav.

Când maşina s-a oprit pe pistă, lângă avionul care ne aştepta, ştiam cu certitudine un lucru: dacă nu ne-am fi repezit în ultima clipă la spital, vizita noastră ar fi fost o pierdere de timp totală. O imensă frustrare. Mai era un lucru de care eram sigur: Tom Vraalsen nu se dovedea a fi nici pe departe un mare aliat, aşa cum sperasem. Mă aşteptasem să-l văd vârându-şi nasul peste tot şi insistând să ne fie acordat accesul, dar nu făcuse aşa ceva.

Am decolat spre noua destinaţie – Nyala – şi m-am abţinut să-l iau la întrebări pe Tom, aşa cum eram tentat. Nu ar fi dat deloc bine ca Sulaf şi ceilalţi omologi guvernamentali care ne însoţeau să vadă certându-se doi oficiali ONU de rang superior. Totuşi nu voiam să las totul să treacă de la mine.

— Hm, ce pierdere de vreme, nu-i aşa? am remarcat. Nu vom avea prea multe de raportat, cu excepţia faptului că autorităţile au încercat să ne împiedice să ne facem o imagine cuprinzătoare. Nu avem încotro – va trebui să trimitem mai mulţi oameni în zonă.

Tom s-a foit stânjenit.

— Ştii, Mukesh, noi trebuie să păstrăm relaţii bune cu autorităţile. Să arătăm încredere şi să avem răbdare. Aşa merg lucrurile.

Din anumite puncte de vedere, Tom avea dreptate. Aşa mergeau lucrurile în lumea afacerilor internaţionale. Aşa funcţiona diplomaţia şi aşa se construiau relaţiile interstatale. De acum eram şi eu parte a unui sistem bazat în mare măsură pe reguli şi norme tacite care prevedeau necesitatea de a te mişca încet şi cu băgare de seamă, de a pune temei pe buna-credinţă a celuilalt şi a-ţi câştiga, la rândul tău, încrederea partenerului, de a nu-l pune în situaţii penibile şi a nu face valuri. Numai că în clipa aceea părerea mea era că asemenea politeţuri nu-şi aveau rostul.

La urma urmei, la ce fel de norme te puteai raporta atunci când ştiai că guvernul ţării tale gazdă se pregătea să aplice *soluţia finală* propriului popor? Părăsisem El Fasher, unde zeci de copii răniţi prin împuşcare zăceau în spital şi unde fuseserăm împiedicaţi să vizităm taberele de RI. Văzuserăm cu ochii noştri, pe pista aeroportului,

maşini ultramoderne ale morţii. După ceea ce aflasem despre Darfur şi ceea ce văzuserăm noi înşine în scurta noastră vizită, nu trebuia să fii geniu ca să-ţi dai seama ce se întâmpla cu adevărat în Darfur. Şi totuşi trebuia să ne comportăm ca şi cum totul era normal şi vizita noastră decursese fără probleme.

În timp ce Beecheraftul lua altitudine, m-am simţit ca şi cum un elefant enorm se aşezase acolo, printre noi, un animal uriaş pe care se presupunea că aveam cu toţii să îl ignorăm. Dar nu şi eu. Dacă împăratul nu are haine, eu sunt genul de persoană care strigă asta în gura mare. Şi totuşi, în acele circumstanţe speciale, mă simţeam prizonierul propriei funcţii.

Avionul a continuat să zboare, iar senzaţia de eşec personal m-a copleşit. Ar fi trebuit să mă străduiesc mai mult. Să insist mai mult. Să linguşesc. Să cer explicaţii. Să protestez. În schimb, nu făcusem nimic.

Plecaserăm din El Fasher în ultima clipă şi am aterizat la Nyala cu câteva minute înainte să se întunece. Beecheraftul a făcut rapid o întoarcere în „U” şi s-a făcut nevăzut. Riscul înnoptării acolo fusese considerat prea mare, aşa că avea să zboare până la cel mai apropiat aeroport prevăzut cu pistă de aterizare iluminată.

Am fost primiţi de guvernatorul Darfurului de Sud şi am pornit în convoi spre reşedinţa lui. În cinstea noastră se organizase un banchet cu muzică şi dans şi nu am putut purta discuţii serioase. Spectacolul conţinea dansuri marţiale, în care bărbaţii agitau beţe şi săbii. Erau acompaniaţi de muzică orientală şi am observat că toţi dansatorii aveau trăsături arabe. Într-o regiune cu populaţie mixtă, alcătuită din triburi africane negre şi arabe, mi s-a părut destul de sinistru. Unde erau celelalte grupuri etnice?

M-am simţit uşurat când „spectacolul” s-a terminat şi am fost conduşi la reşedinţa guvernatorului, unde urma să fim cazaţi. Camera mea avea un aspect cavernos, ţevile scoteau zgomote, becurile nu erau acoperite de abajururi, iar sistemul de canalizare puţea. Înainte de a mă culca, l-am chemat pe Roger să discutăm despre „măsurile de securitate”. În realitate, eram disperat să-mi vărs năduful, iar Roger era singura persoană în care simţeam că pot avea încredere.

— Astăzi ne-am pierdut vremea de pomană, am spus imediat ce ne-am refugiat la mine în cameră.

— Da, domnule, a confirmat Roger pe un ton uşor obosit.

Nu reuşisem să-l dezobişnuiesc să mi se adreseze cu formula

„domnule”. Presupun că din cauza anilor petrecuţi în armată.

— Ai văzut elicopterele şi Antonovul de pe pista aeroportului?

— Da, domnule.

— Ei bine, ce-ar fi dacă în loc să tot repeţi „da, domnule”, mi-ai spune ce crezi despre asta? Avem rapoarte despre elicoptere şi avioane folosite la bombardarea satelor, iar acum le-am văzut cu ochii noştri...

— Domnule, după cum bine ştiţi, nu este treaba mea să-mi pun asemenea probleme, decât în măsura în care afectează securitatea personalului ONU, m-a întrerupt Roger.

— Şi pe urmă nu ne-au lăsat decât să facem un tur scurt prin spital, şi nici măcar nu am avut timp să vedem taberele de RI, am continuat eu să mă plâng. Ore în şir irosite cu ceaiul, cu prăjiturelele alea afurisite şi cu tot felul de minciuni, după care am fost vârâţi înapoi în Beecheraft şi cu asta, basta. O pierdere totală de vreme, nu-i aşa, Roger?

— Domnule, nu vă pot oferi decât opinia mea în calitate de ofiţer însărcinat cu securitatea. Ca să comentez asupra altor chestiuni, ar trebui să bem câteva sticle de bere împreună şi, dacă nu mă înşel, aţi spart sticla de whisky la aeroport, aşa că n-avem pic de băutură.

I-am urat noapte bună lui Roger şi mi-am jurat că la Nyala, orice ar fi, aveam să-mi îndeplinesc misiunea şi să vizitez tot ce îmi propusesem.

Opt

Lumea este un loc periculos nu din cauza oamenilor răi, ci a celor care nu fac nimic în privinţa lor.
Albert Einstein

Nu ştiu de ce, însă în ziua următoare călătoria noastră a decurs mai lin – sau cel puţin aşa a părut la început. După întâlnirea obligatorie cu oficialii, am fost conduşi direct la tabăra de refugiaţi. Ridicată în zona deşertică şi prăfuită din imediata apropiere a oraşului, tabăra consta în mare parte din nişte barăci improvizate făcute din foi de plastic albastru, acoperite cu crengi de salcâm şi câteva cartoane.

Convoiul nostru s-a oprit în centrul taberei şi un grup de curioşi s-a apropiat. Un lucru m-a frapat imediat: comparativ cu trupa de dans marţial cu aspect arab din noaptea precedentă, aici toată lumea avea trăsături specifice Africii negre. Adulţii purtau haine murdare şi rupte, iar copiii zdrenţe din resturi de materiale. Marea de chipuri ce ne-a înconjurat maşinile părea rătăcită, neliniştită, confuză şi foarte, foarte înspăimântată.

Prin intermediul interpretului m-am prezentat oamenilor din imediata apropiere, anunţându-i că doream să aflu exact ce li se întâmplase şi motivele pentru care se refugiaseră în acel loc. I-am asigurat că pot vorbi liber, căci reprezentam ONU şi comunitatea internaţională. Pentru urechile omologilor noştri guvernamentali, le-am spus că misiunea noastră era de evaluare a necesităţilor lor umanitare – hrană, apă, adăpost, securitate – şi că în acest scop aveam nevoie să înţeleg precis natura crizei.

Ceea ce a urmat a fost un fel de poveste comună în care bărbaţii şi femeile din grup aruncau câte o frază sau două, foarte adesea concurând în a se face auziţi. Din disperarea pe care am citit-o în vocile lor, din furia şi frustrarea de pe feţe, am înţeles că oamenii aceia doreau din toată inima să fie ascultaţi şi cineva să ia în considerare spusele lor.

— Într-o dimineaţă devreme, satul a fost atacat...

— Au sosit nişte oameni călare care au dat foc satului...

— Purtau torţe şi au ars colibele...

— Am fugit ca să ne salvăm viaţa şi acoperişurile din stuf ale caselor s-au făcut scrum...

— Călăreţii ne-au urmărit prin savană...

— Unii din noi n-au reuşit să scape...

— Unii au căzut de oboseală şi n-au mai putut să alerge...

— Mi-am pierdut unul din copii...

— Nu ştiu dacă a mai rămas cineva în viaţă la noi în sat...

Atunci mi-a fost dat să aud pentru prima oară referiri la violuri şi m-am cutremurat.

— Le-au luat cu ei în savană pe femeile tinere; le-au ţinut prizoniere acolo; au făcut tot ce au vrut cu ele...

Auzisem zvonuri, însă acum era pentru întâia dată când aveam de-a face cu mărturii directe despre violuri, chiar dacă în mod rezervat şi incomplet. Oamenii care fuseseră atacaţi erau musulmani, la fel şi atacatorii, iar în cultura sudaneză musulmană violul este o ruşine îngrozitoare. Este considerat o pată pe obrazul

victimei şi al familiei sale, o pată ce nu se poate şterge toată viaţa. Până şi a discuta deschis despre viol era privit drept o ruşine, ceea ce explica limbajul eliptic în care se exprimau oamenii.

Am fluturat mâna, cerând să se facă linişte.

— Vă mulţumesc că mi-aţi povestit toate acestea, dar trebuie să aflu de ce a fost atacat satul vostru şi cine anume erau atacatorii.

Unul dintre bărbaţii mai curajoşi i-a aruncat o privire provocatoare lui Sulaf.

— Erau nişte călăreţi, nişte călăreţi arabi.

— Dar de unde veneau şi cine i-a trimis? am insistat eu.

L-am simţit pe Sulaf foindu-se stingher lângă mine. Câteva vorbe au fost rostite scrâşnit în arabă. M-am uitat la interpret, aşteptând să traducă cele spuse de Sulaf, însă omul şi-a ţinut gura închisă.

Acelaşi bărbat tânăr de mai înainte a azvârlit priviri temătoare în jur.

— Erau nişte călăreţi. Nişte călăreţi arabi. Atâta tot, a murmurat el. Oamenii aceia au venit pe cai, aveau puşti şi au ars satul.

A adăugat apoi pe un ton jos, de om învins:

— Ne-au atacat pentru că e secetă mare şi ne-am luptat pentru hrană.

I-am văzut teama din ochi, ca şi pe cea a celorlalţi interlocutori. Era ca şi cum un mesaj le fusese transmis tuturor: *o vorbă dacă mai scoateţi, sunteţi morţi*. Mai mult de atât nu aveam să aflu de la ei.

Nici nu aveam nevoie. Limbajul corpului îmi spusese suficient. Pe feţele femeilor se citea o spaimă animalică. Iar în ochii bărbaţilor acea supunere posomorâtă, frustrată a unor soţi, fraţi şi războinici cândva mândri ale căror mijloacele de rezistenţă fuseseră distruse.

Le-am mulţumit că îmi vorbiseră cu atâta sinceritate şi am renunţat să mai insist, ca să îi protejez. Mi-am îndreptat în schimb atenţia asupra nevoilor lor umanitare, niciuna dintre ele nefiind pe deplin rezolvată. Toţi localnicii îmi spuseseră acelaşi lucru, că se tem, chiar şi acolo, în tabără, însă la fel de speriaţi păreau să fie şi de ideea de a pleca. Nu se simţeau în siguranţă nicăieri. *De ce şi din cauza cui?* Aceasta era marea întrebare rămasă nerostită şi pe care ştiam că nu pot să o pun. Era un lucru evident.

Am rămas în tabără circa 40 de minute, după care guvernatorul ne-a anunţat că era timpul să plecăm. În centrul Nyalei se organiza o întâlnire în cadrul căreia puteam discuta cu bătrânii comunităţii locale. Aceştia erau cei mai în măsură să răspundă la întrebările

noastre, după cum ne-a spus guvernatorul. Am luat-o înapoi şi ne-am oprit în faţa unei clădiri ce părea primăria oraşului. În interior ne aşteptau vreo 70 de oameni, aşezaţi pe şiruri de bănci din lemn.

Tom Vraalsen şi cu mine am fost poftiţi în faţă, împreună cu Sulaf. O vreme am stat şi i-am ascultat pe vorbitori – majoritatea bărbaţi arabi trecuţi de o anumită vârstă – povestind despre secetă, recoltele slabe şi penuria de alimente şi de apă. Era basmul guvernamental, bine repetat şi pus la punct, şi toată „întâlnirea" părea o piesă atent pusă în scenă. Tom şi cu mine eram cei ce prezidam informal adunarea şi tocmai cercetam din ochi mulţimea, în căutarea unei persoane dispuse să ne ofere informaţii cu adevărat relevante, când o femeie din fundul sălii s-a ridicat în picioare.

Faptul că o femeie dorea să se adreseze în public era în sine o surpriză, căci 90% dintre cei prezenţi erau bărbaţi. Femeia în cauză era o negresă africană îmbrăcată într-o rochie lungă multicoloră, în nuanţe strălucitoare. Părea să aibă cu puţin peste 30 de ani; o mamă cu mai mulţi copii. Am simţit-o arzând de nerăbdare să vorbească.

Am gesticulat spre ea.

— Vă rog, haideţi s-o ascultăm pe femeia din capătul sălii.

Interpretul a furişat o privire în direcţia guvernatorului, ca şi cum voia să primească asigurări suplimentare că totul era în regulă, însă omul ieşise din sală.

Asta însemna, într-un fel, că Vraalsen şi cu mine rămăseserăm la conducerea discuţiilor. Interpretul i-a spus ceva femeii în arabă, iar ea a început să vorbească.

— Toată lumea de aici vorbeşte despre secetă şi recolte slabe, a spus ea cu voce liniştită şi calmă, dar nu asta s-a întâmplat în satul meu, şi nici mie. Atacatorii au sosit în mijlocul nopţii. Oamenii au fost încercuiţi şi scoşi din colibe şi pe urmă au dat foc caselor. Atacatorii ne-au mânat cu bicele afară din case şi ne-au bătut cu beţe şi ne-au alungat din sat. Ne-am ascuns în savană şi ei au dat foc la tot – case, ţarcuri pentru animale, chiar şi provizii.

A tăcut o clipă ca să tragă aer în piept şi părea că toată sala îşi ţinea răsuflarea, aşteptând-o să continue.

— Am stat toată noaptea ascunşi în deşert, sub pâlcurile de tufişuri. Dimineaţa ne-am întors în sat. Totul fusese ars şi jefuit şi ne-a fost prea frică să rămânem acolo. Aşa că am venit aici, la Nyala, sperând să fim în siguranţă. Dar lucrul cel mai rău este că

unele dintre femeile tinere din sat au dispărut...

Un bărbat a sărit în picioare. Furios, a agitat un băţ în direcţia femeii.

— Taci din gură şi stai jos! a ţipat el.

— Termină cu minciunile! a strigat un altul.

În toată sala se înălţau acum voci bărbăteşti care îi cereau femeii „să tacă” şi „să stea jos”. Interpretul se străduia să ţină pasul, dar nu aveam nevoie de el ca să înţeleg ce se petrece.

Nuanţa ameninţătoare din vocile şi gesturile bărbaţilor nu avea nevoie de traducere.

— Lăsaţi femeia să vorbească! am intervenit eu. Lăsaţi-o să termine ce are de spus. Suntem aici ca să ascultăm pe toată lumea.

— Le-am căutat peste tot, dar nu le-am găsit, a continuat femeia.

Ostilitatea din sală era de acum palpabilă şi vocea ei tremura nesigură.

— N-au apărut şi ne temem de ceea ce li s-a întâmplat femeilor şi fetelor din satul nostru. Unele din ele sunt foarte tinere, nişte copii. Ne temem că au fost răpite şi vrem ca autorităţile să ne ajute să le găsim.

Toată lumea din sală părea să se fi ridicat în picioare, fluturând beţe şi proferând ameninţări. Femeia s-a oprit din vorbit şi s-a aşezat înapoi pe bancă. Imediat după aceea, întâlnirea a fost declarată închisă şi oficialităţile s-au grăbit să ne scoată pe mine şi pe Vraalsen din sală. Era mărturia directă cea mai convingătoare pe care o auzisem până atunci şi curajul femeii m-a impresionat profund. Ne oferise o relatare tulburătoare despre tinere care fuseseră răpite pentru a fi violate şi mă temeam pentru viaţa ei.

Preţ de o clipă m-am simţit tentat să mă opun braţelor care ne împingeau pe Tom şi pe mine afară pe uşă. Am întors capul, am aruncat o privire în spate şi am văzut un grup de bărbaţi cu înfăţişări sinistre, în haine uni şi cu ochelari de soare, încercuind-o pe femeie. Asta a fost tot ce am apucat să zăresc înainte de a fi scos din clădire şi împins în maşina ce ne aştepta afară.

După câteva clipe am pornit, îndreptându-ne spre aeroport, şi l-am auzit pe guvernator vorbind cu şoferul şi cerându-i să accelereze. Stăteam încremenit pe bancheta din spate. Cu siguranţă, femeia ne văzuse circulând în maşina cu steagul ONU. Înţelesese că nu aparţineam de autorităţile statului, dacă nu chiar că reprezentam Naţiunile Unite. Ni se adresase cu o claritate şi o

demnitate deosebite şi o reţinere remarcabilă. Dacă ar fi lăsat furia să i se strecoare în voce ori şi-ar fi ridicat glasul, sunt convins că bărbaţii ar fi întrerupt-o cu mult mai devreme.

O astfel de atitudine dovedea un curaj extraordinar, şi ce făcuserăm noi pentru a o ajuta? O ascultaserăm rostind adevărul în faţa unor oameni cu putere de decizie, ascultaserăm cum era ameninţată şi, la sfârşit, ce făcuserăm pentru ea? O abandonaserăm. Nu mă îndoiam că bărbaţii din jurul ei erau nişte bătăuşi plătiţi de Muhabarat.

În timp ce înaintam în viteză spre pista de aeroport, m-am simţit copleşit de propria laşitate. Noi – *eu* – o lăsaserăm pe femeie de izbelişte şi un sentiment adânc de ruşine a pus stăpânire pe mine. Eram aproape în stare de şoc când am fost împins în grabă în Beecheraft. Pilotul a ridicat avionul de la sol şi în timp ce ne îndepărtam de oraş m-am uitat pe geam. Dar tot ce puteam vedea cu ochii minţii era grupul de bărbaţi în haine uni ce o încercuiseră pe femeia care ne vorbise şi a cărei viaţă mă temeam acum că era în pericol.

Nu aveam idee la ce fel de represalii se expusese, însă ceea ce ştiam cu certitudine era că regimul se pregătea să aplice *soluţia finală* asupra unei întregi populaţii. La ce indulgenţă se putea aştepta un individ curajos? Mi-am jurat să fac unicul lucru care îmi stătea în putere pentru a o proteja pe femeie. Să-l rog pe Roger să-şi contacteze oamenii de legătură ca să-i avertizeze că ONU intenţiona să stea cu ochii pe ea. Însă ce puteam face în realitate? Nici măcar nu ştiam cum o cheamă.

Am rămas tăcut tot drumul, mistuit de sentimentul propriului eşec. Dacă nu fusesem capabil să protejez o persoană, cum puteam spera să salvez un întreg popor?

Ultima destinaţie de pe agenda noastră era El Geneina, loc unde părea să nu se fi întâmplat nimic. Am aterizat pe o pistă de pământ de lângă un orăşel constând cu precădere din case de chirpici. El Geneina este situat în vestul extrem al regiunii Darfur şi tulburările nu ajunseseră încă acolo. Primiserăm puţine rapoarte despre lupte desfăşurate în zonă, ceea ce însemna că nu avea niciun rost să ne prelungim şederea acolo. Cum noaptea se apropia, ne-am grăbit să urcăm din nou în avion şi am pornit înapoi spre Khartoum.

În timpul acelui zbor lung am avut timp să reflectez la cele aflate. Probabil că bărbat fiind şi pentru că violul este o mârşăvie comisă de bărbaţi, cel mai mult mă impresionase povestea femeii,

plus faptul că subliniase că fetele răpite erau foarte tinere. Orice viol este un lucru îngrozitor, însă violarea unui copil este o faptă abominabilă, dar cu care, din nefericire, avusesem de prea multe ori ocazia să mă întâlnesc în cele mai întunecate colţuri ale lumii.

În 1994, în timpul genocidului din Rwanda, zburasem în ţara aceea pentru a organiza trimiterea de ajutoare din partea guvernului britanic. Auzisem de fuga în masă a populaţiei hutu şi mă îndreptasem către Goma, un oraş aflat la graniţa cu Rwanda, împreună cu colegul meu Peter Troy.

Când am ajuns la Goma, am descoperit o mare de oameni, un exod ca în vremurile biblice. Exodul populaţiei hutu din Rwanda a fost cea mai rapidă strămutare a unei comunităţi de după împărţirea Indiei, în cursul căreia bunica mea şi tata, adolescent la acea vreme, părăsiseră Lahore cu trenul. Nu mai puţin de un milion de hutu sau poate şi mai mulţi – o bună parte dintre ei numărându-se printre cei care orchestraseră genocidul din Rwanda îndreptat împotriva populaţiei tutsi – se adăpostiseră în statul vecin, Zair.

Când ştirile despre exod au ajuns în mass-media, ajutoarele au început să curgă spre Goma, numai că deja zeci de mii de oameni muriseră de holeră în corturile lor. Peter şi cu mine ne-am concentrat pe furnizarea de sisteme de purificare a apei, în încercarea de a opri răspândirea bolii, însă mulţi oameni continuau să cadă, seceraţi de acest flagel, pe marginea drumului. Ştiam că în mare parte erau aceiaşi care comiseseră genocidul, însă un dezastru umanitar e un dezastru umanitar, indiferent de cine e vinovat ori afectat, iar copiii cu siguranţă nu puteau fi făcuţi răspunzători.

În afara membrilor populaţiei hutu, în tabără se aflau şi refugiaţi tutsi care se adăpostiseră din calea crimelor în masă şi ajunseseră primii în tabăra din Zair. M-am dus să vizitez un spital instalat de Medici fără frontiere, pentru a vedea în ce fel puteam ajuta. O asistentă medicală zairiană m-a condus şi am remarcat că un colţ al spitalului era ţinut izolat de rest. Am întrebat-o de ce. Femeia mi-a spus că acolo erau îngrijite victimele violurilor şi s-a oferit să mă conducă.

Am intrat în cort. Pe fiecare latură se înşirau mai multe paturi. În fiecare pat stătea câte o femeie, multe din ele împreună cu copii sau bebeluşi. Cel mai mult m-a impresionat femeia cu copil aflată chiar în faţa mea. M-am oprit la căpătâiul patului ei. Era o femeie

înaltă, cu o siluetă elegantă şi extraordinar de frumoasă şi, în ciuda locului în care ne găseam, mi-am dat pe loc seama că era tutsi, căci numai în acest trib femeile aveau o astfel de înfăţişare.

Fetiţa de lângă ea nu părea să aibă mai mult de patru sau cinci ani. Asistenta mi-a explicat că cele două fugiseră din Rwanda la începutul genocidului şi că fuseseră printre primele care ajunseseră la Goma. Nimeni nu ştia ce li se întâmplase, pentru că atât mama, cât şi fiica rămăseseră mute după şocul suferit. Nu rostiseră nici măcar un cuvânt din ziua când sosiseră în tabără.

— Ceea ce ştim este că femeia aceasta şi fiica ei au fost violate, a continuat asistenta. Violate cu o violenţă şi o brutalitate şocante. Dar, cum v-am spus, niciuna din ele nu a rostit o vorbă de când au venit aici...

— Atunci cum de ştiţi că au fost violate? am întrebat eu.

— Le-am examinat, mi-a explicat asistenta. Şi din examinare, a rezultat cu claritate că...

Mintea mea a refuzat să perceapă restul vorbelor ei, învăluindu-le în ceaţă. Creierul meu nu a putut face faţă ororii, mai ales după ce le văzusem cu ochii mei pe femeia aceea, atât de distinsă ca apariţie, şi pe fiica ei. Asistenta a terminat cu explicaţiile şi preţ de o clipă femeia s-a uitat la mine. Avea nişte ochi absolut fascinanţi. Dar nu am putut să îi susţin privirea – nu după ce aflasem ce i se întâmplase şi ştiind că oameni de acelaşi sex cu mine erau responsabili.

Femeia şi-a coborât mâna şi a mângâiat părul copilei aşezate în poală. Purta un halat de spital larg, verde deschis, însă fetiţa era îmbrăcată într-un tricou de copil, cu un imprimeu dintr-un desen animat. Străfulgerarea unei imagini cu ceea ce păţiseră cele două m-a îngreţoşat dintr-odată. M-am gândit cum ar fi fost dacă aşa ceva li s-ar fi întâmplat fetelor mele şi nu mi-am putut închipui cum aş fi reacţionat.

Am încercat să-mi păstrez cumpătul, măcar atâta timp cât mai rămâneam în spital, însă când am plecat eram în stare de şoc. Niciodată nu mai văzusem aşa ceva – o femeie şi fetiţa ei complet distruse de un gest traumatizant de o brutalitate de nedescris. Atunci am înţeles de ce violul putea fi o armă de război: puterea sa era atât de mare, încât o mamă şi fiica ei fuseseră astfel reduse la tăcere, la modul cel mai propriu.

Am părăsit spitalul din Goma furios, umilit şi revoltat că bărbaţii – din care şi eu făceam parte – erau capabili de un asemenea rău.

Iar acum, în timp ce avionul nostru uşor se îndepărta rapid de Darfur, cu destinaţia Khartoum, m-a cuprins acelaşi sentiment de mânie şi de vinovăţie faţă de femeia ce luase cuvântul la întâlnire.

Spre marea mea ruşine, nu făcusem nimic pentru a o proteja pe acea femeie.

Nouă

Ţelul vieţii este dobândirea fericirii.
Dalai Lama

Era aproape miezul nopţii când am aterizat la Khartoum. Omer mă aştepta şi m-a dus cu maşina acasă. O invitasem pe Isabelle, franţuzoaica de la OCHA care îl însoţise pe Tom Vraalsen în călătorie, să doarmă într-una din camerele mele pentru oaspeţi. Pe masa din bucătărie era aşezat felul cel mai bun de mâncare pe care Ahmed ştia să îl prepare – o salată de vinete uleioasă. Isabelle s-a grăbit, în mod nechibzuit, să declare că asta era mâncarea ei preferată, aşa că am lăsat-o acolo, cu Ahmed radiind de fericire, şi m-am furişat spre dormitorul meu.

M-am trezit dimineaţa foarte devreme simţindu-mă rău. Eram lac de transpiraţie, aveam pulsul mărit şi ameţeli şi tremuram din toate încheieturile. Am presupus că făcusem o criză de hipoglicemie şi că nivelul de zahăr din sânge se prăbuşise. Deloc surprinzător, de altfel. Zburasem aproape fără întrerupere ore în şir şi sărisem peste mese, fără să-mi testez nivelul glicemiei şi să-mi injectez insulina la intervale regulate.

Îmi simţeam mintea amorţită şi înceţoşată, de parcă era înfăşurată în straturi de vată. Nu puteam gândi limpede, şi cu atât mai puţin să mă mişc. Eram terminat şi îngrozit. Automat, am întins mâna spre noptieră şi am atins glucometrul. Am verificat nivelul de zahăr în sânge înţepându-mă în deget. Era 2. Valoarea normală este cuprinsă între 4,5 şi 7. Nivelul era periculos de scăzut.

Mulţumită sistemului de securitate pus la punct de Roger, dormitorul era complet izolat de restul casei. Eram conştient că nu aveam energia necesară pentru a descuia uşa şi a coborî la parter ca să înghit ceva dulce. Dar trebuia să încerc. Am pornit să mă deplasez înspre uşă, dar am căzut cu zgomot.

Următorul lucru de care îmi amintesc a fost o ciocănitură puternică în uşă.

— Mukesh! Mukesh! Ce se întâmplă acolo? Eşti bine?

Isabelle auzise bufnitura şi se grăbise să-mi sară în ajutor.

M-am târât spre uşă şi, cu chiu, cu vai, am tras zăvorul. Am

reuşit să-i şoptesc:

— Adu-mi ceva dulce... e o ciocolată în frigider.

Isabelle s-a împleticit în cămaşa de noapte şi a coborât în fugă scările, revenind pentru a-mi îndesa în gură o bucată sfărâmicioasă de Kitkat. A urmat o cană de ceai dulce, după care m-am simţit revenind oarecum la normal. Deocamdată se părea că depăşisem criza.

I-am aruncat un zâmbet slab.

— Presupun că dacă aş fi mâncat salata de vinete făcută de Ahmed, n-aş fi păţit asta. Cum a fost mâncarea? Oribilă, nu-i aşa?

— Hm... aşa şi aşa, a zâmbit Isabelle. Dar, Mukesh, ar trebui să fii mai atent pe viitor.

— Aşa o să fac. Dar te rog, nu spune nimănui. Nu vreau ca lumea să se agite şi să-şi facă griji pentru mine.

M-am culcat la loc şi m-am trezit destul de odihnit, având în vedere circumstanţele. Omer m-a dus cu maşina la birou, unde am convocat o şedinţă cu şefii agenţiilor ONU. Încă mai clocoteam în sinea mea după cele văzute în Darfur, dar m-am silit să fiu calm şi măsurat şi să îi pun la curent cu cele descoperite în cursul călătoriei. Am terminat cu informaţiile şi am încheiat cu următoarea concluzie:

— Răspunsul nostru la criza din Darfur trebuie îndreptat în două direcţii principale. În primul rând, trebuie să atragem atenţia asupra a ceea ce se întâmplă realmente în regiune într-o manieră mai extinsă în cadrul comunităţii diplomatice şi umanitare şi mai pregnant aici, la Khartoum. În al doilea rând, noi, ONU, trebuie să lansăm o operaţiune umanitară de amploare pentru ajutorarea victimelor. Deocamdată, tot ce am reuşit să aflăm este că atacatorii ar fi nişte arabi călare şi înarmaţi, sprijiniţi uneori de avioane. Este clar că guvernul nu doreşte să ia măsurile necesare pentru a-şi salva şi proteja poporul, adică pentru a-şi îndeplini sarcina cea mai importantă.

Am sfârşit cerându-le să-mi adreseze orice eventuale întrebări ori propuneri specifice referitoare la modul în care noi, ONU, puteam reacţiona. Solicitarea mea a fost întâmpinată cu tăcere sau reţinere. Nimeni nu părea dispus să afirme cu voce tare ceea ce era de acum cât se poate de limpede – *guvernul sudanez era responsabil* –, şi asta deoarece adevărul era prea neplăcut pentru toţi. Cât despre sugestia mea de a ne intensifica prezenţa în Darfur, cu greu aş fi putut prevedea o rezistenţă mai acerbă.

— Hm, adevărul este că pur şi simplu nu dispunem de suficienţi oameni, a enunţat ritos unul dintre membrii personalului UNICEF. În plus, pentru a ne implica avem nevoie de autorizaţie. Este aceasta o prioritate pentru noi? Avem o mulţime de proiecte deja în derulare în diferite părţi ale ţării şi nu cred că ne dorim să fim blocaţi de guvern în regiunea aceea îndepărtată.

În esenţă, UNICEF ar fi trebuit să se ocupe de toată asistenţa necesară în Darfur, cu excepţia hranei – sănătate, apă, salubrizare. Fără ei, capacitatea mea de a organiza o misiune umanitară majoră era limitată. Ştiam că nu aveam dreptul să le ordon nimic, însă puteam crea circumstanţe prin care să îi forţez să reacţioneze. Am încheiat întrunirea convins că numai o bombă pusă sub fund îi putea urni din loc pe oamenii aceia.

Dar înainte de a amorsa bomba trebuia să discut cu Roger, şi asta cât mai urgent. Îi cerusem să-şi contacteze oamenii de legătură şi să afle ce se întâmplase cu femeia care luase cuvântul la întâlnirea de la Nyala. Îmi doream cu disperare ca veştile să fie bune, însă de cum a intrat în biroul meu, mi-am dat seama că se petrecuse ceva rău.

— Sursele mele mi-au confirmat că femeia a fost ridicată de poliţia secretă locală, m-a informat Roger. Au aruncat-o în închisoare şi, din câte se pare, au bătut-o sălbatic. Susţin că ulterior au eliberat-o, dar după aceea, din păcate, nu ştim ce s-a ales de ea.

Am înjurat în barbă.

— Ce coşmar, Roger. Am fi făcut mai mult pentru ea dacă rămâneam acolo. Poate c-am fi putut să-i prevenim: „Vă rugăm, nu-i faceţi niciun rău femeii acesteia – vom sta cu ochii pe voi”. Ea a riscat totul ca să îşi spună păsul, iar noi nici măcar nu i-am spus „mulţumesc” şi nici nu ne-am luat de bătăuşii ăia.

— Domnule, noi trebuie să avem în primul rând grijă de noi înşine, a remarcat Roger. Pe primul loc vine siguranţa personalului.

Treaba lui Roger era să asigure paza şi protecţia personalului ONU. Era plătit pentru a ne apăra pe mine şi pe colegii mei şi era un tip realist. Răspunderile sale nu vizau siguranţa celor care ni se adresau – adesea asumându-şi riscuri – în afara ariei lui de competenţă. Dar faptul că ştiam acest lucru nu era deloc de natură să-mi domolească furia.

— Tot ce se poate, am replicat eu, dar tot mai cred că am fi putut şi ar fi trebuit să facem mai mult pentru ea. Am fi putut să îi transmitem un mesaj guvernatorului, în care să îl atenţionăm: „Am

cunoscut-o pe femeia aceasta şi ea ne-a comunicat lucruri de cea mai mare importanţă, aşa că vă rugăm să luaţi măsuri ca ea să fie în siguranţă. ONU va urmări problema”. În schimb, nu am făcut nimic.

M-am simţit cuprins de o furie rece. Într-un colţ al minţii păstrasem imaginea acelei femei africane demne şi curajoase care se ridicase pentru a ne vorbi, înconjurată de bărbaţi arabi care strigau la ea şi proferau ameninţări. Avusese curajul să ni se adreseze, iar noi, reprezentanţii ONU, o dezamăgiserăm, Mai rău, prin faptul că nu interveniserăm pentru a o ajuta, practic le transmiseserăm guvernatorului şi şlehtei lui un mesaj: *vedeţi-vă pe mai departe de treburile voastre murdare, băieţi*.

L-am întrebat pe Roger ce puteam face pentru a încerca totuşi să o ajutăm. Mi-a spus că dacă insista mai mult, nu făcea decât să înrăutăţească situaţia femeii. Dacă persevera în a cere explicaţii, probabil că ar fi oferit autorităţilor pretexte pentru a o face „să dispară”. M-a sfătuit să renunţăm.

Pe scurt, cuvintele curajoase ale acelei femei fuseseră întâmpinate de noi cu o abjectă lipsă de reacţie. Privită în această lumină, poziţia mea fusese cea a unui impostor.

Abuzul motivat de culoarea pielii are asupra mea o dublă semnificaţie, căci eu însumi m-am numărat în trecut printre astfel de victime. Fusesem supus la astfel de abuz la şcoală, în Anglia, şi ştiam în ce măsură îţi poate distruge sufletul, cu toate că în cazul meu manifestările se limitaseră la abuz verbal şi la hărţuieli.

La 16 ani, abia sosit în Anglia, primea mea impresie cu privire la Wellington College a fost excelentă. La clădirea din cărămidă de un roşu cald şi de o simetrie elegantă se ajungea parcurgând o alee lungă mărginită de rododendroni cu flori de un roşu aprins. Însă când m-am alăturat în careul de lângă cabina portarului „băieţilor noi”, nu am putut să nu observ că toţi ceilalţi, fără excepţie, erau albi.

Înaintea venirii în Anglia, citisem o carte intitulată *Nigger at Eton*. Era povestea adevărată a unui băiat din Africa neagră care studiase la Eton în anii 1960. Deopotrivă amuzantă şi şocantă, ea relata încercările personajului de a se adapta abuzurilor la care era supus. În fapt, la începutul anilor 1970, Wellington College nu evoluase decât foarte puţin faţă de perioada descrisă în carte şi la finalului studiilor mă simţisem şi eu tentat să-mi scriu memoriile de

elev – „Un indian la Wellington”.

În prima zi de după sosirea mea la Wellington, Peter Waghorn, directorul internatului, şi soţia sa Rosemary m-au invitat la masă. În atmosfera caldă a căminului lor am început să mă simt ceva mai binevenit, însă problema mea era că niciodată până atunci nu mai mâncasem cu cuţit şi furculiţă. În India, majoritatea oamenilor mănâncă folosindu-se de degete, lucru considerat politicos şi corect de către toată lumea. Proiectul „cum să-l ducem pe băiat la şcoală în Anglia” nu prevăzuse instruirea mea în folosirea tacâmurilor.

Rosemary pregătise pui la cuptor, un preparat care necesită abilităţi serioase de dezosare, dacă vrei să nu înşfaci pur şi simplu bucăţile şi să le rozi. M-am aşezat lângă ea şi am urmărit-o cum tăia, procedând şi eu întocmai, şi astfel am reuşit, de bine, de rău, să trec peste faza cu puiul. La desert am fost serviţi cu o budincă delicioasă de ciocolată, însă felul principal fusese lipsit de gust şi fad prin comparaţie cu mâncarea indiană. Familia Waghorn avea patru copii, toţi sub zece ani, şi am presimţit că puteau deveni a doua mea familie, departe de casă, lucru încurajator.

Dar după terminarea cinei a trebuit să mă retrag în dormitorul comun. În sala mare, care reverbera la fiecare şoaptă, fuseseră amenajate şiruri de separeuri din lemn, fiecare de mărimea unui şifonier, dar neînchis în partea superioară. Fiecărui băiat îi era rezervat un separeu care în interior era dotat cu un pat din fier, un birou din lemn şi o uşă care nu se putea încuia. După ce petrecusem vara la Chandigarh, aerul mi s-a părut aici răcoros. În prima noapte la Wellington College, mai mulţi băieţi au dat buzna în separeul meu şi au încercat să mă dezvelească, vrând să verifice dacă eram „maroniu peste tot”. Eram îmbrăcat în pijama şi am reuşit să-mi trag înapoi pătura peste mine înainte ca ei să dispară, trântind uşa în urma lor şi prăpădindu-se de râs.

În dimineaţa următoare m-am îndreptat spre baie. Era un spaţiu mare, deschis, cu patru căzi de baie lipite de un perete, iar în partea cealaltă era un şir de chiuvete. Sistemul de spălare consta în aceea că elevii din ultimul an intrau primii, urmaţi de cei din anii mai mici, iar la final bobocii, aşa ca mine. Cum proveneam dintr-o familie hindusă practicantă, fusesem învăţat de mic copil că prin curăţenie te apropiai de Dumnezeu. Acasă mă spălam în fiecare zi şi n-am găsit deloc atrăgătoare ideea de a mă îmbăia în apa maronie murdară lăsată de cel de dinaintea mea.

O clipă m-am gândit dacă să folosesc chiuveta şi să mă spăl în

ea, stând în picioare, dar după aceea am observat un băiat care îşi spăla testiculele sub un robinet. Se spălase pe dinţi şi pe faţă în chiuvetă, şi acum aplica aceeaşi operaţiune mădularului. Eram un băiat indian în a doua mea zi de şcoală în Anglia şi am rămas locului, întrebându-mă dacă frecarea testiculelor nu era cumva vreo tradiţie englezească bine încetăţenită şi respectabilă. Oare asta trebuia să fac şi eu, iar dacă refuzam, nu aş fi ieşit şi mai mult în evidenţă drept băiatul maroniu ciudat venit din India?

M-am hotărât ca în fiecare dimineaţă să mă trezesc foarte devreme ca să mă spăl înaintea celorlalţi. Din câte îmi dădeam seama, şcoala nu dispunea de niciun fel de sistem de încălzire şi am început să fac duşuri reci de unul singur în sala de baie mare şi plină de ecou. În primele luni nu m-a deranjat, însă iarna anului 1971 s-a dovedit a fi neobişnuit de rece în Anglia. În noiembrie, apa îngheţa deja, iar între cercevele se aduna chiciură.

În India, spălatul fusese un ritual zilnic. Te spălai pentru a te purifica înaintea rugăciunilor. De obicei, lăsam apa să curgă de la robinet într-o căldare, mă săpuneam bine şi apoi mă clăteam turnându-mi apa din căldare cu o cană în cap. Apa era întotdeauna fierbinte. Familia mea, şi în fapt mai toţi indienii, credeau că occidentalii nu se spală regulat. Bunica mă prevenise:

— Presupun că ştii că *vilayati* – străinii – sunt oameni murdari, care nu se spală aşa cum se cuvine. Folosesc mult parfum ca să-şi acopere mirosul.

La Wellington College am început să îmi fac griji că bunica avusese dreptate. Fusesem iniţiat în ritualul abluţiunii testiculelor şi îmbăiatului în comun şi am concluzionat că ajunsesem într-o ţară de filistini. Nu puteam înţelege cum de englezii, un popor atât de „murdar”, mă tratau de parcă le eram inferior doar pentru că aveam pielea de culoare diferită de a lor. Nu avea niciun sens.

Wellington College fusese întemeiat în anul 1856 şi numele îi era un semn de omagiu adus de naţiunea recunoscătoare Ducelui de Wellington, unul dintre cei mai mari comandanţi militari britanici din toate timpurile. Scopul instituţiei era educarea orfanilor de război, motiv pentru care tradiţia marţială era la loc de mare cinste. Mă înscrisesem la colegiul Lynedoch House, care purta numele unui alt celebru comandant de oşti din timpul războaielor napoleoniene. Era o şcoală unde se punea mult accent pe pregătirea fizică, deşi nici virtuţile intelectuale nu erau neglijate.

Destul de curând ceilalţi elevi au înţeles că pielea mea maronie

nu însemna că sunt prost. Puţini puteau rivaliza cu mine la materiile la care excelam – biologie, chimie şi matematică. Colegii mei erau derutaţi: băiatul indian cu piele maronie şi înfăţişare ciudată părea să aibă ceva în cap. Au început să mă tachineze, numindu-mă „tocilar”, „wog” (străin cu pielea închisă la culoare) sau „cioroi”.

Marea mea provocare nu era de natură academică, ci legată de sport. La Wellington, cel mai apreciat era rugbiul. Am scăpat de corvoada acestui joc sub pretextul că fără ochelari nu vedeam. Eram cam molâu şi grăsuţ, dar ştiam că trebuia să practic un sport dacă voiam să nu mă expun hărţuielilor. Într-o zi am descoperit la avizier un anunţ referitor la „scrimă” şi, fără să am nici cea mai vagă idee ce însemna, m-am înscris la curs. Norocul a dat peste mine: eram un scrimer înnăscut.

Am învăţat floreta, sabia şi spada. Instrumentul folosit era altfel la fiecare disciplină şi modul de a împunge, cresta sau tăia – altul. Era un sport individual, lucru care îmi convenea, şi foarte, foarte rapid. Am devenit secretarul clubului de scrimă şi mi-am câştigat dreptul de a reprezenta şcoala în întreceri. Mai important decât atât, nu mai eram tocilarul grăsuţ cu pielea maronie, ci un soi de campion la scrimă, un sport extrem de respectat.

Hărţuielile au continuat însă. Cei mai vajnici torţionari ai mei erau doi băieţi pe nume Holden MacShane şi Freddy DeWitt. Nu mă scăpau o clipă din ochi. La sfârşitul celui de-al doilea semestru m-am decis să-i înfrunt, altfel eram conştient că lucrurile aveau să se înrăutăţească. L-am provocat pe Freddy DeWitt la „Big Kingsley” – un traseu de cross-country lung de peste 16 kilometri care înconjura incinta colegiului – pentru a dovedi că mă puteam măsura cu el.

Holden MacShane, celălalt as al hărţuielilor, a reacţionat în cel mai straniu mod cu putinţă la provocarea mea. Mi-a devenit antrenor. Părea hotărât să mă aducă într-o formă fizică excelentă, care să îmi permită să îl înving pe DeWitt. Mă punea să alerg zilnic.

— Haide odată, ticălosule, *wog* ce eşti, cioroiule! ţipa el la mine. Mai repede! Mai repede! O să scot eu untul din tine! O să te fac să câştigi orice ar fi!

Pariurile erau la loc de mare cinste la şcoală şi, aşa cum aveam să aflu, MacShane pariase o sumă mare că aveam să-l înving pe DeWitt. Cum DeWitt era un bun jucător de rugbi, în timp ce eu eram un fătălău de indian cu pretenţii de scrimer, nu e greu de

ghicit pe cine mizaseră cei mai mulţi dintre colegi. DeWitt nu s-a obosit să se antreneze, ferm convins că avea să câştige. Spre deosebire de el, MacShane mă scotea afară la antrenament fără să-i pese de cum era vremea şi mă punea să alerg prin noroi, înjurându-mă tot timpul.

În India eram obişnuit cu clima caldă şi uscată. Mergeam cu bicicleta la biblioteca din Chandigarh, unde mă relaxam cât era ziua de lungă citind. Aici, în Anglia, m-am pomenit înotând în pădurea întunecată, umedă şi înnoroiată, cu strigătele de „wog” şi „cioroi” ale lui MacShane zgâriindu-mi urechile. Pe de o parte, asta mă înfuria teribil, însă pe de alta mă simţeam aproape flatat că MacShane îşi asumase un asemenea rol. Însă cel mai mult mă stimula perspectiva de a câştiga şi a le da tuturor peste nas.

Ziua cea mare a sosit. Punctul de start era la Grubbies, în faţa patiseriei. Toţi colegii din an se adunaseră ca să ne urmărească. Mulţi veniseră cu scopul de a râde şi a-şi bate joc de mine sau pentru a paria. MacShane urma să alerge în faţa mea pentru a-mi impune ritmul şi a mă ajuta să nu mă rătăcesc. Am pornit şi DeWitt a luat startul în forţă. Am rămas tot mai în urmă şi pe la jumătatea cursei DeWitt se afla cu vreo doi kilometri în faţa mea.

Când am intrat însă pe ultimul tur, DeWitt a început să încetinească. Cu alergarea mea molatică, greoaie, ca de ţestoasă, am recuperat treptat diferenţa. După care am continuat umăr la umăr. În apropiere de Grubbies, i-am luat-o înainte. Am trecut linia cu o jumătate de teren de fotbal înaintea lui. Reuşisem. Îl învinsesem pe DeWitt de faţă cu întreaga şcoală.

MacShane ţopăia, în culmea fericirii.

— Ticălosule! Ticălosule! L-ai bătut! L-ai bătut!

Fără îndoială, se gândea deja la câştigurile din pariuri.

Freddy şi cu mine ne-am strâns mâna, ca nişte adevăraţi gentlemeni englezi, dar şi el, la fel ca majoritatea celorlalţi, era uluit. Contrar tuturor aşteptărilor, tocilarul indian îl învinsese pe DeWitt, rugbistul englez alb. Din clipa aceea, hărţuielile au încetat. Nu am devenit popular, însă am fost lăsat în pace să îmi văd în linişte de studiu.

În viaţa mea nu am mai participat după aceea la o cursă de cross-country, dar din experienţa de atunci am tras învăţăminte preţioase. Atunci când ai de-a face cu huligani şi cu rasişti, trebuie să reacţionezi. Altfel, vor veni după tine atunci când te aştepţi mai puţin şi îţi vor face viaţa un iad. Am învăţat lecţia aceasta la modul

dur atunci când aveam 17 ani şi nu am uitat-o niciodată.

Iar acum revedeam toate acestea în minte, în timp ce îmi planificam următorul pas pe care aveam să îl fac pentru a opri grozăvia care pusese stăpânire pe deşerturile îndepărtate din vestul Sudanului.

Zece

Orice adevăr parcurge trei etape. Mai întâi este ridiculizat.

Apoi este respins cu violenţă. Iar în final este acceptat, ca fiind de la sine înţeles.

Arthur Schopenhauer

Primul lucru pe care l-am făcut a fost să convoc comunitatea diplomatică pentru a-i pune pe toţi la curent. Ne-am strâns în biroul meu, iar ambasadorii şi *chargées d'affaires* ai statelor importante păreau interesaţi să afle ce descoperisem în Darfur. Tom Vraalsen era şi el prezent şi, în calitatea sa de emisar special al lui Kofi Annan, îmi era superior în rang, fapt care însemna că era îndrituit să conducă discuţiile.

A prezentat o informare scurtă şi în termeni foarte rezervaţi. Nu a făcut nicio referire la amploarea violenţelor, la cauza acestora ori la femeia care ne vorbise despre răpiri şi violuri. Spre finalul discursului, clocoteam de furie. Imediat după întâlnire, Vraalsen urma să plece spre aeroport pentru a reveni la Oslo, însă am reuşit să-l prind înaintea plecării şi să-l înfrunt.

— De ce n-ai fost mai sincer? l-am apostrofat. După câte am văzut şi am auzit amândoi, n-ai fi putut să te adresezi într-un mod mai direct ambasadorilor?

A ezitat înainte de a-mi răspunde.

— Am considerat că trebuie mai întâi să discut chestiunea la New York.

Cu alte cuvinte, voia să se consulte cu Kofi Annan, şeful ONU, înainte de a face declaraţii mai tranşante cu privire la Darfur. O perspectivă deloc încurajatoare. Din experienţa mea, New Yorkul era o gaură neagră uriaşă în care totul dispărea şi nimic nu venea înapoi. Mai mult, la sediul general ONU se părea că nimeni nu dorea să afle şi cu atât mai puţin să se implice în ceea ce se petrecea în Darfur. Atenţia tuturor era concentrată ca un laser pe convorbirile de pace dintre Nord şi Sud şi orice altceva era lăsat la voia întâmplării.

În seara aceea i-am făcut o vizită ambasadorului britanic, William Patey, la reşedinţa acestuia. Era un om bun, un bărbat căruia îi plăcea să vorbească pe şleau şi a intrat rapid în miezul problemei.

— Ce Dumnezeu a fost chestia aia de mai devreme, Mukesh? De ce vrea ONU să treacă sub tăcere toată nenorocirea asta?

Cu toate că Patey şi ceilalţi colegi diplomaţi ai săi nu vizitaseră Darfurul, aveau acces la surse de informare proprii şi erau la curent cu ceea ce se petrecea în vestul ţării. Se aşteptaseră din partea noastră, a ONU, la dezvăluiri complete, de natură să le întărească deciziile politice. Din păcate, nu le oferiserăm nici pe departe aşa ceva.

— N-am idee, i-am răspuns, cu atât mai mult cu cât imaginea de ansamblu pe care mi-am format-o este extrem de îngrijorătoare. Satele sunt atacate violent şi oamenii sunt nevoiţi să se refugieze în tabere. Majoritatea satelor atacate sunt locuite de triburi de africani negri, iar atacatorii sunt arabi călare. Guvernul sudanez este extrem de implicat în sprijinirea, dacă nu chiar în declanşarea actelor de violenţă. Nu am avut ocazia să vedem decât o părticică din ceea ce se întâmplă acolo, dar presupun că situaţia este în fapt cu mult mai gravă şi pe cale să se înrăutăţească şi mai mult.

Patey a clătinat posomorât din cap.

— Deci e la fel de rău pe cât ne-am imaginat noi. Am bănuit că se întâmplă lucruri oribile. Nu ştiam exact ce, dar aveam suspiciuni. Se pare că ONU a ratat şansa de a prelua frâiele.

— Întrebarea e ce vom face mai departe, am spus eu.

Eram enorm de dezamăgit că Vraalsen nu pusese punctul pe i. Ambasadorul a ridicat din umeri.

— Voi raporta la Londra tot ce mi-ai spus şi pe urmă vom vedea ce se mai întâmplă. Deocamdată asta e tot ce putem face, Mukesh.

— Poate c-ar fi totuşi ceva, m-am aventurat eu.

Dacă puteam conta pe un confident în Sudan, atunci cu siguranţă acela era Patey. Mai important însă, dacă era ca ideea care mi se conturase în minte să se concretizeze, aveam nevoie de sprijinul său necondiţionat, ca şi pe cel al colegilor săi diplomaţi.

— Despre ce este vorba? a întrebat Patey.

— Conflictul din Darfur generează nevoi umanitare uriaşe. Asta e limpede. Trebuie să ne intensificăm masiv prezenţa în regiune şi asta presupune cheltuieli. Doresc să iniţiez un Fond Special pentru Darfur. După estimările noastre, vom avea nevoie de 22,8 milioane de dolari americani pentru a acoperi costurile pentru hrană, apă,

asistenţă medicală şi logistică. Voi apela pentru contribuţii la toate guvernele ţărilor importante. De cum vom avea acces, vom aduce personal internaţional care să investigheze, să analizeze şi să raporteze tot ce se întâmplă cu adevărat acolo, adică să mă ajute să-mi îndeplinesc realmente misiunea în Sudan.

William a zâmbit înţelegător.

— Un fel de „cal troian”, cum s-ar zice.

— Exact. Calul meu troian. Cu cât vor fi mai mulţi străini care să viziteze locurile, să vadă cu ochii lor, să ne ofere mărturii directe, cu atât vom putea ridica mai puternic glasul pentru a trage semnalul de alarmă.

Am părăsit reşedinţa ambasadorului târziu în noapte ceva mai încrezător. Patey m-a asigurat că avea să-mi susţină demersul în faţa comunităţii diplomatice internaţionale, lucru esenţial în strângerea de fonduri. Fără fonduri, proiectul meu nu avea şanse de reuşită.

În dimineaţa următoare am început să-mi pun în aplicare planul abia schiţat. Dacă voiam ca ajutoare de milioane de dolari să curgă spre Darfur, aveam nevoie de un cadru solid. Am început prin a da planului o identitate: „Iniţiativa Specială pentru Darfur” (GDSI).

L-am numit pe Daniel Christensen la cârma GDSI, însărcinându-l să petreacă două săptămâni pe lună în Darfur. Am trimis şi după Rob Holden, un vechi coleg de la DFID, ca să mă secondeze la Khartoum.

Rob şi cu mine ne cunoşteam demult. Era un englezoi din nord cam necioplit, dar energic, pe care o dată aproape că îl concediasem din DFID pentru că nu se deprinsese să scrie rapoartele cerute de la un funcţionar public. Rob mă implorase să îi acord o a doua şansă, ca să îmi dovedească ce lucrător umanitar dedicat şi loial era. Sub comanda mea, fusese promovat ca şef al operaţiunilor în timpul crizelor din Kosovo, Timorul de Est şi Sierra Leone. Ştiam că mă puteam baza pe el în coordonarea preconizatelor ajutoare masive pentru Darfur.

Daniel era vârful meu de lance, însărcinat cu prioritizarea acţiunilor pe teren, urmând ca Rob să se ocupe cu organizarea echipelor, iar eu să supervizez totul de la Khartoum. Mai aveam nevoie de încă ceva pentru a da definitiv formă funcţionării GDSI: trebuia să înţelegem exact componenţa etnică a triburilor ce populau Darfurul. Toate dovezile indicau că aveam de-a face cu un conflict de natură rasială, însă trebuia să putem diferenţia între

ciocnirile regulate, sezoniere pe tema resurselor şi ceea ce se întâmpla la acel moment.

Drept urmare, am recrutat-o pe Marianne Nolte, o olandeză care lucra pentru PNUD. Marianne era de profesie sociolog şi specialistă în istorie politică şi trăia în Sudan de ani de zile. Cunoştea în amănunt ceea ce se întâmpla an de an în mod „normal” în Darfur. De obicei, triburile arabe nomade migrau spre sud în timpul sezonului secetos, în căutare de păşuni pentru vite. Astfel intrau în conflict cu fermierii africani negri din triburile sedentare. Aveau loc încăierări, după care bătrânii celor două triburi se strângeau la sfat şi stabileau unde şi când să-şi ducă nomazii cirezile la păşunat.

Atât arabii, cât şi negrii africani erau musulmani şi între ei aveau loc căsătorii mixte şi se construiau alianţe, fapt de natură să aplaneze eventualele conflicte. Mai mult decât atât, asemenea ciocniri sezoniere nu puteau duce la crimele în masă ori la exodul masiv al populaţiei pe care le văzuserăm în Darfur.

Marianne presupunea că sistemul tradiţional de rezolvare a conflictelor nu mai funcţiona şi că identităţile rasiale erau manipulate pentru a alimenta animozităţile dintre triburi. Primise rapoarte care indicau că arabii foloseau de acum în mod curent termenul *zurka* – corespunzând aproximativ ideii de „nenorocit de negru” – pentru a-şi descrie vecinii negri africani din Darfur. I-am cerut să cerceteze şi să se documenteze exhaustiv pe această problemă, pentru a avea imaginea exactă a ceea ce se petrecea.

Următorul punct pe ordinea mea de zi era chestiunea strângerii de fonduri. Nu exista decât o singură cale care îmi garanta obţinerea sumei de 22,8 milioane de dolari: să călătoresc în capitalele principalelor state donatoare şi să cer personal asistenţă factorilor de decizie. Asta m-am şi hotărât să fac. În plus, aveam astfel ocazia să îmi revăd familia şi să fac rost de insulină pe reţetă, pentru că aveam mare nevoie.

Dar înainte de a porni în lume, mai aveam de îndeplinit o misiune în Sudan: să mă întâlnesc din nou cu John Garang, liderul rebelilor din Sud. Aveam nevoie din partea lui de un mesaj categoric şi neechivoc cu privire la Darfur. Un mesaj în care să afirme răspicat că, din cauza evenimentelor din vestul ţării, nu mai dorea să semneze acordul de pace cu Khartoumul. Iar eu urma să transmit acest mesaj comunităţii internaţionale, acesta fiind asul din mânecă pe care mizam pentru a-i convinge pe guvernanţi să acţioneze.

M-am dus la întâlnirea cu Garang înarmat cu un acord între ONU şi SPLM privind deschiderea unui birou PNUD în sudul ţării. Asta era ceea ce Garang îmi ceruse în cursul primei noastre întrevederi: „Onorează înţelegerea făcut iniţial de ONU cu noi”. Gestul era în mare măsură unul simbolic, având în vedere că urma să trimit un singur om din Khartoum la acest birou din sud, însă era vorba de un simbolism grăitor.

Garang m-a invitat să rămân peste noapte, gest pe care l-am interpretat ca fiind unul prietenesc. În ciuda faptului că reprezentam o organizaţie – ONU – care îl dezamăgise profund în trecut, se pare că între noi se formase un fel de legătură. Poate că auzise ce măsuri de reorganizare luasem la Khartoum şi trăsese concluzia că nu eram genul de persoană care să se lase influenţată de alţii.

Liderul rebelilor m-a întâmpinat pe pistă cu un zâmbet strălucitor. A urmat o strângere de mână fermă, zdrobitoare şi o tentativă timidă de îmbrăţişare. M-a dus direct să văd locul amenajat pentru biroul PNUD, iar de acolo ne-am îndreptat spre baza lui, adăpostită sub copaci, pentru semnarea documentului. Era un gest de mare însemnătate şi în timp ce îi întindeam actele spre semnare, mi-am dat seama că importanţa acestuia nu îi scăpase nici lui.

Am servit ceaiul şi între timp am discutat despre evoluţia situaţiei după prima noastră întâlnire. Procesul de pace desfăşurat în lumina acordului de la Naivasha părea să înainteze cu viteza melcului spre un deznodământ, şi am comentat împreună modalităţile prin care se putea construit o naţiune nouă, unificată prin pace. Am identificat drept câteva priorităţi construirea de drumuri, sănătatea, educaţia, agricultura, asanarea minelor, plus demilitarizarea copiilor soldaţi.

După care Garang a dat glas unor îngrijorări care într-un final au îndreptat discuţia spre Darfur.

— Cred că un acord de pace solid este şansa ca Sudanul să rămână o naţiune unită. Însă echipa de negociatori din Nord este formată în mare parte din extremişti din guvernul lui Omar al-Bashir, opoziţia şi grupările minore fiind excluse. Aşa încât sunt îngrijorat că cei cu care negociem nu reprezintă în totalitate interesele Nordului.

A făcut o pauză, iar eu am păstrat tăcerea.

— Dacă e ca eu, John Garang de Mabior, să cad la înţelegere cu

al-Bashir, nu vreau să o fac pe seama altor grupări din Nord. Dacă îi lăsăm de izbelişte pe rebelii de pe frontul de est ori pe cei din Darfur, ar fi un act de trădare şi un adevărat dezastru pentru toată ţara. Şi ţineţi cont că în echipa de la Khartoum nu există niciun reprezentant din Darfur.

— Să înţeleg că fără rezolvarea situaţiei din Darfur nu veţi semna acordul? am tatonat eu terenul.

S-a uitat în gol, apoi şi-a întors privirea spre mine.

— Nu sunt dispus să semnez acordul de pace până ce nu voi avea o imagine clară a ceea ce se întâmplă în Darfur. Prin semnarea acordului, voi deveni vicepreşedintele Sudanului, şi din acel moment voi avea responsabilităţi în ceea ce priveşte Darfurul. Nu sunt idiot. Indiferent de cum va fi format guvernul de uniune naţională, puterea va rămâne în fapt tot în mâinile militarilor şi, mai precis, ale Muhabaratului. Noul guvern va fi legat de mâini şi de picioare şi nu va putea schimba nimic în Darfur.

A sorbit din ceai, lăsându-mă să meditez în linişte la spusele lui.

— Lupt de mult timp şi cu mare înverşunare pentru a pune capăt încălcărilor drepturilor omului împotriva poporului meu aici, în sud, dar cum aş putea să controlez acţiunile armatei şi Muhabaratului în Darfur? În privinţa aceasta nu am nicio putere. Dacă aş accepta să semnez acordul de pace şi să intru în guvern, aş fi învinovăţit pentru că nu am făcut nimic pentru a opri nebunia din Darfur şi mi-aş pierde reputaţia de apărător al drepturilor omului.

— Şi atunci? am insistat. Ce veţi face şi cum aş putea să vă ajut?

M-a străpuns cu privirea.

— Dr. Kapila, voi amâna semnarea acordului până la soluţionarea situaţiei din Darfur.

— Pot să vă ajut cu ceva? am repetat eu.

A izbucnit în râs. Era un hohot puternic, ca şi cum întrebarea mea i se păruse cu adevărat amuzantă. Mi-am dat seama că Garang îndreptase deliberat conversaţia către acest moment. Era ca şi cum intenţionase de la bun început să îmi solicite sprijinul, dar tatonase o vreme, nesigur de cum trebuia să procedeze.

— Mergeţi şi transmiteţi mesajul meu prietenilor dumneavoastră. Faceţi-i să înţeleagă că nu voi semna acordul de pace atâta timp cât Darfurul se va afla în flăcări. Spuneţi-le ceea ce eu nu le pot spune personal, blocat cum sunt aici, în savană. Convingeţi-i.

Nu a specificat cine erau „prietenii” la care făcuse aluzie, dar nici nu era cazul. Deja îi povestisem că intenţionam să mă îmbarc într-

un tur al capitalelor, pentru strângere de fonduri. Dorea ca mesajul său să fie transmis direct deţinătorilor puterii, iar eu să fiu purtătorul lui de cuvânt. L-am asigurat că am înţeles perfect ce voia şi că mă bucur că purtaserăm acea conversaţie.

Garang avea toate motivele să vrea să îşi păstreze autoritatea morală. Decenii la rând luptase pentru demnitatea şi drepturile poporului său din Sud şi voia ca acţiunile sale să fie percepute în contextul mai larg al asigurării egalităţii în drepturi pentru toţi sudanezii. Era o dorinţă legitimă. Mişcarea de revoltă din Sud nu fusese nicicând mai unită ca sub conducerea sa. Şi realizase aceasta câştigând treptat încrederea oamenilor şi construindu-şi o imagine de mare integritate morală – un fel de Nelson Mandela al Sudanului.

Înainte de a ajunge la închisoare, Mandela fusese un adept al luptei armate, după care ideologia lui evoluase. Garang fusese şi el prizonier, un prizonier al savanei. Singura lui opţiune pentru a rămâne la putere pe termen lung era aceea de a fi văzut drept un susţinător al tuturor sudanezilor oprimaţi. Dacă reputaţia lui era mânjită cu sângele curs în Darfur, era un om terminat, lucru pe care îl ştia prea bine.

Logica lui era clară şi coerentă. Garang era un om inteligent şi dispus să aştepte. Dar ceea ce m-a impresionat cel mai tare a fost convingerea lui fermă că poziţia pe care o adoptase faţă de situaţia din Darfur era cea corectă. Şi în clipa aceea m-a străfulgerat o idee: *desigur, un om ca el nu ar putea semna niciodată acordul de pace, atâta timp cât Darfurul avea să fie în flăcări*.

În seara aceea au fost desfăcute câteva doze de bere etiopiană aduse prin contrabandă de peste graniţă. Am rămas aşezaţi în umbra focului, în aerul fremătând de ţârâitul greierilor. La un moment dat s-a format un fel de trupă de dansatoare care au pornit să se rotească pe ritmul trepidant al tobelor ce răsunau în bezna nopţii. Era un spectacol autentic de artă neagră africană, spre deosebire de dansul marţial pus în scenă de guvernatorul de la Nyala în cursul vizitei mele în Darfur.

I-am urat lui Garang noapte bună cu un sentiment cald de mulţumire. Îmi fusese repartizată o colibă simplă din chirpici, cu un pat din cadru din lemn legat cu sfoară. Patul fusese tras sub o fereastră. Din unghiul în care stăteam întins în pat se vedea cerul strălucind de stele. Aproape toată partea de sud a ţării era neelectrificată şi nu beneficia nonstop de lumină, aşa că cerul nu

era voalat de luminile urbane. Privelişte a pe care o vedeam era unică, poate doar cu excepţia nopţilor magice din copilăria petrecută în India.

În serile de vară, bunica urca paturile joase – sau *charpoy* –, foarte asemănătoare cu cel în care stăteam acum întins, pe acoperişul plat al casei din Chandigarh. Acolo, sus, era mai răcoare, şi verii mei şi cu mine ne adunam în jurul ei ca să îi ascultăm poveştile. De cele mai multe ori, ne istorisea câte o poveste cu puternică încărcătură morală despre lupta binelui şi răului, preluată din *Bhagavad Gita*. O urmăream cu ochii căscaţi de uimire şi când termina o rugam să ne spună alta, pe la mijlocul căreia invariabil adormeam.

Uneori bunica ne spunea câte o poveste adevărată, de obicei din istoria familiei noastre. Cel mai mult ne plăcea cea despre bunicul Narsing Lai Kapila – bunicul nostru rebel. Bunicul din partea tatălui Narsing Lai Kapila era întemeietorul Şcolii Secundare Sanatan Dharam din Lahore, o excelentă instituţie de învăţământ din inima Punjabului musulman.

La vremea aceea, Lahore era un centru renumit de cultură, regii Moguli încurajând poezia, literatura şi arhitectura de cea mai bună calitate. Educaţia era respectată în societate şi bunicul meu era considerat un pedagog sever şi exigent şi un stâlp al comunităţii. Nutrea convingerea fermă că orice om se poate perfecţiona prin educaţie, deşi nu îi accepta cu uşurinţă pe cei pe care îi considera proşti.

După o vreme, bunicul a răspuns chemării lui Mahatma Gandhi de eliberare a naţiunii de sub dominaţia britanică. Nu era propriu-zis un luptător pentru libertate, însă a devenit unul dintre intelectualii care au format mişcarea nonviolentă de nesupunere civică ce sprijinea ideea că o ţară educată şi străveche precum India nu putea evolua decât scuturând jugul britanic.

Tata a fost la rândul său influenţat de viaţa şi realizările bunicului Narsing Lai. A moştenit de la el credinţa nestrămutată în capacitatea educaţiei de a conferi putere unui individ, ca şi în cea a puterii individului de a transforma o întreagă naţiune.

Am aţipit cu gândul la toate acestea şi la afinitatea puternică pe care o simţeam faţă de acel lider rebel african, Garang, şi faţă de misiunea pe care şi-o asumase. În dimineaţa următoare m-am trezit

în zori şi am servit un mic dejun frugal, căci trebuia să mă grăbesc pentru a prinde zborul înapoi spre Khartoum. După aceea, Garang m-a tras deoparte pentru o ultimă discuţie particulară sub coroana bogată a salcâmilor. Soarele nu se ridicase încă şi în savană domneau răcoarea şi liniştea.

— Mai e un lucru pe care aş vrea să îl ştiţi, mi-a spus el cu hotărâre în glas. Regimul de la Khartoum a făcut o alianţă cu o miliţie arabă lipsită de scrupule, pe nume Janjaweed – asta însemnând „călăreţii Diavolului”. Au organizat şi înarmat aceste forţe cu scopul de a le asmuţi împotriva rebelilor din Darfur. Când refugiaţii v-au vorbit despre „călăreţii arabi”, se refereau la Janjaweed. Credeţi-mă, atâta timp cât Janjaweed va rămâne înarmată şi i se va da mână liberă să acţioneze în Darfur, nu există nicio şansă ca violenţa şi vărsările de sânge să înceteze.

I-am mulţumit pentru această ultimă informaţie şi ne-am luat un rămas bun călduros. Îmbrăţişarea lui de urs a fost de data aceasta una liniştitoare, iar eu l-am asigurat pe liderul rebelilor că îi voi duce mesajul în atenţia lumii. În timp ce avionul lua înălţime, mi-am dat seama că vizita aceea fusese pentru mine un punct de cotitură. Acum ştiam că negocierile de pace de la Naivasha nu aveau să ducă nicăieri dacă chestiunea Darfurului nu avea să fie inclusă pe agenda convorbirilor.

Aflasem totodată şi identitatea misterioşilor „călăreţi arabi” despre care îmi vorbiseră atât de multe victime. *Călăreţii Diavolului*. Un nume terifiant, prevestitor de rele pentru oamenii din Darfur. Garang fusese foarte clar într-o această privinţă: atâta timp cât Janjaweed devasta totul în regiune, posibilitatea semnării unui acord de pace între el şi regimul de la Khartoum era exclusă.

Atunci când acceptasem postul de şef al misiunii ONU în Sudan, o făcusem cu credinţa că ne aflam pe punctul încheierii unui acord de pace de importanţă istorică. Acum, la începutul lui august, la circa cinci luni după preluarea postului, ajunsesem în final să aflu adevărul. Pacea nu avea nicio şansă dacă nu se punea capăt ororilor din Darfur. Realitatea era foarte diferită de cea pe care o anticipasem şi, dintre cei implicaţi în negocierile de pace, puţini – asta în cazul în care existau vreunii – o cunoşteau.

Avusesem de câteva ori ocazia să urmăresc convorbirile de pace. Se desfăşurau la Naivasha, un oraş situat pe malul unui lac din Valea Marelui Rift din Kenya. În declaraţiile publice, ambele părţi se arătau optimiste în privinţa ajungerii la un acord, la fel şi generalul

kenyan Sumbeiywo, cel care prezida negocierile. Majoritatea şefilor agenţiilor mele ONU păreau să le împărtăşească încrederea. Însă în particular generalul Sumbeiywo recunoscuse că progresele erau timide şi deseori întrerupte de certuri aprinse pe temele considerate esenţiale de către majoritatea participanţilor – bani, petrol şi putere.

După această întâlnire de suflet cu Garang, aflasem însă că în calea păcii mai exista un obstacol major. Discuţiile mele cu liderul rebelilor din Sud fuseseră cuprinzătoare şi relevante şi nutream un respect profund faţă de el. În plus, şi element de cea mai mare importanţă, Garang îmi furnizase muniţia de care aveam nevoie pentru a face lobby pe lângă guverne pe tema care mă preocupa în cel mai înalt grad – aplicarea de către regimul de la Khartoum a *soluţiei finale* în Darfur.

Cât despre relaţiile mele cu factorii de putere din nordul ţării, ele deveneau pe zi ce trece tot mai lipsite de consistenţă. Era ca şi cum Khartoumul ar fi fost învăluit într-un soi de balon de săpun. La suprafaţă erau diverse persoane din cercurile puterii, însă în fapt nu întreţineam niciun fel de legături sociale cu acestea. Cel mai bine ajunsesem să îl cunosc pe Sulaf – omul nostru de contact din cadrul HAC –, însă relaţiile noastre elegante, bazate pe un comportament „de gentleman”, erau în mare măsură doar de faţadă.

Atmosfera era total diferită de cea în care trăisem la Khartoum ca student la medicină, când îmi făcusem prieteni buni, cu care stabilisem legături puternice. Acum, peste tot plana umbra întunecată a Muhabaratului, adevărata forţă din nordul ţării. Ei ne ascultau şi ne urmăreau fără încetare, la fel cum monitorizau, mai mult sau mai puţin, orice aspect al vieţii oamenilor.

A încerca să conlucrezi cu regimul din Nord era ca şi cum ai fi bătut cu ciocanul într-un zid de beton prin care nu puteai trece şi nici nu puteai vedea. Puteai ajunge la uşa de ieşire – oamenii guvernului –, dar ceea ce se întâmpla cu adevărat dincolo de ea, în inima puterii, îţi era total inaccesibil.

Dar chiar şi în privinţa oamenilor guvernului, simţeam că nu înţeleg prea bine ce îi preocupa cu adevărat. Nu exista nici măcar o retorică islamistă extremistă de care să te poţi agăţa. Păreau să fie total lipsiţi de inimă şi de suflet. Găunoşi. În Nord exista un fel de stat în stat, un stat secret care rămânea complet ascuns privirilor.

Însă se apropia vremea când acest stat avea să mi se înfăţişeze

aşa cum era – atotputernic şi brutal.

Unsprezece

Negările reciproce nu rezolvă nimic.
Kapila (gânditor antic indian)

Eram acasă şi îmi făceam bagajele, pregătindu-mă de călătorie, când am primit un apel pe telefonul mobil.

M-am dus pe verandă ca să răspund.

— Alo, aici Mukesh.

— Sunt Nadia. Ai auzit?

Mi-am dat imediat seama că se întâmplase ceva rău.

— Ce să aud?

— De Sergio. În Bagdad au căzut bombe şi Sergio e fie rănit grav, fie mort.

Sergio Vieira de Mello era şeful misiunii ONU în Irak şi un prieten apropiat de-al meu. Am fost atât de şocat, încât am rămas mut. M-am repezit înapoi în cameră, am înşfăcat radioul şi l-am deschis pe postul BBC World Service. Din transmisia de la faţa locului am înţeles ce se petrecuse. Gruparea Al Qaeda irakiană bombardase sediul ONU şi se părea că Sergio şi alţi câţiva membri ai personalului îşi pierduseră viaţa.

Am urmărit toată noapte transmisia radio care prezenta desfăşurarea operaţiunilor de salvare. Am aflat că Sergio într-adevăr murise, după care au fost anunţate, rând pe rând, numele celorlalţi oameni din echipa ONU care pieriseră şi ei împreună cu Sergio, doi dintre ei fiindu-mi, de asemenea, prieteni apropiaţi.

Treceam printr-un moment întunecat şi sumbru. Capul îmi vuia de amintiri cu mine şi cu Sergio în Kosovo, Timorul de Est şi în alte părţi ale lumii. Fusese o adevărată sursă de inspiraţie pentru mine şi un prieten foarte bun. Bărbat chipeş în stil clasic şi plin de *joie de vivre*, aşa cum numai brazilienii ştiu să fie, îi stimula pe cei din jur şi era întotdeauna o prezenţă plăcută. Fusese un luptător autentic pentru cauza umanitară şi un om cu inima mare.

Întâmplător, în acelaşi timp când mi se oferise postul din Sudan, Sergio mă invitase să mă alătur echipei ONU din Irak. Optasem pentru Sudan şi, dacă aş fi ales Irakul, probabil că aş fi zăcut şi eu acum, printre dărâmături, lângă el.

Primul lucru pe care l-am făcut a doua zi când am ajuns la birou a fost să deschid o carte de condoleanţe. „Flacăra care ne-a încălzit şi ne-a arătat calea s-a stins”, am scris. „Am învăţat atât de multe de la tine şi îţi vom simţi cu toţii lipsa.”

Am lăsat cartea în sala de conferinţe şi am anunţat pe toată lumea de existenţa ei. În următoarele zile, zeci de oameni de la ONU, misiunile diplomatice şi agenţiile umanitare au semnat în carte, însă niciun reprezentant al guvernului sudanez nu şi-a făcut apariţia. Mass-media de la Khartoum, masiv cenzurată, nu a prezentat nicio ştire referitoare la moartea lui Sergio şi nu şi-a exprimat nici cea mai vagă compasiune faţă de ONU, în general.

Tăcerea autorităţilor m-a şocat. Chiar dacă Sergio lucra în Irak – intervenţie pe care guvernul sudanez nu o aproba –, o făcuse în numele păcii şi în beneficiul tuturor statelor lumii afiliate la ONU. Pentru mine, tăcerea regimului de la Khartoum însemna că moartea lui nu avea nicio importanţă pentru ei. Am fost întristat de acest comportament, dacă nu oripilat.

La sediul nostru arboram steagul albastru deschis al ONU şi pe cel al Sudanului. Am vrut să le cobor pe ambele la jumătatea catargului, în semn de compasiune şi respect faţă de Sergio şi ceilalţi decedaţi în timpul bombardamentului. Totuşi, cum guvernul nu-şi exprimase condoleanţele, am considerat că nu puteam să cobor steagul sudanez la jumătate. Pe de altă parte, nu puteam coborî numai steagul ONU. Aşa încât până la urmă am decis să cobor complet ambele steaguri şi pe sediul nostru nu au fost arborate steaguri timp de o săptămână de la tragedie.

M-am pregătit pentru o reacţie dură din partea regimului de la Khartoum, însă, surprinzător, nu a venit niciuna. Ceea ce s-a întâmplat însă a fost o întărire în forţă a măsurilor de securitate, atât la sediul misiunii ONU, cât şi la reşedinţa mea. Roger a subliniat că Sergio fusese omologul meu în Irak şi că, dacă el putuse fi bombardat acolo, atunci şi eu puteam fi bombardat în Khartoum. A cerut să fie luate măsuri suplimentare de securitate la intrarea şi ieşirea din clădiri, a montat geamuri antiglonţ şi a instalat camere de supraveghere video în toate punctele strategice. A profitat apoi de plecarea mea în străinătate pentru a-l înscrie pe Omer, şoferul meu, la un curs de conducere a automobilului în mod defensiv.

Am zburat mai întâi de la Khartoum la Oslo, pentru a mă întâlni cu Hilde Johnson, ministrul norvegian pentru Dezvoltare

Internaţională. Hilde era un copil al Africii. Se născuse pe continentul negru, vorbea swahili – limba băştinaşilor din Africa de Est – şi o cunoscusem bine în perioada când lucrasem la DFID. Îi admiram abnegaţia faţă de cei nevoiaşi, ca şi felul de-a fi direct şi fără ascunzişuri. Alături de SUA şi Regatul Unit, Norvegia făcea parte din troica ce supraveghea negocierile de pace de la Naivasha. Din toate aceste motive, Hilde era categoric un bun punct de plecare în misiunea mea de strângere de fonduri.

Redactasem un raport în care enumerăm câteva puncte-cheie ce explicau raţiunile pentru care solicitam sprijin pentru iniţiativa mea. Deja se conturase o imagine înfricoşătoare a ceea ce se petrecea în Darfur, deşi pentru moment nu dispuneam decât de informaţii parţiale şi date incomplete. Chiar şi aşa, din lecţiile din Rwanda şi Srebrenica învăţaserăm că dacă acţionam devreme, puteam împiedica genocidul, spre deosebire de a aştepta pentru a aduna cioburile atunci când era prea târziu. M-am gândit că atunci ne aflam exact în acel moment, în care o intervenţie timpurie putea bloca transformarea *soluţiei finale* într-o realitate abominabilă în Darfur. În plus, trebuia să îi avertizez pe jucătorii-cheie că acordul de pace în Sudan nu avea să fie semnat până ce ucigaşii din Darfur nu aveau să fie anihilaţi, aşa după cum mă anunţase Garang.

Hilde m-a primit călduros în clădirea modernă din sticlă şi oţel care adăpostea ministerul. A ascultat cu atenţie tot ce i-am povestit despre situaţia din Darfur. A părut şocată de spusele mele şi dornică să se angajeze că va vărsa fonduri pentru Iniţiativa Specială pentru Darfur. În schimb, nu voia să ia niciun fel de măsuri de natură să pună în pericol procesul de pace de la Naivasha.

— Cunoaştem situaţia din Darfur şi suntem îngrijoraţi, m-a asigurat ea, dar credem că un acord de pace solid între Nord şi Sud va rezolva problema aceasta, ca de altfel toate celelalte probleme din Sudan.

— Cât credeţi că va mai dura până se va ajunge la semnarea acordului? am întrebat eu.

— E iminent, a răspuns ea. Cred că în două sau trei luni vom avea un acord istoric care va crea un cadru complet nou pentru Sudan.

Atunci i-am transmis mesajul de la Garang – că nu va semna acordul dacă situaţia din Darfur nu va fi rezolvată. Hilde a părut puţin prinsă pe picior greşit, însă m-a sfătuit să pledez pentru semnarea acordului. A subliniat şi că Norvegia era un jucător

mărunt pe scena internaţională şi că dacă doream să se întreprindă acţiuni serioase, atunci acestea nu se puteau desfăşura decât sub conducerea partenerilor mai importanţi ai Norvegiei din cadrul troicii, respectiv Regatul Unit şi SUA.

De la Oslo am zburat spre Stockholm, Copenhaga, Amsterdam, Roma, Paris şi, din capitala Franţei, către Londra. În periplul meu am adunat mai multe milioane de dolari şi mă îndreptam cu oarece speranţă spre ţinta de 22,8 milioane pe care mi-o propusesem, însă la fiecare întâlnire eram sfătuit să-mi prezint îngrijorările cu privire la Darfur acelora care deţineau realmente puterea – britanicii şi americanii. Prevedeam aşadar că întâlnirile de la Londra aveau să se dovedească cruciale.

M-am îndreptat mai întâi spre DFID, pentru a susţine cauza strângerii de fonduri, după care către Biroul pentru Afaceri Externe şi Commonwealth (FEO) – Ministerul Afacerilor Externe britanic. Deşi serveam ca şef al misiunii ONU în Sudan, în fapt fusesem transferat temporar de la DFID, ceea ce însemna că eram considerat în continuare funcţionar al guvernului britanic. Datorită posturilor de rang înalt pe care le ocupasem în cadrul DFID de-a lungul anilor, aveam acces la informaţii la cel mai înalt nivel – mai presus de strict secret – şi cerusem să-mi fie prezentate date cât mai cuprinzătoare despre Darfur din cele culese de serviciile externe de informaţii.

Pe parcursul carierei mele petrecusem mult timp în clădirea grandioasă a FEO din Whitehall. Mă simţeam, surprinzător poate, ca acasă în mijlocului acelei splendori cu coloane albe, podele marmorate răcoroase şi tablouri imense, în rame aurite, înfăţişând personaje ilustre din trecutului colonial al Marii Britanii privindu-mă de pe pereţi cu priviri severe. În atmosfera calmă a uneia dintre frumoasele săli de conferinţe din clădirea FEO m-am întâlnit în taină cu oamenii de la minister şi de la serviciile secrete care se ocupau de Sudan.

O serie de fotografii luate din satelit fuseseră întinse pe masa de conferinţe, împrăştiate printre o jumătate de duzină de dosare cu coperte galben închis, fiecare din ele codificat cu nivelul respectiv de clasificare. Raportorul m-a informat că acelea erau datele cele mai noi obţinute de serviciile noastre de supraveghere şi spionaj referitoare la Darfur. Fiecare imagine demonstra înrăutăţirea progresivă a politicii de „pârjolire a pământului” aplicată în regiune.

Pe măsură ce omul îmi arăta pozele şi îmi oferea explicaţii legate

de fiecare în parte, o imagine a distrugerii a început să se formeze, o distrugere cu mult mai amplă decât mi-aş fi putut închipui vreodată şi ţintită în mod clar spre anumite sate, în timp ce altele fuseseră lăsate neatinse. Cu timpul, dezastrul se răspândise pornind din cele trei capitale statale – El Fasher, Nyala şi El Geneina –, ca o apă ce se învolburează atunci când arunci o piatră în ea.

— Avem motive să credem că guvernul sudanez este responsabil de toate acestea, a spus raportorul. Singurele aparate de zbor prezente în conflict îi aparţin şi deţinem suficient de multe date privitoare la avioanele Antonov care bombardează satele. Mai ştim şi că au achiziţionat din Ucraina o flotilă de elicoptere de luptă nou-nouţe, precum şi piloţi străini şi personal de întreţinere. Este ceea ce noi numim „operaţiune la cheie” – întorci cheia şi totul începe, pur şi simplu, să funcţioneze.

Mi-am amintit de aparatul de zbor Antonov şi de cele două elicoptere de luptă strălucitoare pe care le văzusem pe pista aeroportului din El Fasher. Am comentat că văzusem astfel de echipament militar în vizita mea la Darfur şi că ceea ce mi se arăta acum nu făcea decât să îmi confirme cele mai negre suspiciuni.

— Există o asemănare remarcabilă între tactica folosită în prezent în Darfur şi politica pământului pârjolit pe care au aplicat-o în sudul Sudanului, a continuat să îmi explice specialistul. Bombe cu gazolină, grosolan manufacturate, dar eficiente, sunt aruncate din aparatele Antonov peste sate, fiind sprijinite de trupe de miliţie care atacă la sol. Operaţiunile se desfăşoară după un tipar clar: avioanele Antonov bombardează ţintele identificate de serviciile militare secrete; după ce satul este cuprins de flăcări, intervine Janjaweed. Ei omoară bărbaţii, jefuiesc casele şi dispar apoi în savană, a adăugat raportorul, după care a făcut o pauză. Este cât se poate de evident cine dispune de capacitatea organizatorică pentru asemenea operaţiuni. Ceea ce nu ştim încă foarte limpede este dacă miliţiile Janjaweed acţionează la ordinele guvernului ori peste capul autorităţilor. Dar într-un fel, chiar dacă acest aspect rămâne în discuţie, nu prea contează, căci guvernul şi-a lăsat peste tot amprenta.

Auzisem zvonurile care circulau în Khartoum; citisem rapoartele incomplete care îmi parveniseră; îi ascultasem pe refugiaţi, ca şi pe femeia care ne povestise ce grozăvenii se petreceau în Darfur. Dar acum aveam pentru prima oară acces la fapte concrete şi dovezi irefutabile. Întâlnirea era prezidată de şeful biroului ce se ocupa de

Sudan din cadrul FEO. Când raportorul a terminat cu informarea, m-am întors spre el şi i-am adresat întrebarea care se impunea de la sine.

— Bun, acum că ştim cu exactitate ce se întâmplă în regiune şi cine este răspunzător, ce intenţionăm să facem în această privinţă?

— Mukesh, bătrâne, cheia este, fără îndoială, Naivasha, a replicat el. Este vital ca nimic să nu împiedice continuarea negocierilor dintre Nord şi Sud, care vor ajuta la calmarea situaţiei din Darfur. Dacă noi, sau tu, vom pune prea multă presiune pe regimul de la Khartoum, nu vom face decât să înrăutăţim lucrurile. Dacă vom încerca să-i punem la zid, s-ar putea să recurgă la metode şi mai extremiste, căci ştim prea bine că nu le place să li se spună ce au de făcut. Aşa încât va trebui să ne mişcăm cu mare băgare de seamă. Între timp, spune-mi de câţi bani ai nevoie pentru fondul Darfur?

I-am explicat că îmi propusesem să strâng 22,8 milioane de dolari americani şi că DFID îmi garantase o bună parte din această sumă. Dar după aceea am revenit la chestiunea care mă preocupa în cel mai înalt grad.

— În urmă cu câteva zile m-am întâlnit cu John Garang. A afirmat la modul cel mai categoric cu putinţă că nu va semna acordul de pace atâta timp cât nu se pune capăt suferinţelor populaţiei din Darfur. A insistat că nu vrea să îşi mânjească mâinile cu sângele lor. Mi-a zis aşa: „Spune-le oamenilor tăi că doresc din toată inima să semnez acordul dintre Nord şi Sud, dar nu o voi face atâta timp cât Darfurul va fi în flăcări”.

Mandarinul de la FEO a ridicat din umeri aproape imperceptibil.

— Sigur, e foarte interesant ce mi-ai spus, dar nu de natură să ne facă să ne schimbăm poziţia. Jocurile se fac la Naivasha şi nu ne permitem o distragere a atenţiei de la negocierile de pace. Trebuie să avem răbdare. E mai bine să nu clătinăm barca, Mukesh, bătrâne, sau să punem pe careva la colţ, căci astfel am înrăutăţi şi mai mult situaţia.

L-am văzut uitându-se ostentativ la ceas.

— Bun, am o întâlnire la prânz, aşa că dacă asta a fost tot...

Întâlnirea s-a terminat şi omul m-a condus pe coridoarele cu podele lustruite, pălăvrăgind în tot acest timp pe un ton amabil despre cunoştinţe comune şi întrebându-mă cât de bine suportam eu căldura din Khartoum. Abia dacă îl ascultam şi îi răspundeam mecanic. Eram şocat şi profund neliniştit de ceea ce văzusem şi

auzisem în cursul întrevederii, şi asta din mai multe motive.

Venisem la Londra pentru a preveni guvernul britanic asupra ororilor ce se extindeau în Darfur. În schimb, aflasem că erau la curent cu situaţia din regiune, şi chiar mult mai bine informaţi decât mine. După ce examinasem imaginile surprinse de sateliţi, un alt lucru îmi era acum limpede precum cristalul. O campanie de distrugere fusese organizată în cele trei provincii, o campanie care necesita efort enorm, planificare atentă şi resurse considerabile.

Am părăsit clădirea cuprins de gânduri contradictorii care mi se învălmăşeau prin minte. Mă aşteptasem ca autorităţile britanice să afle din gura mea ceea ce se întâmpla în Darfur şi sperasem că vor schimba câte ceva în privinţa politicii faţă de autorităţile de la Khartoum. Descoperisem însă că ştiau deja tot, şi mai în amănunt decât mine. Mai mult, bănuiam că erau la curent şi cu poziţia lui Garang, însă preferaseră jocul pe marginea prăpastiei, dând la schimb suferinţele populaţiei din Darfur pe semnarea acordului de pace.

Pe de altă parte, mă simţeam totuşi oarecum uşurat că guvernul meu era în cunoştinţă de cauză. La urma urmei, ei erau marii maeştri ai politicii internaţionale şi ai jocurilor de putere. Poate că trebuia să mă las condus de experţi – de cei ce dispuneau de expertiza politică, de securitate şi informaţională care mie îmi lipsea. Nu eram decât un lucrător pe probleme umanitare şi poate că pe asta trebuia să mă concentrez – pe alinarea suferinţelor umane.

În zborul lung către New York am avut timp suficient la dispoziţie pentru a medita la toate aceste chestiuni. Dar cu cât încercam să mă autoconving să las problemele care mă preocupau pe seama celor mai pricepuţi decât mine, cu atât mă simţeam ca un impostor. Fusesem sfătuit „să nu clatin barca pentru a nu pune regimul de la Khartoum la colţ şi a înrăutăţi lucrurile”. Dar dacă un regim şi-a propus să aplice *soluţia finală*, ce putea fi mai rău? Cum aş fi putut eu, prin acţiunile mele, să împing guvernul sudanez într-un colţ şi mai întunecat?

Dacă *soluţia finală* însemna zdrobirea rebelilor din Darfur, situaţia era deja gravă. Mă temeam însă că expresia se referea nu doar la zdrobirea rebelilor, ci a întregii populaţii sau – pentru a-l parafraza pe Mao – la secarea apei în care înotau peştii (rebelii). În fapt, nu vedeam cum guvernul ar fi putut pune în practică *soluţia finală* fără a ucide nenumăraţi civili, căci armata rebelilor era

formată din persoane provenind din toate satele provinciei Darfur.

Pentru ca regimul de la Khartoum să aplice *soluţia finală*, trebuia mai întâi să-şi identifice şi să îşi izoleze duşmanul. O făcuse transformându-i în „ceilalţi” – rebelii africani negri, inamicii naturali ai nordului eminamente arab. După care organizase o miliţie „arabă” – Janjaweed –, însărcinată cu răspândirea terorii şi cu lovirea rebelilor acolo unde îi durea cel mai tare, în satele natale. Rasa devenise un element distinct al ororii şi, deşi *soluţia finală* se afla într-un stadiu incipient, lua treptat avânt.

Dacă doreau să îşi atingă scopul, aveau să îşi îndrepte acţiunile barbare împotriva civililor. Atunci Occidentul avea să fie nevoit să transmită Khartoumului un mesaj puternic, cerându-i să renunţe. Fusesem prezent în Rwanda şi la Srebrenica imediat după masacrele în masă, însă nu mă aflasem în mijlocul evenimentelor şi nici în preajma factorilor de putere. Acum, în Sudan, simţeam că sunt într-o asemenea poziţie. Eram şeful misiunii ONU, post care îmi conferea o autoritate reală, plus responsabilitatea de a acţiona.

Mi-am reamintit ceea ce îmi jurasem de atâtea ori: *dacă îmi va sta în putinţă, nu voi permite*... Trebuia să rămân consecvent. Să mă asigur că nu voi deveni – *că nu voi deveni niciodată* – unul dintre acei oameni de bine care stau cu mâinile în sân, nefăcând nimic. Niciodată până atunci nu văzusem lucrurile atât de limpede, iar asta se datora în parte informaţiilor împărtăşite de oamenii din FEO.

Reflectând, mi-am dat seama că nu mă puteam conforma sugestiilor făcute de mandarinul de la FEO. Dacă nu altceva, măcar puteam insista pe lângă factorii de decizie de la ONU să ia poziţie. În cursul acelui zbor lung, în care nu am reuşit o clipă să adorm, mi-am redescoperit misiunea şi am decis să impulsionez luarea de măsuri la nivel internaţional pentru a împiedica aplicarea *soluţiei finale* în Darfur.

Prima mea sarcină la sosirea în New York a fost o vizită la PNUD. Fusesem numit în postul de şef al misiunii ONU în Sudan de către PNUD, astfel încât şeful meu era în fapt Mark Malloch Brown, administratorul Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare. Malloch Brown, britanic, ca şi mine, *făcuse* o carieră remarcabilă la Banca Mondială şi ONU şi era un om pe care îl admiram mult şi de la care mă aşteptam la lucruri mari.

La început am discutat amândoi despre metodele pe care le folosisem pentru a combate corupţia şi venalitatea în sânul

sistemului ONU din Sudan. Am fost surprins când a remarcat că eforturile mele creaseră „o agitaţie considerabilă”. Ştiam acest lucru şi nu aveam nevoie ca el să mi-l confirme. Ideea era că, indiferent de agitaţia produsă, măsurile mele fuseseră necesare. Am continuat cu comentarii privind întâlnirea mea cu Garang şi deschiderea biroului PNUD din sud. Această iniţiativă, m-a informat Malloch Brown, „compromisese” relaţiile dintre PNUD şi regimul de la Khartoum.

A continuat prin a mă avertiza că dacă aveam să insist cu acest spirit „dizident”, mă aşteptau necazuri mari. După o discuţie încordată şi dezamăgitoare, am părăsit biroul lui fără a fi rezolvat nimic din ce îmi propusesem. Simţeam că nu obţinusem niciun sprijin sau prea puţin, oricum, din partea şefului meu din New York. Era o concluzie demoralizatoare şi Malloch Brown, omul pe care până atunci îl preţuisem cu adevărat, mă decepţionase.

M-am îndreptat spre sediul general al ONU, o clădire masivă cu 38 de etaje din beton şi sticlă situată lângă East River. De fiecare dată când intram în ea, eram pătruns de respect. Se înălţa maiestuoasă, încadrată de steagurile tuturor naţiunilor, făcându-mă să mă simt mic. În acelaşi timp însă, acesta era locul unde, pentru a cita Carta ONU, „noi, popoarele” lumii, ne adunam şi reuşeam, într-un fel sau altul, să ajungem la un numitor comun.

Aici se afla sediul Adunării Generale a ONU, al Consiliului de Securitate şi al Consiliului de Tutelă, unde atât de multe state – inclusiv India mea natală – şi-au câştigat formal independenţa. Era un loc încărcat de istorie, în care ţările mici se presupunea că erau egalele statelor mari. Pentru cei care, ca şi mine, credeau cu putere în aceste lucruri, era Mecca.

Mă aflam aici pentru o întâlnire cu Jan Egeland, şeful norvegian al OCHA şi totodată şi al meu, în calitatea pe care o aveam de coordonator al misiunii umanitare a ONU în Sudan. Bănuiam că Jan era la fel de îngrijorat ca şi mine pentru situaţia din Darfur. I-am prezentat în amănunt datele furnizate de serviciile de informaţii de la Londra, ca şi pe cele primite de la Garang.

— Jan, să ştii că ceea ce vedem noi este numai vârful aisbergului, l-am atenţionat eu. O operaţiune foarte bine organizată se desfăşoară în secret şi bine ar fi să fim pregătiţi pentru un mare număr de refugiaţi în săptămânile ce urmează.

Jan m-a privit tulburat.

— Toate astea sunt extrem de neliniştitoare. La nivel regional,

Republica Centrafricană şi Ciadul pot primi mai mulţi refugiaţi. Va trebui ca şefii misiunilor ONU din aceste ţări să prevină guvernele-gazdă asupra fluxului de refugiaţi, iar noi va trebui să alcătuim un plan bine pus la punct de coordonare a operaţiunilor.

În timp ce discutam despre coordonarea acţiunilor noastre în perspectiva crizei iminente, mi-am dat seama că ceea ce făceam noi doi era cât se poate de bizar. Ştiam – *ştiam* – că furtuna se apropie, şi totuşi nimeni nu părea dispus să facă nimic pentru a o stopa. Ne pregăteam să facem faţă unei crize umanitare de proporţii gigantice, când ceea ce ar fi trebuit să facem era să oprim declanşarea furtunii.

— Uite ce e, Jan, problema e că marile puteri sunt la curent, am spus. Ştiu ce dezastru se va întâmpla; ştiu şi cine e responsabil. Aşa că cineva trebuie să facă ceva, să denunţe public atrocităţile. Nu am putea noi, ONU, să ne adresăm Consiliului de Securitate şi să ridicăm în faţa lor problema?

— Sunt de acord cu tine – trebuie să luăm poziţie, a răspuns Jan. Eu mi-am exprimat îngrijorarea la cel mai înalt nivel care îmi este accesibil şi într-o întâlnire cu Kofi Annan însuşi. Dar va trebui să discuţi cu Kieran Prendergast. Va trebui să îl atragem de partea noastră, căci pentru a-şi nuanţa reacţia faţă de situaţia din Darfur, Kofi Annan va cere părerea consilierului său pe probleme politice, adică părerea lui Prendergast. Prendergast este britanic, aşa că are aceleaşi interese şi afilieri ca şi tine. Du-te şi vorbeşte cu el. Poate că se va lăsa influenţat de omul de pe teren. Oferă-i toate informaţiile şi încearcă să-l câştigi de partea ta.

Pe măsură ce urci la etajele superioare din clădirea ONU din New York, ai de-a face cu funcţionari de rang tot mai înalt în ierarhia organizaţiei. *Ergo*, birourile lui Kofi Annan ocupau etajul cel mai de sus, al treizeci şi optulea. Sir Kieran Prendergast lucra la etajul 36 şi, în calitatea sa de şef al Departamentul pentru Afaceri Politice (DPA), îl consilia pe Annan pe orice problemă de natură politică. Intervenţia în Darfur ar fi fost un gest politic, chiar dacă unul impulsionat de imperative umanitare, şi din acest motiv aveam nevoie de susţinerea lui.

Aşteptam cu nerăbdare să îl reîntâlnesc pe Prendergast, pe care îl cunoscusem bine în perioada când lucrasem la DFID. Ocupase funcţia de înalt comisar britanic pentru Kenya şi avea reputaţia de a fi un specialist în problemele africane. Strânsesem dovezi cu privire la forţele întunericului care se abătuseră asupra Darfurului,

iar acum încercam să trezesc voinţa politică pentru a face lumină în acest întuneric. Întâlnirea era una crucială şi aveam un respect enorm pentru omul cu care urma să mă văd.

Prendergast era un bărbat solid şi prietenos, cu cioc şi chelie, fălcos şi puţin aplecat de spate. Domina orice încăpere şi aşa a făcut şi acum, când m-a întâmpinat cu un aer afabil.

— Mukesh, mă bucur să te revăd, bătrâne. Care mai e treaba prin Sudan?

Mi-a oferit cafea şi am început o conversaţie măruntă. Stătea cu spatele la fereastra din care se deschidea o privelişte fantastică asupra New Yorkului. Din locul acela simţeai cu adevărat că stăpâneşti lumea. Ciudat, dar mi-a fost dificil să ajung la tema care mă interesa. De fiecare dată când încercam să aduc vorba despre Darfur, el părea să îndrepte discuţia în altă direcţie.

Într-un târziu, mi-am luat inima în dinţi şi am pus punctul pe i.

— Uite ce e, Kieran, trebuie neapărat să discutăm serios despre Darfur. Negocierile de pace dintre Nord şi Sud înaintează cu greu şi părerile despre viitorul lor sunt foarte împărţite. Norvegienii şi britanicii m-au asigurat că se va ajunge curând la un acord, însă judecând după ceea ce am aflat de la Garang, mă tem că va dura mult mai mult. Garang mi-a confirmat la modul cel mai categoric că nu va semna acordul până ce problema tulburărilor din Darfur – care escaladează cu rapiditate – nu va fi rezolvată. Presupun că ai văzut rapoartele mele privind situaţia din Darfur? Mă aflu aici ca să îţi cer sfatul.

— Sincer să fiu, Mukesh, nu ştiu dacă sunt în poziţia de a-ţi oferi consiliere, a ridicat el din umeri. La urma urmei, tu eşti omul nostru de pe teren.

— Bun, lăsând deoparte procesul de pace, ce putem face pentru populaţia din Darfur? am insistat. Nu vreau să subestimăm gravitatea situaţiei. Tot mai multe persoane strămutate se refugiază din zonele afectate, ajungând până la Khartoum, şi în plus există deja un flux de refugiaţi spre Ciadul învecinat. Rapoartele fac referire la acte îngrozitoare de violenţă, sate incendiate şi chiar violuri în masă, şi toate par atent orchestrate. Iar raidurile sunt sprijinite de aparate de zbor, aşa că fără îndoială este implicat regimul de la Khartoum.

Prendergast şi-a azvârlit braţele în lături.

— Mukesh, omenii ăştia se luptă unii cu alţii de foarte mult timp. Nu e nimic nou aici. Conflictul escaladează, se aplanează şi ai să

vezi, în cele din urmă se va ajunge la un compromis.

Nu îmi venea să-mi cred urechilor. Am încercat o altă tactică.

— Sudanul nu a mai fost adus de multă vreme în atenţia Consiliului de Securitate. Sunt convins că o discuţie poate avea loc între statele interesate, care să reacţioneze politic pentru aplanarea conflictului, protejarea celor nevinovaţi şi alinarea suferinţelor. Locul cel mai potrivit pentru astfel de discuţii este aici, în cadrul Consiliului de Securitate.

A clătinat uşor din cap.

— După cum ştii, am stat mulţi ani în zona aceea a lumii şi cunosc situaţia. Crede-mă, nu putem face mare lucru. Ai să te convingi singur. Şi oricum, ONU are alte priorităţi acum – Irakul şi restul – şi nu ne putem permite să pierdem capital politic intervenind în Darfur.

S-a ridicat în picioare, semnalând încheierea convorbirii.

— Mă bucur oricum că te-am revăzut, bătrâne. Nu uita să-mi faci o vizită şi data viitoare când vii la New York.

Am rămas mut. Mă simţeam de parcă aş fi fost concediat pe nedrept. Orice speranţă de a pune capăt ororilor din Darfur era condiţionată de acţiunea politică, nu de cine ştie ce ajutor umanitar de tipul plasturilor. Însă de acum era clar: ONU nu dorea să se implice. Asta era, şi nu aveam ce face. Am părăsit clădirea profund dezamăgit de cei pe care până atunci îi respectasem atât de mult.

Şi fără să am nici cea mai vagă idee la cine mai puteam apela.

Doisprezece

A fi corect în lucrurile mărunte este un lucru mare.
Sfântul Augustin

În lipsa alternativelor, i-am făcut o vizită lui Isabelle Balot, franţuzoaica ce îl întovărăşise pe Vraalsen în vizita noastră în Darfur şi a cărei reacţie rapidă în timpul crizei mele diabetice îmi salvase viaţa. Simţisem că îmi împărtăşea îngrijorarea cu privire la situaţia din Darfur şi ştiam că în multe situaţii îi raportase direct lui Kofi Annan, aşa că m-am gândit că îmi putea oferi un oarecare sprijin.

În timpul discuţiei, Isabelle a menţionat că era interesată să capete mai multă experienţă la prima mână în Sudan. Cum termenul de şase luni pe care îl stabilisem pentru munca Nadiei ca asistenta mea specială se apropia de final, trebuia să îi găsesc un înlocuitor. Mi-am spus că Isabelle reprezenta soluţia perfectă. Nu numai că avea cunoştinţe vaste despre Sudan, dar ştia şi cum să navigheze prin labirintul coridoarelor puterii aici, la New York.

M-am întâlnit cu şeful lui Isabelle şi am obţinut acordul său pentru o detaşare pe şase luni. Chiar şi aşa, în timp ce părăseam New Yorkul cu o cursă regulată spre Washington DC, sentimentul care mă domina era cel al eşecului. În afara sprijinului moral acordat de Jan Egeland şi de recrutarea lui Isabelle, nu realizasem nimic.

Mă simţeam profund decepţionat de colegii cu funcţii de conducere din cadrul ONU, care păreau dornici să îmi blocheze iniţiativa privind Darfurul. Începusem de asemenea să-mi pierd respectul faţă de Kofi Annan. Aflasem că problema Darfurului fusese ridicată în repetate rânduri în faţa lui. Eu însumi o făcusem în numeroasele rapoarte de pe teren, iar Jan Egeland discutase direct cu Annan la New York, însă pentru moment el părea să fi ales, din diverse motive, să nu întreprindă nimic.

Există două căi principale de a aduce o problemă în atenţia Consiliului de Securitate al ONU. Unul din statele componente ale Consiliului de Securitate poate solicita cercetarea chestiunii. La

Londra, încercasem să determin Marea Britanie să ridice problema Darfurului, dar fără succes. A doua cale este prin intermediul ONU. Secretarul general al ONU are dreptul de a prezenta Consiliului de Securitate orice problemă pe care o consideră de o importanţă deosebită. Asta sperasem eu să obţin la New York. În schimb, mi se spusese: „Mersi frumos, dar nu, asta e o porcărie în care nu dorim să fie târâtă ONU”.

În timp ce avionul meu ateriza pe Aeroportul Naţional Ronald Reagan din Washington DC, am realizat tulburat că în ultimele zile avusesem contacte cu mai mulţi britanici aflaţi în apropierea nucleului puterii din cadrul ONU care păreau să dezavueze ideea oricărei acţiuni în Darfur. La fel, Londra nu se arătase nici ea dornică să ia poziţie. Pentru o clipă, m-am simţit jenat că sunt britanic, iar timpul pe care aveam să îl petrec la Washington urma să-mi accentueze sentimentul de ruşine faţă de propria naţiune.

Am avut întrevederi prelungite, atât la Departamentul de Stat al SUA, cât şi la Consiliul de Securitate Naţională, şi foarte curând am descoperit că guvernul american cunoştea situaţia din Darfur la fel de bine ca britanicii. Imaginile surprinse de sateliţii lor şi datele obţinute de serviciile lor secrete erau de calitate la fel de bună ca cele ale britanicilor, iar oamenii de la Departamentul de Stat păreau cu adevărat îngrijoraţi. Am decis să ridic în faţa lor problema vitală: nu ar putea SUA să pună problema Darfurului la Consiliul de Securitate al ONU?

— Ştiţi, am vrea să o facem, mi-a răspuns cu o sinceritate dezarmantă un asistent de secretar de stat. Numai că nu putem face nimic fără a fi susţinuţi de britanici. În momentul acest depindem de suportul lor în Irak. Britanicii sunt recunoscuţi ca fiind experţi în Sudan aşa că ei ar trebui să preia iniţiativa.

— Hm, britanicii deţin informaţii cuprinzătoare despre situaţia din Darfur, am spus eu, şi sunt la fel de îngrijoraţi ca şi dumneavoastră. Însă în clipa asta se pare că nu doresc să ridice problema în cadrul Consiliului de Securitate.

Oficialul a ridicat din umeri.

— Îmi pare rău. Asta înseamnă că nici noi nu o vom face. Dar fiţi convins să suntem profund indignaţi de ceea ce se întâmplă în Darfur.

Mi-a explicat că indignarea provenea în mare măsură din puternicul *lobby* al societăţii civile americane şi al grupărilor religioase ce activau în Sudan. Guvernul se afla permanent sub

presiunea organizaţiilor caritabile şi bisericilor.

— Marea Britanie este ţara dumneavoastră, dr. Kapila, a remarcat funcţionarul privindu-mă fix. De ce nu încercaţi să-i convingeţi pe ei?

Am clătinat din cap frustrat:

— Din păcate, tocmai am fost la Londra şi nu cred că vom obţine prea mare sprijin de acolo.

Impresia mea a fost aceea că guvernul american îmi împărtăşea temerile cu privire la Darfur şi dorea să acţioneze. Cum însă războiul din Irak era în plină desfăşurare, considerau că sprijinul britanic în Orient era mai important pentru ei în acel moment decât luarea unei poziţii în Sudan. Era o chestiune de *Realpolitik*. În concluzie, aparent nu exista nicio cale simplă de a impulsiona luarea unor măsuri, nu cu ONU blocată din interior şi cu SUA blocate de Marea Britanie.

Am părăsit America sfâşiat de sentimente contradictorii. Pe de o parte, reuşisem să adun (sau fusesem mituit pentru a-mi ţine gura?) câteva milioane de dolari în contul Iniţiativei Speciale pentru Darfur. Dispuneam acum de un fond cu care să pun lucrurile în mişcare. Dar la nivel politic mai larg, nu obţinusem nimic.

Se spune că în vreme de război – iar eu mă simţeam de parcă mă pregăteam de luptă – e bine să-ţi alegi cu grijă bătăliile pe care vrei să le duci. Eram ferm decis să port bătălia pentru Darfur, sub orice formă. Se mai spune că e bine să îţi cunoşti din timp adversarii: acum căpătasem o viziune mai clară asupra identităţii duşmanilor mei.

Am zburat înapoi spre Khartoum cu o senzaţie crescândă de izolare. În afara lui Jan Egeland, nu primisem niciun sprijin din partea organizaţiei pe care o slujeam. Dimpotrivă: cu cât insistam şi mă agitam mai tare, cu atât riscam să îmi deteriorez relaţiile în mod inexorabil. Era ca şi cum oameni aflaţi în poziţii-cheie încercau să se distanţeze de mine, simţind că nu eram dispus să particip la jocurile lor. În mintea mea, eu nu făceam decât să fiu credincios idealurilor nobile ale ONU şi să fac ceea ce consideram a fi de cuviinţă în privinţa Darfurului, însă în ochii lor eram un iresponsabil şi un rebel.

Darfur se anunţa a fi un caz de dilemă tipică „oul sau găina”. Cum nimeni – şi aici includeam şi ONU – nu dorea să preia iniţiativa, însemna că nimeni nu avea să o facă vreodată. M-am întors la Khartoum cu o senzaţie apăsătoare de izolare. Nu aveam pe nimeni

cu care să discut, niciun confident ori un suflet înţelegător căruia să îi împărtăşesc gândurile şi planurile mele. Presimţeam că deciziile pe care aveam să le iau începând din acel moment aveau să-mi aparţină, în cea mai mare parte, numai mie.

Principala mea preocupare era de acum strângerea de date – fapte dovedite şi mărturii la prima mână. Gravitatea războiului pe care urma să îl port implica prezentarea de probe irefutabile. Înainte de a acţiona, aveam nevoie de informaţii. Nu ştiam cu exactitate ce formă va lua acţiunea mea, dar eram conştient că dacă nu se baza pe dovezi suficiente, adversarii mei se vor prevala de asta pentru a mă discredita şi învinge.

În biroul meu de acasă, din Cambridgeshire, am atârnate pe perete două documente. Primul este o copie a Legii britanice a secretului de stat, pe care a trebuit să o semnez pentru a avea acces la informaţii secrete (o atârnasem mai mult în glumă, *ca nu cumva să uit*, însă în fapt tratasem întotdeauna chestiunea cu maximă seriozitate). Celălalt document este un afiş decolorat de vreme, dar foarte reprezentativ pentru mine. Este poza unei fetiţe care ajută un pui de pisică să iasă prin uşiţă, iar dedesubt este un citat din Sfântul Augustin: „A fi corect în lucrurile mărunte este un lucru mare.”

Dacă ar fi să îmi aleg un motto după care să mă conduc în viaţă, probabil că acesta ar fi. Dintotdeauna m-am străduit să fiu coerent, consecvent şi corect şi să vorbesc în numele celor necăjiţi şi bătuţi de soartă. De fiecare dată când m-am aflat în situaţia de a lua decizii capitale, acest motto mi-a revenit în minte. Acesta este filtrul pe care îl folosesc mereu – mă întreb „sunt corect în lucrurile mărunte?” – şi atunci nu mă mai simt tentat să mă gândesc la consecinţe.

Dacă eşti corect în ceea ce faci zilnic, în lucrurile mărunte, atunci vei fi corect şi în deciziile importante. Prin urmare, *nu puteam* să nu iau poziţie în privinţa Darfurului. Trebuia să strâng dovezi şi, din păcate, presimţeam că voi fi nevoit să o fac de unul singur, atrăgându-mi necazuri. Dar dacă voiam să urmez întocmai învăţăturile Sfântului Augustin, nu aveam de ales.

Situaţia se schimbase între timp la Khartoum. După uciderea lui Sergio de Mello, atmosfera devenise şi mai sinistră. Omer m-a întâmpinat la aeroport cu o expresie neobişnuită, de om hăituit, întipărită pe faţă. Pe urmă, în loc să străbată încet străzile oraşului,

aşa cum o făcea de obicei, a condus ca un nebun. A traversat un labirint de străzi lăturalnice cu o viteză dementă. Din câte se părea, aşa fusese învăţat la cursurile de şofat defensiv.

La puţină vreme după întoarcerea mea la Khartoum, Isabelle Balot a venit de la New York ca să se alăture echipei. Nadia s-a opus înlocuirii ei, dar eu am considerat că dacă îmi mai rămânea aproape – şi având în vedere că Darfurul necesita din partea mea acţiuni tot mai riguroase şi energice –, relaţia noastră profesională o va distruge. Avea să fie privită drept aliatul şi complicele meu şi aveam să o târăsc în jos după mine. Am încercat să îi explic toate acestea, însă situaţia din Darfur o îngrijora şi pe ea peste măsură.

Şi-a reluat vechiul post în cadrul ONU – o măsură necesară căreia i s-a conformat totuşi cu reticenţă. Înlocuitoarea ei, Isabelle, a adus cu sine un suflu nou şi un cu totul alt set de abilităţi. Nadia era, mai presus de orice, un lucrător pe probleme umanitare. Isabelle avea în schimb experienţă în domeniul politic şi era familiarizată cu intrigile din New York. Era o *parisienne* cosmopolită, cu un puternic simţ al modei, dar (mai important ca orice) avea acces la birourile lui Kofi Annan. Speram ca împreună să putem suna alarma cu privire la situaţia din Darfur la sediul central al ONU.

De la bun început presimţisem că Isabelle era o raritate în structura ONU – genul de persoană care ştia cum stau lucrurile în sistem, dar putea în acelaşi timp să facă distincţia între bine şi rău. Şi nu m-am înşelat: dincolo de aparenţele de funcţionar versat, ascundea o inimă plină de căldură şi sensibilitate. În timpul liber scria poezii şi avea o fire independentă şi voluntară.

Şefii ei de la New York o considerau însă, în primul rând, un birocrat ONU. Se aşteptau din partea ei, ca şi a mea, de altfel, să apere interesele organizaţiei. Dar cu timpul aveam să constat că Isabelle era capabilă să adopte atitudini importante, fără să se teamă de consecinţe. Nu îi păsa dacă a face lucrurile aşa cum trebuie din punct de vedere etic însemna după părerea superiorilor ei „a greşi”. Isabelle a fost cea care mi-a dat curaj atunci când a venit vremea să denunţ conspiraţia tăcerii.

Avizat de acum pe probleme de securitate, Omer a decis să schimbe locul unde stăteam în maşină. Nu-mi mai ţinea deschisă portiera din dreapta. Acela era locul, mi-a explicat el, unde orice asasin cu oarece state de plată se aştepta să se aşeze „şeful” – după cum începuse să mi se adreseze. Acum stăteam în stânga şi Omer a convins-o pe Isabelle să se aşeze, ca un fel de momeală, în

dreapta.

— *C'est la place du mort*[1], a glumit ea.

Oricât de obsedat mi s-a părut a fi Omer de chestiunile legate de siguranţa mea, din când în când scăpa unele comentarii cu privire la Darfur. Într-o dimineaţă, când mă ducea cu maşina la o întâlnire, a făcut în trecere câteva remarci despre nişte lucruri îngrozitoare care se petreceau în diverse locuri din ţară. Am înţeles că încerca să mă avertizeze cu privire la Darfur. Mi s-a părut ciudat, având în vedere că era un spion în slujba Muhabaratului. Dar aşa era el şi, în ciuda rolului de agent dublu pe care îl juca, nu puteam să nu-l plac şi să-i acord oarecare încredere.

Exista în Sudan o zonă răvăşită de război în care ONU dispunea de o forţă internaţională de menţinere a păcii – de genul celei de care am fi avut nevoie şi în Darfur. Forţa aceea reuşise în mare măsură să pună capăt luptelor din Munţii Nuba, o regiune îndepărtată situată în centrul ţării. Situaţia de acolo prezenta numeroase similarităţi cu cea din Darfur. Populaţia din Nuba, formată din triburi de africani negri, avea propria armată rebelă. Forţele guvernamentale şi miliţiile aliate purtau împotriva lor un război de exterminare. În plus, la fel ca Darfurul, Munţii Nuba erau o zonă izolată şi inaccesibilă: singura modalitate de a ajunge acolo era printr-un zbor lung cu un avion uşor.

La câteva zile după revenirea mea din turul lumii, am plecat împreună cu Isabelle în regiunea Nuba pentru a vedea cum operează pe teren forţele de menţinere a păcii şi în ce mod puteam lua sistemul lor de organizare drept model pentru ceea ce voiam să facem în Darfur. Am aterizat şi am zărit pentru întâia oară vârfurile ascuţite ale Munţilor Nuba, profilându-se din deşertul cuprins de arşiţă precum dinţii unui dragon din alte vremuri transformaţi în piatră. Aeroportul se afla la Kadugli, capitala regiunii, şi acolo am fost întâmpinaţi de personalul din trupele de menţinere a păcii.

Primul lucru care m-a frapat a fost peisajul distinct. Pantele erau aici verzi şi acoperite de vegetaţie, iar populaţia locală diferea de sudanezii din nord ori din sud. M-a frapat şi cât de rudimentar părea totul. Drumurile de pământ nu puteau fi străbătute decât de maşini 4×4 şi peste tot pe unde am fost am văzut sate din colibe din chirpici, cu acoperişuri din paie. Agricultura se practica aici cu mijloace primitive. Se foloseau beţe ascuţite, aşa încât până şi sapa din fier ar fi fost o revoluţie.

[1] „E locul mortului". (în limba fr. în original).

Trupele de menţinere a păcii – Forţa de Monitorizare din Munţii Nuba – făcuseră, din câte să părea, o treabă excelentă. Se aflau sub mandat ONU şi erau conduse de oficiali din diverse părţi ale lumii, majoritatea foşti militari de carieră, ochii şi urechile comunităţii internaţionale. De aşa ceva era nevoie şi în Darfur. Am vizitat câteva avanposturi şi de la cei staţionaţi acolo am aflat cum operau.

Am descoperit însă şi ceva nou şi neaşteptat despre conflictul din Darfur. Nuba era un important punct de acces spre sudul Darfurului. I-am întrebat, aparent nepăsător, pe cei din trupele de menţinere a păcii dacă văzuseră ceva semnificativ legat de tulburările din Darfur. Mi-au răspuns afirmativ. Controlau orice vehicul care traversa Munţii Nuba, ca parte a procesului de monitorizare a încetării focului.

În ultima vreme opriseră multe camioane care transportau arme, însă cum destinaţia armelor nu era Nuba, fuseseră nevoiţi să le permită să plece mai departe. Problema era că *transporturile aveau ca destinaţie Darfurul*. Nu erau vehicule militare sudaneze, iar convoaiele nu erau conduse de soldaţi. Camioanele nu purtau însemne militare, iar şoferii erau în mod evident civili, dar în acelaşi timp deţineau autorizaţii de deplasare emise la nivel înalt de guvernul sudanez.

Convoaiele începuseră să treacă în urmă cu o săptămână şi frecvenţa lor crescuse între timp. În concluzie, se părea că era vorba de o operaţiune sub acoperire sau secretă desfăşurată de regimul de la Khartoum. Personalul din forţele de menţinere a păcii era de părere că transporturile nu puteau servi decât unui singur scop: înarmarea miliţiilor din Darfur – Janjaweed.

Venisem pentru a căuta un posibil model de urmat pentru a aduce pacea în Darfur şi cu această ocazie descoperisem o altă piesă a implementării *soluţiei finale*. Era o descoperire cutremurătoare. Faptul că transporturile de arme începuseră deja sugera că guvernul îşi punea în aplicare în forţă planul odios. Vestea nu a făcut decât să-mi întărească şi mai mult hotărârea de a-i opri.

La revenirea la Khartoum am decis să ridic miza organizând deplasarea la Darfur a unei delegaţii alcătuite din personal ONU şi al agenţiilor umanitare. Medici fără frontiere era una dintre cele mai importante organizaţii ce încerca să pătrundă în regiune, motiv pentru care aveam un respect enorm pentru echipele lor. Dacă

reuşeam să îi aduc acolo în număr mare, ei puteau acţiona mult mai decisiv decât ONU şi cu mai multă libertate de exprimare.

Aşa am început un nou joc de-a şoarecele şi pisica, de data aceasta cu Comisia sudaneză pentru Ajutor Umanitar (HAC). HAC susţinea public că dorea cu disperare să aducă lucrători umanitari în Darfur, însă când se ajungea la obţinerea autorizaţiei de intrare în zonă, eram blocat de fiecare dată şi la fiecare nivel. Am ignorat toate acestea şi am continuat să adun echipa pe care intenţionam să o trimit în Darfur, şi atât am insistat pe lângă Sulaf, încât în cele din urmă am obţinut acceptul HAC.

Echipa era formată din Isabelle, Daniel Christensen, Roger şi mai mulţi oameni-cheie din MFF şi alte agenţii. Tom Vraalsen era în Sudan şi s-a oferit să ne însoţească. Am pornit într-un Beecheraft spre Nyala, cel mai mare oraş din regiune şi totodată locul de unde Daniel primise cele mai multe rapoarte ce semnalau lupte şi strămutări ale populaţiei.

Am ales să mă aşez în faţă, lângă pilot. Era un ucrainean îmbrăcat în uniforma albă elegantă a serviciilor de zbor ONU, completată de o şapcă de pilot cu cozoroc strălucitor şi şiret auriu împletit. În timp ce zburam spre Darfur, am strigat la el pentru a acoperi zgomotul motoarelor:

— Poţi să descrii în zbor un cerc când ne apropiem de Nyala? Vreau să survolăm zonele rurale.

— Sigur că da, domnule, a răspuns el.

M-am întors să vorbesc cu Daniel şi Isabelle, care stăteau aşezaţi în spatele meu.

— I-am cerut să facă o recunoaştere aeriană când ne apropiem de Nyala. Căscaţi bine ochii!

Am simţit cum avionul se înclină în clipa în care pilotul a luat o nouă direcţie. M-am uitat pe geamul din faţă şi pe cele laterale la întinderea maronie complet plată ce se deschidea sub noi. Au trecut câteva minute în care nu am observat nimic. Apoi, în depărtare, la orizont, am surprins o imagine ca de fum de grătar ridicându-se în aerul fierbinte. Însă de la asemenea distanţă, acel nor de fum ar fi trebuit să aibă cel puţin o jumătate de kilometru la bază pentru a fi vizibil.

Avionul s-a apropiat şi am distins văpaia portocalie a unui foc care alimenta coloana de fum. Ne-am apropiat şi mai mult şi în clipa următoare am zărit un cerc de foc aflat aproape direct sub noi din care se înălţa spre micul nostru aparat de zbor un nor de fum,

ca un zid întunecat şi impenetrabil. Rotocoale de cenuşă aprinsă ţâşneau în aer, luminându-l, şi când am privit în jos am văzut că fiecare nor de fum ieşea dintr-o colibă cuprinsă de flăcări. Zburam la 3.000 de metri înălţime, dar chiar şi de la această altitudine aproape că simţeam cum focul îmi pârjoleşte faţa.

Am trecut pe deasupra acestui prim sat şi după câţiva kilometri am ajuns la un altul, care părea complet neatins. După alte cinci minute, am survolat un sat mistuit de foc, ca în infern. Tiparul s-a repetat: am zburat peste vreo şase sate în flăcări şi un număr similar de localităţi rămase intacte.

Mi-am spus: „Iată, aici şi acum avem dovada: sate arzând chiar în timp ce le survolăm; acestea nu sunt alese la întâmplare”.

Ucigaşii fuseseră în unele locuri văzuţi, iar în altele se mulţumiseră să dea târcoale. Din cercetările noastre aflaserăm că satele din zonă erau locuite fie de arabi, fie de africani negri. Nu existau aşezări cu populaţii mixte. Acum vedeam, în toată oroarea lor, distrugerile atent ţintite despre care mi se povestise.

— Ar trebui să începem coborârea spre Nyala, domnule, m-a anunţat pilotul ucrainean. Planul de zbor pe care l-am înaintat prevede ruta de aterizare... Mai mult de atât nu mă pot îndepărta de la traseu.

L-am asigurat că înţeleg. Deja văzusem suficient pentru ca sângele să îmi îngheţe în vine. L-am urmărit cum întoarce avionul şi după circa 20 de minute am aterizat pe aeroportul din Nyala. Nyala era oraşul în care femeia ne povestise despre violurile în masă în cursul primei noastre vizite la Darfur şi cel puţin în mintea mea imaginea acelei femei avea să rămână pentru totdeauna.

Principala noastră prioritate la sol era vizitarea Taberei Intifada – o tabără de refugiaţi aflată în împrejurimile oraşului. Nu aveam la dispoziţie decât două ore la sol şi de data aceasta eram hotărât să nu mă las atras în capcanele guvernatorului. Vehicule ONU ne aşteptau pe pistă şi după un tur rapid de strângeri de mână cu oficialităţile, ne-am îndreptat direct spre tabără.

Pe drum, am fost puşi la curent cu situaţia din zonă de unul dintre lucrătorii noştri ONU: distrugerea satelor continua cu şi mai multă forţă şi mare parte din zona rurală era în flăcări. Nenumăraţi RI se îndreptau către Nyala, dar şi aici se făceau încercări de a-i alunga înapoi. Puţinele agenţii umanitare prezente în regiune nu reuşeau să facă faţă.

Tabăra Intifada era o întindere mare de pământ acoperită cu

adăposturi improvizate şi corturi şi instalată în savana bătută de arşiţă. Trecuseră trei luni de la prima noastră vizită la Nyala şi numărul sărmanilor ce îşi pierduseră casele crescuse simţitor. Mii – sau poate zeci de mii – de oameni fuseseră nevoiţi să-şi părăsească satele natale şi toţi erau, în mod cert, negri africani. Triburile negre din Darfur sunt Zaghawa, Fur, Masalit, plus încă alte câteva. Toţi cei prezenţi în tabără aparţineau acestor grupuri etnice.

Autorităţile locale nu permiteau numărarea refugiaţilor şi încercau permanent să îi determine să plece. Drept urmare, exista un flux continuu de populaţie. Mi-am dat seama că refugiaţii erau cei ce scăpaseră din prima etapă a implementării *soluţiei finale* de către regimul de la Khartoum, aşa că nu era deloc de mirare că nu îşi puteau găsi adăpost acolo – într-unul din locurile de unde fusese orchestrată *soluţia finală*.

Mai rău era că guvernatorul Nyalei plănuia să şteargă Tabăra Intifada de pe faţa pământului cu ajutorul buldozerelor şi să o mute la vreo 30 de kilometri, în plin deşert. Mi-am dat uşor seama ce se ascundea în spatele acestui proiect. Nu era deloc convenabil ca tabăra să fie instalată, în chip atât de vizibil, la periferia oraşului, căci ea constituia o dovadă incontestabilă a brutalităţii cu care erau trataţi africanii negri în Darfur.

Alertat fiind de planurile de mutare a taberei, am obiectat pe loc. I-am explicat guvernatorului că ONU avea şi aşa probleme serioase în a răspunde necesităţilor refugiaţilor. Dacă oamenii erau împinşi mai departe în inima savanei, dificultăţile aveau să devină insurmontabile. Fără îndoială, acesta şi era în fapt scopul mutării taberei: să o scoată de sub supravegherea şi accesul organizaţiilor internaţionale. Am insistat că ideea era pur şi simplu inacceptabilă, mai ales că ocupanţii taberei nu doreau să părăsească locul.

După ce mi-am exprimat cu fermitate obiecţiile, cum timpul alocat vizitei la Nyala se terminase, am pornit spre El Fasher, următoarea noastră oprire. De cum am urcat în aer şi am pornit să zburăm spre nord, îndepărtându-ne de ochii iscoditori, i-am cerut pilotului să coboare la cea mai joasă altitudine posibilă. Nu peste mult timp am zărit primul sat incendiat.

De data aceasta pilotul a izbutit să survoleze zona la câteva sute de metri înălţime. Astfel am putut vedea toate detaliile înfiorătoare: într-un loc, un hambar arzând cu mare forţă şi câmpul de sorg cuprins de flăcări precum un cuptor; într-un altul, capete de oameni şi animale atârnate de un gard rupt şi gata să fie mistuite de foc; şi

ici-colo scheletul arzând al câte unui pat din lemn, lângă peretele unei colibe. Niciun suflet de om în toate acele aşezări care fumegau. Erau nişte sate-fantomă complet lipsite de viaţă.

La o oră de la decolare o furtună de praf s-a înălţat în faţa noastră. I-am arătat-o pilotului şi l-am întrebat dacă ne puteam apropia pentru a privi mai bine. Am coborât şi mai jos şi am văzut o trupă compactă de călăreţi în galop ce străbăteau deşertul. De cum şi-a dat seama cu ce fel de călăreţi avea de-a face, pilotul a îndreptat maneta, ridicând în aer avionul.

Ne-am încrucişat privirile.

— Dacă zburăm prea jos, riscăm să fim împuşcaţi, a strigat el.

A gesticulat, arătând spre interiorul Beecheraftului.

— Nu e nevoie de arme de calibru mare pentru a distruge un asemenea avion.

Am survolat ceata de călăreţi la o altitudine prea mare pentru a le distinge chipurile ori armele pe care ştiam că le poartă. Însă dintr-o privire în depărtare îţi puteai da bine seama de forţa lor macabră: tot orizontul, de jur împrejurul nostru, era punctat de coloane de fum.

Unele erau mai negre şi mai dense, dovadă a unui atac recent. Altele arătau ca nişte pete mai decolorate ce licăreau în arşiţă, focul fiind pe cale să se stingă.

Era opera înspăimântătoarei miliţii Janjaweed.

Treisprezece

Durerea nu poate duce decât la durere, nu la alinarea ei.
Kapila (gânditor antic indian)

Am continuat să zburăm într-o atmosferă de tăcere împietrită şi şocată. Auziserăm de incendierea satelor, dar niciunul dintre noi nu prevăzuse amploarea dezastrului. În spatele avionului se afla supraveghetorul HAC, un individ mărunţel pe nume Abdul Karim. Sulaf nu putuse face călătoria, Abdul fiind adjunctul şi acum înlocuitorul său. În practică, Abdul era un aparatcic cu normă întreagă al Muhabaratului, iar Sulaf, omul lui de faţadă.

Abdul Karim nu poseda bonomia civilizată şi farmecul lui Sulaf. Era un tip tăcut şi închis în sine, pe care l-am simţit însă mereu în alertă. Pretindea că vorbeşte prea puţin engleza sau chiar deloc, dar bănuiesc că ştia mai mult decât lăsa să se înţeleagă. Stătea nemişcat, cu ochii aţintiţi în faţă, ca şi cum prin ignorarea dezastrului ar fi vrut să ne convingă că ceea ce vedeam nu era real. Prezenţa lui în sine ne împiedica să dăm glas îngrijorării.

Am aterizat la El Fasher şi am fost duşi cu maşinile direct la reşedinţa guvernatorului. La aeroport observasem o puternică prezenţă militară şi un număr mare de oameni îmbrăcaţi în uniforme. Am ajuns la reşedinţa guvernatorului şi am trecut repede peste politeţurile diplomatice. I-am descris guvernatorului tot ceea ce văzusem pe parcursul zborului şi i-am cerut explicaţii.

Guvernatorul mi-a răspuns că de vină erau „elementele nelegiuite” care făceau prăpăd. Ne-a asigurat că luase toate măsurile pentru a-i aduce pe „bandiţi şi tâlhari” sub control. Am insistat să-mi spună exact cine erau cei care incendiau satele, însă guvernatorul s-a cramponat cu încăpăţânare de povestea cu „elementele nelegiuite”. Nu a lăsat nicio clipă să se înţeleagă că guvernul ar fi orchestrat acţiunile acelea violente.

Abia după terminarea întrevederii au început să apară crăpături în armura oficială. Unul dintre asistenţii guvernatorului ne-a însoţit la aeroport. Pe drum mi-am dat seama că omul era extrem de tulburat. Mi-a mărturisit că era îngrozit de ceea ce se petrecea sub

aripa ocrotitoare a guvernului său. Era înspăimântat de Janjaweed, la fel ca mulţi alţi funcţionari locali.

— Dumnezeule, ce am făcut? Janjaweed e un adevărat monstru şi noi suntem cei care l-a creat...

Am urcat în avion şi eu am propus să anulăm vizita planificată la El Geneina. Văzusem şi auzisem destul. Înţelesesem amploarea dezastrului şi puteam folosi timpul cu mai mult folos redactând de urgenţă un raport – unul prin care să alertăm comunitatea ONU şi guvernele ţărilor-cheie. Faptul că şeful misiunii ONU în Sudan, ca şi Tom Vraalsen, trimisul special al lui Kofi Annan în regiune, fuseseră martori ai dezastrului avea să dea cu siguranţă greutate spuselor noastre.

În cursul zborului înapoi spre Khartoum, atmosfera în rândurile personalului MFF şi al celorlalte agenţii era clară. Erau cu toţii conştienţi de necesitatea trimiterii de urgenţă de echipe în Darfur. Accesul acestora constituia însă o problemă, şi aici aveam eu să joc un dublu rol. Pe de o parte, urma să mă agit pe lângă HAC pentru a le asigura pătrunderea în regiune. Pe de alta, trebuia să accelerez luarea unei poziţii de către ONU, insistând pe lângă şefii agenţiilor mele să grăbească trimiterea de ajutoare în hrană, provizii de apă şi echipament medical.

Dar chiar dacă eforturile mele aveau să dea roade, nu puteam să nu mă întreb cum aş fi putut acţiona mai devreme şi cu mai multă eficienţă. Deocamdată nu reuşiserăm să punem capăt distrugerilor, dar poate că mai era timp. Sigur, văzusem crâmpeie din ceea ce părea a fi o operaţiune de devastare, însă trebuia să plec de la premisa că suprafeţe mari încă nu fuseseră afectate. Cum puteam preveni răspândirea dezastrului în acele zone?

Am ajuns seara târziu la Khartoum şi a doua zi dimineaţă m-am sculat devreme, preocupat şi îngrijorat. Am petrecut toată ziua redactând raportul împreună cu Isabelle. O parte din mine încă se îndoia că analiza noastră era corectă: oare lucrurile stăteau chiar atât de rău pe cât credeam noi? Dar când am dat glas acestor îndoieli în faţa lui Isabelle, am rămas surprins de fermitatea şi claritatea cu care mi-a răspuns.

Isabelle văzuse şi auzise exact aceleaşi lucruri ca şi mine. Nu exista niciun alt mod de a interpreta dovezile. Asistenta mea era un funcţionar ONU de rang mediu cu o carieră strălucitoare în faţă. Mă aşteptasem să fie mai diplomată şi mai circumspectă, însă mă înşelasem. Am fost şocat de forţa furiei şi indignării ei. Ştia perfect

ce trebuia spus şi era ferm hotărâtă să rostească adevărul, indiferent cu ce preţ.

Era seara târziu când, după mai multe ciorne, am definitivat în fine raportul. La New York, aflat cu şapte ore în urma Khartoumului, programul de lucru nu se terminase. Am trimis raportul prin e-mail tuturor personajelor importante: Jan Egeland la OCHA, Mark Malloch Brown la PNUD, Kieran Prendergast la DPA şi direct la biroul lui Kofi Annan. Am trimis un e-mail şi comunităţii diplomatice, alertându-i în prealabil într-o notă asupra „raportului urgent privind Darfurul" din ataşament.

Când am isprăvit, m-am simţit puţin uşurat de povara sentimentului de eşec care pusese stăpânire pe mine. Îmi făcusem datoria: semnalul meu de alarmă ajunsese la toţi factorii de putere şi decizie. Totuşi mă simţeam agitat şi neliniştit. Undeva, într-un colţ al minţii mele, persista teama că acţiunile noastre nu aveau să ducă la nimic şi că începând de a doua zi totul avea să reintre în rutină pe scena internaţională, în timp ce Darfurul ardea.

Am rămas până târziu la birou, cu veioza aprinsă. M-am dus la biblioteca cu geam şi mi-am trecut degetele peste tomurile aşezate pe rafturi. Mintea mea căuta ceva – în mod lenos, neconcentrat, chiar inconştient. Mâna mi s-a oprit pe rapoartele despre Rwanda şi Srebrenica pe care, din motive imposibil de descifrat, le luasem cu mine atunci când zburasem la Khartoum pentru a-mi lua în primire postul.

În timp ce Isabelle lucra la computer în biroul învecinat, m-am apucat să recitesc documentele. Textele subliniau în termeni neechivoci eşecul ONU de a alerta statele membre şi a le permite astfel să acţioneze. Conducerea ONU nu-şi folosise dreptul la iniţiativă pentru a preveni masacrele în masă prin informarea şi avertizarea comunităţii internaţionale. Abordase problema cu o timiditate tipică, fapt ce permisese ulterior statelor membre să se ascundă în spatele tăcerii ONU.

Kofi Annan însuşi ceruse rapoartele. După publicarea lor, îşi ceruse scuze într-o declaraţie oficială pentru lipsa de reacţie a factorilor de decizie ai ONU. Dar ce importanţă avusese acest gest? La ce foloseau scuzele, atâta timp cât se păstra acest *modus operandi?* Vorbele zboară. Acţiunile sunt cele care contează. Şi în clipa aceea m-am gândit că istoria se putea repeta şi că ONU putea să se facă iar vinovată de un eşec colectiv şi de neiertat prin păstrarea tăcerii asupra ororilor din Darfur.

ONU cunoştea foarte bine situaţia. Nimeni din New York nu se putea ascunde sub mantia ignoranţei. În repetate rânduri alerte fuseseră trimise de la biroul meu către persoanele-cheie, ultima fiind chiar în acea zi. Mai mult decât atât, mă deplasasem personal la New York pentru a avertiza şi a cere ONU să acţioneze, deşi aparent fără rezultat. Prin urmare, ce învăţăminte trăsese ONU din genocidele din Rwanda şi de la Srebrenica?

În timp ce frunzăream rapoartele, m-am gândit cu spaimă cât de mult semănau evenimentele din Darfur cu cele din Rwanda. Frazele pe care le citeam puteau la fel de bine să fi fost scrise acum, cu referire la Darfur. Le-am citit şi recitit. Simplul fapt că ţineam în mână rapoartele şi repetam frazele acelea în minte avea un fel de valoare simbolică: era pentru mine ca o piatră de încercare din care îmi puteam extrage puterea de care aveam atâta nevoie.

Pe măsură ce continuam să citesc şi recitesc rapoartele, totul devenea din ce în ce mai clar. Prima revelaţie m-a izbit cu puterea unui trăsnet: rapoartele concluzionau că crimele împotriva umanităţii erau generate de o voinţă şi o intenţie specifică. Ele implicau prezenţa unei minţi diabolice, capabile să conceapă asemenea atrocităţi, ca şi a unui centru de comandă şi control pentru a fi puse în practică. Prin urmare, nici vorbă de „oameni răi care îşi fac unii altora necazuri în cine ştie ce colţuri uitate de lume”, aşa cum se părea că voiau să creadă cinicii de la nivelele superioare ale comunităţii internaţionale. Crimele împotriva umanităţii erau un act specific şi deliberat care avea forţa de a schimba regulile jocului, şi aşa fusese dintotdeauna.

A doua revelaţie a fost şi mai puternică: atunci când cineva bănuia că aveau loc crime împotriva umanităţii, atunci responsabilitatea de a preveni şi apăra erau de natură strict personală. Cu alte cuvinte, dacă eram implicat, era răspunderea mea personală să acţionez pe baza a ceea ce ştiam. Responsabilitatea creştea odată cu poziţia ocupată de individul care cunoştea situaţia. Astfel, dacă omul de serviciu găsea în coşul de gunoi o hârtie care dezvăluia existenţa unor asemenea crime de război, el se elibera de sarcina de a face cunoscută situaţia raportând-o şefului. Dar dacă cel ce aflase despre crime ocupa o funcţie mai înaltă, responsabilitatea sa de a acţiona creştea însutit.

Am fost prin urmare şocat de ceea ce descoperisem, şi anume că nu mă achitasem de sarcinile mele trimiţând un raport cu privire la ororile din Darfur. Din cauză că evenimentele erau de o atrocitate

de nedescris, era responsabilitatea mea personală de a face tot ce îmi stătea în putinţă pentru a preveni şi apăra. Pe scurt, aveam datoria inalienabilă de a face tot ce era necesar pentru a opri forţele răului. Nu eram absolvit de această răspundere prin trimiterea unui raport la cartierul central al ONU din New York.

Singur în biroul meu din Khartoum, în seara aceea am trăit un moment de „evrika”, o revelaţie electrizantă. Am înţeles cu absolută claritate ce aveam de făcut: „să acţionez în orice mod posibil pentru a opri răspândirea răului”. Odată cu realizarea răspunderii uriaşe care îmi revenea, m-am simţit total eliberat. Indiferent de atitudinea, abuzivă sau nu, cu care aveam să fiu tratat de ONU, aveam datoria personală de a acţiona, ghidat pur şi simplul de propriul simţ al binelui şi răului.

Trebuia să fiu consecvent. Era de datoria mea să fiu aşa. Nimic altceva nu conta.

Având în vederea moştenirea mea genetică şi culturală, ca şi experienţa personală din Rwanda, această libertate de acţiune era de importanţă primordială pentru mine. În 1994, când ştirile despre genocidul din Rwanda începuseră să apară în mass-media, agenţia de ajutor umanitar de la acea vreme de pe lângă guvernul britanic solicitase sprijinul unor voluntari care să preia conducerea operaţiunilor de ajutorare a populaţiei în suferinţă. Aşa se face că eu şi Peter Troy, funcţionarul nostru pentru Rwanda, porniserăm spre acea ţară sfâşiată de războaie pentru a vedea ce se putea face.

Am zburat până la Kampala, în Uganda învecinată, unde înaltul Comisariat britanic ne-a împrumutat două maşini Land Rover cu şoferi ugandezi. Într-unul din vehicule am luat eu loc împreună cu Peter, în timp ce celălalt a fost încărcat până la refuz de corturi, hrană, apă şi carburant. Ştiam că armata rebelă, dominată de tutsi – Frontul Patriotic din Rwanda (RPF) –, lupta pentru alungarea regimului extremist hutu, cel care orchestrase grozăviile ce se petreceau în ţară.

Am mers în urma trupelor RPF, parcurgând în două zile circa 60 de kilometri. Am ajuns la baza RPF din Byumba, unde comandantul rebelilor ne-a sfătuit în termeni categorici să nu depăşim acea linie a frontului. Soldaţii lui păreau disciplinaţi şi bine înarmaţi, şi cel puţin în ochii mei arătau mai degrabă aidoma unor trupe militare africane în toată puterea cuvântului, iar nu ca nişte „rebeli” obişnuiţi.

Am continuat să înaintăm încet, sub protecţia RPF, şi într-un târziu am dat de o pădure. Cum soarele cobora rapid, peisajul a prins să capete un aer mai sinistru. Am trecut de culmea unui deal şi dintr-odată am zărit oraşul Kigali întinzându-se în faţa ochilor noştri. Tot ce puteam vedea erau nişte slabe scânteieri de lumină acolo unde fuseseră aprinse focuri de tabără sau lămpi cu ulei, dar altfel oraşul era total cufundat în beznă. Ne-am sfătuit dacă să rămânem să înnoptăm în locul în care ne aflam ori să coborâm, iar în final am decis să mergem mai departe.

Am intrat în Kigali şi, neavând hărţi şi nici cea mai vagă idee încotro ne îndreptam, am continuat să rulăm pe şosea spre centrul oraşului. Cel mai mult m-a frapat nemişcarea absolută: liniştea misterioasă şi sumbră nu era întreruptă decât de câte un urlet de câine care devora un cadavru. Absenţa oricărui zgomot uman – voci care să strige, claxoane de maşini, motoare turate, pe scurt, pulsul unui oraş – trimitea cu gândul la un pericol sinistru. Era o noapte fără lună, şi până şi greierii îşi încetaseră ţârâitul ritmic.

Am ajuns într-un cartier cu clădiri relativ frumoase şi am observat un grup de vehicule purtând însemnele organizaţiei Salvaţi Copiii. Am intrat şi am cerut permisiunea de a înnopta la ei, după care toţi 12 sau cam aşa ceva, câţi eram, ne-am întins sacii de dormit pe podea. Echipele de la Salvaţi Copiii sosiseră cu puţin înaintea noastră şi niciunul dintre noi nu ştia ce se petrecuse sau ce urma să se petreacă.

În dimineaţa următoare, Peter şi cu mine am pornit să inspectăm zona. Oraşul părea complet lipsit de viaţă. La un moment dat am ajuns în dreptul unui indicator care anunţa „Orfelinatul Misionarelor Carităţii”. Ştiam că acesta era ordinul întemeiat de Maica Tereza din Calcutta, venerata călugăriţă şi lucrătoare umanitară de origine albanezo-indiană, din nefericire decedată la acel moment, şi fără un motiv anume m-am simţit dintr-odată împins să intru.

Orfelinatul s-a dovedit a fi o mică tabără de colibe cu acoperiş din tablă la marginea drumului. Am părăsit şoseaua şi am pătruns în mica sală de primire, dincolo de care se întindea un spaţiu de vreo 2.000 de metri pătraţi, plin-ochi cu copii. Puţini păreau să aibă peste opt ani sau nouă ani, unii erau bebeluşi şi cu greu îmi puteam închipui un loc mai înţesat.

Surorile micuţe de statură purtau haine albe cu albastru. Le-am întrebat ce se întâmplase. Mi-au răspuns că părinţii tutsi dăduseră năvală la orfelinat şi le imploraseră să aibă grijă de copiii lor,

convinşi fiind că gloatele de hutu aveau să îi ucidă. Surorile primiseră toţi copiii. Niciun copil nu fusese refuzat.

Pe măsură ce uciderile în masă se înteţiseră, lucrătorii umanitari străini părăsiseră ţara, care fusese abandonată până şi de forţele ONU de menţinere a păcii. Mâna aceea de măicuţe indiene rămăsese însă pe loc pentru a asigura oropsiţilor un refugiu, în timp ce în jur masacrele continuau.

— Când soldaţii şi miliţiile hutu au prins de veste, au venit aici, mi-a povestit sora-şefă, o femeie nu mai înaltă de un metru şi jumătate. Ne-am aşezat în uşă şi le-am blocat intrarea. Le-am spus: „Nu puteţi intra – aici este locul sfânt al lui Dumnezeu”. Şi ştiţi ce? Soldaţii şi miliţiile s-au întors şi au plecat.

Niciodată nu auzisem cuvinte mai mişcătoare. Surorile reuşiseră ceea ce părea a fi imposibil, cu o modestie şi un curaj dincolo de orice înţelegere.

— Povestea dumneavoastră arată un curaj formidabil, am spus.

Aveam ochii în lacrimi.

— M-aţi făcut să cred iarăşi că Dumnezeu chiar există, chiar şi în mijlocul celor mai atroce barbarii şi vărsări de sânge.

Le-am întrebat pe surori de ce fel de ajutor aveau nevoie. Mai aveau nişte provizii de lapte praf şi de mălai, dar numai atât cât să le ajungă câteva zile. În timp ce făceam turul orfelinatului, notând lucrurile de care aveau nevoie urgenţă, am remarcat liniştea şi serenitatea locului. Peste tot domnea un sentiment de calm şi pace, de blândeţe şi de umilinţă.

Unu sau doi copilaşi s-au apropiat în fugă de mine şi m-au privit cu ochi plini de neastâmpăr. I-am prins de mânuţe, încercând să-mi închipui prin ce trecuseră, în timp ce măicuţele alergau dintr-o parte în alta, îngrijindu-se de fiecare copil în parte. Îi săltau de jos pe cei care căzuseră, îi sărutau pe cei ce îşi juliseră genunchii, aplanau conflictele dintre puştii care se jucau şi îi fereau pe cei mai mici dintre ei, pentru a nu fi călcaţi în picioare.

Peter şi cu mine am alcătuit o listă cu cele trebuincioase măicuţelor. Am părăsit orfelinatul minunându-ne de ceea ce le fusese dat să îndure acelor femei indiene – aflate la mii de kilometri distanţă de casele lor din Calcutta şi cu nimic altceva cu care să înfrunte miliţiile turbate şi sângeroase decât convingerile lor puternice şi trupurile firave. Peter şi cu mine am reuşit să le asigurăm proviziile necesare şi am convins marina regală să instaleze un generator de electricitate de care orfelinatul avea

nevoie disperată pentru a pompa apă dintr-o fântână aflată în apropiere.

În zilele cele mai nefaste, în Kigali nu existase aproape nicio prezenţă internaţională, cu excepţia unor membri foarte hărţuiţi ai Comitetului Internaţional al Crucii Roşii. În momentul pe care aş putea, cu îndreptăţire, să îl consider probabil cel mai ruşinos din întreaga sa existenţă, ONU îşi retrăsese forţele de menţinere a păcii chiar în toiul genocidului. Forţele ONU erau comandate de un general canadian foarte competent, Romeo Dallaire. Dallaire îşi dăduse seama ce puneau la cale miliţiile hutu şi ceruse de la ONU autorizaţia de a le dezarma. Cererea lui fusese respinsă de Kofi Annan, la vremea aceea şef al misiunilor ONU de menţinere a păcii.

Miliţiile hutu întorseseră armele împotriva forţelor de menţinere a păcii. Atacaseră un contingent belgian izolat, îi legaseră pe oameni cu mâinile la spate şi îi uciseseră. După aceste atrocităţi, Dellaire refuzase în repetate rânduri să se conformeze ordinelor de retragere şi cu câteva sute de oameni salvase mii de vieţi. Fiind însă militar de carieră, în cele din urmă a fost nevoit să se supună ordinelor primite de la cartierul general al ONU şi să plece – decizie care avea să-l bântuie toată viaţa.

După ce am asigurat aprovizionarea orfelinatului, Peter şi cu mine am purces la evaluarea necesităţilor populaţiei din zonele rurale. Am părăsit oraşul şi am pătruns imediat într-o regiune împădurită, însoţiţi de ciripitul păsărelelor. Am rulat spre sud preţ de 45 de minute, până într-un sat numit Ntarama. Când am ajuns, ciripitul a încetat brusc. În jurul nostru totul era nemişcat, de parcă drumul se înfunda acolo într-un loc total lipsit de viaţă.

Am oprit în centrul satului şi atunci am auzit urletul sinistru al câinilor, care ne-a ridicat părul de pe ceafa. În mijlocul unui luminiş scăldat de soare se înălţa o bisericuţă din cărămidă roşie. Ne aflam la vreo sută de metri de ea, însă chiar şi de la această distanţă duhoarea era insuportabilă. Era mirosul dulceag-bolnăvicios al morţii, care ne devenise din păcate îngrozitor de familiar din zilele petrecute la Kigali.

Ne-am simţit atraşi de bisericuţă precum o molie de flacără. Cu cât ne apropiam, cu atât duhoarea devenea mai grea. În timp ce străbăteam poteca ce ducea spre uşă, am văzut câini costelivi care rodeau ceva – leşuri umane. Ne-am oprit în faţa uşii deschise şi am aruncat o privire peste prag. Primele lucruri pe care le-am remarcat au fost amvonul şi numerele imnurilor notate pe o tablă lipită de

perete. Sub ea se afla o grămadă de corpuri omeneşti contorsionate – bărbaţi, femei, bătrâni, copii, chiar şi prunci.

Am văzut femei dezgolite de la brâu în sus şi cu sânii tăiaţi. Am văzut un bebeluş atârnat la sânul mamei moarte; avea picioarele secerate. Bisericuţa părea să poată adăposti circa 200 de oameni, dar cel puţin 1.000 de cadavre fuseseră îngrămădite înăuntru. Nici nu puteam intra din cauza mormanului de cadavre.

Toate ferestrele bisericii fuseseră sparte de gloata hutu care îşi croise drum cu forţa. Unele mâini retezate ţineau în continuare Biblii, în postura în care oamenii fuseseră surprinşi în timpul rugăciunii. Peter şi cu mine ne-am întors şi am plecat fără a schimba o vorbă. Nu aveam ce ne spune. Niciun cuvânt nu putea descrie grozăvia pe care o văzusem.

Ne-am înapoiat direct la Kigali şi pe drum am lăsat tăcerea să se aştearnă grea peste noi. Era ca şi cum amuţiserăm, oripilaţi de ceea ce ne fusese dat să vedem. Un gând mi s-a cristalizat însă în minte în acest răstimp, şi cu o claritate nemaiîntâlnită. Decizia abjectă a ONU de a nu trimite sprijin generalului Dallaire şi forţelor sale de menţinere a păcii fusese la originea dezastrului. Şi totuşi măicuţele indiene se păstraseră pe poziţie la orfelinatul lor de la Kigali, fără a avea drept mijloc de protecţie decât propria credinţă.

Speram că aş fi ştiut ce să fac dacă aş m-aş fi aflat acolo în timp ce norii se adunau pe deasupra Rwandei. Speram din tot sufletul că aş fi stat alături de măicuţele indiene, şi nu de oamenii din cartierul general al ONU şi din capitalele marilor puteri, care abandonaseră poporul din Rwanda, lăsându-l pradă unei sorţi îngrozitoare.

Mi-am spus atunci: „Mukesh, dacă te vei afla vreodată în poziţia de a ajuta la oprirea carnagiului, nu te vei comporta aidoma acelor oameni, chipurile buni, dar care nu fac nimic şi care permit astfel răului să triumfe”. Pe drumul de întoarcere de la biserica aceea din Ntarama mi-am jurat pentru întâia oară – „dacă îmi va sta în putere, nu voi permite aşa ceva”.

La miezul nopţii am închis uşa biroului meu din Khartoum şi mi-am repetat jurământul – „dacă îmi va sta în putere, nu voi permite răului să triumfe”. Cu orice preţ aveam să mă opun acelora ce permiteau perpetuarea crimelor în masă în Darfur. Aveam să mă opun cu orice risc acelora ce puseseră la cale *soluţia finală*. Era de datoria mea şi nu intenţionam să mă sustrag.

Am părăsit biroul cu decizia luată. Aveam să fac ceea ce trebuia făcut. Să nu precupeţesc niciun efort şi să-i dau naibii pe cei care

nu aveau să îmi stea alături.

Paisprezece

Dumnezeu nu ne cere să reuşim, ci doar să facem tot ce ne stă în putere.
Maica Tereza

A doua zi am ajuns târziu la serviciu, dar toată lumea a remarcat pasul meu vesel.

— Mă bucur să te văd că te simţi atât de bine astăzi, Mukesh, m-a întâmpinat Mona, secretara mea.

Fusese nevoie de eforturi îndelungate şi susţinute pentru a o convinge pe Mona să renunţe la apelativul „domnule”, însă în cele din urmă reuşisem. Avea dreptate – mă simţeam cu mult mai vioi decât în ultimele zile. Aveam senzaţia că o povară îmi fusese ridicată de pe umeri, ca şi sentimentul unui ţel bine definit. În acelaşi timp, o parte din mine se simţea intimidată. Calea pe care o alesesem nu avea, cu siguranţă, să fie una uşoară, şi prevedeam că urma să mă coste. Dar nu despre mine era acum vorba, ci despre a face orice îmi stătea în putinţă pentru a opri răul.

Cel mai mult mă temeam că nu aveam să rezist, căci presimţeam că efortul va fi de durată. Desigur, aveam în acelaşi timp de îndeplinit în continuare sarcinile obişnuite de şef al misiunii ONU în Sudan, sarcini care nu aveau nimic de-a face cu Darfurul: impulsionarea negocierilor de pace de la Naivasha, înfruntările cu HAC pentru asigurarea accesului ONU şi al altor agenţii, ca şi politeţurile diplomatice şi guvernamentale normale pentru un om aflat în funcţia mea. Dar nimic din toate acestea nu mai contau acum pentru mine. Toată atenţia mea era îndreptată spre prioritatea numărul unu: Darfurul.

Prima mea măsură a fost să agit comunitatea diplomatică de la Khartoum. Am trimis copii ale rapoartelor ONU cu privire la Rwanda şi Srebrenica tuturor misiunilor diplomatice, însoţite de o notă ce explica modul în care eu interpretam legea şi cum se aplica aceasta la situaţia din Darfur. La suprafaţă, iniţiativa mea se citea ca o invitaţie politicoasă la dialog pe această temă. Mai în profunzime însă, mă comportam ca un agent subversiv. În fapt, ceea ce le spuneam diplomaţilor era „aveţi grijă, este şi

responsabilitatea voastră”.

A doua măsură viza intensificarea campaniei de aducere de personal umanitar în regiune. Intenţia mea era să potopesc Darfurul cu oameni din agenţiile internaţionale. În acest scop, aveam nevoie să recrutez încă vreo şase ofiţeri de securitate de calibrul lui Roger. În loc să supravegheze situaţia din Khartoum, voiam să îi trimit direct pe teren. Oamenii noştri aveau să se confrunte cu pericole reale şi aveam nevoie de personal capabil să evalueze riscurile şi să stabilească dacă era sau nu cazul să ne retragem la un moment dat personalul.

Însă a treia măsură pe care am luat-o a fost de departe cea mai discutabilă şi mai riscantă. Dacă era să spun lucrurilor pe nume, trebuia să obţin cât mai multe dovezi că evenimentele din Darfur prezentau caracteristicile unei „epurări etnice” şi a unui „genocid”. În calitate de coordonator plenipotenţiar şef în cadrul ONU, mă aflam în poziţia de a mă face ascultat, numai că nimeni nu avea să mă creadă dacă mă lansam în acuzaţii pe care nu le puteam susţine. Aveam nevoie de cineva din afara sistemului ONU care să investigheze în profunzime şi să afle adevărul în legătură cu ceea ce se petrecea în Darfur – în zonele inaccesibile nouă – şi deja aveam pe cineva în minte.

Tim Mansfield era un tip foarte inteligent şi cu o vastă experienţă în operaţiuni umanitare în zone delicate din punct de vedere politic. Lucra pentru un grup specializat în misiuni extrem de dificile de rezolvare a conflictelor, organizaţie pe care o cunoşteam bine. La Aceh, reuşiseră stabilirea de contacte între rebeli şi guvernul indonezian, deschizând astfel calea negocierilor de pace. Mai recent, când talibanii se pregăteau să dinamiteze statuile lui Buddha de la Bamian, le cerusem în numele guvernului britanic să ne sprijine în încercarea de a ajunge la o înţelegere (din păcate a fost prea târziu şi nu putuseră opri acel act necugetat de vandalism cultural).

L-am convins pe Tim să-şi părăsească biroul din Europa pentru a veni în Sudan ca să discutăm faţă în faţă. Ştiam că trebuia să fiu atent şi să procedez cu mare băgare de seamă. Deşi îmi acordasem deplină libertate de acţiune pentru orice măsuri aveam să întreprind cu referire la Darfur, eram perfect conştient de miză. Angajând personal un detectiv, mă situasem deliberat în afara sistemului ONU, încercând să fac ceea ce organizaţia mea nu putea să facă. În plus, mă aventuram pe un teritoriu foarte sensibil din

punctul de vedere al guvernului sudanez.

Cum presupuneam că atât biroul, cât şi reşedinţa mea erau înţesate de microfoane, l-am invitat pe Tim la un local unde speram să putem discuta în linişte. În Khartoum exista un restaurant indian care oferea ceva deosebit – „ceai special”, cum preferau ei să-l numească. Intrai şi comandai nişte feluri condimentate, plus „ceaiuri speciale”, şi ţi se aduceau pahare înfăşurate în hârtie maronie. După care scoteai berea sau vinul ascuns în geantă şi te serveai, ţinând sticlele de alcool sub masă. Consumul alcoolului în public era cu desăvârşire interzis în Khartoum, iar „ceaiul special” reprezenta o bună alternativă.

La o bere băută din pahare înfăşurate în hârtie maronie i-am explicat lui Tim că voiam să se ducă în zonele din apropierea Darfurului pentru a intra în contact cu rebelii. Odată ajuns acolo, voiam să facă două lucruri: unu, să adune dovezi despre violenţele şi ororile care aveau loc în regiunile cele mai afectate, şi doi, să afle pentru ce cauză luptau liderii rebelilor, astfel încât să fim în măsură să examinăm variantele atunci când convorbirile de pace aveau să înceapă.

— Trebuie să aflăm cu maximă exactitate pentru ce anume luptă rebelii şi cine este comandantul lor, am spus. Ştim pentru ce luptă rebelii din Sud şi care este poziţia lui Garang, însă rebelii din Darfur sunt deocamdată un mister. Deci vreau să te duci acolo, să iei legătura cu ei şi să afli ce doresc.

— Cred că voi încerca să pătrund pe la graniţa cu Ciadul, a spus Tim. Cât timp am la dispoziţie?

— Nu mai putem pierde nicio clipă. Trebuie să pleci cât mai curând cu putinţă.

I-am explicat că trimiţându-l în Darfur mă poziţionam deliberat într-o zonă gri unde nimeni nu dispunea de autoritatea necesară pentru a mă determina să mă opresc. Cum Khartoumul nu avea să îi elibereze permisul de călătorie în vestul ţării, avea să se aventureze într-o misiune secretă şi ilegală. Un scandal uriaş avea să izbucnească dacă se afla că şeful coordonator plenipotenţiar al ONU angajase pe cineva care să pătrundă în asemenea chip în Darfur, aşa încât era imperios necesar ca numele meu să nu fie menţionat sub nicio formă.

Tim a pornit în misiunea lui secretă în septembrie 2003. Nici el şi nici eu nu aveam idee cât avea să dureze, dacă avea să reuşească să se întoarcă viu şi nevătămat şi cu ce rezultate. Era un demers

enorm de riscant, despre care am decis că putea fi adus numai la cunoştinţa celor care trebuiau să ştie de el cu necesitate, adică numai eu şi cu Isabelle. Isabelle a fost de părere că era o idee fantastică şi exact ceea ce se impunea, dată fiind situaţia.

Furtuna are o zonă calmă în centru şi exact aşa mă simţeam eu. Ştiam că furtuna se apropie şi că dacă voiam să o traversez cu bine, trebuia să îmi păstrez mintea limpede şi inima liniştită. În ciuda riscurilor pe care mi le asumasem, nu regretam de niciun fel că îi dădusem lui Tim acea misiune. Din experienţa mea învăţasem să acţionez ieşind din tipare şi să nu desconsider ideile radicale propuse de ceilalţi.

În 1999, în Sierra Leone, forţele de menţinere a păcii în Vestul Africii (ECOMOG) erau pe cale de a fi atacate şi anihilate de către criminalii din Frontul Unit Revoluţionar (RUF). Dacă ECOMOG era alungat din ţară, un război civil de o oroare şi o brutalitate nemaiîntâlnite avea să izbucnească. Forţele de menţinere a păcii aveau nevoie disperată de camioane cu care să se deplaseze pentru a dejuca planurile rebelilor. Nimeni nu părea capabil ori dornic să le furnizeze vehiculele, însă eu mi-am amintit brusc că angajatorii mei de la DFID întreţineau o hală plină de camioane rămase de pe vremea conflictului din Balcani.

Erau vechi, dar încă puteau fi folosite şi guvernul britanic cheltuia o jumătate de milion de lire sterline pe an din banii contribuabililor fără a face nimic cu ele, doar pentru a le păstra în stare de funcţionare. DFID nu era mandatat să intervină în chestiuni de securitate, ca aceea a asigurării mijloacelor de transport pentru forţele de menţinere a păcii. Acesta era apanajul Ministerului Apărării (MOD), însă ei nu aveau un capitol în buget alocat pentru aşa ceva. Soluţia cu care am venit a fost aceea ca DFID să vândă camioanele Ministerului Apărării contra sumei de o liră, după care MOD să le transporte pe calea aerului până în Sierra Leone.

Exact aşa s-a întâmplat şi operaţiunea ECOMOG a fost salvată. Abia atunci colegii mei birocraţi s-au trezit şi şi-au dat seama ce făcusem. S-au enervat şi mi-au cerut explicaţii. Am subliniat că economisisem 500.000 de lire sterline pe an din bugetul DFID şi că în acelaşi timp apărasem interesele păcii, securităţii şi dezvoltării în Sierra Leone, unul dintre aliaţii-cheie ai Marii Britanii în Africa.

Sir John Yereker, şeful meu suprem la DFID, care avea ulterior să fie numit guvernator în Bermude, s-a văzut nevoit să mă

muştruluiască, însă îndrăzneala mea i-a adus o licărire în ochi. Mi-a luat apărarea cu multă înverşunare atunci când am fost chemaţi să dăm socoteală în faţa atotputernicului Comitet pentru Afaceri Publice al Parlamentului britanic.

Din experienţa mea în Sierra Leone am învăţat că, dacă eşti sigur că ceea ce faci este un lucru bun, este mai bine să îţi asumi mai întâi riscurile şi apoi să te gândeşti la consecinţe – şi aşa era cazul şi acum, cu misiunea secretă a lui Tim Mansfield în Darfur.

La puţină vreme după plecarea lui Tim, am primit de la şoferul meu un mesaj foarte ciudat pe telefon. Omer îmi trimitea frecvent mesaje pentru a stabili detaliile privind ora la care trebuia să vină să mă ia: „Domnule, am sosit şi vă aştept afară”. Însă de data aceasta mesajul său era: „Domnule, să nu spuneţi: «Dumnezeule, ce necaz mare am». Spuneţi: «Necazule, ce Dumnezeu mare am»”.

Era foarte bizar. Nu m-am putut gândi decât că Omer încerca să mă prevină asupra unui comentariu pe care îl făcusem fără a lua în seamă posibilitatea de a fi ascultat.

Indiferent ce relaţii avea el cu Muhabaratul, din punctul meu de vedere Omer îşi făcea bine treaba de şofer şi gardă de corp. Totuşi, faptul că cei ce orchestraseră *soluţia finală* erau capabil să-i monitorizeze atât de îndeaproape pe opozanţi era înfricoşător.

La câteva zile după plecarea lui Tim, am fost sunat pe telefonul mobil în mijlocul nopţii. Ţineam telefonul permanent deschis, căci dacă apărea vreo urgenţă cu unul dintre oamenii noştri, era obligaţia mea să iau măsuri. M-am răsucit pe o parte, am înşfăcat telefonul şi am verificat identitatea apelantului: *număr necunoscut*. M-am uitat la ceasul de pe noptieră: ora două dimineaţa.

Am apăsat pe tasta de răspuns:

— Alo, sunt dr. Kapila.

O voce a răspuns:

— Aici Hassan.

— Hassan şi mai cum? am întrebat eu.

— Hassan din Darfur. Vorbesc în numele SLA.

M-am aşezat în fund în pat, dintr-odată perfect treaz. SLA era Armata de Eliberare din Sudan, una dintre principalele grupări rebele din Darfur.

— Oh, Hassan. Foarte frumos din partea ta...

Chiar n-aveam idee ce să-i spun. Iar într-un colţişor al minţii păstram gândul că discuţia noastră era interceptată de Muhabarat.

— Ce mai faci, frate? a întrebat Hassan.

— Sunt bine, mulţumesc. Dar mai bine spune-mi ce faci tu şi ce mai face SLA?

— Suntem bine. Dar ştii, frate, guvernul ne ucide oamenii peste tot în Darfur. Noi, cei din SLA, încercăm să ripostăm şi să-i învingem, dar întâmpinăm multe greutăţi. Şi am vrea ca Naţiunile Unite să ne ajute cu adevărat.

— În ce fel să vă ajutăm?

— Să spuneţi liderilor lumii ce se întâmplă în Darfur. Să le spuneţi ce lucruri îngrozitoare face guvernul. Şi ne puteţi sprijini aducând ajutoare în zonă.

— Da, e adevărat, suntem o organizaţie umanitară şi acordăm ajutor tuturor părţilor implicate.

Îmi cântăream cu grijă replicile, conştient că eram ascultaţi.

— Problema e că nu putem pătrunde în mare parte din Darfur. Cum am putea traversa liniile frontului ca să ajungem la voi şi să vă aducem ajutoare? Poţi să îmi dai vreo sugestie?

În acel moment, conexiunea s-a întrerupt sau poate că a fost tăiată. Din cauza ecourilor metalice, avusesem impresia că Hassan folosea o legătură prin satelit. Nu aveam ce face, trebuia să aştept să mă sune din nou. M-am întins sub cearşaful subţire din bumbac pentru a digera cele întâmplate. M-am întrebat dacă asta însemna că Tim reuşise să pătrundă în Darfur şi că-i dăduse numărul meu de telefon liderului rebelilor, căci de la cine ar fi putut să îl obţină altfel?

Oricum, mi s-a părut un succes important. Rebelii stabiliseră, în sfârşit, o comunicare directă cu mine, singura, din câte ştiam eu, cu comunitatea internaţională. Am rămas întins în pat, gândindu-mă cum să o folosesc mai bine. Dacă reuşeam să aduc cele două părţi la masa negocierilor şi într-un spaţiu suficient de vizibil pentru a atrage atenţia opiniei publice internaţionale, atunci Khartoumul avea să fie nevoit, fără îndoială, să abandoneze planurile cu *soluţia finală* şi să încheie un târg cu rebelii.

M-am întrebat dacă era cazul să informez şefii de la ONU că Hassan intrase în contact cu mine. Instinctul îmi spunea că nu. Deocamdată aveam să ţin discuţia noastră secretă – sigur, asta dacă nu luam în considerare Muhabaratul, care ştia tot.

În noaptea următoare, Hassan m-a sunat din nou. Era tot ora două dimineaţa şi am făcut iarăşi schimb de amabilităţi, întrebându-ne reciproc: „Ce mai faci, frate?”.

— Vreau să îţi mulţumesc pentru tot ce faci pentru mine şi

pentru poporul meu, a continuat Hassan. Dar, frate, noi respectăm ONU şi ne bazăm pe ONU şi avem impresia că ne-a uitat pe toţi cei din Darfur, aşa că avem nevoie de ajutorul vostru.

— Hassan, vreau foarte mult să vă ajut, l-am asigurat eu. Dar pentru a o face, am nevoie de informaţii. Ce anume se întâmplă acolo în clipa de faţă în privinţa atacurilor împotriva voastră şi a poporului tău?

— Ei bine, frate, suntem nevoiţi să ne deplasăm continuu.

Pentru prima oară am sesizat în vocea lui o urmă de vulnerabilitate.

— Avioanele guvernului ne bombardează tot timpul, aşa că trebuie să ne mişcăm mereu. Cât despre sate, sunt atacate de Janjaweed şi bombardate din aer. Noi, rebelii, ne ascundem în savană, dar pentru săteni nu e la fel de uşor... Suntem totuşi foarte încrezători că vom învinge şi vom alunga forţele guvernamentale din Darfur.

— Aş vrea să intermediez o încetare a focului, am propus eu. Între voi şi Khartoum. Aţi fi dispuşi să purtaţi discuţii cu ei? Vă puteţi lupta unii cu alţii până ce vă veţi epuiza resursele de ambele părţi, aşa cum s-a întâmplat în Sud, sau puteţi negocia. Dacă prelungiţi luptele, vor muri şi mai mulţi civili nevinovaţi.

— Da, frate, ştim toate acestea, numai că nu avem încredere în guvern. Spune-mi, şarpele îşi schimbă petele? Nu, frate. Nu avem încredere că îşi va ţine promisiunile, aşa că trebuie să ne continuăm lupta.

— Dar o încetare a focului ar putea fi monitorizată de comunitatea internaţională. De ONU. Care ar putea trimite în Darfur trupe de menţinere a păcii, ca în Munţii Nuba. În felul ăsta, ambele părţi ar fi nevoite să se supună regulilor.

— Un şarpe nu-şi schimbă niciodată petele, a repetat Hassan. Nu ne interesează încetarea focului, cel puţin nu pe moment. Trebuie ca mai întâi să preluăm controlul asupra Darfurului şi abia pe urmă vom discuta şi despre pace.

— OK, dar atunci când veţi fi pregătiţi pentru discuţii, ce anume veţi spune? Ce doriţi? Ce veţi cere de la Khartoum? Ce revendicări aveţi? Doar trebuie să ştiţi ce pretenţii aveţi înainte de a începe negocierile, nu?

Hassan s-a lansat într-o lungă diatribă despre cât de neglijat era Darfurul, despre lipsa dezvoltării şi despre nealocarea unei părţi corecte din venitul naţional. Însă în spatele acelei furii şi frustrări,

am simţit că nu aveau un set coerent de revendicări. Am înţeles că rebelii nu avea conturată o filosofie clară, exact aşa cum bănuia Garang.

Spre finalul discursului său dezlânat, convorbirea a fost întreruptă. Nu avusesem timp să-i cer numărul de telefon lui Hassan. Brusc, mi-am dat seama că Muhabaratul dispunea de mijloacele de a-i bloca apelurile. Mai mult decât atât, m-am gândit eu neliniştit, îi puteau intercepta convorbirile şi afla locul de unde fusese făcut apelul prin satelit. Am meditat la riscurile la care se expunea Hassan sunându-mă.

Simţisem o urmă de vulnerabilitate în vocea lui Hassan, fapt care mă mirase. La fel ca Garang, şi eu mă aşteptasem ca liderul rebelilor să fie încrezător în victorie în ţinuturile ocupate de oamenii lui. M-am gândit cât de greu era să lupţi la sol când inamicul deţinea controlul în aer. Asta însemna că un atac putea veni în orice clipă, fără ca rebelii – şi cu atât mai puţin sătenii din Darfur – să poată face ceva ca să-l împiedice.

Cum e să fii vânat ca un animal? Cum e să te simţi ca un şoarece în faţa unei păsări de pradă? Să te ascunzi printre tufişuri în timp ce bombele se prăvălesc din cer? Aveam să aflu răspunsul foarte curând, căci victimele fugeau chiar în clipa aceea din calea atacurilor şi se revărsau înspre Khartoum aidoma resturilor unei epave.

Taberele de refugiaţi atrăgeau ca un magnet pe cei fugiţi din Darfur – pe cei ce se retrăgeau, disperaţi să scape de atacurile pe care mi le descrisese Hassan. Numai cei mai rezistenţi dintre ei puteau străbate cei circa 1.000 de kilometri sau mai mult ce despărţeau Darfurul de Khartoum şi înţelegeam de ce guvernul voia cu atâta ardoare să-i facă „să dispară”. Prezenţa atâtor refugiaţi furioşi şi înverşunaţi în pragul centrului lor de putere ar fi reprezentat o ameninţare serioasă. Oamenii aceia fuseseră martori oculari ai ororilor regimului, iar relatările lor puteau atrage mult mai uşor atenţia la Khartoum decât în Darfur.

Auzisem despre dispariţii în masă şi m-am gândit că o vizită într-una din taberele de refugiaţi ar fi fost vitală. Eram hotărât să fac această vizită fără a fi însoţit de omologi din partea HAC, căci numai astfel aveam garanţia că oamenii urmau să mi se adreseze în mod deschis şi liber. Aşadar, nu aveam să cer acordul Khartoumului, convins că urmau să tergiverseze cu acordarea autorizaţiei, dacă nu să mi-o refuze.

Am discutat cu Roger despre eventualele implicaţii de securitate. Dacă urma să pătrundem în tabără fără a avea permisiunea regimului, trebuia să nu rămânem prea mult timp acolo, a insistat el. Era posibil ca guvernul de la Khartoum să fi infiltrat agenţi în rândurile refugiaţilor şi aceştia puteau aranja să fim atacaţi sau chiar luaţi ostatici. I-am spus lui Roger că va trebui să avem în vedere atât grija pentru securitatea noastră, cât şi necesitatea de a-i asculta pe oameni şi că vizita noastră se va desfăşura în acest spirit.

Mai întâi aveam să acţionăm, iar pe urmă să vedem consecinţele.

Cincisprezece

Există trei feluri de dovezi: percepţia, recunoaşterea semnelor şi mărturia.
Kapila (gânditor antic indian)

Omer m-a dus cu maşina spre periferiile Khartoumului. Eram însoţit de Naqib, unul din oamenii lui Roger din personalul de protecţie şi pază. Tabăra de RI s-a dovedit a fi doar o mare de corturi zdrenţuite instalate pe un câmp prăfuit. Ne-am oprit în mijlocul peisajului semideşertic pârjolit de soare. În imediata apropiere, oraşul se înălţa dominând tabăra ca un fundal sclipitor pentru sărăcia lucie şi lipsa totală de speranţă.

Am coborât din maşină şi pentru întâia oară am putut să mă amestec liber printre victimele evenimentelor din Darfur. Nu se zărea niciun supraveghetor, fapt foarte încurajator. O mare mulţime de oameni s-a apropiat, atrasă de aerul nostru de străini şi de steagul ONU arborat pe vehicul.

Nu aveam cu mine un translator, aşa că primul lucru pe care l-am întrebat a fost dacă era cineva printre ei care vorbea engleză. Un tânăr îmbrăcat într-o *jalibaya* pătată şi zdrenţuită a făcut un pas în faţă. Avea un ochi pe jumătate închis, ca şi cum fusese rănit recent. S-a prezentat drept Idris, unul dintre „conducătorii” taberei. M-a frapat faptul că părea extrem de tânăr pentru un lider al comunităţii. De obicei, comunităţile îşi alegeau liderii dintre cei bătrâni. Dar, aruncând o privire în jur, am constatat că toţi ceilalţi păreau la fel de tineri. Bărbaţi tineri, femei tinere şi o droaie de copii; vârstnicii lipseau cu desăvârşire.

I-am explicat lui Idris că eram de la ONU şi i-am pus prima întrebare care mi-a venit în minte:

— Unde sunt bătrânii?

— Mulţi au fost ucişi – cei prea bătrâni pentru a putea fugi, mi-a răspuns Idris. A trebuit să îi lăsăm în urmă pe aceia care au reuşit totuşi să scape. Noi suntem din cei sănătoşi şi am putut să mergem pe jos ori am făcut autostopul cu camionul. Ne-a luat trei luni ca să ajungem aici.

— Te rog, ia-o de la capăt, i-am cerut eu. Povesteşte-mi cum aţi

fost atacaţi şi de către cine, şi ce s-a întâmplat după aceea.

— Când au atacat satul, primul lucru pe care l-au făcut a fost să îl incendieze aruncând bombe din aer, s-a oferit să îmi explice o femeie. Când bombele au lovit pământul, au explodat şi au aruncat foc peste tot.

Femeia purta o rochie de un portocaliu aprins şi o eşarfa în toate culorile curcubeului drapată în jurul capului şi umerilor, însă ceea ce m-a frapat cel mai mult a fost furia arzătoare din ochii ei.

— Dacă fugi din colibă afară ca să scapi de foc, te împuşcă; dacă nu, arzi de viu în casă.

— Aşa fac ei întotdeauna, a intervenit o a doua femeie. Dau foc la case şi când ieşi afară te împuşcă.

— Uneori atacă noaptea şi atunci n-ai de ales, trebuie să fugi, a spus altă femeie. Dar dacă ai mai mulţi copii nu poţi să-i iei pe toţi şi să fugi cu ei, şi din cauza asta multe dintre noi şi-au pierdut copiii...

— Bătrânii nu pot să alerge, aşa că pur şi simplu sunt ucişi, a adăugat femeia cu eşarfa în toate culorile curcubeului. Nu pot să fugă suficient de repede şi atunci sunt împuşcaţi. N-au destulă energie ca să fugă şi să se ascundă.

— Niciunul dintre noi nu şi-a salvat toată familia, a spus Idris. Fiecare a pierdut pe câte cineva.

S-a răsucit spre femeia de lângă el.

— Doamna aceasta a pierdut trei băieţi, iar mama şi tatăl i-au fost ucişi în faţă.

Am simţit tensiunea din rândurile mulţimii. Nimeni nu plângea, în ciuda poveştilor îngrozitoare pe care mi le relatau. Am înţeles cât de uşor se puteau isca tulburări în tabără, căci victimele tânjeau să-şi dea frâu liber furiei şi să se răzbune.

— Călăreţii îi leagă pe copii cu o sfoară de cai şi îi trag după ei, a continuat femeia cu eşarfa multicoloră. Şi când îi trag, îi bat cu beţele pe spinare.

— Unde îi duc pe copii? am întrebat.

Mai multe voci furioase mi-au răspuns:

— Nimeni nu ştie!

— N-avem cum să aflăm!

— Nimeni nu ştie unde îi duc!

— Uneori îi iau cu ei ca să le păzească vitele, a adăugat Idris.

— Ne fură vitele şi oile şi după aia şi copiii, pe care-i pun să le păzească. Îi fac cowboy...

— Dar unii îi iau pe copii acasă la ei şi-i fac – cum se zice? – a, da, sclavi. Iar pe alţii poate că îi ucid, numai că familiile lor n-au cum să afle, pentru că le-au fost răpiţi, aşa că suferă şi mai tare.

— Vin cu avioanele şi mai vine şi Janjaweedul cu caii, a explicat femeia cu eşarfa, aruncă bombe peste sate, ne alungă şi ne fură animalele. Vin câte doi pe un cal, unul mână calul şi celălalt trage cu puşca. Noi nu avem arme ca să ne apărăm...

— Dacă prind o femeie gravidă, îi taie burta, a adăugat Idris. O taie şi, dacă e băieţel, îl aruncă în foc. Îţi dai seama – *în foc!* Iar dacă e fetiţă, o lasă acolo să moară.

Au pornit să-mi povestească despre femeile răpite. Fetiţe nu mai mari de şase sau şapte ani care fuseseră violate. Unele din ele de faţă cu mamele lor. Soţi obligaţi să se uite cum soţiile le erau bătute şi violate în repetate rânduri. De multe ori femeile erau răpite de călăreţi şi duse în taberele lor. Unele se întorceau acasă după câteva zile, iar altele dispăreau pur şi simplu.

Ascultând acele poveşti, mi s-a făcut fizic greaţă. Circa 90% dintre femeile din Darfur fuseseră supuse practicilor de mutilare genitală feminină (MGF). Fetelor aflate în perioada de preadolescenţă li se tăiau organele genitale, iar ceea ce rămânea era cusut, parţial pentru a dovedi la măritiş că erau virgine. Practicasem eu însumi ginecologia şi îmi puteam închipui cu uşurinţă cum organele lor genitale erau sfâşiate în timpul violului, lăsând în urmă răni ce nu aveau să se vindece niciodată.

Cele petrecute în Rwanda demonstraseră că violenţa sexuală este un mod uşor şi accesibil de a purta război împotriva civililor şi a răspândi teroarea. Este şi o modalitate la îndemână de a şterge de pe faţa pământului culturi şi societăţi întregi prin distrugerea demnităţii umane, a respectului de sine şi încrederii în sine. Dacă bărbaţii din Darfur nu erau capabili să-şi apere soţiile şi fiicele, ce fel de bărbaţi erau? Cu obsesia asta rămâneau.

Am simţit o mână pe umăr.

— Domnule, cred că ar fi cazul să plecăm.

Era Naqib, garda mea de corp, şi avea o expresie încordată pe faţă.

— Mulţimea a început să se agite.

— Mai stau câteva minute, am spus uitându-mă la ceas. Suntem aici de o jumătate de oră şi guvernul va afla oricum de vizita noastră. Încă 15 minute şi pe urmă plecăm.

— Bine, domnule – 15 minute. Dar nu mai mult.

M-am întors spre Idris.

— E o problemă rasială? am întrebat eu. Văd că toţi sunteţi africani negri – din triburile Zaghawa, Masalit, Fur, sau aşa presupun...

— Sigur că e o problemă rasială, mi-a răspuns el furios. Călăreţii arabi îşi bat joc de noi şi ne numesc *zurka* şi *abeed*. Adică „negrotei” şi „sclavi”. Ne insultă.

— Iar femeilor le spun: „Sclavelor, o să vă facem copii arabi!”, a adăugat femeia cu eşarfa. „O să curăţăm pământul ăsta de negrotei!”

— Ce putem face noi, cei de la ONU, pentru voi? am întrebat.

— Sunteţi un om puternic, a răspuns Idris. Sunteţi omul de la ONU. Dar noi nu am văzut pe nimeni de la ONU în Darfur şi nici pe drum încoace. Ar trebui să ne ajutaţi mai mult. Dar cel mai mult am vrea să ne fie asigurate resursele necesare ca să ne rezolvăm singuri treburile şi să reparăm ceea ce s-a făcut.

Am simţit din nou aceeaşi mână pe umăr.

— Domnule, trebuie să plecăm. Am depăşit cu mult cele 15 minute.

Naqib avea dreptate. Dar înainte de a pleca, i-am promis lui Idris două lucruri. Primul, că voi susţine în faţa guvernului plângerile lor, în special cea referitoare la ameninţările la care erau supuşi pentru a părăsi tabăra. Şi al doilea rând, că voi lua toate măsurile pentru ca noi, ONU, să aducem mai mult personal în tabere pentru a supraveghea mai îndeaproape situaţia.

Omer a pornit în trombă şi ne-am îndepărtat de tabără. „Câţi alţi refugiaţi se aflau în taberele din jurul Khartoumului?”, m-am întrebat. După orice estimare, trebuiau să fie cu zecile de mii. Dacă guvernul încerca să îi strămute cu forţa, oamenii aceia nu aveau să plece în linişte, motiv pentru care am părăsit tabăra lui Idris îngrijorat şi cu o senzaţie apăsătoare.

Revenit la birou, am luat imediat câteva măsuri. Am dislocat personalul ONU, eliberând funcţionarii de sarcinile curente pentru a-i trimite în principalele tabere de refugiaţi. Aveau să supravegheze împărţirea ajutoarelor şi intenţionam ca ei să fie totodată ochii şi urechile noastre. După aceea mi-am expus temerile în faţa guvernului. Le-am explicat că monitorizam cu maximă atenţie taberele de RI din împrejurimile Khartoumului şi că autorităţile trebuiau să ia act de prezenţa refugiaţilor şi să ia măsuri pentru a-i proteja. I-am avertizat că ONU stătea cu ochii pe

ei.

Dar, iarăşi, Khartoumul nu mi-a luat ameninţările în serios şi mi-a râs în faţă. Reacţia guvernului a fost rapidă şi brutală. La numai câteva ore după ce îmi exprimasem temerile, au trimis un convoi cu oameni de-ai Muhabaratului pentru a investiga vizita mea „neautorizată”. I-au identificat pe cei cu care discutasem – printre care şi Idris, liderul taberei – şi i-au săltat pentru a fi „anchetaţi”. Dar ceea ce era mai rău abia avea să urmeze.

În noaptea aceea, întreaga tabără a dispărut pur şi simplu, circa 10.000 de oameni făcându-se nevăzuţi ca prin minune, în ziua anterioară avuseserăm acolo personal ce supraveghea împărţirea ajutoarelor. Pentru ca a doua zi dimineaţa, când se întorseseră, să găsească tabăra pustie. Imediat ce am fost pus la curent, am telefonat la HAC. Am explicat că ONU asigura asistenţă şi ajutoare în tabără şi că trebuia urgent să aflu ce se întâmplase cu refugiaţii.

Răspunsul pe care l-am primit a fost şocant. Am fost chemat la o întâlnire la sediul HAC, însă nu cu Sulaf, omul nostru de legătură. Am fost condus la un funcţionar cu care avusesem prea puţin de-a face până atunci. Era, am presupus eu, unul dintre oamenii din vârful ierarhiei Muhabaratului care lucrau în cadrul HAC. Individul mi-a explicat că guvernul nu dorea ca oamenii din Darfur „să se plimbe de capul lor prin jurul Khartoumului”. Aşa încât HAC mutase tabăra într-un loc unde să le poată asigura „ajutorul şi protecţia” de care aveau nevoie.

I-am cerut să-mi spună unde anume se afla acel loc, pentru ca noi, ONU, să putem să oferim refugiaţilor asistenţă.

M-a străpuns cu o privire de gheaţă.

— Dr. Kapila, noi, guvernul Sudanului, ne descurcăm foarte bine şi singuri. Nu avem nevoie de ajutorul vostru. Dacă am fi avut, vi l-am fi cerut. Oamenii aceştia nu sunt problema voastră.

Întors la birou, am recurs la singura alternativă pe care o mai aveam. I-am cerut lui Roger să investigheze şi să afle unde fusese mutată tabăra, iar lui Isabelle să redacteze un raport urgent în atenţia şefilor de la ONU, în care să îi alertăm asupra „dispariţiei” a 10.000 de refugiaţi. Am trimis în scris obiecţii energice guvernului sudanez. Nu am primit niciun răspuns. Din partea Khartoumului nici nu mă aşteptam la altceva, însă tăcerea de la sediul nostru central din New York era asurzitoare.

Roger a fost cel care mi-a oferit primele informaţii serioase despre cele petrecute cu tabăra de refugiaţi. A intrat la mine în

birou şi a închis uşa cu oarecare forţă, aproape trântind-o.

— Domnule, am confirmarea unor fapte, a oftat el. Aşa cum aţi bănuit, refugiaţii au fost luaţi pe sus în toiul nopţii. Au fost urcaţi în autobuze şi duşi în deşert, unde anume nu ştiu deocamdată. Se pare că bărbaţii ar fi fost transportaţi spre nişte centre de detenţie secrete – aşa-numitele „case-fantomă” – pentru a fi interogaţi sau poate şi mai rău. Pentru moment, asta e tot ce am putut afla.

Am clătinat din cap, deznădăjduit. Bănuisem că aşa se petrecuseră lucrurile. Numai că acum venise confirmarea.

— Dumnezeule, dar e îngrozitor... am murmurat eu. Roger, exact aşa s-a întâmplat şi cu femeia aceea care ni s-a adresat la întrunirea de la Nyala. Numai că atunci a fost vorba de o singură persoană. Acum, de 10.000 de oameni care au dispărut fără urmă. E un adevărat coşmar.

— Domnule, sunt de acord cu dumneavoastră, lucrurile nu arată deloc bine, mi-a servit Roger unul din eufemismele lui obişnuite. Dar până nu aflăm mai multe, nu putem fi siguri...

— Dar putem extrapola, nu-i aşa, Roger? l-am întrerupt eu. Regimul este acum atât de pornit pe ideea represiunii, încât a putut face să dispară peste noapte nu mai puţin de 10.000 de oameni. Ăsta e un fapt. Au fost urcaţi în camioane şi duşi într-un loc unde noi, ONU, nu avem acces. Alt fapt. Uite ce e, Roger, în mintea mea apare acum imaginea unei tabere a morţii în plin deşert, completată cu celule de tortură şi mai ştiu eu ce. Şi îmi mai imaginez cum mii de morminte sunt călcate cu buldozerul în câteva ore. Avem motive întemeiate să presupunem că toate acestea nu ar fi adevărate?

Roger a scos un oftat.

— Nu, domnule, nu dispunem de niciun fel de informaţii de natură să confirme ori să infirme un asemenea scenariu. Voi face tot ce îmi stă în putinţă pentru a aduna mai multe date, de asta pot să vă asigur.

— Sunt convins că aşa vei face, Roger, şi-ţi mulţumesc. Însă şi eu pot să te asigur, la rândul meu, de un lucru: indiferent unde au fost duşi oamenii aceia, sute din ei nu se vor mai întoarce.

Roger şi-a împins scaunul în spate şi s-a ridicat în picioare.

— Ar fi mai bine să mă retrag acum, domnule. Voi încerca să aflu cât mai multe.

M-a lăsat singur, pradă celor mai sumbre gânduri. Oare vizita mea în tabără fusese cea care declanşase mânia autorităţilor, astfel

încât 10.000 de oameni să fie făcuţi dispăruţi? Adusesem cu mine blestemul Khartoumului, cu toate acele consecinţe îngrozitoare? Sau vizita mea nu făcuse decât să accelereze procesul dispariţiei lor, mai mult sau mai puţin inevitabil? N-aveam cum să ştiu. Dar oricum, povara grea a eşecului mă apăsa din nou pe umeri.

Preţ de o clipă m-am întrebat ce se alesese de nobila şi venerabila cultură arabă sudaneză de care mă îndrăgostisem în timpul studenţiei la medicină, în cursul primei mele vizite la Khartoum. Cum de se ajunsese aici – la maşinaţiunile cumplite ale unui regim de tip fascist care îşi punea în aplicare propria versiune a *soluţiei finale?*

În adâncul sufletului meu eram convins că sentimentele şi acţiunile regimului nu erau împărtăşite de întregul popor sudanez. Un mic grup de criminali în masă era pornit cu tot dinadinsul să le trădeze marea cultură şi istorie şi să degradeze un stil de viaţă frumos şi onorabil. Fapt care nu făcea decât să îmi confirme necesitatea de a aduce sub control acea minoritate înnebunită după putere.

A doua zi după dispariţia taberei de RI, Hassan, liderul rebelilor, m-a sunat noaptea târziu. Am discutat o vreme despre atacurile ce se desfăşurau asupra satelor din Darfur, după care el s-a referit la refugiaţii care treceau graniţa cu Ciadul. L-am informat că ONU acţiona deja pentru instalarea unor tabere de refugiaţi în Ciad, omologii mei din acea ţară făcând o treabă foarte bună.

— Ai auzit de *Cartea neagră*, frate? a spus Hassan. Este o lucrare foarte importantă, un adevărat strigăt de deznădejde al nostru, al tuturor.

— Da, am auzit de ea, am răspuns.

Exemplare din aşa-numita *Carte neagră* circulau prin Khartoum. Era un fel de manual al activismului social, o trecere în revistă, din punctul de vedere al societăţii civile, a unora dintre cele mai mârşave abuzuri comise de regim şi care oferea totodată o viziune a unui Sudan nou, eliberat de prejudecăţi privind rasa, culoarea pielii ori credinţa religioasă. Fără a fi semnată, lucrarea era, cu certitudine, opera mişcării clandestine şi chema oamenii la revoluţie democratică pentru răsturnarea guvernului de la Khartoum.

— În *Cartea neagră* sunt enunţate multe dintre deziderateleе noastre, frate, a continuat Hassan. Dacă vom ajunge la tratative de pace, atunci *Cartea Neagră* va trebui să se afle în miezul

propunerilor noastre. Gata cu femeile violate pentru că au pielea neagră. Gata cu băieţii răpiţi şi transformaţi în cowboy pentru că sunt negri...

Pe linie s-au auzit păcănituri şi convorbirea s-a întrerupt exact când Hassan începuse să se înfierbânte mai tare. Mi-am spus că trebuie să pun şi eu mâna pe o traducere în engleză a *Cărţii negre* – dacă aşa ceva exista – pentru a-mi face o idee despre baza de la care aveau să pornească negocierile de pace, asta în cazul în care cele două tabere aveau să convină să se aşeze la aceeaşi masă.

A doua zi dimineaţă i-am mărturisit lui Isabelle că fusesem contactat de SLA şi că Hassan mă sunase.

— O, Doamne, ce tare! a exclamat ea. Ce ţi-a spus?

I-am relatat pe scurt conversaţia şi Isabelle a fost şi ea de părere că menţinerea liniilor de comunicare deschise era un lucru vital, însă în acelaşi timp mi-a sugerat că ar trebuit să informez New Yorkul. I-am cerut să redacteze un raport succint în care să menţioneze legătura mea cu liderul rebelilor din Darfur, în speranţa că aceasta ar putea conduce spre demararea unor negocieri de pace. Raportul a fost trimis şi din nou am fost trataţi de oamenii de la sediul central al ONU cu o muţenie asurzitoare.

În faţa acestui zid al tăcerii, m-am simţit de parcă aş fi fost excomunicat, de parcă aş fi fost o sursă de necazuri de care nu se putea scăpa. Mă transformasem într-un fel de pacoste supărătoare cu care nimeni de la New York nu voia să aibă de-a face.

L-am informat şi pe Roger de contactul meu cu Hassan. M-am gândit că ar fi bine să îl pun la curent, în caz că păţeam ceva. Dacă 10.000 de oameni fuseseră făcuţi să „dispară” peste noapte din Khartoum, totul era, practic, posibil.

— De când comunicaţi cu el domnule? m-a întrebat el.

— Oh, doar de câteva săptămâni. Nu am numărul lui de telefon, înţelegi, aşa că numai el mă sună, şi asta întotdeauna în jur de ora două noaptea. Foarte neplăcut – să fii trezit în toiul nopţii.

— Da, domnule, îmi închipui. Ar putea fi însă foarte neplăcut şi în privinţa relaţiilor dumneavoastră cu guvernul. La urma urmei, de unde ştiţi că acest individ, Hassan sau cum îl cheamă, există cu adevărat? Ar putea fi un agent guvernamental care se dă drept lider al rebelilor şi încearcă să vă prindă în capcană. Dacă v-au înregistrat spunând lucruri nepotrivite sau în afara sferei dumneavoastră de competenţă... ei bine, domnule, ar putea să se prevaleze de asta ca să vă discrediteze.

— Da, aşa e, am recunoscut eu, dar nu-ţi face griji. Sunt foarte atent.

— Nu vreţi să mă interesez de Hassan ăsta? Să pun întrebări în stânga şi în dreapta?

— Roger, ascultă-mă, nu mi-a scăpat nicio prostie. Nimic care să mă bage în bucluc mai mult decât sunt deja. Aici eu sunt simbolul ONU şi prin urmare trebuie să fiu disponibil pentru cei care vor să discute cu mine. Mă aştept să fiu abordat de oameni – doar pentru asta mă aflu aici. Aşa că nu, Roger, nu are niciun rost să porneşti vreo anchetă.

Roger m-a avertizat să fiu de două ori mai atent în convorbirile cu Hassan, şi în general, dar a fost de acord să renunţe la ideea investigării liderului rebelilor. M-am simţit uşurat, căci ultimul lucru de pe lume pe care mi-l doream era ca Roger să demareze o anchetă cu privire la Hassan. Pentru că dacă o făcea, ar fi aflat probabil de misiunea secretă a lui Tim Mansfield în Darfur.

Şi era esenţial ca ea să fie trecută sub tăcere, cel puţin până ce Tim se întorcea de pe teren pentru a-mi face cunoscute descoperirile sale.

Şaisprezece

Acesta este un război al soldaţilor necunoscuţi, dar cu toţii trebuie să acţionăm fără a uita vreodată de credinţa şi de datoria noastră.
Winston Churchill

La birou se creaseră filtre de securitate şi plecările şi sosirile la serviciu se desfăşurau de acum conform unei rutine stricte. Într-o dimineaţă, Omer a ieşit pe poarta clădirii, după care am trecut pe sub bariera ridicată, manevrată de un cordon de gărzi aflate în afara incintei. Însă în clipa când dădea să se înscrie pe drumul principal, mi-am adus aminte că uitasem ceva la birou. Lăsasem pe masă dosarul cu zborurile pentru care ceream autorizaţie.

— Opreşte-te, Omer, am spus. Am uitat ceva. Mă întorc într-un minut.

Înainte să apuce să mă oprească, am deschis portiera şi am păşit afară. Cu coada ochiului am sesizat o mişcare şi m-am întors spre o siluetă ce se îndrepta rapid în direcţia mea. În aceeaşi clipă, gărzile au intrat în acţiune. Unul din oamenii de pază a sărit pe persoana apărută pe neaşteptate şi a trântit-o la pământ, în timp ce un al doilea m-a tras cu forţă deoparte.

M-am prăvălit pe jos, în praf şi, fără o vorbă, am fost împins în maşină.

Omer a demarat în trombă şi în scrâşnet de cauciucuri. Stătea aplecat peste volan, absorbit complet de condus. Eu şedeam, şocat şi zdruncinat, pe bancheta din spate a vehiculului care prinsese viteză. Nu exista decât o singură interpretare a celor întâmplate. Cineva mă atacase. Întrebarea era cine şi de ce.

Am considerat că nu era cazul să ridic problema de faţă cu Omer în timpul cursei noastre nebuneşti. Mă simţeam şi aşa destul de vinovat că încălcasem regula numărul unu a rutinei noastre: *niciodată să nu cobor din vehicul într-o zonă nesecurizată*. M-am dus aşadar la întâlnirea planificată la HAC, cu toate că, în lipsa dosarului, întrunirea s-a dovedit, evident, inutilă.

Pe drumul de întoarcere la birou l-am întrebat pe Omer dacă

avea idee ce se petrecuse.

— Nu, nu tocmai, domnule, a răspuns el aruncându-mi o privire prin oglinda retrovizoare. Dar trebuie să respectăm întocmai procedurile de securitate, nu-i aşa, domnule?

L-am aprobat.

De cum m-am întors la birou, Roger a venit să mă vadă.

— Înţeleg că ai auzit deja de incidentul acela stupid de la poartă, m-am aventurat eu. A fost ceva foarte ciudat.

— Nu găsesc nimic stupid în toată povestea asta, domnule, a replicat Roger. Cel puţin nu din punctul de vedere al unui ofiţer de pază şi securitate al ONU.

A tăcut câteva clipe.

— Oamenii mei mi-au raportat că a fost un atentat la viaţa dumneavoastră.

— Un ce? Dar, pentru numele lui Dumnezeu, de ce?...

— Sursele mele mi-au spus că atacatorul a fost o femeie. O femeie nebună, aşa au încercat să mă facă să cred. Dar informaţia asta mi-a parvenit numai din anumite surse, cărora nu le dau niciodată crezare pe deplin.

— Atunci despre ce sau despre cine crezi că a fost vorba?

— Nu pot să vă ofer decât răspunsul standard, domnule. Voi apela la surse şi voi încerca să aflu mai multe. Între timp, voi dubla măsurile de securitate. Şi, domnule, vă rog, nu vă mai abateţi de la procedurile de securitate.

Eram de şapte luni la post şi, indiferent ce se întâmplase cu adevărat, situaţia era îngrijorătoare. Atacul fusese posibil doar pentru că eu decisesem, dintr-un capriciu, să opresc maşina şi să cobor, aşa încât mai mult ca probabil totul fusese rodul întâmplării. Asta, desigur, dacă nu cumva cineva primise ordinul de a aştepta în faţa porţilor atâta timp cât va fi nevoie pentru a prinde ocazia şi a lovi.

Deocamdată nu aveam cum să ştim. Şi oricum, îngrijorările cu privire la siguranţa mea aveau curând să fie puse în umbră de ameninţările la adresa securităţii întregii noastre operaţiuni din Darfur.

La sfârşitul primei săptămâni din decembrie, în cursul şedinţei noastre matinale zilnice pe probleme de securitate, Roger a ridicat o chestiune de maximă urgenţă.

— Domnule, sursele mele m-au informat că SLA va lansa un atac major la El Geneina, cel mai vulnerabil avanpost urban din Darfur.

Nu ştiu exact când va avea loc, dar mi s-a spus că foarte curând.

— Şi cum ar trebui noi să reacţionăm? am întrebat eu.

— Domnule, trebuie să tratăm problema cu toată seriozitatea. V-aş sugera să evacuaţi personalul ONU din El Geneina, cel puţin până trec tulburările.

— Dar, Roger, eşti sigur de informaţie? Ar fi o măsură cu consecinţe grave. Eu încerc cu disperare să trimit cât mai mulţi oameni în Darfur pentru a împărţi ajutoare şi a fi ochii şi urechile noastre în regiune. Şi mă zbat practic zilnic să obţin autorizaţii de acces de la HAC. Dacă ne retragem din El Geneina, am transmite un mesaj complet greşit, nu crezi?

— Domnule, aş vrea să vă reamintesc că principala dumneavoastră îndatorire este siguranţa personalului ONU. Dacă apare o ameninţare iminentă, atunci trebuie luate măsuri.

— Va trebui să mă gândesc la asta. Şi pe urmă vom relua discuţia. Între timp, adună mai multe informaţii, dacă vrei să mă convingi să ne retragem.

Roger a căzut de acord, deşi fără tragere de inimă.

Două lucruri mă iritau cel mai tare în privinţa sugestiei lui Roger că ar trebui să ne retragem din El Geneina. În primul rând, eram conştient că predecesorul meu, Mike Sackett, acţionase în mod similar, fapt care fusese folosit drept pretext pentru a-l alunga din ţară. Primise rapoarte despre iminenţa unor atacuri în Juba, capitala Sudanului de Sud, şi decisese evacuarea personalului ONU. Regimului de la Khartoum nu îi plăcuse iniţiativă lui deoarece transmitea mesajul că forţele sale nu erau capabile să garanteze securitatea personalului ONU.

Mike nu cedase şi o lună mai târziu i se ceruse să părăsească ţara. Dacă eu retrăgeam personalul ONU din El Geneina – una din cele trei capitale din Darfur mă expuneam unor consecinţe asemănătoare. Pentru că măsura ar fi fost interpretată drept dovadă a neîncrederii pe care o aveam că guvernul ne putea apăra de atacurile rebelilor din Darfur.

Eram reticent la ideea evacuării şi din cauză că ne-ar fi subminat poziţia de lucrători umanitari. De-a lungul anilor, ONU dobândise o reputaţie internaţională ca fiind întotdeauna prima organizaţie care se retrăgea dintr-o regiune la cel mai mic semn de tulburări sociale. Drept urmare, mulţi ne acuzau de lipsă de curaj. Dacă doream să fim luaţi în serios şi să ne demonstrăm angajamentul faţă de cauza păcii în Sudan, trebuia să ne întărim prezenţa în Darfur, s-o facem

mai puternică.

La El Geneina aveam patru oficiali internaţionali, plus 70 de oameni din personalul ONU local. Mai erau prezente alte câteva agenţii dinafara ONU cărora le asigurasem, prin intervenţia mea, accesul în regiune şi de a căror securitate eram, de asemenea, responsabil. Le cerusem să ni se alăture în Darfur, şi dacă se punea problema retragerii, trebuia să le consiliez să ne urmeze exemplul.

În următoarele zile, Roger a devenit şi mai insistent în privinţa retragerii.

— Domnule, primim rapoarte serioase care semnalează masări ale forţelor rebelilor în zona El Geneina, la care guvernul a răspuns întărind garnizoana. Mai devreme sau mai târziu va izbucni conflictul, iar noi vom fi prinşi în schimbul de focuri. Trebuie să scoatem oamenii de acolo cât mai avem timp.

M-am dus să discut cu Sulaf, căci dacă hotărâm să ne retragem, aveam nevoie de autorizaţie de zbor.

— Sulaf, consilierul meu pe probleme de securitate m-a sfătuit să retragem personalul ONU din El Geneina, i-am spus. Realitatea e că face presiuni asupra mea să iau această măsură.

— Dar de ce? m-a întrebat el.

Părea realmente surprins.

— Am aflat de un atac iminent al rebelilor asupra oraşului, şi atunci oamenii noştri se vor afla în pericol. Ne puteţi garanta siguranţa în caz că izbucnesc lupte?

— Da, da, sigur că da. La urma urmei, noi suntem acolo ca să vă protejăm. Iar dacă ar fi cazul să vă retrageţi, eu aş fi primul care v-ar sfătui să o faceţi.

I-am povestit lui Roger cele aflate de la Sulaf. Ştiam că postul lui Sulaf era unul de faţadă şi că în spatele lui se afla Muhabaratul, dar, una peste alta, se număra printre puţinii oameni din rândurile HAC în care aproape că aveam încredere.

Roger nu a luat în serios asigurările date de Sulaf.

— Domnule, asta e nevoit el să declare public, dar în particular ştie că nu ne poate garanta siguranţa. Reţeaua mea de informatori provine în mare parte de la HAC şi, credeţi-mă, ei sunt extrem, extrem de îngrijoraţi. Aşa că avem de-a face cu o creatură cu două feţe, una publică şi cealaltă privată.

— Deci sfatul tău rămâne că ar trebui să ne retragem?

— Da. Şi cât mai curând posibil.

— Ce se întâmplă dacă nu-ţi urmez sfatul? l-am întrebat.

Drept răspuns, Roger s-a îndreptat de spate, înălţându-se cât era de lung.

— Ei, bine, domnule, dumneavoastră sunteţi şeful... Dar ar fi o greşeală dacă nu m-aţi asculta.

— Deci ce se va întâmpla dacă nu te voi asculta? am insistat eu zâmbind.

— În cele din urmă aş fi nevoit să informez New Yorkul, domnule.

Am izbucnit în râs.

— Mda, aşa mi-am închipuit şi eu. Nu-ţi face griji, Roger, îţi voi urma sfatul. Dar mai acordă-mi câteva zile.

Roger a acceptat să nu mai insiste deocamdată cu retragerea oamenilor noştri de la El Geneina. Dar ştiam că mai devreme sau mai târziu avea să fie obligat să îmi transmită un ultimatum: fie luam măsurile necesare, fie nu va avea altă opţiune decât să informeze şefii de la departamentul de securitate al ONU despre faptul că nu îi luasem recomandarea în considerare. Îmi convenea, căci ceea ce urmăream de fapt era să câştig timp.

Tocmai primisem un mesaj de la Tim Mansfield, care îşi terminase călătoria în Darfur şi voia să ne întâlnim la Nairobi. De la el speram să aflu ce se întâmpla în zonele în care accesul ne fusese restricţionat, în acele regiuni în care străinii nu puteau pătrunde – şi asta includea cea mai mare parte a provinciei Darfur. Iar informaţiile acelea aveau să atârne probabil greu în luarea deciziei de retragere din El Geneina, unul dintre centrele-cheie pentru operaţiunile noastre în vestul Sudanului.

Am zburat în sud, spre Nairobi, şi m-am cazat la Hotel Serena. Aşa după cum o sugerează şi numele, Serena este o oază de linişte în zgomotul şi haosul capitalei kenyene. Era unul dintre puţinele locuri unde amândoi consideram că ne puteam întâlni în linişte, fără grija de a fi urmăriţi ori ascultaţi.

Sosirea lui Tim la hotel mi-a fost anunţată prin telefon de la recepţie. M-am foit prin cameră şi imediat ce am auzit un ciocănit uşor, am deschis uşa. Spre marea mea uşurare, era într-adevăr el. Îl convinsesem să îşi asume riscuri uriaşe şi pericolele cu care se confruntase mă apăsaseră greu pe umeri. Arbora un zâmbet destul de obosit, dar altfel părea în regulă.

Preţ de o clipă am fost tentat să îl îmbrăţişez, însă educaţia mea englezească m-a determinat să mă abţin. În schimb, ne-am strâns mâinile şi l-am poftit înăuntru. Am aruncat iute o privire în sus şi în jos pe coridor, dar n-am zărit pe nimeni. Mi-am spus să nu mai fiu

aşa de paranoic. Numai un James Bond ar fi putut să îl urmărească pe Tim din adâncul Darfurului măcinat de războaie până la camera mea din Hotel Serena.

— Tim, ce mult mă bucur să te văd! am exclamat eu după ce am închis bine uşa. Şi arăţi foarte bine. Să înţeleg că nu eşti stors de forţe după călătoria asta?

A ridicat din umeri.

— A fost o poveste întreagă, dar sunt bine. Crede-mă, Mukesh, sunt realmente bine. Şi, lucrul cel mai important, am obţinut informaţiile pe care mi le-ai cerut.

A scos un laptop din rucsac şi a arătat spre el.

— Bun, unde vrei să discutăm? Aici?

— Cred că ar fi tocmai bine, e un loc plăcut şi retras, ce zici? Pot să-ţi ofer ceva de băut din minibar. Probabil că ai trecut printr-atâtea încât ţi-ar prinde bine ceva tare.

— Nu, doar nişte apă minerală.

Am servit băuturile şi Tim şi-a deschis laptopul. Mi-a arătat prima imagine. Înfăţişa un grup de soldaţi rebeli strânşi în jurul unui „vehicul tehnic” – o Toyota Land Cruiser veche având montată în partea din spate o puşcă-mitralieră grea. Era una din primele fotografii cu rebeli ai SLA pe care le vedeam şi imediat am sesizat că păreau mult mai slab echipaţi şi înarmaţi decât luptătorii lui Garang.

— Am petrecut ceva timp împreună cu tipii ăştia, a spus Tim.

A arătat spre una din figuri.

— Uite, cel de aici este Hassan, individul cu care ai vorbit la telefon.

— Aha, am zâmbit eu. Măcar acum ştiu cum arată. Dar spune-mi, de ce mă sună de fiecare dată la ora două noaptea?

— Crede că serviciile de la Khartoum sunt mai puţin vigilente la ore târzii şi deci are mai mult timp la dispoziţie să discute, în plus, în savană întunericul este foarte pătrunzător, aşa că şansele de a fi zărit din aer sunt mici. Îi ia ceva vreme să instaleze telefonul şi să găsească sateliţii, aşa că nu vrea să facă toate astea pe timp de zi, când ar putea fi detectat de avioanele de război.

— Spune-mi, ce risc există să fie văzut sau convorbirile lui să fie interceptate? am întrebat eu. Lucrul ăsta mă îngrijorează. Înţelegi, vreau să continue să mă sune, ca să menţinem legătura şi să explorăm împreună opţiunile pentru convorbirile de pace, dar...

— Hassan crede că regimul de la Khartoum nu dispune de o

tehnologie aşa de sofisticată. Nu ştiu ce să zic despre asta. Însă oricum, ca lider al rebelilor, îşi asumă riscuri uriaşe. Sau cel puţin aşa bănuiesc. De pildă, a continuat el apăsând pe o tastă pentru a-mi arăta următoarea fotografie, au fost bombardaţi din aer de mai multe ori în perioada cât am stat cu ei.

Fotografia înfăţişa un crater fumegând în mijlocul unor tufişuri înnegrite de foc.

— Trebuie să te corectez, am spus eu, *tu* şi cu ei aţi fost bombardaţi de mai multe ori.

— Mda, şi eu, împreună cu ei, dar mult mai important este că am văzut avioanele de luptă care bombardau satele, a spus Tim arătându-mi următoarea poză. Am văzut cu ochii mei cum aruncau din partea din spate a avioanelor bombe incendiare improvizate. Nu sunt decât nişte bidoane cu combustibil de care este prinsă o încărcătură de explozibil, însă când sunt lansate de la mică altitudine, sunt foarte eficiente şi incendiază sate întregi.

Imaginea de pe ecran s-a schimbat, trecând la o colibă circulară din chirpici cu acoperişul din stuf cuprins de o flăcării portocalie. Au urmat fotografii după fotografii, un amestec de colibe arzând şi de terenuri înnegrite din care se înălţau coloane de fum – tot ce mai rămăsese din case după ce fuseseră mistuite de flăcări. În timp ce Tim îmi arăta pozele, mi-am reamintit zborul cu avionul Beecheraft pe deasupra Darfurului, când văzusem zeci de sate arzând. Deci asta era realitatea sumbră de pe teren.

— Am văzut avioane atacând, urmate de elicoptere echipate cu puşti-mitraliere, a continuat Tim. Iar de la sol sunt susţinute de vehicule înarmate, care sprijină trupele de şoc – Janjaweedul. Aşa că nu e vorba numai de călăreţi şi atât, ci de operaţiuni combinate, la care participă Janjaweedul şi armata sudaneză, plus forţele aeriene.

A făcut o pauză şi şi-a ridicat ochii de pe laptop. Avea o privire de om hăituit.

— Mukesh, ceea ce am văzut este cât se poate de clar: o campanie militară de exterminare bine orchestrată, organizată şi ţintită, a spus trecându-şi o mână obosită peste faţă. Mi-ai spus că ai auzit vehiculându-se expresia „soluţia finală”. Ei bine, după părerea mea exact asta se întâmplă acum în Darfur.

Desigur, amândoi ne aşteptam la aşa ceva. Amândoi bănuiserăm. Şi acum, mulţumită lui Tim, aveam mărturii directe care să dovedească că nu ne înşelaserăm.

— Mai e ceva, Mukesh, un lucru încă şi mai rău.

Tim s-a întors cu faţa spre laptop şi a deschis un nou fişier.

— În fapt, este mai rău decât tot ce mi-ai povestit atunci când mi-ai cerut să merg în Darfur pentru a investiga.

A deschis o altă imagine. Păreau ruinele unui perete din chirpici.

— E o fântână dinamitată, m-a anunţat Tim cu o voce joasă. Aruncată deliberat în aer pentru a nu mai putea fi folosită, lipsindu-i astfel pe oameni de resursele de apă. Asta în caz că sătenii ar încerca să se întoarcă.

A urmat o altă fotografie. Tim mi-a arătat ceva ţinându-şi degetul pe ecran.

— Leşuri aruncate în fântână.

Glasul lui era acum tăios, trădând o furie rece, dar izvorâtă din adâncul inimii.

— Presupun că rămăseseră fără dinamită când au ajuns în satul ăsta. Dar aruncând cadavrele în fântână au stricat apa, care nu mai poate fi băută.

Clic. O nouă imagine.

— Şanţ de irigaţie dinamitat. Darfur este, aşa cum ştii, o regiune semideşertică. Dacă le dai apă, terenurile devin fertile – chiar foarte fertile. Fără apă, nu creşte nimic. Mukesh, le distrug mijloacele de supravieţuire – sistemul de irigaţii.

A apăsat iarăşi pe tastă, arătându-mi noi imagini cu canale de irigaţii aruncate în aer şi distruse.

— Vezi şi tu. Uită-te la poza asta. Şi la asta, a continuat el. Iată dovezi ale naturii exacte a conflictului. Distrugerea mijloacelor de trai înseamnă că satele nu vor mai putea fi locuite şi că oamenii nu se vor mai putea întoarce niciodată la casele lor...

— Iar asta înseamnă epurare etnică, am continuat eu. Acestea sunt dovezi ale unei strategii deliberate, planificate de ştergere de pe faţa pământului a unei populaţii prin distrugerea mijloacelor sale de supravieţuire. Aplică tactica pământului pârjolit.

Tim m-a privit intens.

— Da, nu există niciun alt mod de a interpreta cele văzute, iar imaginile o demonstrează.

A mutat la altă fotografie oripilantă. Aceasta înfăţişa un maldăr de corpuri contorsionate, multe din ele, dacă nu toate, având semne de arsuri.

— Victimele, a anunţat Tim. Unele foarte tinere. Unul din cele mai oribile aspecte ale acestui conflict este modul în care îi răpesc

pe copii, chiar şi pe prunci, şi îi ard de vii...

A dat să deschidă o altă imagine, dar am întins mâna şi l-am oprit.

— Tim, cred că am văzut de ajuns. Am înţeles exact ce ai vrut să îmi spui. Chiar crezi că este cazul să văd toate fotografiile?

M-a fixat din priviri.

— Da, Mukesh, cred că trebuie să le vezi pe toate. Pe absolut toate.

Mi-am întors privirea spre ecran. I-am spus să continue. Acum îl înţelegeam: *simţea nevoia să-mi arate*. Trebuia să se descarce în faţa cuiva, şi cine era mai potrivit decât persoana care îl angajase să pătrundă în inima întunericului?

Îl trimisesem în flăcările iadului; măcar atâta puteam face pentru el – să fiu martorul descoperirilor sale.

Şaptesprezece

A percepe înseamnă a suferi.
Aristotel

În timp ce alte şi alte instantanee cu corpuri zdrobite, colibe în flăcări şi fântâni distruse se succedau pe ecranul laptopului lui Tim, am reflectat la cele descoperite de el. Pentru triburile din Darfur, pământurile unde trăiau erau esenţiale. Erau patria lor şi ocupau un loc central în identitatea comunităţii. Generaţii întregi de predecesori erau îngropaţi acolo, stând mărturie unei moşteniri bogate. Dacă le îndepărtezi de ţinuturile natale şi le distrugi mijloacele de a reveni acolo, le termini.

Însă impactul acelor fotografii macabre nu se oprea aici. Imaginile mă impresionaseră profund – fiecare ca o lovitură drept în inimă – şi din cauza a ceea ce eram şi a rolului pe care îl jucasem în toată această istorie. Dintre toţi, eu aveam cea mai mare responsabilitate de a preveni şi a apăra populaţia din Darfur, şi iată-mă acum confruntat cu dovada irefutabilă a unor orori secrete ce se perpetuau în zone din apropierea noastră. Situaţia mă scârbea de moarte.

Un alt lucru m-a frapat. Linia dintre viaţă şi moarte era extrem de subţire în Darfur, unde oamenii duceau o viaţă aspră, în condiţii semideşertice. Capacitatea lor de a face faţă vicisitudinilor vieţii era cu atât mai limitată, comparativ, să zicem, cu cea a populaţiei din Rwanda, o ţară tropicală relativ fertilă. În consecinţă, şi puterea de a le fi distruse mijloacele de supra vieţuire era cu mult mai mare. Aruncarea de bombe artizanale din avion era o modalitate ieftină şi simplă, la fel ca şi dinamitarea fântânilor şi a canalelor de irigaţie.

Cât despre violurile în masă – asupra cărora Tim s-a concentrat în ultimul set de imagini –, ele constituiau mijlocul cel mai la îndemână de a răspândi teroarea. Într-una din ultimele fotografii pe care mi le-a arătat era înfăţişată o fetiţă, nu mai mare de opt sau nouă ani. Era îmbrăcată într-o rochiţă lungă roz-deschis şi avea un ochi umflat şi înconjurat de vânătăi.

Îşi ţinea privirea aţintită în jos, şocată şi ruşinată. Niciodată nu am să uit acea privire. Era goală, hăituită – privirea unui copil a

cărui viaţă nu mai merita să fie trăită.

— Una dintre victimele-copii, a anunţat Tim cu voce calmă. În general, le lasă să trăiască, ca să distrugă orice sentiment de respect de sine în familie şi în comunitatea rurală.

A apăsat pe o tastă şi ecranul s-a înnegrit. O clipă am lăsat tăcerea să se aştearnă. În fundal, aparatul de aer condiţionat bâzâia zgomotos, dar pe deasupra sunetului lui ne-am auzit respiraţiile hârâite şi grele. Amândoi încercam să ne înghiţim lacrimile.

— Mulţumesc, Tim, pentru tot ce ai făcut, am reuşit eu într-un final să îngaim.

Mi-am şters colţurile ochilor cu dosul palmei.

— Tim, vreau să ştii că apreciez enorm efortul pe care l-ai făcut şi riscul la care te-ai expus pentru a surprinde aceste imagini. Şi acum spune-mi, ce crezi că ar trebui să fac în continuare? Ce m-ai sfătui?

— Mukesh, trebuie făcut ceva urgent pentru a opri violenţele. De acum ştim cât de îngrozitoare este situaţia şi care este obiectivul lor final, aşa că trebuie să încercăm să oprim luptele şi să le asigurăm civililor un răgaz de pace.

— Şi cum să procedăm? Crezi că se pot organiza convorbiri de pace?

— Cred că da. Am ajuns să îi cunosc destul de bine pe liderii SLA. Dacă vom propune o încetare a focului şi reuşim să pătrundem în zonă pentru a împărţi ajutoare, poate că vom putea să punem capăt celor mai necruţătoare violenţe. Presupun că sarcina asta va trebui să ne-o asumăm noi, şi nu ONU, căci ar fi o situaţie prea explozibilă pentru ei, nu-i aşa?

— Da, organizaţia ta este cea care va trebui să se implice, am confirmat eu. Chiar dacă New Yorkul mi-ar da undă verde – lucru ce pare aproape imposibil –, până să ajung eu în Darfur, toată populaţia locală va fi exterminată.

— OK, atunci ne vom asuma noi această misiune. Vom propune o întâlnire în Ciad între SLA şi regimul de la Khartoum, şi să sperăm că se va ajunge la un acord de încetare a focului. Dacă guvernul va refuza să negocieze, îţi va furniza motivul care să-ţi permită să îl acuzi de obstrucţionarea tratativelor de pace şi încercarea de prelungire a conflictului.

Pentru prima oară în ceea ce mi se părea a fi o eternitate, am zâmbit.

— Tim, mi se pare un plan bun. Dar spune-mi – ce anume *nu* cunoaştem în momentul de faţă? Ce dovezi ne lipsesc?

Mă străduiam să gândesc ca un adevărat detectiv care strânge probe pentru a preda procuraturii un caz cât mai solid. Diferenţa era că eu nu încercam să pun la zid o singură persoană – sau un criminal, ci pe arhitecţii unui sistem conceput pentru a extermina în masă şi a rade de pe faţa pământului o întreagă populaţie.

— Cu toate dovezile pe care le-ai adunat, crezi că ne lipseşte totuşi ceva? am întrebat eu. Ce alte probe crezi că ar mai fi necesare?

Tim a căzut pe gânduri.

— Ei bine, ştim motivaţia acţiunilor: epurarea etnică pe criterii de rasă. Cunoaştem şi mijloacele folosite: bombardarea aeriană, urmată de atacurile la sol ale forţelor armate sudanezi şi miliţiilor. Şi îi cunoaştem pe făptaşi: cei aflaţi la cârma regimului de la Khartoum, plus Muhabaratul, împreună cu Janjaweed. Dar ştii ceva, Mukesh, există totuşi un element pe care deocamdată nu-l cunoaştem – amploarea distrugerii.

— Dar dacă nu dispunem de dovezi complete, putem extrapola, nu? Nu asta vrei să spui?

— Mai mult sau mai puţin. Uite ce e, Mukesh, eu nu am petrecut decât câteva zile în teritoriu şi doar într-o zonă restrânsă ca întindere. Mi s-a spus de către cei cu care am discutat ca aceleaşi tactici sunt aplicate peste tot în Darfur, dar nu avem dovezi sau mărturii în acest sens. Aşa că bănuiesc că este la fel de posibil ca tactica pământului pârjolit pe care am văzut-o pusă în practică acolo să fi fost un fenomen izolat.

— De acord cu tine. Mă îndoiesc profund, dar recunosc, este posibil. Întrebarea e: ce putem face în această privinţă?

— Vrei să zici cum putem să ne documentăm şi să adunăm probe despre amploarea fenomenului?

— Da, Tim. Cred că va trebui să continuăm ceea ce am început – trimiterea a cât mai mulţi lucrători de la ONU şi alte agenţii în zonă. Dacă vom putea fi prezenţi pe arii mai largi, vom reuşi să alinăm în oarecare măsură suferinţele oamenilor şi totodată să strângem probe care să ne permită să definim cu exactitatea amploarea dezastrului.

— Da, nu cred să existe o cale mai bună, mi-a dat dreptate Tim. Probabil că e singura opţiune pe care o avem. Asta dacă nu cumva te gândeşti să mă trimiţi înapoi ca să rezolv problema de unul

singur!

Am clătinat din cap şi am râs uşor.

— Nu, nu. Am nevoie de tine pentru demararea negocierilor de pace. Va trebui să testăm urgent terenul pentru a vedea în ce măsură este posibilă o încetare a focului. Intenţionezi să vii la Khartoum pentru a prezenta direct propunerea guvernului?

Tim m-a asigurat că se va deplasa în capitala Sudanului imediat ce vor fi aranjate câteva întâlniri importante. Aşa că, după ce i-am mulţumit din nou din inimă pentru tot ceea ce făcuse, am părăsit Hotelul Serena şi m-am întors la Khartoum.

În 48 de ore am reuşit să-i aranjez lui Tim întâlnirile promise. Tim a intrat în vizuina leului şi a reuşit cumva să convingă Khartoumul să trimită reprezentanţi la N'Djamena, capitala Ciadului, pentru discuţii faţă în faţă cu SLA. În numai câteva zile s-a ajuns la semnarea unui acord de încetare a focului, iar Tim şi cu mine am purces la redactarea rapoartelor care să ne asigure accesul în toate zonele de conflict. Făcusem, în fine, un progres important, unul la care nici nu aş fi îndrăznit să sper cu numai câteva zile înainte.

În paralel, am trimis la New York un raport urgent în atenţia lui Jan Egeland şi Kieran Prendergast. I-am alertat asupra situaţiei cumplite din Darfur şi am solicitat ca ONU să „insiste pentru o încetare a focului completă şi monitorizată internaţional". Dacă ne puteam prevala de acordul de pace dintre SLA şi Khartoum, poate că reuşeam să punem capăt pentru totdeauna conflictului. Şi să aducem în regiune forţele de menţinere a păcii, ceea ce pentru mine ar fi reprezentat împlinirea unui vis imposibil.

Nu am primit niciun răspuns de la New York, dar deja mă aşteptam la asta. ONU era ca un zid de oţel şi beton, masiv şi imobil, prin care comunicarea se făcea foarte greu, dacă nu deloc. Nu avea niciun rost să mă izbesc cu capul de el. Tot ce puteam face era să încerc să-i înţeleg limitările şi să găsesc căi de a mă strecura printre ele. Mă simţeam totuşi decepţionat. Dar lucru şi mai important, prin ignorarea situaţiei din Darfur simţeam că ONU îi dezamăgise pe cei mai vulnerabili oameni din Darfur, acea mulţime anonimă, fără glas.

Din nefericire, bucuria noastră pentru realizarea acordului de pace s-a dovedit a fi de foarte scurtă durată. În lipsa unui sprijin internaţional semnificativ, pacea nu a rezistat. Înainte ca înţelegerea să aibă şansa de a fi pusă în practică, luptele au reizbucnit şi în numai câteva ore au escaladat, ieşind de sub

control. Rapoartele semnalau atacuri aeriene cu bombe chiar în timp ce acordul de pace era semnat. Hassan îmi repetase că şarpele nu-şi schimbă niciodată petele. Într-adevăr, Khartoumul folosise încetarea focului drept perdea de fum, în spatele căreia continuase să-şi urmărească obiectivele.

Tim s-a întors în Europa, însă nici el şi nici eu nu am renunţat la ideea explorării opţiunilor de pace. Uşile aveau să rămână deschise, miza fiind atât de uriaşă. În acelaşi timp, niciunul din noi nu se putea păcăli că perspectivele erau încurajatoare. Aveam să continuăm să discutăm cu liderii rebelilor şi să păstrăm legătura cu Khartoumul. Dar fără intervenţia ONU, orice pace am fi intermediat noi ar fi fost lipsită de sprijin şi suport internaţional.

Aveam prea puţine motive de speranţă, şi poate că tocmai de aceea mi-am dublat eforturile de agent subversiv. În zilele ce au urmat nerespectării acordului de încetare a focului, am cerut să se acţioneze. Într-un raport transmis lui Jan Egeland – ultimul meu aliat din New York –, am scris următoarele:

„Criza din Darfur, Sudan: Tulburările continuă la o scară fără precedent; suntem probabil confruntaţi cu cea mai gravă criză umanitară din Africa... Peste 600.000 de oameni sunt refugiaţi intern, iar alţi 70.000 au ajuns în Ciad. Violenţa este cauzată în principal de miliţiile aliate cu guvernul. Orice strategie de rezolvare a problemei ar trebui să implice o presiune internaţională puternică asupra guvernului sudanez (GOS) pentru aducerea sub control a miliţiilor, ca prim pas în calea dezarmării...”

Am încheiat raportul solicitând „o iniţiativă politică la nivel înalt din partea secretarului general al ONU” – cu alte cuvinte, un apel către Kofi Annan pentru a interveni direct în Darfur. Am cerut totodată ca ONU să studieze posibilitatea demarării paraşutării de ajutoare în Darfur şi a folosirii teritoriului Ciadului învecinat ca bază de decolare.

Am trimis raportul prin e-mail la New York pe data de l decembrie 2003. Jan Egeland mi-a răspuns rapid, asigurându-mă de sprijinul său, însă nu am avut parte de nicio reacţie semnificativă din partea restului organizaţiei mele – deţinătorii puterii, cei îndrituiţi să ia măsuri. Desigur, una dintre cele mai eficiente strategii atunci când eşti confruntat cu adevăruri imposibil de digerat este să nu faci nimic. *Pentru ca răul să triumfe nu e nevoie*

decât de câţiva oameni de bine care să nu facă nimic.

Zidul tăcerii nu m-a împiedicat să mă agit: mi-am schimbat pur şi simplu ţintele. M-am decis să apelez direct la cei câţiva indivizi din cadrul sistemului ONU despre care presimţeam că au ceva sânge în vine şi principii. L-am rugat pe Ruud Lubbers, şeful olandez al înaltului Comisariat ONU pentru Refugiaţi (UNHCR), să ridice chestiunea Darfurului în faţa guvernanţilor de la Khartoum. L-am convins pe Mohamed Sahnoun, un algerian extrem de respectat şi trimis special al lui Kofi Annan, să vină în Sudan. L-am informat despre amploarea crimelor de război din Darfur şi despre culpabilitatea guvernului sudanez.

Sahnoun era un susţinător înfocat al edificării păcii post-conflict şi de-a lungul anilor învăţasem multe de la el. Speram că autorităţile de la Khartoum să plece urechea la spusele unui confrate musulman şi să-i respecte opiniile. Sahnoun şi-a făcut datoria: şi-a expus părerile în termeni categorici în faţa guvernului. Însă în ciuda intervenţiei sale şi a lui Ruud Lubbers, pentru mine era limpede că ONU rămânea în mod inexorabil divizată. În fapt, jucătorii cei mai puternici aleseseră să minimalizeze întreaga chestiune a Darfurului.

Cât despre mine, mă simţeam aproape emasculat de lipsa de acţiune decisă la nivelul cartierului general al ONU, cu toate că reuşisem să aduc problema la nivel internaţional. În Sudan eram însă în continuare şef al misiunii ONU, fapt care mă mandata să acţionez aşa cum consideram eu de cuviinţă. Însă exact când mă pregăteam să îmi îndrept atenţia spre strângerea de date de natură să confirme amploarea dezastrului, soarta mi-a devenit din nou potrivnică.

Roger a început să emită avertismente tot mai insistente referitoare la necesitatea evacuării de urgenţă a personalului nostru din El Geneina. A susţinut că un atac al rebelilor era iminent şi că oamenii noştri se aflau într-un pericol mortal. După opinia lui, nu mai puteam pierde vremea: ONU trebuia să se retragă. Eu voiam să rămânem în zonă până în ultima clipă, însă între timp m-am simţit obligat să sfătuiesc celelalte agenţii prezente în regiune să se retragă.

S-au conformat şi şi-au scos oamenii din El Geneina cu un avion pus la dispoziţie de noi, aşa încât în zonă nu a rămas decât personalul ONU. După două zile, am acceptat, în fine, ceea ce Roger considera a fi inevitabil. Am făcut-o cu mari rezerve. Era

exact opusul a ceea ce ar fi trebuit să facem. Dar nu mai puteam ignora recomandările lui Roger, care era pe punctul de a raporta refuzul meu de a lua măsuri la centrala din New York, fapt care ar fi dus la schimbarea mea din funcţie.

Aveam nevoie de autorizaţie din partea HAC pentru a trimite avioanele de evacuare şi am transmis cererea către Sulaf pe căile obişnuite. Însă răspunsul pe care l-am primit a fost total neaşteptat. Am fost sunat de Ibrahim Mohamed Hamid, ministrul sudanez pentru Afaceri Umanitare. El şi cu mine avuseserăm o confruntare, iar după prima întâlnire amândoi ne străduiserăm din răsputeri să ne evităm.

La puţină vreme după ce îmi preluasem postul, ne întâlniserăm pentru a discuta cauzele profunde ale conflictului din Darfur. Hamid mă informase că populaţia din Darfur era alcătuită din „negri sălbatici şi nedisciplinaţi pe care trebuie să îi aducem sub control”. La început am crezut că se exprimase greşit într-o limbă pe care nu o stăpânea suficient de bine şi că nu asta voise să-mi comunice de fapt, cu atât mai mult cu cât rostise acele vorbe ca şi cum se aştepta să-i dau dreptate.

I-am răspuns că, din punctul meu de vedere, nu exista nicio diferenţă între un african negru şi un arab din Darfur.

— O, nu, replicase el, e foarte uşor să îi deosebeşti. Negrii au obiceiuri foarte murdare şi sunt necivilizaţi. În timp ce noi, nu.

În clipa aceea mi-am dat seama că vorbise cât se poate de serios. Atitudinea lui friza ura şi omul presupunea că eu, un anglo-indian cu pielea relativ deschisă la culoare, îi împărtăşeam opiniile. Reacţia mea a fost să evit orice alt contact cu antipaticul domn Hamid.

Acum însă voia să mi se adreseze direct, iar motivul apelului era intenţia noastră de retragere din El Geneina. Mi-a comunicat că retragerea ONU din regiune avea să transmită semnale eronate, lucru inacceptabil pentru HAC. I-am răspuns că, în calitate de şef coordonator plenipotenţiar al ONU în Sudan, era alegerea mea să retrag sau nu personalul nostru dintr-o regiune din motive de securitate.

— Dr. Kapila, doresc să vă reamintesc ce s-a întâmplat cu predecesorul dumneavoastră, m-a avertizat ministrul. După ce a retras ONU din Juba, Mike Sackett nu a mai rezistat în funcţie. De ce sunteţi atât de dornic să îi călcaţi pe urme? Retragerea personalului ONU ar fi un act ostil la adresa intereselor guvernului

meu. Şi, încă o dată, nu uitaţi precedentul cu Sackett.

— Domnule Hamid, în repetate rânduri am solicitat din partea guvernului sudanez facilitarea trimiterii de ajutoare umanitare şi stoparea violenţelor din Darfur, însă se pare ca guvernul dumneavoastră este reticent sau incapabil să acţioneze. Cum am putea avea încredere în promisiunile de securitate în El Geneina, atâta timp cât nu sunteţi capabili să controlaţi violenţele ori să ne autorizaţi accesul? E clar, nu ne putem baza pe asigurările date de dumneavoastră.

A urmat un moment de tăcere. Apoi a urmat replica:

— Nu cred că este cazul să vă atrag atenţia, dr. Kapila, că Muhabarat vă poate crea dificultăţi serioase în cazul în care decideţi să vă evacuaţi personalul.

În glasul său tăios se simţea acum, fără îndoială, o umbră de ameninţare.

— Avem această putere, să ştiţi.

Am remarcat folosirea pluralului. Individul mă anunţa, destul de ostentativ, că HAC nu era în fapt decât o faţadă pentru Muhabarat. Era cea mai directă ameninţare pe care o primisem vreodată şi m-am indignat peste măsură. M-am ridicat în picioare şi am început să mă plimb de colo-colo prin încăpere.

— Domnule Hamid, dumneavoastră ar trebui să ne facilitaţi misiunea, nu să o obstrucţionaţi. Voi face cunoscută poziţia dumneavoastră oficialilor de rang superior de aici, din Khartoum, şi omologilor din comunitatea internaţională.

— Vă reamintesc din nou de predecesorul dumneavoastră, Mike Sackett...

— Domnule ministru, avionul nostru va fi gata de decolare mâine dimineaţă în zori, l-am întrerupt eu. Dacă nu vom obţine autorizaţia de zbor, voi anunţa personal mass-media internaţională că guvernul sudanez ţine ostatic personalul ONU...

Omul a explodat brusc.

— Cine mama dracului te crezi? Asta e ţara noastră! Noi controlăm aici lucrurile! E treaba noastră! Nu a nenorocitului de ONU! O să fii dat afară în şuturi din Sudan!

Nu obişnuiesc să înjur, şi cu siguranţă nu în discuţii cu miniştrii ţării-gazdă, însă de data asta am văzut roşu în faţa ochilor.

— Atunci faceţi naibii ce vreţi! am ţipat înainte de a închide telefonul.

După o clipă am înşfăcat iarăşi receptorul şi l-am sunat pe Roger

pe mobil, pe apelare rapidă. În timp ce aşteptam să-mi răspundă, îmi simţeam capul zvâcnind de nervi. Cum Hamid mă ameninţase făţiş, zilele mele în Sudan erau numărate. Asta era. Relaţiile mele cu autorităţile se degradaseră rapid. Şi în final, indivizii depăşiseră orice limită: trecuseră la ameninţări directe.

Nu-mi place să fiu ameninţat ori hărţuit. Orice gest de acest gen are asupra mea efectul unei mantii roşii vânturate în faţa unui taur şi preţ de o clipă m-am simţit transportat înapoi în timp la Wellington College, provocându-l pe Freddy DeWitt la Big Kingsley.

Răspunsul laconic al lui Roger („Domnule, aici şeful serviciului dumneavoastră de protecţie şi pază”) m-a readus cu picioarele pe pământ.

Am început să-i dau instrucţiuni.

— Roger, mobilizează avioanele şi echipajele să evacueze personalul din El Geneina începând de mâine dimineaţă în zori. Şi Roger, vezi să fie adusă toată lumea – personalul internaţional şi local, cu tot cu familiile lor.

— Da, domnule, a răspuns Roger. Era şi cazul...

Presupun că se întreba ce Dumnezeu se întâmplase.. Săptămâni în şir mă opusesem ideii evacuării şi acum, dintr-odată, mă răzgândisem.

A doua zi în zori aveam toate avioanele ONU disponibile înşirate pe pistă şi pe piloţi aşteptând autorizaţia de zbor pentru a decola. Era o situaţie pe muchie de cuţit, iar autorizaţia ne-a fost acordată abia în ultima clipă – când avioanele începuseră să-şi tureze motoarele.

Se părea că pentru moment câştigasem o bătălie, însă nu m-am lăsat nici pentru o clipă legănat de iluzia că şi întreg războiul.

Optsprezece

Eram disperată. Deşi aş zice că disperarea este de două feluri: primul fel e cel care îl determină pe om să cedeze; al doilea – cel pe care îl resimţeam eu – e cel care te face să-ţi asumi riscuri şi să-ţi faci planuri.

Erica Eisdorfer

Contraatacul nu a întârziat. Pentru evacuarea întregului personal, format din circa 80 de oameni, plus familiile lor, aveam nevoie de câteva zile. În a doua zi, Roger m-a întâmpinat la birou prost dispus. Mi-a arătat nişte tăieturi din ziare apărute la Khartoum. În unele fuseseră publicate caricaturi înfăţişând „ONU" fugind din Darfur.

Caricaturile erau însoţite de titluri ce deplângeau insulta pe care ONU o adusese întregii naţiuni sudaneze. ONU „trebuia învăţată minte" – acesta era tonul general al articolelor. Roger şi cu mine înţelegeam foarte bine cum mergeau lucrurile la Khartoum. Dacă guvernul avea un mesaj indigest de transmis detractorilor săi, o făcea adesea prin intermediul mass-media controlată de guvern. Alegerea prezenta multiple avantaje.

În primul rând, autorităţile puteau nega astfel că iniţiativa le aparţinuse. Puteau susţine că mass-media avea propriile opinii, care nu le reflectau, desigur, pe cele oficiale. În al doilea rând, ne punea în poziţia de a nu putea acuza guvernul de hărţuiri şi intimidări. Şi în al treilea rând, era un mijloc foarte ticălos de a transmite un mesaj. În Khartoum exista un număr mare de extremişti. Oricare din ei, după ce citea articolul, putea să decidă să ia problema în propriile mâini.

Dacă mai avusesem cumva îndoieli în legătură cu mânia pe care avea să o stârnească retragerea noastră din El Geneina, acum dispăruseră. Furia regimului era canalizată pe ideea că prin retragerea noastră acordaserăm credibilitate rebelilor, în sensul că dăduserăm de înţeles că îi consideram capabili din punct de vedere militar să ameninţe un centru urban major din Darfur. Cu cât rebelii

câştigau mai multă credibilitate, cu atât îşi puteau atrage mai mulţi adepţi, pentru a ameninţa cu adevărat centrul puterii – regimul de la Khartoum.

Sulaf a fost cel care m-a înştiinţat primul de contraatacul autorităţilor. Cu o expresie vizibil încurcată, m-a informat ce „reacţie lua în considerare" HAC faţă de retragerea noastră. Din moment ce securitatea noastră nu putea fi garantată la El Geneina, atunci nu exista niciun motiv pentru ca în alte zone din Darfur lucrurile să stea diferit. *Ergo*, nu ne puteau garanta securitatea în nicio zonă din Darfur. *Ergo*, trebuia să ne retragem personalul din întreg Darfurul.

Să renunţăm la toate operaţiunile noastre din Darfur.

Sulaf a recunoscut că guvernul său nu ne putea ordona să părăsim regiunea. Însă dacă nu acceptam să plecăm, aveau să ne retragă autorizaţiile de zbor către şi dinspre Darfur. În realitate, o făcuseră deja. Toate zborurile planificate fuseseră anulate. Drept urmare nu mai puteam trimite ori retrage oameni, echipamente şi ajutoare în hrană. Transmisesem cereri urgente pentru aprovizionarea cu pături balistice antimină, necesare protecţiei vehiculelor noastre, şi până şi acestea îmi fuseseră refuzate.

Cu asemenea interdicţie asupra tuturor zborurilor, misiunea noastră risca să devină total nefuncţională. Nu aveam cum să menţin personalul la sol. Nici măcar nu îi puteam asigura hrana. Am înţeles că fusesem tras pe sfoară. Acceptând solicitarea lui Roger de retragere dintr-o anumită zonă, periclitasem întreaga noastră misiune în Darfur.

M-am întrebat dacă Roger fusese atras într-o cursă. Poate că i se furnizaseră deliberat informaţii false pentru a ne forţa să părăsim o zonă ca pretext pentru a alunga ONU din tot Darfurul. Oricare era adevărul, mă simţeam un naiv fără speranţă, manipulat şi folosit. Confruntat cu maşinaţiunile Muhabaratului, eram ca un miel aruncat în ghearele leilor.

Spre sfârşitul celei de-a treia săptămâni din decembrie, fuseserăm nevoiţi să ne retragem tot personalul. Celelalte agenţii nu avuseseră de ales şi ne urmaseră exemplul, aflându-se şi ele sub presiunea Khartoumului. În lipsa agenţiilor umanitare şi cu apropiata vacanţă de Crăciun, care însemna încetarea oricărei activităţi, mai puţin a noastră, Darfurul era complet rupt de lume. Nici că se putea situaţie mai proastă. La toate capitolele fusesem întrecut în isteţime de autorii *soluţiei finale* din Darfur.

În noaptea în care ultimul membru al personalului nostru a fost retras, am rămas singur în casa mea de beton, simţindu-mă inutil şi gol pe dinăuntru. Cum de lăsasem lucrurile să ajungă atât de departe? Cu toate protestele mele, cu toate vorbele mele meşteşugite, cei porniţi să şteargă un întreg popor de pe faţa pământului se dovediseră mai abili decât mine.

În ciuda experienţei pe care o dobândisem cu crimele în masă în diverse părţi ale lumii, se părea că trăsesem prea puţine învăţăminte. Prezidasem retragerea comunităţii internaţionale de pe un teritoriu asupra căruia se aşternuse un întuneric teribil. Oricum aş fi privit situaţia, era un eşec de proporţii catastrofale.

Era noapte târziu şi nu reuşeam să adorm, când telefonul meu mobil a prins să sune. Nu putea fi decât Hassan. Mă sunase de vreo zece ori şi cu timpul între noi se construise o relaţie. Apreciam riscurile enorme la care se expunea contactându-mă. Era un gest de mare curaj care, mă temeam eu, într-o zi putea să-i fie fatal.

În clipa aceea trebuia însă să-i dau vestea că toate agenţii le fuseseră forţase să părăsească Darfurul şi că vina îmi aparţinea în mare măsură. Eram distrus, înfrânt şi oribil de ruşinat, şi pentru întâia oară m-am simţit tentat să nu-i răspund la telefon.

Fără tragere de inimă, am luat telefonul în mână.

— Bună, Hassan, sunt Mukesh.

— Paisprezece fântâni au fost distruse la El Fasher, a răsunat vocea însoţită de ecouri a lui Hassan. Şi tot atâtea sate. Conflictul escaladează şi crimele s-au înmulţit...

Un pocnet puternic s-a auzit deodată în fundal.

— Ce-a fost asta, Hassan? împuşcături?

— În apropiere se duc lupte, a venit răspunsul lui lapidar. Trebuie să ne mişcăm în permanenţă. Nu ştiu cât timp vom mai putea discuta. Ai numărul meu? Dacă suntem întrerupţi, încearcă să mă suni tu.

— Da, sigur că da. Dar ascultă, Hassan, trebuie să-ţi spun ceva. Noi, ONU, şi toate celelalte agenţii am fost obligate să ne retragem...

A urmat un pârâit, apoi s-a aşternut tăcerea. Convorbirea fusese întreruptă. Tim îmi dăduse numărul de telefon al lui Hassan atunci când ne întâlniserăm la Nairobi. În noaptea aceea, fără niciun chef, am încercat să-l sun în repetate rânduri. Am rămas treaz, cu gândul la ceea ce s-ar fi putut întâmpla. Mă temeam că Hassan intrase într-un soi de rutină cu apelurile către mine şi că autorităţile

reuşiseră să depisteze semnalul şi acum încercau să-l captureze pe amicul meu.

Eram copleşit de o senzaţie de neputinţă. M-am gândit în urmă la toate riscurile pe care amândoi ni le asumaserăm pentru a stabili acea legătură. Misiunea lui Tim fusese presărată cu pericole şi riscase să ne atragă, pe de o parte, sancţiuni din partea ONU, iar pe de alta, mânia Khartoumului. De-a lungul săptămânilor cât păstrasem contactul cu Hassan, preţuirea mea faţă de el crescuse, dar în egală măsură şi disperarea lui. Deveniserăm amândoi tot mai izolaţi şi mai vânaţi de ambele tabere.

Primisem acel telefon de la Hassan în noaptea de 21 decembrie. Două zile mai târziu m-am îmbarcat într-o cursă cu destinaţia Londra, cu escală la Frankfurt. În acest răstimp nu reuşisem să iau legătura cu liderul rebelilor. În cele câteva zile care trecuseră de la retragerea ONU şi a celorlalte agenţii din Darfur, starea mea de spirit era la pământ. Pe parcursul călătoriei lungi spre casă nu am făcut decât să meditez la faptul că mandatul meu de şef al operaţiunilor ONU în Sudan – pe care îl considerasem apogeul unei vieţi dedicate acţiunilor umanitare – se soldase cu un imens eşec.

Misiunea lui Tim în Darfur nu adusese o pace de durată. În loc să trimit cât mai mulţi lucrători umanitari în Darfur, sfârşisem prin a-i face să se retragă. Hassan, liderul rebelilor şi amicul meu, fugea acum mai mult ca sigur de bombele îndreptate spre semnalul lui telefonic prin satelit. ONU se dovedise a fi total neputincioasă şi surdă la argumentele mele. Cât despre regimul de la Khartoum, acesta îmi devenise ostil pe faţă.

Cu opt luni înainte zburasem spre Khartoum simţindu-mă ca purtat pe aripile destinului şi cu perspectiva apropiată a semnării unui acord de pace istoric între Nord şi Sud. Acum mă întorceam acasă învins şi lipsit de orice speranţă. O parte din mine aproape că se opusese ideii de a petrece Crăciunul cu familia. Voiam să-mi torn cenuşă în cap şi să fac penitenţă pentru tot ceea ce percepeam a fi eşecuri.

Isabelle a fost cea care mi-a băgat oarecum minţile în cap. A subliniat că în timpul vacanţei de Crăciun şi Anul Nou biroul ONU era practic închis. N-aş fi rezolvat nimic rămânând la Khartoum. N-aş fi făcut decât să fierb în suc propriu, un suc foarte amar şi dezolant, lucru care mi-ar fi făcut şi mai mult rău.

Mi-a amintit că nu sunt decât un om aflat la capătul puteri lor. Aveam nevoie de o pauză. Trebuia să mă întorc pentru o vreme

acasă ca să-mi reîncarce bateriile. A insistat că Darfurul avea nevoie de mine altfel, revenit în bătălie cu energia şi voinţa de a lupta. Şi astfel mă convinsese să plec.

Am aterizat la aeroportul Heathrow şi de acolo am urcat în trenul către Peterborough, unde Helen mă aştepta în maşină. Stând acolo, preţ de o clipă m-am imaginat aşezat în locul meu obişnuit, pe bancheta din spate în partea dreaptă.

Helen a scos capul pe geamul dinspre scaunul şoferului.

— Hei! De ce stai acolo? a râs ea. E un loc liber lângă mine. Nu vrei să urci?

Mintea mea era în continuare la Khartoum. Aşteptasem ca Omer să-mi deschidă portiera.

De cum am intrat în casă, fiicele mele adolescente m-au potopit cu îmbrăţişări drăgăstoase. După câteva secunde au început să mă bombardeze cu întrebări. Cum era viaţa în Sudan? Ce anume făceam de fapt acolo? Câţi oameni salvasem? Era ultimul lucru de pe lume de care îmi ardea în clipa aceea. După ce îmi văzusem familia, tot ce-mi doream era să nu mă mai gândesc la situaţia din Darfur.

Am bălmăjit ceva de genul că nu era un loc „prea plăcut”.

— Tipic pentru tine! a pufnit fiica mea cea mai mare, Rachel. Vom afla mai multe despre tati urmărind ştirile la televizor.

— Nu e un loc prea plăcut, asta-i tot, am repetat eu, cu toate că eram conştient cât de jalnic suna.

După două decenii de lucru în unele dintre punctele cele mai fierbinţi ale lumii, familia se obişnuise cu faptul că le povesteam prea puţin despre munca mea. Nu că le-ar fi convenit. De fiecare dată încercau – mai ales fetele – să mă facă să le dezvălui mai multe. Cu timpul se resemnaseră totuşi cu reticenţa mea. Problema mea era că efectiv nu puteam să le mărturisesc prin ce trecusem. Nu voiam să aduc toată oroarea aceea de nedescris în casa noastră. În locul acela viaţa era frumoasă. Acolo era refugiul meu. În căldura şi siguranţa căminului nostru.

M-am uitat în jur, căutând-o din ochii pe căţeaua Megan. Eram surprins că nu mă întâmpinase în prag, locul unde se posta cu mai bine de un sfert de oră înainte să ajung eu acasă.

— Unde e Megan? am întrebat eu.

— Păi adevărul e că s-a întâmplat ceva groaznic, a răspuns Rachel. Ar fi mai bine să te aşezi, tati. Ruth, spune-i tu...

Ruth, mezina familiei, era întotdeauna cea trimisă la înaintare

atunci când apărea o problemă delicată care trebuia tratată cu mare grijă. M-am conformat, lăsându-mă să cad pe o canapea. Fetele s-au îngrămădit lângă mine.

— Bun, care e vestea cea rea? am întrebat eu. Vreuna din voi are necazuri la şcoală?

— Tati, vestea e *într-adevăr* foarte proastă, a început Ruth pe un ton sumbru. Ştii că Megan a fost foarte bolnavă, nu? Ei bine, în ultimele săptămâni s-a simţit când mai bine, când mai rău, dar din păcate a murit. N-am vrut să te anunţăm cât ai fost plecat, pentru că ne-am gândit că oricum îţi era greu acolo.

Fetele m-au condus în grădină, ca să-mi arate mormântul lui Megan. O îngropaseră la baza gardului viu ce se întinde de-a lungul unei laturi a casei, aşa încât să fie aproape de noi chiar şi din locul ei de veci. Era un colţ umbros, peste care plantaseră câteva narcise, din soiul acela care înfloreşte în fiecare primăvară.

— În vârful mormântului, în locul unde n-am sădit narcise, o să aşezăm un bazin cu apă pentru păsările, mi-a explicat Ruth.

Fetele m-au lăsat singur câteva minute. În Khartoum dusesem foarte tare dorul lui Megan. Aş fi dat orice ca să o am lângă mine – o însoţitoare permanentă şi o prietenă sinceră. Ar fi constituit contrastul perfect faţă de maşinaţiunile întunecate cu care avusesem de-a face.

Oficial, postul de la Khartoum era unul „de familie”; cu alte cuvinte, aş fi putut să le iau pe Helen şi pe fete cu mine. Însă nicio clipă nu luasem în considerare ideea de a le lua pe fete de la şcolile pe care le urmau ori de a o smulge pe Helen de la cabinetul ei medical pentru a le târî spre străzile fierbinţi, plini de praf – şi, cel puţin pentru mine, din ce în ce mai periculoase – ale capitalei sudaneze.

Am revăzut în minte fotografia cu Megan pe care o ţineam aşezată pe noptieră, în dormitorul meu din Khartoum. Gândul mi-a adus un zâmbet pe faţă, mai ales când mi-am amintit istoria pozei. Fetele mi-o făcuseră cadou cu câţiva ani înainte, de Crăciun. O duseseră pe Megan la un atelier fotografic local, o aranjaseră frumos şi îi făcuseră un portret profesionist.

Gândul mi-a zburat apoi la o altă fotografie – cea a soţiei mele –, făcută curând după ce ne căsătoriserăm. O cunoscusem pe Helen în adolescenţă, când studiam medicina la Oxford. Mă întorsesem în vacanţă în India natală pentru a face muncă umanitară. Întâmplător, Helen se oferise să lucreze ca doctor ambulant – un fel

de medic itinerant – într-una din zonele cele mai îndepărtate din statul meu de baştină, Bihar. Fusesem uluit când am întâlnit-o pe acea englezoaică albă, tânără, drăguţă, de 20 şi ceva de ani, care îngrijea bolnavii undeva în pustiu.

Condiţiile în care lucra Helen erau incredibil de primitive şi solicitante. La un moment dat a asistat o femeie care trecuse printr-un travaliu prelungit, în cursul căruia fătul murise în pântecele ei. Singura modalitate de a salva viaţa femeii fusese aceea de a tăia fătul înăuntrul uterului şi a-l extrage, şi exact asta făcuse Helen. Terminase colegiul medical de numai un an şi deja era capabilă, cu un curaj extraordinar, să ia decizii de viaţă şi de moarte.

După trei zile de peregrinări pe jos din sat în sat – în penuria aceea de carburant nu se putea circula cu maşina –, ne-am aşezat pe treptele unui frumos templu hindus şi ne-am uitat la soarele care cobora în depărtare, la orizont. Luna a răsărit şi licuricii au început să sclipească, iar o briză uşoară ne răcorea. Era o scenă extrem de romantică şi am simţim că ne-am îndrăgostit unul de celălalt. Ne-am sărutat pe treptele acelea şi acolo Helen m-a cerut în căsătorie.

— Vrei să te însori cu mine? m-a întrebat.

— O să-ţi răspund mâine, am spus eu.

Nu aveam decât 19 ani. La ce se aştepta din partea mea? Însă oricum, voiam s-o mai sărut, măcar o dată.

A doua zi am răspuns „da”. Le-am dat vestea părinţilor mei, care plănuiau să mă însoare cu o indiancă tânără şi cumsecade. Au fost destul de şocaţi, dar nu s-au opus. Helen era un om cald şi drăguţ, care se făcea plăcut oricui. Din multe puncte de vedere, se comporta aproape ca o indiancă.

Căsătoria cu Helen avea să impulsioneze evoluţia mea ca englez, iar naşterea copiilor avea să cimenteze procesul. Şi inevitabil am renunţat cu timpul la cetăţenia indiană şi am primit-o pe cea britanică. Şi odată cu cetăţenia britanică am preluat şi multe din valorile ţării mele adoptive – printre care, la loc de cinste, misiunea autoasumată de a oferi ajutor şi asistenţă ţărilor în curs de dezvoltare. Aşa ajunsesem în multe dintre cele mai fierbinţi puncte de pe glob şi, în cele din urmă, în Darfur.

Am părăsit mormântul lui Megan şi am pornit înapoi spre casă. Dar pe drum imaginea locului de veci al căţelei mele s-a suprapus peste imaginile de pe laptopul lui Tim Mans field – fotografii cu vite

moarte zăcând în deşert. Janjaweed măcelărise acele animale, în loc să le fure ori să le alunge, ca parte a politicii de pârjolire a pământului pe care o aplica.

Chiar şi acolo, în pacea rurală nesfârşită a mlaştinilor din Cambridge şi în sânul familiei, mintea mea rămăsese pe jumătate înnămolită în întunecimea Darfurului.

Nouăsprezece

Crede cu pasiune în principiile tale şi în stilul de viaţă pentru care lupţi. Libertatea merită să fie slujită cu mai multă pasiune decât tirania.
André Maurois

În prima săptămână a lunii ianuarie 2004 am revenit la Khartoum. Mă simţeam oarecum revigorat după vacanţă. Indiferent în ce colţ al lumii măcinat de războaie fusesem trimis, Crăciunul cu familia în căsuţa noastră din Cambridgeshire era lucrul pe care mă străduisem întotdeauna să nu-l ratez. Iar ai mei ştiau că, deşi lipseam atât de des de acasă, îi iubeam nespus şi voiam să fiu alături de ei în momentele cu adevărat importante.

În realitate, aproape că nu trecuse o oră în care mintea să nu îmi fi zburat spre Darfur. Niciodată nu mai păţisem aşa ceva. Nici măcar după ce fusesem în Rwanda ori la Srebrenica, căci acolo crimele în masă nu se petrecuseră când mă aflam eu în misiune, aşa că reuşisem aproape complet să-mi şterg din cap acele amintiri. Abia aşteptam să aflu veşti din Darfur şi să trimit iarăşi oameni în zonă.

Unul dintre primele lucruri pe care le-am făcut odată revenit la Khartoum a fost să-i cer lui Roger să mă pună la curent cu ce se petrecea în Darfur. În timpul absenţei mele, mi-a povestit, rebelii nu atacaseră El Geneina. Ameninţarea care ne determinase să evacuăm întreg personalul ONU nu fusese pusă în practică deocamdată. Mai mult decât atât, puţine rapoarte semnalaseră lupte în toată acea regiune plină de frământări. Cum situaţia părea calmă, Roger bănuia că se ajunsese la o aplanare a conflictului până la proporţii rezonabile, lucru confirmat de sursele sale.

Totuşi, undeva într-un colţişor al minţii mele stăruia îngrijorarea că fuseserăm cumva păcăliţi. Dădusem cu piciorul unei operaţiuni demarate cu atâta efort numai de teama unui presupus atac al rebelilor asupra oraşului El Geneina.

Mă temeam că retrăsesem misiunea ONU din Darfur pentru nimic – pentru o himeră. Acum nu mai puteam decât să sper că răul

ce fusese făcut nu era fatal. La urma urmei, fusese Crăciunul şi Anul Nou şi se părea că lucrurile se calmaseră un pic în toată lumea.

Mă întorsesem la Khartoum cu hotărârea fermă de a gândi mai pozitiv. În acest spirit, m-am dus să-l vizitez pe Sulaf, ca să-l conving să ne permită să revenim în Darfur. Aproape că mă bucuram să îl revăd şi i-am urat din toată inima un An Nou fericit.

— Să ştii, Sulaf, mi-au lipsit conversaţiile noastre, mai cu seamă cele despre Darfur. Deci spune-mi, când crezi că ne vom putea întoarce acolo? Sunt convins că sunt multe de făcut.

— Dr. Kapila, lucrurile au fost destul de liniştite aici în absenţa dumneavoastră, mi-a întors Sulaf politeţurile. Fiţi sigur, prietene, că foarte curând vă veţi putea întoarce. Dar mai întâi voi verifica situaţia securităţii în zonă, după care o să mai stăm de vorbă.

Am stabilit o întrevedere cu ministrul adjunct al HAC. M-am gândit că era cu mult mai bine să mă întâlnesc cu el decât cu antipaticul său şef, domnul Hamid. L-am întrebat şi pe el când putea ONU reveni în Darfur.

— Dumneavoastră aţi insistat să vă retrageţi, mi-a amintit el politicos. Acum va trebui să ne gândim cum să procedăm ca să vă întoarceţi. Dar mai întâi, vă rog să serviţi nişte ceai.

În fiecare zi mă agitam cu privire la revenirea noastră în Darfur, şi de fiecare dată primeam acelaşi răspuns – „nu încă”. Totul a continuat o săptămână sau mai mult, după care am început să primim rapoarte îngrijorătoare din partea omologilor ONU staţionaţi în Ciad. Un val de refugiaţi din Darfur trecuse graniţa, iar poveştile pe care le spuneau oamenii erau despre atacuri înfiorătoare asupra satelor şi violuri în masă. Aveam o bănuială cumplită că ce era mai rău se petrecuse pe la spatele nostru.

Am transmis avertismente în atenţia diferitelor instituţii oficiale din Khartoum. Am făcut-o atât faţă în faţă, cât şi în scris, prin *démarches* – documente diplomatice formale. Am arătat că dacă vor continua să ne refuze accesul, aveau să „obstrucţioneze intervenţia umanitară, fapt care, în conformitate cu legislaţia internaţională, era considerat o crimă împotriva umanităţii”. Era aproape o ameninţare la adresa guvernului gazdă că îl voi acuza de crime de război, ceea ce reprezenta o escaladare gravă a tensiunii dintre noi şi ei.

Şi totuşi accesul nu ne-a fost permis. Eram în continuare amânat: „nu încă”. Una din puţinele surse pe care le mai aveam la dispoziţie

şi de la care speram să aflu informaţii concrete asupra situaţiei de pe teren era amicul meu Hassan, liderul rebelilor. La câteva zile după întoarcerea la Khartoum, am fost sunat pe mobil. Era ora două noaptea şi am înşfăcat telefonul, convins că era el.

— Hassan? Aici Mukesh. Ce mai e nou?

— E cât se poate de rău.

Hassan vorbea grăbit şi pe un ton încordat.

— Lucrurile au luat-o razna. Mai ştii că am discutat despre tot ce se putea întâmpla mai rău – ei bine, acum se întâmplă. Avem nevoie de...

Bum! Zgomotul inconfundabil al unei explozii şi, o secundă mai târziu, convorbirea s-a întrerupt.

Nu îmi venea să cred. Am refuzat să cred. L-am tot sunat pe Hassan, dar nu mi-a răspuns. În cele din urmă am fost nevoit să accept adevărul, oricât de întunecat era. Auzisem o explozie puternică şi convorbirea fusese întreruptă exact în acel moment. Probabil că temerile mele cele mai negre se adeveriseră: Hassan, liderul rebelilor care îşi pusese atâta încredere în mine, fusese ucis.

După o noapte nedormită l-am sunat pe Tim Mansfield. I-am povestit ce se petrecuse, iar el mi-a promis că va face cercetări. M-a sunat după câteva ore. Toate informaţiile pe care reuşise să le adune duceau cu gândul la uciderea lui Hassan. Mai târziu în acea zi a venit şi confirmarea incontestabilă, într-un ziar din Khartoum. Câţiva dintre liderii cei mai importanţi ai rebelilor – printre care şi Hassan – fuseseră omorâţi. Hassan murise în timp ce discuta cu mine la telefon. Mai mult ca probabil, fusese localizat după semnalul de satelit.

În seara aceea m-am dus acasă la Roger. În ciuda opiniilor noastre uneori divergente pe probleme de securitate, aveam deplină încredere în el, şi dintre toţi oamenii pe care îi cunoşteam în Khartoum, pe el eram cel mai îndreptăţit să îl consider prieten. Am început să tun şi să fulger despre moartea lui Hassan şi despre coşmarul de nedescris ce se petrecea probabil chiar în clipa aceea în Darfur. Am primit obişnuitele răspunsuri monosilabice, dar măcar aveam pe cineva care să mă asculte.

— E o porcărie îngrozitoare, Roger, am bombănit eu. A trecut atâta timp de când ne-am retras, la sfârşitul lui decembrie, şi nenorociţii ăştia refuză şi acum să ne permită accesul.

Roger a sorbit din bere.

— Da, domnule.

— Avem câteva sute de mii de refugiaţi în Ciad şi în fiecare zi sosesc alte mii.

— Aşa e, domnule.

— În realitate, refugiaţii din Darfur au împânzit ţara, din Ciad până la Khartoum şi în Munţii Nuba.

— Corect, domnule.

— Dacă numai în Ciad avem în jur de 500.000 de refugiaţi, înseamnă că numărul lor a crescut de zece ori în câteva luni.

— Mda, cam aşa ceva, domnule.

— Refugiaţii relatează poveşti îngrozitoare despre violuri în mnasă. Şi în timp ce coşmarul se adânceşte în Darfur, aşa-zisele convorbiri de pace de la Naivasha bat pasul pe loc. Violenţele se agravează, iar negocierile merg din ce în ce mai rău, dar nimeni nu pare dispus să vadă asta ori să reacţioneze. Una peste alta, e o porcărie tot ce se petrece, nu-i aşa, Roger?

— Da, domnule, aşa s-ar putea spune.

— O porcărie petrecută sub supravegherea mea, am spus luând o înghiţitură de bere. De fapt, oamenii din Darfur sunt sacrificaţi pe altarul geopoliticii, dar este un sacrificiu zadarnic, căci niciun acord de pace nu va fi semnat atâta timp cât ororile continuă. Garang e de neclintit în privinţa asta şi bănuiesc că nici Khartoumul nu va semna până ce nu îşi va fi terminat treaba murdară. Nu-i aşa că am dreptate, Roger?

— Da, domnule, cred că aţi pus degetul pe rană.

Am tăcut. Capul îmi vâjâia de atâtea gânduri negre.

— Roger, după părerea mea nu-mi mai rămâne decât un singur lucru de făcut, am continuat eu. Trebuie să mă duc şi să rostesc adevărul în faţa puterilor lumii – să îmi prezint analiza şi să îi avertizez asupra erorilor în care persistă. Sunt sigur că nu vor continua cu o politică care înseamnă sacrificarea atâtor oameni nevinovaţi. Roger, nu pot să cred că nu vor schimba ceva atunci când vor înţelege că au dus o politică greşită.

— Aşa v-ar plăcea să credeţi, domnule, nu-i aşa?

— Dacă nu, măcar voi face *lobby* pe lângă guvernele lumii ca să pună presiune asupra Khartoumului pentru a ne permite accesul în Darfur. Aici nu voi ajunge nicăieri cu rugăminţi. Am fost puşi la zid. E singura variantă rezonabilă, eu aşa cred. Tu ce spui, Roger?

— Da, domnule, s-ar putea să aveţi dreptate.

Astfel, cu ajutorul lui Roger, m-am decis ce măsuri să iau în continuare. Aveam să plec într-un tur al lumii, luând în vizor acele

centre ale puterii care puteau realmente exercita o influenţă asupra regimului de la Khartoum. Londra avea să fie prima mea escală, căci sprijinul Londrei era vital pentru demersul meu. Fără el, aveam prea puţine şanse de a realiza ceea ce îmi propusesem.

Ştiam, desigur, că mai bătusem acel drum o dată. Cu patru luni înainte, străbătusem culoarele puterii, în încercarea de a atrage atenţia asupra Darfurului. Eram dator victimelor: femeii care ni se adresase la întâlnirea de la Nyala; lui Idris şi miilor de RI dispăruţi din împrejurimile Khartoumului; şi acum şi lui Hassan, fostul lider al rebelilor. Le rămăsesem dator tuturor locuitorilor Darfurului cu o nouă încercare, mai îndârjită, şi niciodată în viaţă nu am cedat în faţa unui refuz.

Chiar şi după ce îl învinsesem pe Freddy DeWitt la Big Kingsley, fusesem nevoit să port permanent o luptă pentru a fi acceptat la Wellington College. Colegii mei şi-au dat seama că nu doream să fiu aidoma lor. Eram mândru de originile mele, iar în şcolile publice britanice din anii ’70 mulţi băieţi nu-i apreciau pe cei cu altă culoare a pielii şi cu moştenire culturală diferită. Am reacţionat la prejudecăţile lor oarbe ferm hotărât să îi bat cu propriile arme şi niciodată nu mi-am pierdut sentimentul că sunt un străin.

Cu timpul, chiar am reuşit să-i bat cu propriile arme. La numai un an după ce intrasem la Wellington College, mă transformasem dintr-un băiat indian care nu ştia dacă scărpinatul testiculelor era sau nu un ritual englezesc respectabil în şeful clasei, un scrimer iscusit şi cel mai bun elev din tot anul. Simţeam că îi pusesem la punct, cu toate că pentru mulţi rămăsesem un străin.

Unul dintre puţinii prieteni pe care mi i-am făcut în şcoală a fost un coleg pe nume John Loveless. Când tata nu şi-a permis să-mi cumpere un bilet de avion ca să mă întorc în India în timpul vacanţei, casa zgomotoasă şi haotică din Broadstairs, pe ţărmul mării, a familiei Loveless a devenit refugiul meu. Tatăl lui John, Alan, era medic generalist şi obişnuia să mă ia cu el în turele făcute la spital. Întreaga familie Loveless întruchipa pentru mine acea latură a civilizaţiei britanice pe care am ajuns să o stimez nespus.

Prin contrast cu prejudecăţile absurde de care mă lovisem la Wellington, mulţi britanici dădeau dovadă de o deschidere şi o toleranţă extrem de reconfortante pentru mine. Nu am regretat niciodată venirea în Anglia, căci fusese marea mea şansă la o educaţie mai bună. Ţineam morţiş să studiez la Oxford, însă interviul părea să fi mers prost şi, într-adevăr, cererea mea a fost

respinsă. Nici de această dată nu am acceptat refuzul.

M-am adresat în scris oamenilor din vârful ierarhiei de la Oxford, susţinându-mi cauza. L-am bătut la cap pe Harold Macmillan, fostul prim-ministru, devenit apoi rector la Oxford. Nu am renunţat până ce Alee Cairncross, director al St. Peters' College, nu mi-a oferit un loc, dar numai cu condiţia de a obţine note maxime la examenele finale şi două certificate de zece la materii de cultură generală. În esenţă, era tot un fel de „nu", căci astfel de performanţe păreau la acea vreme practic de neatins.

Totuşi primisem o ofertă condiţionată şi în comportamentul lui Sir Alee am sesizat un anumit cavalerism. Soarta părea să nu-mi surâdă, dar măcar aveam o şansă corectă. Niciodată în viaţa mea nu am studiat atât de mult ca atunci şi, într-adevăr, am obţinut calificările necesare şi astfel mi s-a împlinit visul de a merge la Oxford.

Lucrul pe care Mahatma Gandhi l-a admirat întotdeauna la englezi a fost corectitudinea şi disponibilitatea de a oferi tuturor o şansă onestă. Cu timpul, am ajuns şi eu să apreciez această trăsătură de caracter. La vreo şase ani după ce intrasem la Oxford, am dat din nou din întâmplare peste febleţea mea, Freddy DeWitt. Ajunsesem medic cu diplomă şi aplicasem pentru un post în Cambridge. M-am prezentat la interviu şi în sala de aşteptare m-am întâlnit cu nimeni altul decât Freddy DeWitt. Şi el terminase facultatea de medicină şi concuram amândoi pentru acelaşi post. M-a întâmpinat cu o privire siderată şi cu o politeţe rece.

M-am prezentat în faţa comisiei de examinare şi mi s-a pus întrebarea inevitabilă.

— Oamenii din Cambridgeshire şi The Fens nu sunt obişnuiţi cu doctorii de culoare. Cum credeţi că vor reacţiona la vederea dumneavoastră?

— Ei bine, vor trebui să se obişnuiască, am scos eu porumbelul din gură. Aşa cum a trebuit şi eu să mă obişnuiesc cu budinca de pâine cu unt şi cu vremea rece, ca să nu mai vorbim de rugby!

Comisia a părut să găsească răspunsul meu realmente amuzant. Am primit slujba şi astfel l-am învins încă o dată pe Freddy DeWitt. Alegându-mă, membrii comisiei au făcut un pas curajos în direcţia înfruntării prejudecăţilor şi ignoranţei. Sentimentul englezesc al corectitudinii prevalase şi îmi dăduseră o şansă. Aşa încât în lungul zbor de la Khartoum spre Londra, nu puteam decât să sper că apelând din nou la corectitudinea britanică avea să mi se ofere o

şansă corectă în privinţa Darfurului.

Întâlnirea-cheie avea să fie, iarăşi, cea de la Biroul pentru Afaceri Externe şi al Commonwealth (FEO). Urma să iau prânzul cu Sebastian Hawkesley-Smith, unul dintre principalii consilieri guvernamentali pe probleme legate de Darfur. Sebastian era un bărbat înalt, fermecător şi afabil şi un mandarin de pe Whitehall uns cu toate alifiile. Ne cunoşteam de multă vreme. Era de asemenea un fin observator al situaţiei din Africa şi speram să fac binele să triumfe apelând la corectitudinea lui.

M-a invitat la exclusivistul său club. Ne-am aşezat pe nişte canapele îndesate din piele şi Sebastian a comandat un prânz care mi-a amintit mult de zilele pe care le petrecusem la Wellington College: miel la cuptor, urmat de budincă de pâine cu unt şi şarlotă. Am încercat să împing decorul foarte englezesc undeva cât mai în spatele minţii, pregătindu-mă să îmi conduc gazda în inima întunericului haotic şi profund care pusese stăpânire pe Darfur.

— Situaţia din Darfur mă îngrijorează în foarte mare măsură, i-am spus eu imediat ce am terminat cu obişnuita conversaţie de complezenţă. Trebuie să te informez că am auzit funcţionari ai guvernului sudanez folosind expresia *„soluţia finală”* cu referire la Darfur. Teamă mi-e că o folosesc deliberat şi că Darfurul devine pe zi ce trece scena unei masive epurări etnice, obiectiv pe care guvernul intenţionează să îl ducă la bun sfârşit cât mai curând posibil.

În acest club englezesc de gentlemeni, cu mobilier de pe vremea lui Dickens şi mâncăruri de modă veche, a aduce în discuţie prejudecăţi şi acte de violenţă animalice părea aproape necuviincios.

— Avem dovezi că aproape întreaga populaţie din Darfur a fost nevoită să părăsească zona, am demarat discuţia. Din aprilie 2003 până în ianuarie 2004, toată această regiune de mărimea Franţei a fost devastată. Nu cunosc niciun precedent de conflict care să escaladeze atât de repede. Este un război purtat de un guvern împotriva propriului popor, cu elicoptere şi avioane Antonov înarmate cu puşti-mitraliere şi cu miliţiile Janjaweed care atacă satele locuite de populaţia civilă.

În timp ce vorbeam, am sesizat că Sebastian se juca, stingherit, cu mâncarea în farfurie. Nu m-am lăsat impresionat şi am insistat cu pledoaria.

— Este greşit din punct de vedere etic să faci troc cu Darfurul

pentru continuarea negocierilor de pace de la Naivasha, adică ceea ce bănuiesc eu că se întâmplă acum. Mai mult decât atât, încercarea aceasta de troc este complet inutilă. Şi nu va da rezultate. În timp ce noi ne furăm singuri căciula la Naivasha, Darfurul e în flăcări şi – să fim bine înţeleşi – acordul nu va fi semnat atâta timp cât Darfurul va rămâne în flăcări. Dimpotrivă: Garang m-a asigurat la modul cel mai categoric că nu va semna pacea.

Sebastian m-a fixat cu o privire compătimitoare.

— Calmează-te, Mukesh, bătrâne. Mă iei prea repede, prietene. N-ai vrea să te serveşti cu nişte legume? Sau de ce nu încerci sosul de mentă?

A făcut o pauză.

— Uite ce e, bătrâne, nu ai impresia că dramatizezi un pic? Ştii bine că ai deja o reputaţie că exagerezi, iar în clipa asta am senzaţia că eşti în pragul isteriei, ceea ce ar fi complet neconvenabil.

Am simţit cum clocotesc de furie. *Isterie. Exagerare. Neconvenabil*. Cine Dumnezeu se credea Sebastian, cu aerele lui de superioritate? Să-l văd eu rostind asemenea vorbe în faţa miilor de femei şi copile care fuseseră răpite şi violate. Sau a soţilor şi fraţilor forţaţi să privească violurile în timp ce erau batjocoriţi, strigându-li-se „zurka” (negrotei) sau „abeed” (sclav). În faţa bărbaţilor ale căror soţii şi fiice aveau să dea naştere unor „prunci arabi”.

— Sebastian, te rog, nu minimaliza situaţia.

Vocea mea devenise rece şi liniştită, cuprins cum eram de un calm ca de gheaţă.

— În Darfur se petrec crime de război extrem de grave. Vorbim aici de un regim care urmăreşte în mod deliberat punerea în aplicare a unei politici de epurare etnică şi pârjolire a pământului, cu scopul de a face să dispară o întreagă populaţie şi cultura ei, utilizând violenţa extremă şi brutală asupra femeilor şi copiilor. E vorba de crime împotriva umanităţii la o scară foarte largă.

Sebastian aproape că s-a înecat cu mâncarea.

— Mukesh, poate că ai dreptate, poate că nu. Eu, unul, aş avea nevoie de multe probe concludente ca să fiu convins. Dar te rog, vorbeşte mai încet, dacă eşti amabil.

Tonul i s-a mai îndulcit un pic, ca şi cum voia să mă linguşească.

— Uite ce e, Mukesh, sunt sigur că ştii că la mijloc sunt chestiuni

mai ample de ordin geopolitic care trebuie luate în consideraţie, iar situaţia din Darfur trebuie privită într-o perspectivă mai largă. Purtăm discuţii pe această temă cu partenerii noştri internaţionali şi lucrul de care trebuie să ne ferim este să înghesuim Khartoumul la colţ, nu crezi?

Mi-am muşcat buzele ca să nu-i răspund aşa cum merita.

— Sebastian, vreau să îţi spun ceva. În ultima vreme am început să mă gândesc dacă nu ar trebui să aduc aceste crime de război în atenţia Curţii Penale Internaţionale. Amploarea lor justifică un astfel de tratament.

— CPI-ul? a lăsat Sebastian să-i scape un mic hohot înăbuşit. Mukesh dragă, doar nu vorbeşti serios! Ar fi nevoie de o rezoluţie a Consiliului de Securitate al ONU pentru a aduce chestiunea în faţa CPI-ului şi asta, crede-mă, nu se va întâmpla niciodată. Chiar dacă, să zicem, Consiliul de Securitate ar cădea de acord să dezbată problema, ceea ce nu va fi cazul, China îşi va exercita la vot dreptul de veto şi, oricum, Sudanul nu recunoaşte CPI-ul. Ar fi un demers complet deplasat, bătrâne. Crede-mă, Mukesh, indiferent ce îţi închipui tu despre CPI, iniţiativa ta sună absolut neverosimil şi, sincer să fiu, nu cred că va duce nicăieri.

— Cred totuşi că, pusă corect, problema Darfurului va trece de vot şi va ajunge la CPI, am insistat eu. Chiar crezi că chinezii îşi vor exercita dreptul la veto dacă regimul de la Khartoum va fi acuzat public de crime împotriva umanităţii? Ar însemna o mare sfidare, chiar şi pentru chinezi, şi dacă vom fi suficient de hotărâţi, poate că demersul ar avea succes.

Sebastian şi-a aşezat jos cuţitul şi furculiţa şi m-a privit dezaprobator.

— Poate că e cazul să-ţi lămuresc nişte treburi, Mukesh. Agitaţia ta nu ne ajută deloc să aplicăm presiunea atent calculată care e necesară. Nimic personal, bătrâne, dar, pe bune, în viitor ar trebui să fii mai atent. Valurile pe care le faci nu-ţi vor aduce nimic bun.

A tăcut, ca pentru a da mai multă greutate spuselor sale.

— Atunci ce-ai zice de o forţă de menţinere a păcii? am continuat eu neluând în seamă ameninţarea lui abia voalată. În Munţii Nuba măsura a dat roade, de ce n-ar funcţiona şi în Darfur? Măcar aşa am putea opri violenţele cele mai grave şi apăra populaţia civilă rămasă în sate.

Sebastian m-a sfredelit cu o privire obosită.

— Trupe de menţinere a păcii? În Darfur? N-ai avea nicio şansă

cu o asemenea propunere şi nu numai pentru că ruşii şi chinezii s-ar opune. Chiar îţi închipui că guvernul sudanez ar aproba-o? Zău aşa, bătrâne... Trupe de menţinere a păcii – ăsta e un vis, e ceva ireal.

A gesticulat spre o farfurie care ne era adusă la masă.

— Bun, acum haide să revenim la chestiuni mai civilizate, ca de pildă desertul. Uite, ia nişte budincă de pâine cu unt. Şarlota e întotdeauna delicioasă aici.

Într-un efort de a-mi masca furia m-am servit cu o bucală de budincă şi şarlotă, pe care am înghiţit-o cu dificultate. Restul prânzului s-a consumat într-o trăncăneală greoaie şi penibilă. Din punct meu de vedere, întâlnirea însemnase o pierdere de timp. În spatele curtoaziei lui Sebastian, mesajul pe care mi-l transmitea era limpede precum cristalul: „Nicio schimbare nu se va produce în politica britanică vizavi de Darfur. Iar tu, bătrâne, ai grijă pe unde calci: zarva pe care o creezi nu-ţi va face bine la carieră”.

Asta credeau Sebastian şi cei ca el despre mine – că fluturându-mi câteva ameninţări pe sub nas la un prânz luat la un club simandicos mă puteau reduce la tăcere? Dacă aşa era, se înşelaseră amarnic. Îşi greşiseră total ţinta făcând aluzie la cariera mea şi la spiritul meu de autoconservare. Nu aveam să mă las descurajat, nu atâta timp cât îmi pusesem tot sufletul într-o cauză, aşa cum se întâmpla acum cu Darfurul.

M-am despărţit de Sebastian cu o strângere scurtă de mână. M-am aruncat într-un taxi, recunoscător că ploaia londoneză grea şi cenuşie îmi oferise scuza perfectă pentru a o lua din loc în mare grabă. I-am spus şoferului să mă ducă la aeroportul Heathrow. Pe drum, nu m-am uitat deloc înapoi. L-am expediat în schimb pe Sebastian în rândurile tot mai numeroase ale acelor oameni de bine care aleseseră să stea cu mâinile în sân şi fără a face nimic...

În timp ce avionul decola cu destinaţia New York, mi am spus că nu avea niciun rost să nutresc cine ştie ce speranţe în legătură cu modul în care lucrurile aveau să decurgă la sediul general al ONU.

Dar indiferent ce mă aştepta, aveam să merg înainte şi să-mi susţin cauza.

Douăzeci

Cel care călătoreşte singur poate porni la drum astăzi, dar dacă este însoţit va trebui să aştepte ca şi celălalt să fie gata.
Henry David Thoreau

Primul cu care m-am întâlnit a fost Jan Egeland, căruia i-am povestit conversaţia pe care o purtasem la Londra. Jan mi-a dat dreptate, situaţia era absolut cumplită, însă mi-a repetat că trebuia neapărat să îl conving pe Kieran Prendergast dacă voiam ca ONU să reacţioneze politic. L-am ascultat şi m-am întâlnit cu Prendergast. I-am spus ce discutasem cu Sebastian şi Jan. Răspunsul lui a constat în mare măsură în a-mi face observaţie că nu îmi îndeplineam aşa cum se cuvine îndatoririle de serviciu.

Mi-a amintit că Darfurul constituia în primul rând o problemă de ordin umanitar şi că rolul meu ca şef coordonator plenipotenţiar al ONU în Sudan era acela de a mă ocupa strict de chestiunile umanitare. În esenţă, m-a sfătuit să pun un plasture pe o rană care avea să sângereze până ce pacientul murea, în loc să încerc să salvez viaţa pacientului.

— Dar nu vom rezolva nimic împărţind ajutoare unor oameni care sunt bombardaţi, violaţi şi ucişi cu miile, am ripostat eu. Sper că înţelegi asta. Cum am putea să ne desfăşurăm misiunea umanitară într-o zonă de război unde guvernul aplică *soluţia finală* asupra propriului popor? Apropo, aceasta este expresia folosită de regimul de la Khartoum, nu de mine. Dar desigur că ştiai deja acest lucru, doar mi-ai citit rapoartele.

— Tot ce se poate, a răspuns Prendergast. Dar te-ai îndepărtat de la sarcinile care îţi revin şi asta ne îngrijorează pe noi cel mai tare. Eşti şeful nostru coordonator plenipotenţiar în Sudan şi coordonatorul misiunii umanitare – acesta este mandatul tău şi trebuie să îl îndeplineşti.

— Dar ce părere ai dacă am aduce forţe de menţinere a păcii? am întrebat eu. Dacă am avea astfel de echipe la sol, măcar am putea să ne vedem de treburile noastre umanitare în relativă siguranţă şi am putea face ceva bun pentru victime.

Prendergast şi-a înăbuşit un chicotit.

— Trupe de menţinere a păcii? Doar nu vorbeşti serios! Deja ONU are trimise trupe de menţinere a păcii în nenumărate puncte de pe glob. Şi oricum, Khartoumul nu ar fi niciodată de acord. Ştii că e nevoie de acceptul guvernului-gazdă pentru a trimite trupe de menţinere a păcii, nu?

Nu aveam ce altceva să ne mai spunem. Reuşisem să păstrez deocamdată un ton civilizat în discuţie, însă pe dinăuntru clocoteam de furie şi riscam să-i spun exact ce credeam despre el. M-am stăpânit totuşi şi mi-am luat rămas bun de la Prendergast.

Ultima întâlnire a fost cu Mark Malloch Brown, şeful meu de la PNUD şi unul dintre oamenii-cheie care mă angajaseră pe post. Mark mi-a dat ultima veste proastă: ONU decisese să mă concedieze.

— Mukesh, mi-e teamă că aici se consideră că faci prea multe valuri.

Avea în faţa lui un dosar mare care, am presupus eu, conţinea rapoarte ale celor ce se plânseseră de activitatea mea.

— După ce acordul de pace dintre Nord şi Sud va fi semnat, nu vei mai îndeplini din păcate funcţia de şef coordonator plenipotenţiar al ONU şi coordonator al misiunii umanitare în Sudan. Va trebui să te înlocuim. Vom găsi un alt şef coordonator plenipotenţiar.

Mi-am amintit avertismentul primit de la Sebastian la Londra cu numai o zi înainte: „Valurile pe care le faci nu-ţi vor aduce nimic bun”. Asta era: New Yorkul voia să mă îndepărteze. Nu am încercat să mă opun ori să aduc obiecţii. În realitate, aproape că mă simţeam uşurat. Acţiunile mele deranjaseră suficient de multă lume ca să fiu eliberat din funcţie. Nu mai trebuia să mă prefac. Eram liber să procedez aşa cum îmi dicta conştiinţa în perioada care îmi mai rămânea la dispoziţie în calitate de şef al misiunii ONU şi eram ferm hotărât să profit de fiecare secundă.

De la New York am zburat înapoi la Khartoum, cu escala obişnuită la Frankfurt. Însă pe parcursul acelei călătorii lungi şi solitare am simţit cum mă încolţesc îndoielile, iar hotărârea mi se clatină. Eram tot mai acut conştient că nu mai aveam la cine apela. Calea către mai-marii ONU îmi fusese tăiată; guvernele lumii se arătaseră surde la argumentele mele; Khartoumul se întorsese împotriva mea. Întreaga lume părea decisă să permită grozăvenia, iar eu mă simţeam neputincios şi complet izolat.

Nu era vorba numai de o ignorare pasivă a situaţiei din Darfur; eram blocat activ să fac orice putea conduce la nişte rezultate. Luptam de mult timp pentru a stopa ororile, iar acum aveam impresia că îmi epuizasem toate alternativele. O bună parte din mine era tentată să renunţe. Să-mi dau pe loc demisia. Eram demoralizat şi cu nervii la pământ.

Am aterizat la Khartoum în amurg, în a treia săptămână din ianuarie 2004. Am trecut rapid prin salonul VIP, ştiind că bagajul avea să-mi fie trimis ulterior acasă. Omer mă aştepta afară în maşina pe care era arborat, ca de obicei, steagul ONU, care de data aceasta părea o sfidare. Înainte de a părăsi aeroportul, Omer s-a întors spre mine şi mi-a înmânat corespondenţa care se adunase în absenţa mea.

Am frunzărit printre obişnuitele circulare ONU şi invitaţii diplomatice, până ce am dat de un plic simplu pe care adresa era scrisă de mână. Purta nota „Personal” şi fusese expediat de la Khartoum. Am fost curios să văd ce conţine. În timp ce Omer străbătea străzile întunecate către reşedinţa mea, am deschis plicul. Înăuntru am găsit o singură foaie de hârtie, smulsă dintr-o agendă cu inele şi scrisă de mână.

„Excelenţei Sale, coordonatorul plenipotenţiar al ONU pentru Sudan.

Autorul acestei scrisori regretă că este nevoit s-o deranjeze pe Excelenţa Sa, şeful misiunii ONU, dar vă implor să mă ascultaţi. Trebuie să vă povestesc ce s-a întâmplat cu familia mea. Provin dintr-o familie numeroasă şi verii şi fraţii şi toate celelalte rude ale mele din nordul Darfurului au fost nimicite complet. În satul nostru au venit soldaţi şi unele din rudele mele – nepoatele şi surorile – au dispărut, şi toate casele ne-au fost arse, iar vitele furate. Ne-au distrus recoltele, până şi fântânile. Au ucis mulţi oameni, iar cei care au scăpat cu viaţă au fost nevoiţi să fugă de pe pământurile lor. Soţia şi fiicele mele au fost violate de aceşti soldaţi.

...Vă scriu ca să vă informez de lucrurile îngrozitoare care se petrec... Vă rog, vă implor, domnule, ca şef al Naţiunilor Unite în Sudan, să înţelegeţi ce se întâmplă cu oamenii din Darfur şi să luaţi în considerare ceea ce vă scriu. Şi vă rog să faceţi orice vă stă în putinţă pentru a ne ajuta pe mine şi pe familia mea, dar şi pe ceilalţi oameni din Darfur care suferă ca

şi noi.”

Citind cuvintele acelui autor anonim, m-am gândit cum aş fi reacţionat dacă aşa ceva s-ar fi întâmplat cu casa şi cu familia mea. Parcurgând scrisoarea, m-am simţit de parcă o găleată cu apă rece mi-ar fi fost azvârlită în faţă. Cum de îmi trecuse prin minte să renunţ? Nu era deloc momentul să cedez ori să arunc prosopul. Cum să mă opresc după ce citisem aşa ceva?

Autorul scrisorii nu cerea nimic specific. Nu solicita să discute direct cu mine ori să mă întâlnească, probabil pentru că se temea că ar fi fost prea periculos pentru el. Acela era pur şi simplu un apel deznădăjduit, o cerere de a fi ascultat, fapt care îl făcea cu atât mai tulburător. Scrisoarea mi-a amintit cu toată forţa că oamenii din Darfur aveau acum nevoie, mai mult ca oricând, de un glas care să se facă auzit, şi poate că încă mai puteam fi eu acel glas.

În drum spre casă am început să schiţez în minte un soi de plan. Exista o cale pe care încă nu o luasem în consideraţie – *aceea de a trage eu semnalul de alarmă*. Până acum, mass-media internaţională ignorase aproape complet situaţia din Darfur. Deloc surprinzător, de altfel: o conspiraţie a tăcerii luase naştere la cele mai înalte nivele ale guvernelor şi ale ONU; nu aveam lucrători umanitari în teritoriu care să transmită rapoarte ori alerte; pe teren nu existau jurnalişti care să descrie cele văzute. Dar poate că puteam eu să fac aceste lucruri.

Ca şef al misiunii ONU, încă mă mai bucuram de credibilitate şi reputaţie şi poate că, în această calitate puteam să aduc povestea în atenţia întregii lumi. În Khartoum nu erau corespondenţi străini, aşa încât pentru moment nu ştiam cum să contactez presa internaţională, însă trebuia să existe o cale. Până ca Omer să oprească maşina în faţa reşedinţei mele, luasem o decizie. Aveam să îmi dublez eforturile de a aduce înapoi în Darfur lucrătorii ONU. Să mă străduiesc din răsputeri să strâng dovezile de care aveam nevoie. Să adun probe care să certifice amploarea dezastrului, după care aveam să apăs pe butonul de alarmă nucleară: voi ieşi în public, dacă altă soluţie nu mai aveam.

Am urcat scara spre dormitor într-o dispoziţie războinică. Mi-am azvârlit bagajul într-un colţ şi m-am decis să o invit pe Isabelle la cină. Aveam să primim salată de vinete, mâncarea preparată de Ahmed – ce altceva? –, şi nu în grădină, căci peste oraş se abătuse o furtună de nisip. Prin urmare aveam să luăm masa înăuntru, în

spatele geamurilor ranforsate, incasabile, acoperite cu plasă metalică din sârmă, de parcă am fi fost la închisoare. Dar nu decorul era important, ci strategia pe care doream să o discut cu Isabelle.

I-am turnat un pahar de vin înainte de a-i arăta scrisoarea.

— A sosit în absenţa mea.

A citit-o şi recitit-o de câteva ori în linişte, după care şi-a întors privirea oripilată spre mine.

— Este îngrozitor... Ce ai de gând să faci?

— Nu prea pot face mare lucru în legătură cu acest caz în sine. Nici măcar nu ştiu cine a trimis scrisoarea – e nesemnată. Dar ceea ce spune omul ăsta este tipic pentru ceea ce ne-am temut noi că avea să se întâmple după ce am fost alungaţi din Darfur. Trebuie să tratăm chestiunea cu mai multă seriozitate. Să ducem jocul la un alt nivel. Trebuie neapărat să revenim în Darfur şi trebuie cu orice preţ să obţinem dovezile de care avem nevoie.

— Sigur că trebuie să revenim în Darfur, a lăsat Isabelle să-i scape un oftat frustrat. Dar încercăm de săptămâni în şir, Mukesh, şi fără folos. Ce altceva am putea face?

— Nu ştiu, am recunoscut eu cu privirea aţintită la paharul de vin, în căutarea unei soluţii salvatoare. Va trebui, pur şi simplu, să ne străduim mai mult. Poate că eu însumi nu m-am zbătut atât cât ar fi trebuit. Poate că va trebui să ridic personal nivelul dialogului. Iar după ce vom strânge suficiente probe, poate că va trebui să ies în public, pentru că nu cred că altcineva ar fi dispus să o facă.

Isabelle m-a fixat din priviri.

— Mukesh, fă tot ceea ce consideri tu de cuviinţă pentru a pune capăt acestei orori de nedescris. Ai curaj şi ai principii. Ia toate măsurile pe care le consideri necesare. Şi fii convins că te voi sprijini din toate puterile mele în lupta împotriva răului.

Am fost tentat să-i povestesc lui Isabelle de ultima mea întrevedere de la New York şi că zilele mele ca şef al misiunii ONU în Sudan erau numărate. Dar m-am răzgândit. N-am vrut să o demoralizez şi să o fac să-şi piardă încrederea în misiunea pe care ne-o asumaserăm. Mă bizuiam pe ea în mod absolut şi dacă era să o pornesc pe calea pe care o alesesem, aveam nevoie să îmi stea alături pentru a-mi da putere şi a mă sprijini.

În dimineaţa următoare, când am ajuns la birou, am găsit o mare mulţime de oameni adunată în faţa porţilor. În timp ce Omer se apropia de barieră, figuri răsăreau din toate părţile, înconjurându-

ne, bătând cu pumnul în capota maşinii şi scandând lozinci. Am avut răgaz atât cât să mă uit câteva clipe la marea de feţe negre africane pline de furie înainte ca Omer să pătrundă cu maşina în curte. De cum am intrat în biroul meu, am cerut să-mi fie adus un interpret care să îmi traducă ce scandau demonstranţii. Bănuiam ce, dar voiam să am o confirmare.

Evident, se adunaseră în faţa sediului misiunii ONU pentru a protesta împotriva ororilor din Darfur. Am fost surprins. Era practic imposibil să organizezi adunări de protest pe străzile Khartoumului, totul fiind controlat îndeaproape de către Muhabarat. Demonstranţii veniseră probabil din taberele de refugiaţi şi speram ca acţiunea lor să nu fie decât începutul a ceva cu mult mai de amploare şi mai semnificativ.

După o oră sau cam aşa ceva, am sesizat o schimbare în tonul protestelor: trecuseră de la furie la ţipete de spaimă. A urmat o serie de bubuituri înăbuşite şi după câteva momente mirosul inconfundabil al gazului lacrimogen s-a răspândii în aer, ajungând până la fereastra deschisă a biroului meu. La câteva secunde după aceea s-a auzit pârâitul ascuţit al împuşcăturilor şi urlete înfricoşate. Bătăuşii de la Muhabarat sosiseră probabil pentru a împrăştia demonstranţii.

Cineva a ciocănit la uşă. Era Mona. Un protestatar se pare că reuşise să transmită un vraf de scrisori unuia dintre oamenii noştri de pază. Mona mi-a înmânat scrisorile. Fiecare avea scrisă de mână pe plic următoarea notă: „În atenţia personală a lui Kofi Annan, secretar-general al ONU”. Bănuiam ce conţineau scrisorile. Erau probabil similare cu cea pe care şoferul mi-o dăduse la sosirea în Khartoum, în ziua precedentă. Victimele din Darfur îi scriau şefului ONU, implorând să fie ascultaţi.

Mi-am spus că dacă scrisorile ajungeau la Kofi Annan, iar el le citea, poate că avea să fie impulsionat să reacţioneze. Le-am făcut pachet, pentru a fi trimise la New York prin corespondenţa ONU. M-am folosit de prilej pentru a transmite şi eu o notă către sediul nostru central în care am raportat despre demonstraţie şi reprimarea ei violentă. Am arătat că oamenii protestaseră împotriva actelor brutale care se petreceau în Darfur. Am subliniat că noi înşine auziserăm despre orori larg răspândite în regiune, însă cum Khartoumul ne refuzase accesul nu aveam mijloacele de a verifica independent situaţia la faţa locului.

Văzând disperarea de pe feţele demonstranţilor, mi-a fost

întărită hotărârea de a face tot posibilul pentru a trimite din nou echipele ONU în Darfur. Dar după o nouă rundă de vizite la aceiaşi oameni, m-am întors cu nimic altceva decât cu veşnica placă: „Voi aţi fost cei care aţi insistat să retrageţi ONU din zonă; deocamdată nu vă putem garanta securitatea; vă vom informa imediat ce situaţia se va ameliora”.

Nu avea niciun rost să persist într-un asemenea demers, îmi trebuia ceva cu care să forţez accesul. Aveam nevoie de un cal troian care să ne aducă înapoi în Darfur şi o idee începuse deja să prindă contur în mintea mea.

În perioada când lucrasem la DFID, ajutasem la formarea unei structuri numite Internaţional Humanitarian Partnership (IHP). IHP fusese fondat de guvernele britanic, suedez, norvegian, finlandez şi danez cu scopul de a asigura o capacitate sporită de reacţie la crizele din întreaga lume. Cuprindea experţi în aviaţie, logistică şi comunicaţii, plus materialul auxiliar, păstrat pentru a fi folosit „la cerere” în caz de război, foamete sau dezastre naturale. IHP putea fi arma mea secretă în războiul pe care îl purtam acum pentru asigurarea accesului ONU în Darfur.

Ştiam că nu aveam să primesc acordul Khartoumul pentru aducerea IHP-ului în Darfur, dar dacă reuşeam să îi introduc singur acolo? Dacă mobilizam IHP-ul, aş fi dispus de resurse considerabile – aparate de zbor, vehicule, personal, inclusiv provizii medicale şi de hrană – care ar fi putut fi transportate direct pe calea aerului spre Khartoum. Ar fi dat foarte, foarte rău dacă toate acestea ar fi rămas nefolosite la sol numai pentru că accesul spre Darfur le-ar fi fost blocat. Principalele guverne donatoare – printre care şi cel al Regatului Unit – ar fi fost nevoite să se implice. Şi să forţeze practic mâna celor de la HAC.

Ca funcţionar al DFID, dusesem IHP-ul în Kosovo şi Timorul de Est. Ştiam aşadar cât de puternic puteau reacţiona acei oameni atunci când li se refuza accesul pentru împărţirea de ajutoare umanitare. În acel moment nicio criză din lume nu o egala în gravitate pe cea din Darfur, de lucrul acesta eram sigur. Aveau să se zbată din toate puterile pentru a ajunge acolo.

Mai întâi am luat legătura cu contingentul suedez al IHP şi, exact aşa cum prevăzusem, am constatat că erau nerăbdători să se implice. Le-am spus să fie pregătiţi să trimită un număr cât mai mare de funcţionari internaţionali, care să acţioneze drept ochii şi urechile comunităţii mondiale în teritoriu. Le-am cerut să planifice

numărul zilnic de zboruri, să stabilească locurile unde aveau să aterizeze şi să ţină aparatele de zbor, comunicaţiile, vehiculele şi experţii în stare de alertă.

După aceea m-am prezentat la HAC şi am cerut aprobare pentru circa 30 de suedezi din IHP care să zboare cu ajutoare umanitare în Darfur. Am explicat că IHP era o organizaţie creată pentru a ajuta ţările şi zonele confruntate cu dificultăţi şi că era logic ca zborurile să fie direcţionate direct din Suedia către Darfur. Pista aeroportului de la El Fasher era suficient de mare pentru a permite aterizarea aparatelor de zbor, aşa că de ce nu? HAC nu a fost în stare să născocească un motiv plauzibil de refuz, aşa încât pentru a trage de timp mi-au propus ca destinaţie Khartoumul, şi nu Darfurul.

— Bine, am replicat. Haideţi să-i aducem la Khartoum.

Pusesem HAC cu botul pe labe şi n-au avut de ales şi au acceptat. Forţa de Intervenţie IHP în Darfur a fost mobilizată imediat. În următoarele zile, în Khartoum a aterizat o echipă masivă, cu tot echipamentul de ultimă oră aferent – inclusiv un parc de maşini Land Rover, pături balistice antimină, echipamente de comunicaţii, un centru de comandă şi control, dispozitive solare de iluminat, computere şi nenumărate containere cu hrană şi medicamente. După descărcarea echipamentului, am umplut cu el un depozit închiriat la aeroport şi mai multe zeci de oameni din personalul IHP au fost cazate la Hilton. Au parcat pe pistă, într-un loc extrem de vizibil, un avion Iliuşin gigantic, pregătit să-şi ia zborul spre Darfur imediat ce avea să primească autorizaţia. Echipa IHP cuprindea pompieri, specialişti în operaţiuni de căutare şi salvare, experţi în managementul dezastrelor şi lucrători medicali. Fapt crucial, întreaga operaţiune era finanţată de guvernele care creaseră IHP, şi deşi această structură fuseseră concepută sub auspiciile ONU, nu se preta la jocurile interne pentru putere din sediul nostru central de la New York. Aducând IHP-ul în Sudan, dejucasem manevrele puse la cale de HAC, obstrucţiile Muhabaratului şi impotenţa ONU. Sau cel puţin aşa speram. În zile următoare aveam însă să aflu că mă înşelasem.

Mi-am schimbat tactica. Am explicat celor de la HAC cât de prost avea să dea imaginea atâtor lucrători internaţionali stând degeaba şi muşcându-şi degetele în Khartoum. I-am prevenit că personalul IHP avea să se plictisească şi că în discuţiile cu cei de acasă se vor plânge că voiau cu disperare să ajungă în Darfur. Povestea avea să ajungă în presa internaţională şi cât de curând avea să se afle că

HAC le bloca accesul.

I-am informat pe William Patey şi pe alţi diplomaţi prieteni, cerându-le să se implice mai mult. I-am convins să discute cu omologii lor din guvernul sudanez şi să întrebe de ce era blocat accesul IHP în Darfur. I-am rugat să sublinieze faptul că IHP avea nevoie de autorizaţie din partea HAC pentru a-şi desfăşura forţele cât mai rapid cu putinţă în Darfur. În scurt timp, HAC a devenit ţinta unor atacuri venite din toate părţile, inclusiv din partea guvernelor-cheie care finanţaseră operaţiunea IHP.

În timp ce eu eram ocupat cu IHP-ul, alte demonstraţii se desfăşurau în faţa sediului nostru şi în alte puncte importante din capitala ţării. Au urmat represaliile, în mod rapid şi necruţător. Protestele au fost înăbuşite cu violenţă, iar din taberele de RI au început din nou să ne parvină informaţii despre dispariţii în masă. Dar nu numai din împrejurimile Khartoumului erau alungaţi refugiaţii.

Am aflat că Tabăra Intifada cea pe care o vizitasem în Nyala – fusese rasă de pe suprafaţa pământului. Aparent, autorităţile locale blocaseră toate ajutoarele, promiţând în schimb „mâncare şi adăposturi convenabile” într-un nou loc în deşert. Majoritatea ocupanţilor refuzaseră să plece de bună voie spre ceea ce se temeau a fi o tabără a morţii şi se făcuseră nevăzuţi pe nesimţite. Camioane echipate cu puşti-mitraliere au fost aduse pentru a-i încărca, cu forţa, pe cei rămaşi.

Era prima dispariţie în număr semnificativ de care aflam după cea din Khartoum. Semăna crâncen de mult cu trenurile cu care naziştii îi transportaseră pe prizonieri spre lagărele de exterminare în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Am resimţit lovitura din plin, nu numai pentru că povestea era sinistră în sine, ci şi fiindcă ascultasem cu urechile mele istoriile depănate de refugiaţi în Tabăra Intifada cu numai câteva luni înainte.

Am transmis la sediul central al ONU o alertă concepută în termeni cât se poate duri. Am dat detalii privind strămutarea din Darfur a 8.000 de oameni, deja puternic traumatizaţi, mulţi dintre ei sub presiunea armelor. Am cerut mai-marilor de la ONU să anunţe presa internaţională, care să publice articole despre grozăviile întâmplate în Tabăra Intifada, dar să sublinieze şi îngrijorarea noastră cu privire la situaţia generală din Darfur. Singurul răspuns primit de la New York a fost tăcerea.

M-am dus la HAC şi am ridicat problema în faţa lui Sulaf, care m-

a pasat ministrului de stat pentru Afaceri Umanitare, Mohammad Youssef Abdalla. I-am spus că închiderea Taberei Intifada era un lucru inacceptabil şi că noi, ONU, eram teribil de îngrijoraţi în privinţa sorţii refugiaţilor. Ministrul mi-a răspuns că „mutarea taberei a fost o decizie politică”, care prin urmare nu cădea în sfera mea de competenţă.

— Guvernul meu este cel care se ocupă de aceşti oameni, a declarat el în chip de concluzie. A fost o decizie pe care o susţin şi eu personal. Şi, dr. Kapila, vă rog să înţelegeţi că dacă veţi continua pe această linie, noi vom considera că, din punctul de vedere al acceptabilităţii, ONU e într-o poziţie periculoasă. Vă reamintesc că ONU ar trebui să colaboreze cu guvernul ţării-gazdă şi strict pe probleme de ordin umanitar.

Era o nouă ameninţare abia voalată. Nu mi-a păsat însă prea tare. Ştiam oricum că zilele mele în Sudan erau numărate, căci fusesem informat în această privinţă la New York. Mă îndoiam că regimul de la Khartoum era la curent, fapt care îmi crea un oarecare avantaj. Nu aveam nimic de pierdut. Orice ar fi făcut, nu puteau să mă reducă la tăcere ori să mă facă să cedez.

După câteva zile, arma mea secretă – IHP – a ajuns, în fine, la ţintă. Am fost chemat la ministrul pentru Afacerile Externe, dr. Mustafa Osman Ismael. Era o raritate să fii primit în particular la un nivel atât de înalt. Mă întâlnisem până atunci o singură dată cu Osman Ismael, despre care ştiam că este una dintre figurile cele mai acceptabile ale regimului de la Khartoum. Riscul ca povestea cu blocarea accesului IHP să ajungă în atenţia presei cântărise probabil mult în luarea deciziei sale de a mă chema, el fiind omul din guvern responsabil cu întreţinerea relaţiilor internaţionale.

M-a întâmpinat cu o amabilitate deosebită.

— Dr. Kapila, am veşti bune pentru dumneavoastră, m-a anunţat el cu un zâmbet cald. Pe data de 14 februarie veţi obţine autorizaţia de zbor pentru Darfur. Aşa că pregătiţi-vă oamenii – vă veţi întoarce în regiune!

14 februarie însemna peste patru zile, deci era un succes important.

— Ei bine, asta e fantastic! am exclamat eu. Dar ce anume se va întâmpla pe 14 februarie care să fi făcut posibil acest lucru?

Ministrul a chicotit uşor.

— Până atunci suntem convinşi că forţele noastre de securitate vor deţine controlul complet, aşa încât să putem garanta siguranţa

oamenilor dumneavoastră. Preşedintele a făcut o declaraţie pe data de 9 februarie. Poate că nu aţi citit-o? A declarat că s-a pus capăt tuturor operaţiunilor militare în Darfur, aşa că totul va fi bine.

Nu cunoşteam declaraţia, dar m-am gândit că pentru moment trebuia să iau lucrurile ca atare şi să profit de ocazie cât mai era timp.

— Domnule ministru, veştile pe care mi le-aţi dat sunt extrem de pozitive. Vă mulţumesc.

— Nu numai că declarăm încheierea operaţiunilor militare, dar vom garanta şi amnistierea tuturor rebelilor. Dacă îşi predau armele în decurs de o lună, vor fi amnistiaţi. În plus, vom deschide coridoare pentru toate agenţiile umanitare – în primul şi în primul rând pentru IHP – şi în prezent facem planuri pentru întoarcerea acasă a populaţiei strămutate şi a refugiaţi lor. Dorim totodată să implementăm o acţiune de strângere a armelor şi un sistem de control în întreg Darfurul pentru dezarmarea tuturor părţilor implicate. Poate că PNUD ne poate ajuta în acest sens.

Totul mi se părea prea frumos pentru a fi adevărat şi nu prea ştiam ce să răspund.

— Vrem să formăm un comitet naţional care să includă toate taberele interesate – şefii de triburi, liderii societăţii civile şi aşa mai departe – pentru a promova reconcilierea şi întoarcerea tuturor localnicilor în Darfur. Vrem să contăm pe sprijinul ONU în această privinţă.

— Absolut, l-am asigurat eu. Putem demara imediat un program de dezarmare şi pentru dezvoltare. Cei ce îşi vor preda armele vor putea beneficia de asistenţă cu prioritate din partea ONU. Am o experienţă vastă în acest domeniu şi vă garantez că ne vom asuma un rol de frunte.

I-am mulţumit ministrului că ne permisese accesul în regiune. I-am spus că aveam de făcut pregătiri masive în vederea revenirii noastre, aşa că trebuia să ajung cât mai rapid la birou. Am transmis apoi vestea cea bună: personalul IHP trebuia să îşi facă bagajele. Peste patru zile ne întorceam în Darfur şi, dacă era să dau crezare ministrului, totul avea să fie cum nu se poate mai bine.

Am dat dispoziţie ca în zorii zilei de 14 februarie personalul IHP şi toţi funcţionarii ONU pe care îi puteam aduna să fie prezenţi la aeroport, gata de decolare.

Douăzeci şi unu

Vreau să-mi trăiesc viaţa astfel încât nopţile să nu-mi fie pline de regrete.
D.H. Lawrence

Zilele următoare s-au scurs într-o mare agitaţie. Nu crezusem neapărat tot ce îmi spusese ministrul, însă trebuia să plec de la ideea că nu mă minţise totuşi în totalitate. Propunerile sale de soluţionare a crizei păruseră rezonabile, şi ce rost ar fi avut să ne acorde permisiunea de întoarcere, din moment ce totul nu ar fi fost decât o imensă minciună? Nu se poate să nu fi ştiut că, mai devreme sau mai târziu, adevărul ar fi ieşit la iveală. Aşa că am lăsat optimismul meu natural să prevaleze în faţa zvonurilor sumbre din zilele precedente.

În dimineaţa de 14 februarie, la primele raze de lumină, aveam aliniate pe pista aeroportului un avion Beecheraft plin cu oameni, plus două avioane cargo Buffalo. Giganticul Iliuşin avea să ne urmeze la scurt timp, cu tot echipamentul greu. Aşteptarea s-a dovedit însă a fi enervantă, căci turnul de control aerian întârzia să ne dea undă verde. S-a făcut ora şapte, apoi opt, şi încă nu primiserăm permisiunea de a decola. La ora 11 eram în continuare blocaţi la sol.

În biroul meu de la sediul misiunii ONU eram permanent ţinut la curent cu ceea ce se petrecea pe pistă şi ştiam că în curând perioada de lumină pe care o puteam folosi pentru a zbura avea să se termine. Am dat instrucţiuni personalului IHP să rămână în avion şi, dacă era cazul, să doarmă înăuntru: nu trebuiau să părăsească pista decât decolând cu destinaţia Darfur. L-am sunat pe ministrul de Externe şi l-am avertizat că imaginea cu oamenii noştri campaţi pe pista principală a aeroportului din Khartoum avea să dea foarte prost. După care am scos din mânecă atuul, ameninţarea pe care o ţinusem până atunci în rezervă.

— Îmi pare rău, domnule ministru, dar dacă aparatele noastre de zbor nu vor fi în aer până la ora 12, la prânz, voi fi nevoit să sun la BBC. Trebuie să înţelegeţi că mă aflu sub o presiune uriaşă din partea ONU şi a guvernelor donatoare ale IHP şi că în acest caz nu

voi avea de ales şi voi relata BBC-ului că suntem ţinuţi ostatici la sol, pe pista aeroportului. Sper că înţelegeţi că nu doresc să fac acest lucru, dar...

— Da, da, Mukesh, am înţeles. Dă-mi o oră răgaz. O oră, şi veţi putea decola.

— Domnule ministru, aveţi timp până la miezul zilei. Dumneavoastră în persoană aţi susţinut că veţi acorda IHP-ului permisiunea de a pătrunde în Darfur, iar acum oamenii aceştia sunt ţinuţi în avion. Ştiţi bine cât de negativ ar fi impactul unei asemenea ştiri. Voi fi nevoit să dau o declaraţie, şi ce ar trebui să spun – că o echipă de lucrători umanitari este ţinută ostatică la sol de către guvernul dumneavoastră?

— Mukesh, am înţeles perfect care e situaţia. Într-o oră vei avea răspunsul.

Am încheiat convorbirea cu Osman Ismael şi l-am sunat pe vechiul meu „prieten”, ministrul HAC. I-am dat acelaşi ultimatum. Ar fi fost preferabil să ne ridicăm de la sol fără asemenea ciorovăieli, însă o parte din mine chiar le savura. De data aceasta simţeam că dispun de oarecare putere şi mi-a făcut plăcere să mi-l imaginez pe domnul Hamid dând din colţ în colţ.

În următoarea oră am rămas în biroul meu, cu Isabelle tot intrând şi ieşind cu veşti alarmante de pe pistă. Aveam în faţa telefonul mobil şi pe cel fix, cu două linii directe. Eram conştient că ceea ce făceam era un dans pe sârmă, dar nu puteam decât să sper că victoria avea să fie de partea mea. Calul meu troian fusese împins până la porţile cetăţii şi acum aştepta să fie tras înăuntru.

La 11.55 mobilul meu a ţârâit. L-am înşfăcat iute.

— Alo, aici Mukesh.

— Am primit undă verde să decolăm!

Era Rob Holden, specialistul meu în logistică, care mă suna din aeroport.

— Domnule, să...?

— Da! Plecaţi! aproape am ţipat. Pentru numele lui Dumnezeu – plecaţi! Decolaţi cât mai repede spre Darfur!

Începând din acel moment, cursele noastre aeriene au decurs fără probleme. În toată săptămâna care a urmat am transportat echipamente, provizii şi personal. Am început să primesc e-mailuri şi apeluri telefonice prin satelit de la echipa IHP care mă anunţa că zonele de aterizare şi bazele erau operaţionale. Prioritatea mea era să-i fac să se îndepărteze de baze în misiuni de recunoaştere în

zonele rurale. Venise clipa să aflăm dacă ceea ce îmi spuseseră Osman Ismael şi ceilalţi era adevărat sau nu.

Pe măsură ce echipele s-au împrăştiat, au apărut şi primele rapoarte îngrijorătoare. Treptat a început să prindă contur un tipar. Prima constatare a fost aceea că suprafeţe mari de teren erau complet pustii, nelocuite. A doua, că taberele de RI din jurul celor trei capitale provinciale – El Fasher, Nyala şi El Geneina – erau înţesate de oameni. A treia, că un număr mare de persoane se adăpostiseră în taberele de refugiaţi din Ciad. A patra, că în timp ce multe sate fuseseră mistuite de flăcări, altele rămăseseră neatinse.

Zilele au trecut, echipele noastre au pătruns tot mai adânc în inima Darfurului şi temerile mele cele mai întunecate s-au adeverit. Mustafa Osman Ismael, ministrul de Externe afabil şi educat, mă minţise. Poate că Muhabaratul îl indusese în eroare, servindu-i gogoşi pe care, la rândul său, mi le vânduse în totală necunoştinţă de cauză. În orice caz, atunci am aflat ce se întâmplase în cele opt săptămâni de când fuseserăm alungaţi din Darfur.

Regimul de la Khartoum se folosise de acest răstimp pentru a-şi intensifica operaţiunile de epurare etnică şi pârjolire a pământului, ducându-le la un nivel de neconceput. Profitase de absenţa noastră pentru a comite în voie crime în masă împotriva umanităţii. Avioanele bombardaseră satele de pe tot cuprinsul Darfurului, după care Janjaweedul se dedase la carnagiu, dând foc, prăduind şi recurgând la acte de violenţă.

Poveştile pe care personalul nostru le auzea de la supravieţuitori au devenit tot mai înfiorătoare: feţi tăiaţi în uterul mamelor, violuri publice în masă. Femei scoase cu forţa din case şi violate de zece sau douăzeci de ori de faţă cu familia. Şi în multe cazuri militarii îi însoţiseră pe cei din Janjaweed în timp ce îşi făceau treburile murdare, cele două părţi lucrând în mod clar în parteneriat.

În timpul absenţei noastre fusese desfăşurată o operaţiune masivă şi sistematică de curăţare a întregii regiuni. Proporţiile acestei operaţiuni erau inimaginabile, puţine zone rămânând intacte. În opt săptămâni duseseră o campanie în masă de terorizare şi epurare etnică pe o suprafaţă de mărimea Franţei. Capacitatea de planificare şi organizare, ca şi logistica necesară pentru punerea în aplicare a unei astfel de operaţiuni ar fi creat dificultăţi chiar şi unei superputeri. Mai mult, faptul că misiunea fusese finalizată în numai opt săptămâni întrecea orice închipuire. Era ceva de neimaginat.

În esenţă, fuseserăm obstrucţionaţi şi blocaţi şi minţiţi în mod repetat pentru ca regimul de la Khartoum să-şi ducă până la capăt *soluţia finală*. Darfurul fusese transformat într-un gigantic câmp al morţii. Pe această suprafaţă imensă, ei identificaseră ţintele, lansaseră atacuri, terorizaseră şi lăsaseră în urmă zone devastate unde nimeni nu se mai putea întoarce. Se comportaseră ca o maşină de ucis extrem de eficientă.

Meditând la toate acestea, m-am simţit copleşit de un insuportabil sentiment de eşec. Dădusem greş în misiunea pe care mi-o asumasem. Toată retorica mea privind o reacţie timpurie şi responsabilitatea de a proteja victimele se dovedise a nu fi altceva decât vorbe goale. Eşuasem. Mă lăsasem dus de nas. Calul meu troian nu însemnase decât o victorie *à la* Pirus. Nu izbutise decât să se afle primul la faţa locului pentru a da mărturie amplorii dezastrului. *Şi toate acestea se întâmplaseră când îmi stătea în putere să nu permit aşa ceva*.

Eram mistuit de indignare şi de o furie arzătoare. Mă simţeam şi cu mintea sever zdruncinată. Am decis că singura opţiune pe care o mai aveam era să ripostez, la rândul meu, cu toată forţa, împotriva celor responsabili pentru acele atrocităţi, şi cât mai curând posibil.

Nicio restricţie de acum încolo. Fie ce-o fi, aveam să fac tot ce puteam pentru a-i aduce în faţa justiţiei pe cei ce planificaseră şi orchestraseră dezastrul, ascunzându-l deliberat de ochii lumii – *de ochii mei*. Era prea târziu pentru a mai putea salva nenumăratele victime, dar pentru a da socoteală nu e niciodată prea târziu.

Am dat dispoziţie oamenilor să adune probe şi mărturii. Aveam nevoie de cifre. Aveam nevoie de muniţia cu care să contraatac. Voiam să aflu în cazul fiecărui sat câte violuri se întâmplaseră, câţi morţi erau, câte femei fuseseră răpite. Voiam numele satelor, ora atacului şi componenţa exactă a bandelor de criminali. Nu mă mai interesau istoriile personale, oricât de înfiorătoare erau, ci date precise şi specifice cu care să îi prind pe criminali şi să-i arunc în spatele gratiilor.

Am cerut să-mi fie trimise numai informaţii verificate şi oamenii mei s-au pus imediat pe treabă. Piesa se apropia acum ele actul final. Curând aveam să pun tunurile pe ei. Să apăs bulonul de alarmă nucleară şi la naiba cu toţi ticăloşii ăia de criminali, rasişti şi violatori. Şi nu aveam să cruţ nici ONU. Rolul pe care ONU îl jucase în tot acel dezastru era incredibil şi de netăgăduit. Aveam să îmi trimit rapoartele la cele mai înalte nivele, astfel încât atunci când

adevărul va ieşi, în fine, la lumină, ONU să nu se poată prevala de scuza că nu cunoscuse situaţia.

Cu Isabelle tastând cu furie la computer, compilând datele de pe teren în rapoarte urgente, am inundat New Yorkul cu note trimise zilnic – uneori chiar din oră în oră:

18 februarie: Miliţiile Janjaweed şi forţele asociate au atacat taberele de RI de la Nertiti şi au jefuit ajutoarele în hrană, ca şi pe cele nealimentare (pături).

23 februarie: Miliţiile Janjaweed au atacat satul Morni şi tabăra de refugiaţi din apropiere.

23 februarie: Miliţiile Janjaweed au jefuit şi incendiat localitatea Digain Karro, aflată de 132 de kilometri nord-vest de Nyala.

24 februarie: Personalul umanitar a observat cum arde satul Nabagaya, la 124 de kilometri nord-vest de Nyala.

27 februarie: Miliţiile Janjaweed au atacat satul Gemeiza Korongo şi au prădat bunurile refugiaţilor.

27 februarie: Personalul umanitar care traversa localitatea Tawila, aflată la 62 de kilometri vest de El Fasher, a fost martorul jefuirii şi incendierii unui sat de către miliţiile Janjaweed.

29 februarie: Rapoarte şi mărturii consistente privind atacuri sistematice asupra satelor şi taberelor de RI, precum şi jefuirea convoaielor cu ajutoare umanitare. Este strict necesară o intervenţie politică urgentă la nivel înalt pentru a garanta protecţia civililor şi siguranţa personalului umanitar. În prezent, miliţiile Janjaweed atacă fără teamă de consecinţe.

Şi aşa mai departe. Am tras acele gloanţe în zidul de tăceri care devenise ONU, fără să mă aştept la niciun răspuns. Am făcut-o pentru ca ONU să poată fi responsabilizată atunci când situaţia din Darfur avea să ajungă, cu forţa unei tornade, în atenţia opiniei publice internaţionale. Am explicat cât se putea de limpede că încercarea de a pune pe picioare o misiune umanitară în mijlocul acelor orori şi violenţe era un lucru imposibil. Mai rău decât atât, tentativele noastre de a acorda asistenţii umanitară nu făceau adesea decât să înrăutăţească situaţia victimelor, care erau din nou atacate de Janjaweed.

2 martie: Personalul umanitar are convingerea fermă că până la rezolvarea la cel mai înalt nivel a problemei presante a protejării populaţiei strămutate intern şi a altor categorii vulnerabile, niciun fel de ajutor umanitar, indiferent în ce cantitate, trimis în zonele afectate nu poate aduce o ameliorare semnificativă a situaţiei celor aflaţi în suferinţă şi că orice asistenţă umanitară, fără luarea măsurilor de securitate care se impun, îi poate expune pe refugiaţi unor riscuri suplimentare de a fi jefuiţi, violaţi ori ucişi.

La puţină vreme după ce am trimis acel raport, am fost înştiinţat că urma să iau cuvântul la o conferinţă organizaţii la Khartoum pentru a marca Ziua Internaţională a Femeii. Ce situaţie de nedescris! În timp ce zeci de mii de femei şi copile erau violate în masă în Darfur, noi trebuia să celebrăm „Femeia” în capitala ţării, în grandiosul Palat al Poporului, o sală uriaşă de conferinţe construită de chinezi.

Ei bine, aş fi fost un prost dacă ratam o asemenea ocazie. Cu câteva zile înainte primisem de la UNICEF un text de discurs drăguţ şi politicos, ce cuprindea obişnuitele platitudini. L-am făcut bucăţi şi l-am aruncat la coşul de gunoi. Sosise vremea pentru prima etapă a contraatacului.

În ziua conferinţei, am urcat pe scenă şi m-am uitat în jur la şirurile de scaune aşezate în chip de amfiteatru. Sala era plină până la refuz. Toţi miniştrii guvernului care participau în mod obişnuit la astfel de evenimente erau prezenţi, la fel şi alţi diverşi demnitari, inclusiv câţiva diplomaţi, reprezentanţi ai unor agenţii etc. În zona rezervată presei se aflau şi câţiva ziarişti locali. Ştiam că discursul meu avea să fie transmis în direct de Radio Omdurman – societatea naţională de radiodifuziune din Sudan – şi nu informasem pe nimeni cu privire la ceea ce intenţionam să spun.

Am aruncat din nou o privire în mulţime şi mi-am început discursul.

— De Ziua Internaţională a Femeii este important să celebrăm numeroasele realizări ale femeilor. Femeile ţin pe umeri jumătate din cer, ca să citez o maximă celebră a lui Mao. Dar, din păcate, nu avem nimic de sărbătorit aici, în Sudan. Putem cel mult comemora, însă cum am putea sărbători, atâta timp cât milioane de femei şi fete se află în prezent în tabere de refugiaţi, victime ale războiului? Cu toţii ştim că în vreme de război cele care au cel mai mult de

suferit sunt femeile şi fetele. Ele sunt primele victime şi cele lovite cel mai rău.

M-am uitat spre rândurile din faţă, unde erau aşezaţi miniştrii şi demnitarii, şi am văzut un amestec de indiferenţă încruntată ori dezaprobare făţişă.

— Toate culturile lumii predică respectul pentru femei, am continuat eu, iar bunăstarea şi protejarea lor reprezintă o chestiune de mândrie pentru întreaga societate. Grija bărbatului pentru femeie, faptul că îi acordă respect, iubire, atenţie şi protecţie constituie elemente centrale în orice cultură. A face acest lucru pentru mama, sora, soţia şi fiica ta este vital pentru orice bărbat. Dar ceea ce vedem acum în jurul nostru în Sudan, şi mai ales în Darfur, este exact opusul.

Referirea la Darfur a fost primită în sală cu un murmur tic dezaprobare. Discursul meu era tradus în arabă, aşa că toţi participanţii puteau înţelege perfect ce spuneam.

— Chiar în acest moment mii de femei sunt violate, abuzate şi umilite îngrozitor în regiunea Darfur. Aşa că astăzi ar trebui să ne gândim cu toată seriozitatea la ceea ce avem de făcut pentru a pune capăt acestui război împotriva femeilor. Este un război purtat pe mai multe fronturi şi care începe încă de la naştere, când fetele sunt mutilate genital, o grozăvie care le va urmări toată viaţa.

Am zărit în umbră o siluetă care s-a apropiat de echipa de la Radio Omdurman şi le-a făcut semn să întrerupă transmisia. Asta era şi n-aveam ce face, discursul meu nu avea să fie purtat pe unde în casele sudanezilor. Am continuat să vorbesc, cu toate că murmurul din sală creştea. Din unele colţuri s-au auzit aclamaţii şi aplauze, dar din altele s-au înălţat strigăte de indignare şi pumni furioşi.

— Atunci când o fată cusută după mutilarea genitală este violată, violul şi durerea fizică – imaginaţi-vă violul asupra unei fete a cărei zonă genitală a fost traumatizată în urma MGF: e o virgină care poate fi pătrunsă doar cu forţa – aşadar când o astfel de fată este violată, durerea şi mutilarea care decurg din acest act sunt şi mai groaznice. Legile Sudanului interzic asemenea practici, dar ele continuă sub nasul autorităţilor.

Urletele de indignare rivalizau acum cu strigătele entuziaste de încurajare, obligându-mă să vorbesc mai tare. Zgomotul devenise asurzitor.

— De aceea este limpede că nu avem motive de sărbătoare

astăzi, am continuat. Cel mai bun lucru pe care îl putem face este să recunoaştem deschis că avem enorm de făcut pentru a proteja drepturile femeilor şi integritatea lor fizică peste tot în Sudan, şi cu precădere în Darfur...

De undeva din faţa mea s-a auzit un strigăt de comandă şi dintr-odată corul de fete aflat pe scenă, lângă mine, a început să cânte. Era o încercare evidentă de a-mi înăbuşi vorbele.

— În Darfur, femeile şi fetele formează două treimi din victime, am strigat pentru a acoperi cântecul. Circa 80% dintre femeile sudaneze din nordul ţării au fost supuse la MGF în forma ei cea mai atroce – mutilare genitală faraonică, în care totul este tăiat şi scos afară, apoi cusut la loc. Multe, foarte multe astfel de femei au fost violate pe parcursul crizei din Darfur... Aşa că acum nu avem motive pentru a sărbători Ziua Internaţională a Femeii aici, în Sudan, şi trebuie să admitem că avem multe de făcut.

Am încheiat discursul şi am coborât de pe scenă în timp ce corul cânta şi mai tare. Demnitarii îşi fereau privirile, ca şi cum aş fi fost ciumat. Isabelle a fost singura care a avut tăria de a păşi în faţă pentru a mă însoţi la locul meu.

— Mare curaj ai avut, mi-a şoptit ea la ureche. Bravo, Mukesh! Ai spus ce era de spus...

Am simţit că sunt tras de mânecă. Nimal Hettiaratchy, şeful uneia dintre agenţiile mai mici ale ONU – Fondul Naţiunilor Unite pentru Populaţie (UNFPA) – s-a aplecat spre mine.

— Fantastic, Mukesh, a declarat el. Mulţumesc pentru că ai luat poziţie.

În afară de el, nimeni altcineva nu mi s-a mai adresat. Era ca şi cum devenisem brusc invizibil, şi în clipa aceea mi-am dat seama cât de solitar avea să fie drumul pe care îl alesesem. Nu îmi păsa foarte tare. Simţeam că făcusem ceea ce trebuie pentru femeile din Darfur şi ăsta era singurul lucru care conta. Şi chiar dacă transmisia la Radio Omdurman fusese întreruptă, reuşisem totuşi să îmi fac cunoscut o parte din mesaj pe calea undelor.

A doua zi am frunzărit cu nerăbdare ziarele, cu speranţa că discursul meu fusese reprodus mai *in extenso*, dar n-am găsit nimic – nicio referire la el. Muhabarat îşi făcuse atât de bine treaba cenzurând presa, încât era ca şi cum nici nu luasem cuvântul. Dacă mai aveam cumva nevoie să mi se amintească clar că locul unde trebuia să trag semnalul de alarmă nu era aici, în Khartoum, acum aveam confirmarea. În Sudan nu aveam acces la o instituţie mass-

media liberă sau obiectivă.

Ca un soi de justificare oribilă a ceea ce susţinusem în discurs, am primit un e-mail urgent de la Daniel Christensen. Era marcat „confidenţial” şi trimis numai mie, lui Isabelle, lui Rob Holden şi încă la vreo două persoane. Pe data de 27 februarie, personalul ONU fusese martorul distrugerii oraşului Tawila, eveniment pe care şi eu îl raportasem în timp util la ONU. La o săptămână după aceea, Daniel condusese o echipă în Tawila, iar e-mailul său se referea la ceea ce descoperiseră acolo.

> În atacul asupra oraşului Tawila şi-au pierdut viaţa circa 85 de oameni. Toate casele au fost arse. 100 de femei au fost violate, şase dintre ele în faţa taţilor lor ucişi. 150 de femei şi 200 de copii au fost răpiţi de Janjaweed. În districtul Tawila, circa 30 de sate au fost incendiate. Oamenii au fugit în toate direcţiile. Dintre cei 94.000 de locuitori din districtul Tawila, circa 18.000 au supravieţuit şi sunt acum refugiaţi intern. Aceştia din urmă s-au adunat într-o tabără, unde două fete, de 13, respectiv 15 ani, ne-au povestit ce li se întâmplase. Ieşiseră din tabără pentru a strânge lemne de foc şi au fost atacate şi violate de nişte bărbaţi în haine simple.
>
> Atacatorii consideră că cei care nu sunt arabi „merită tot ce e mai rău”. Oamenii cu care am discutat în Tawila susţin că elicopterele furnizează muniţie miliţiilor Janjaweed în timpul atacurilor şi că Janjaweed foloseşte maşini Land Cruiser puse la dispoziţie de guvernul sudanez. Răniţii din rândurile miliţiilor Janjaweed sunt transportaţi cu ambulanţe ale armatei sudaneze pentru a fi trataţi în spitale. Jafurile au continuat chiar şi în timp ce noi discutam cu victimele şi în zonă nu sunt postaţi poliţişti sau soldaţi care să restaureze ordinea şi siguranţa.

Cu alte cuvinte, Daniel şi echipa sa fuseseră martorii oculari ai implicării armatei sudaneze în acţiuni de viol, jaf şi crimă. Daniel făcea în mesajul său referire la liderul local al Janjaweed – un individ pe nume Musa Hilal. Oamenii din Janjaweed susţineau că primeau ordine numai de la acesta şi că el fusese cel care „ordonase atacul”. Auzisem de Musa Hilal din cauza reputaţiei sale şi din informaţiile primite de la Roger. Era unul dintre cei mai de temut lideri ai Janjaweed şi, din câte se ştia, executa ordine primite

direct de la Muhabarat.

Atacul avea să fie ulterior cunoscut drept „incidentul de la Tawila”. Ceea ce îl deosebea de nenumărate alte atrocităţi de acelaşi gen din Darfur era faptul că fusese urmărit de către personalul ONU şi IHP de la început şi până la operaţiunile de epurare. Atacul fusese purtat fără teamă de consecinţe, în ciuda faptului că oamenii noştri erau martori. Mi-am dat seama că Daniel şi echipa lui se aflau sub un stres enorm, însă pentru un lucrător umanitar era cu mult mai bine să facă ceva decât să stea degeaba în Khartoum.

Incidentul de la Tawila m-a şocat şi îngreţoşat. Era un fapt fără precedent. Pentru prima oară oamenii noştri puteau furniza mărturii directe. Acum nu mai era vorba de poveşti auzite de la alţii. Văzuseră toate acele orori cu ochii lor. Dacă era să avem nevoie de probe indubitabile, Tawila era, fără îndoiala, cea mai în măsură să convingă. Daniel avertiza de asemenea în raportul său că acelaşi grup al Janjaweed se deplasa cu intenţia de a ataca în continuare Korma, un oraş aflat în apropiere, într-un mod similar cu cel în care procedaseră şi în Tawila.

Tawila a dovedit că ONU nu dispunea în niciun fel de capacitatea de a ajuta ori proteja oamenii. Personalul umanitar nu putea face nimic în faţa unei violenţe şi brutalităţi atât de deliberate şi bine ţintite. Aşa după cum susţineam eu de luni de zile, în Darfur era nevoie de o intervenţie politică urgentă şi de forţe de menţinere a păcii înarmate şi mandate să acţioneze la sol.

Darfurul era o mare de flăcări şi nimic altceva nu îi putea opri pe criminali.

Douăzeci şi doi

În fiecare seară ar trebui să dăm socoteală pentru ceea ce am făcut peste zi. Ce infirmitate ne-am învins? Ce patimi am biruit? Căror tentaţii am rezistat? Ce virtute ne-am însuşit?
Seneca

Citind şi recitind raportul lui Daniel referitor la Tawila, mi-am amintit de Rwanda şi Srebrenica. În Rwanda, ONU avea forţe de menţinere a păcii pe teren atunci când crimele începuseră, însă mare parte din aceste forţe au fost retrase după ce soldaţii belgieni au fost ucişi. În chiar momentul când se declanşaseră crimele, şefii ONU refuzaseră cererile repetate de a trimite întăriri.

În 1995, în Srebrenica, circa 10.000 de bosniaci civili căutaseră protecţie în „adăpostul sigur" al ONU, apărat de o garnizoană formată din 400 de olandezi din forţele de menţinere a păcii. Armata sârbă încercuise adăpostul şi ceruse să-i fie predaţi toţi bosniacii musulmani. Comandantul forţei olandeze solicitase declanşarea de raiduri aeriene care să îi forţeze pe sârbi să se retragă. Ceruse şi permisiunea de a riposta. Cererile îi fuseseră respinse, pe motiv că orice acţiune ar fi fost interpretată drept o provocare de către sârbi, cu care ONU „construia punţi de comunicare". Cum în acea vreme Kofi Annan se afla la cârma trupelor de menţinere a păcii ale ONU, răspunderea pentru această decizie îi revine parţial.

Comandantul olandez fusese nevoit să deschidă porţile bazei sale şi să asiste neputincios la încărcarea în autobuze a musulmanilor bosniaci, care au fost ulterior transportaţi în altă parte. Circa 8.000 dintre ei au fost masacraţi, corpurile fiindu-le aruncate printre tufe şi în şanţuri. Imediat după aceea fusesem trimis la Srebrenica pentru a mă ocupa de urmările măcelului – cel mai grav din Europa de după al Doilea Război Mondial. Majoritatea celor ucişi erau bărbaţi şi băieţi şi sarcina mea era să asist la găsirea supravieţuitorilor.

Am iniţiat un program masiv de ajutorare a văduvelor, care se

concentra totodată pe adunarea de probe necesare pentru a dovedi cu exactitate cine se făcea vinovat de crimele de război. De la bun început am beneficiat de aportul unor experţi criminalişti şi legişti, iar dovezile strânse au fost transmise Tribunalului Penal Internaţional pentru fosta Iugoslavie – curtea de justiţie care i-a judecat pe cei responsabili de măcel.

Foarte probabil, în cazul în care comandantul olandez al forţelor de menţinere a păcii ar fi ignorat ordinele primite, ar fi forţat mâna ONU. Cum însă omul era militar de carieră, se supusese ordinelor. După evenimentele de la Srebrenica, sentimentul de ruşine a luat asemenea proporţii naţionale în Olanda, încât a dus la căderea guvernului. Însă eşecul principal aparţinuse ONU şi totuşi nimeni din cadrul acelei auguste instituţii nu fusese vreodată tras la răspundere. Mai-marii ONU – printre care şi Kofi Annan – scăpaseră nepedepsiţi.

În Rwanda, ONU nu avusese nicio forţă la sol mandatată să prevină şi să apere. În Srebrenica, o forţă ONU bine înarmată fusese obligată să rămână în aşteptare şi să nu facă nimic, cu alte cuvinte nu îşi îndeplinise misiunea de a preveni şi apăra. În Darfur – în *Tawila* –, avuseserăm oameni la sol, însă în număr mic, nişte lucrători umanitari neînarmaţi. Nu ar fi putut face nimic pentru a preveni şi apăra. În pofida prezenţei noastre, nu fuseserăm capabili să îi oprim pe violatori şi ucigaşi.

După ce am citit raportul lui Daniel cu privire la incidentul de la Tawila, am luat măsurile obişnuite în astfel de cazuri. I-am informat pe diplomaţii de la Khartoum. Am transmis rapoarte la sediul general al ONU. Am redactat *démarches* în atenţia guvernului sudanez, notificându-i că se făceau vinovaţi de crime de război. I-am scris personal lui Mustafa Osman Ismael, ministrul de Externe, ca şi vechiului meu adversar, ministrul HAC. I-am înştiinţat că ONU descoperise *prima facie* dovezi de crime împotriva umanităţii înfăptuite la Tawila şi i-am avertizat că deţineam informaţii credibile ce sugerau un atac iminent asupra oraşului Korma din apropiere.

> „Rapoartele noastre indică încălcări grosolane ale drepturilor omului şi legilor umanitare internaţionale. Excelenţele Voastre, violurile înfăptuite în timpul operaţiunilor militare sunt considerate crime de război; având în vedere gravitatea faptelor semnalate în rapoarte, dorim să apelăm la

dumneavoastră cu rugămintea de a investiga aceste atacuri şi a-i aduce pe cei vinovaţi în faţa justiţiei. Excelenţele Voastre, vă mulţumesc şi îmi exprim totodată regretul că sunt nevoit să vă atrag atenţia asupra acestor evenimente.”

Practic, mă adresam arhitecţilor crimelor în masă, avertizându-i să înceteze şi să interzică perpetuarea masacrelor. Dar fără folos. Nicio reacţie din partea guvernului sudanez ori a responsabililor internaţionali. Atacul asupra oraşului Korma a fost declanşat, fiind descris într-un e-mail urgent primit de mine de la faţa locului.

„La ora 6 după-amiază, zece vehicule au atacat Korma, rezultând 22 de violuri, din care şapte asupra unor copii şi mai multe desfăşurate în faţa familiilor. Victimele violurilor au fost răpite şi numai 16 dintre ele s-au întors după o săptămână. Un număr nespecificat de bărbaţi şi băieţi a fost răpit şi forţat să păzească turmele de vite jefuite. A urmat un al doilea atac, în cadrul căruia oborul oraşului a fost incendiat şi prădat şi alţi opt oameni au fost ucişi. Rapoartele fac referire la folosirea de elicoptere pentru aprovizionarea cu muniţie a atacatorilor.”

În ziua în care atacul asupra Kormei a fost confirmat, era o după-amiază îmbâcsită. Mă aflam în biroul meu şi redactam un nou raport către ONU, cu prea puţină speranţă de a schimba ceva. De pe coridor s-a auzit rumoare, care a crescut treptat în volum. Părea că izbucnise o luptă în holul de la recepţie. A urmat un ciocănit în uşă şi Mona şi-a vârât capul înăuntru.

— Mukesh, avem aici o femeie nebună care insistă să discute cu tine. Gărzile încearcă să scape de ea, dar nu se dă dusă.

— Atunci las-o să intre, am răspuns eu. Anunţ-o că o primesc.

După un minut, Mona a condus-o pe petiţionară în biroul meu. Era o femeie africană neagră, înaltă şi cu trăsături incredibil de fine. Avea o ţinută dreaptă şi se mişca cu o graţie extraordinară. Dacă n-ar fi trăit la Khartoum, ar fi fost desemnată, fără îndoială, să apară pe coperta revistei *Elle*. Purta haine murdare şi rupte, care însă nu abăteau atenţia privitorului de la prezenţa ei fascinantă. Nimic din felul în care se purta nu m-a frapat ca fiind „nebunesc” – de asta eram cât se poate de sigur.

— Vă rog, am arătat eu spre unul din fotoliile de piele, luaţi loc.

Mona a tradus vorbele mele în arabă, însă femeia s-a mulţumit

să clatine din cap şi să răspundă cu câteva cuvinte.

— Nu vrea să se aşeze pe scaunul acesta atât de frumos, a tradus Mona. Se teme să nu-l strice. E din Darfur şi vine de foarte departe. Îşi cere scuze pentru felul cum arată.

Femeia s-a aplecat şi s-a aşezat, cu picioarele încrucişate, pe jos, pe covor, în faţa mea.

— Nu vreţi nişte ceai? am întrebat eu. Mona, adu te rog ceai şi cât mai mulţi biscuiţi digestivi.

McVitie's Digestive erau preferaţii mei şi de fiecare dată când mă întorceam în Anglia făceam provizii serioase. Femeia din Darfur a acceptat ceaiul şi biscuiţii, după care şi-a aranjat eşarfa albastră strălucitoare pe care şi-o drapase în jurul capului şi umerilor. A început să vorbească, iar Mona i-a tradus spusele.

— Vin din nordul Darfurului, a zis ea. Sunt dintr-un sat de lângă Tawila.

La auzul acelui nume, sângele mi-a îngheţat în vine. M-am prins cu ambele mâini de marginile biroului, căci am ştiut instinctiv dinainte ce avea să urmeze.

— Era zi de târg şi mă aflam după-amiaza în Tawila, împreună cu familia, la cumpărături, a continuat femeia. Au venit oameni pe cai şi în maşini – erau cu sutele, unii în uniforme, alţii în robe albastru cu alb – şi au dat ocol şi au prins toate femeile din târg: niciuna nu a reuşit să scape.

A făcut o pauză, ca pentru a-şi aduna puterile.

— Le-au aliniat pe femei şi le-au obligat să se ghemuiască la pământ, ameninţându-le cu puştile. Au adunat şi bărbaţii, şi indivizii în uniforme şi cu cei din Janjaweed au început să violeze femeile. Au făcut-o în ordine, pornind de la numărul unu, pe urmă doi, apoi trei... Femeile erau de vârste diferite, de la fetiţe de şase-şapte ani la bunici de 65.

A tăcut din nou, cu ochii fixaţi în podea, ferindu-şi privirea. Vorbea pe un ton blând şi calm şi mi-am dat seama că Mona – o fată de la oraş cultivată şi mămoasă din fire – avea dificultăţi în traducerea detaliilor mai tulburătoare.

— Spune-i să continue, Mona. Spune-i că o urmăresc cu atenţie. Şi te mai rog ceva, Mona, tradu-mi toate detaliile.

— Bine, Mukesh, a răspuns Mona. O să încerc.

— Am fost una din ele, a continuat femeia. M-au violat. I-am văzut pe tata şi pe soţul meu cum se uitau la mine, iar cei doi băieţi ai mei erau şi ei undeva în mulţime. M-au violat în mod repetat. Nu-

mi amintesc exact, dar cred că a fost pe puţin de 12 ori. Într-un târziu am leşinat. Sau mai degrabă mi-am dorit să leşin, dar nu am reuşit – am căzut într-un fel de stupoare, în jurul meu se auzeau numai ţipete, mai ales cele ale fetiţelor.

A continuat să vorbească în arabă preţ de încă un minut sau cam aşa ceva, dar la final Mona părea să nu-şi mai găsească cuvintele. Mi-a aruncat o privire şocată şi încărcată de dezgust, de parcă nu izbutea să se exprime altfel. Eram conştient că nu aceea era slujba Monei. Era secretara, nu traducătoarea mea.

Dar trebuia neapărat să aflu ce spunea femeia.

— Te rog, Mona, găseşte-ţi cuvintele. Ştiu că e foarte greu pentru tine, dar femeia asta a bătut drum lung ca să vină aici şi să ne povestească ce i s-a întâmplat.

— Am căzut pe jos, în praf, cu capul împins în praf, a tradus Mona. Mi-au ridicat fusta şi un bărbat m-a luat şi m-a violat, în timp ce ceilalţi mă ţineau întinsă la pământ. Primul a terminat într-un minut sau aşa ceva, apoi a urmat al doilea la rând. La început am încercat să mă zbat şi să mă opun, dar m-au bătut şi m-au împins mai tare în praf. În timp ce mă violau, m-au insultat. Mi-au spus „zurka” şi „abeed” şi că îmi vor face „copii arabi frumoşi”. Am fost violată iar şi iar. Şi în jurul meu le făceau acelaşi lucru celorlalte femei, ca şi cum ar fi fost o linie de producţie dintr-o fabrică. După ce au terminat cu violurile, miliţia a dat foc satului. La colibe, la târgul de vite – totul a fost incendiat cu torţe şi gaz. Au pornit să jefuiască tot, iar unele femei şi câţiva băieţi au fost împinşi în maşini Land Cruiser şi luaţi de acolo. După care s-a lăsat brusc liniştea – cu excepţia bubuitului din capul meu, al trosnetului focului şi al plânsetelor. Ne temeam ca focul să nu se împrăştie şi să ardem de vii. Nu i-am găsit pe soţul ori pe tatăl meu şi nici pe cei doi fii ai mei, aşa că m-am întors în sat. Ce altceva aş fi putut face? Mi-am strâns puţinele lucruri pe care le aveam – sunt învăţătoare de meserie – şi mai departe nu am ştiut ce să fac.

Mi-a aruncat o privire, o privire scurtă cu ochii ei frumos arcuiţi – ochi întunecaţi şi plini încă de lacrimi ce aşteptau să fie vărsate:

— Nu mi-am putut găsi rudele, a continuat ea. Nu mi-am găsit copiii. Băieţii mei au 10 şi 12 ani. Nu mi-am găsit nici măcar fraţii. Nimeni din familia mea nu a fost de găsit. Aşa că mi-am strâns cele câteva lucruşoare şi am făcut autostopul la un camion, apoi la altul şi la altul, şi am ajuns mai întâi la El Obeid, şi de acolo la Khartoum. Am câteva rude aici, în oraş, şi am ajuns azi-dimineaţă, dar mai

întâi am venit la ONU, ca să povestesc ce se întâmplă în Darfur.

Pe tot parcursul mărturiei sale incredibil de traumatizante, femeia nu vărsase o lacrimă. Niciodată în viaţa mea nu mai văzusem aşa ceva. Şocul brutal şi trauma prin care trecuse fuseseră atât de puternice încât rămăsese îngropată în ele, cu emoţiile şi durerea ferecate adânc înăuntrul fiinţei sale. Şi totuşi reuşise cumva să facă o călătorie de 1.000 de kilometri din locul de baştină până la Khartoum, trecuse de gardul din sârmă şi de mai multe cordoane de gărzi ONU şi ajunsese în faţa mea. Oricine altcineva ar fi renunţat demult, însă această femeie din Tawila nu mai avea nimic de pierdut.

— Nu vă pot mulţumi îndeajuns pentru ceea ce aţi făcut, i-am spus eu. Sunteţi o femeie incredibil de puternică şi vă admir nespus curajul şi puterea.

Cuvintele mele erau nepotrivite şi neîndestulătoare. Erau atunci şi rămân şi acum. Dar nu am ştiut ce altceva să-i spun. Mă aflam eu însumi într-o stare de şoc şi pe punctul de a izbucni în lacrimi. Una e să citeşti rapoarte, şi cu totul altceva să afli cele petrecute direct din gura unei victime. Nu am putut totuşi să îi arăt cât de mult mă zdruncinaseră vorbele ei. Mi-era teamă să nu-mi pierd cumpătul în faţa femeii, căci trebuia să păstrez aparenţele unui om care ştie ce are de făcut. Mai ales de dragul ei – al acestei femei din Darfur incredibil de vitează şi curajoasă – trebuia să mă prefac că sunt puternic.

Să mă prefac că ştiu cum să reacţionez în faţa acelor orori. Că ştiu ce am de făcut. Să-mi păstrez o mască pe faţă, să arăt că deţin controlul absolut. Însă pe dinăuntru sângeram şi clocoteam de furie. Dincolo de şi pe deasupra durerii pe care o simţeam pentru acea femeie, eram mistuit de mânie. Toată mintea îmi era concentrată pe o singură idee: „Nemernicii care i-au făcut atâta rău acestei femei – şi multor altora ca ea – trebuie să plătească”.

Dar mai întâi trebuia să găsim căi de a o ajuta şi a o proteja pe femeie.

— Aş vrea să notez tot ce ne-aţi spus şi să mă asigur totodată că vă putem ajuta.

Am aruncat o privire în direcţia Monei şi am văzut că era aproape terminată.

— Dar cred că secretara mea este extenuată. Iar dumneavoastră poate că doriţi să staţi un pic cu rudele.

— Am nişte veri aici, în Khartoum, şi aş vrea să îi văd, a răspuns

femeia. Voi sta la ei.

— Poate că aţi putea reveni mâine? am întrebat eu. Mâine dimineaţă? Voi aduna câţiva dintre lucrătorii noştri umanitari, care să noteze cele spuse şi eventual să vă pună întrebări. În plus, vom avea şi asistenţă medicală, în caz că veţi avea nevoie. Îmi pare rău, însă va trebui să vă relataţi din nou povestea. Credeţi că veţi putea?

— Da.

— Cum vă numiţi? Şi la ce adresă veţi locui aici, în Khartoum?

— Mă cheamă Aisha, a spus ea. Nu ştiu adresa exactă, dar ştiu cum să ajung la verii mei.

— Dar cum de aţi reuşit să ajungeţi la mine? am întrebat eu. Şi de ce tocmai aici?

— Cui altcuiva m-aş fi putut adresa? mi-a răspuns ea simplu. Poliţia, soldaţii, autorităţile – sunt implicaţi cu toţii. Ei sunt autorii masacrelor. Ştiam că aveţi o misiune ONU în Darfur şi că acordaţi ajutoare. Eraţi singura persoană la care puteam apela. Nu mai e nimeni altcineva. Iar Naţiunile Unite au multă putere şi pot să facă ceva. De aceea am venit aici.

— Aveţi nevoie de ceva în clipa de faţă?

— Nu. O să mă duc la verii mei ca să mă odihnesc şi mă întorc mâine. Deja v-am reţinut destul.

După aceea am făcut cea mai mare greşeală din viaţa mea. Am lăsat-o să plece. De atunci am retrăit în minte de nenumărate ori acel moment. N-ar fi trebuit s-o las să plece. Ar fi trebuit să insist să îi acord adăpost în biroul meu, însă părea atât de calmă şi stăpână pe sine, şi atât de dornică să îşi revadă rudele, încât m-am gândit că era bine să rămână un pic cu ele, ca să-i ofere alinare. Aisha era învăţătoare – o femeie cu educaţie şi cultură – şi m-am gândit că ştia ea ce face. Aşa că am lăsat-o să plece.

Rămas singur în birou, m-am gândit la cele ce îmi povestise. Reflectând la barbaria de nedescris a violurilor publice în masă la care ea şi alte atâtea femei fuseseră supuse, mi-am amintit de o altă întâlnire, una asemănătoare care îmi rămăsese pe veci întipărită în suflet. Cu cinci ani înainte ajunsesem la Freetown, capitala statului Sierra Leone. Şi mă dusesem să vizitez spitalul Connaught, sănătatea fiind unul dintre principalele programe finanţate de DFID în acea ţară.

Am fost condus direct la salonul pentru femei. Am păşit înăuntru şi imediat am dat cu ochii de una dintre cele mai frumoase femei

pe care le văzusem vreodată. Dar nu asta m-a frapat propriu-zis. Ci ochii ei. Erau ca nişte mărturii de suferinţă lichidă, cu colţurile înecate de lacrimi nevărsate. Privirea mi-a coborât apoi spre poala ei. Ţinea în braţe o copilă, o copie la indigo a propriei imagini, şi amândouă aveau braţul stâng amputat de sub cot.

În Darfur, violul era folosit ca armă a terorii în masă. În Sierra Leone, rebelii din cadrul RUF se specializaseră în amputări – retezarea braţelor şi picioarelor cu macetele – ca modalitate de a răspândi frica. Mama îşi legăna copilul cu braţul rămas. Am privit-o ca hipnotizat: o graţie atât de incredibilii mutilată cu o asemenea brutalitate dementă.

Am încercat să-i adresez câteva cuvinte, dar nu mi-a răspuns. Asistentele medicale mi-au explicat că după ceea ce păţise, amuţise total. Dar ochii ei mi-au vorbit: nu erau nici pe departe goi.

În spatele lor se afla o persoană bântuită de demoni şi fantome. Dar ceea ce m-a frapat cel mai tare a fost lipsa furiei de pe chipul ei, lipsa urii. Era ca o „Fecioară cu Pruncul”.

Am întins mâna ca să ating copila, mângâindu-i braţul sănătos. Şi am avut o senzaţie de pierdere insuportabilă. Aş fi dat orice ca să întorc timpul înapoi şi să le redau celor două fiinţe braţele pe care le pierduseră. Şi am simţit din nou cum mă cuprinde un val de furie. Cum era posibil? Ce speraseră să obţină acele brute făcând aşa ceva? Ce urmăriseră? Nu putea fi decât un singur lucru: teroarea – teroarea şi dominaţia. Şi după toate astea, cum se putuseră privi în oglindă?

Femeia aceea din Sierra Leone avea ochii în lacrimi, la fel ca aceea din Tawila. Ambele îşi jeliseră lăuntric soarta. La fel ca Aisha, femeia din spitalul din Sierra Leone fusese imaginea însăşi a calmului şi demnităţii. Fetiţa din poala ei se tot zvârcolea şi îşi sugea degetul mare, însă mama îşi păstrase aerul statuar, întruchipare a demnităţii umane în faţa răului absolut. Am fost atât de mişcat, încât nu am fotografiat-o. Am simţit că pur şi simplu nu sunt capabil să o fac. Ar fi fost o poză extrem de evocatoare, dar totodată un afront la graţia şi demnitatea femeii.

Nu am reuşit să aflu ce i se întâmplase acelei femei din Sierra Leone deoarece era mută. La fel, nu aveam să aflu mai multe nici de la Aisha, femeia care venise la mine la birou pentru a-mi relata ce se petrecuse la Tawila. În dimineaţa de după vizita sa, eram pregătiţi şi aşteptam să o întâmpinăm, dar s-a făcut amiază şi niciun semn din partea ei. Şi în străfundul inimii mele am simţit că

nu aveam să o mai văd niciodată.

L-am chemat pe Roger şi am început să tun şi să fulger. Am bodogănit despre cum venise ea la mine în birou ca să-mi vorbească, intrând astfel într-un cuib de vipere, căci misiunea ONU era infiltrată de informatori ai regimului de la Khartoum. Am făcut spume la gură, povestindu-i lui Roger cum pierduse ea totul – casa, slujba, părinţii, rudele, soţul şi copiii – şi cum, mai mult ca probabil, acum îşi pierduse şi libertatea, dacă nu viaţa. Şi i-am cerut lui Roger să o caute, să o găsească şi să ia toate măsurile pentru a o ţine la adăpost pe femeie.

Roger a răsuflat adânc înainte de a spune:

— Domnule, cu tot respectul, va fi foarte, foarte dificil. Iar dacă voi încerca să aflu ce s-a întâmplat cu ea, voi înrăutăţi şi mai mult lucrurile. Aş atrage atenţia autorităţilor asupra acestei femei, lucru care nu-i va fi deloc de ajutor.

Deşi eram cu nervii la pământ, partea care mai rămăsese raţională în mine i-a dat dreptate lui Roger.

Am încercat să ne folosim cu discreţie contactele pe care le aveam pentru a da de Aisha, dar nu am reuşit să aflăm nimic. Femeia din Tawila se făcuse pur şi simplu nevăzută. Ironia situaţiei era de-a dreptul devastatoare. Eu, şeful misiunii ONU în Sudan, însărcinat cu protejarea a milioane de oameni, nu reuşisem să salvez viaţa unui singur suflet curajos. Nu aveam niciun fel de circumstanţe atenuante.

Eşuasem lamentabil la cel mai de jos şi simplu nivel – salvarea unei singure vieţi.

Douăzeci şi trei

Două cărări se despărţeau în pădure şi eu – eu am pornit pe cea mai puţin umblată dintre ele, iar acest lucru a schimbat totul.
Robert Frost

După ce am pierdut şi această bătălie, mi-am evaluat opţiunile. Primeam zilnic rapoarte tot mai numeroase despre atrocităţile comise în Darfur. Crezusem iniţial că se terminase cu ele – că regimul făcuse tot ce era mai rău în perioada când noi nu putuserăm pătrunde în regiune. Acum aflam însă că operaţiunile de epurare erau departe de a fi încheiate.

Alerte zilnice îşi luau zborul din biroul meu spre New York, dispărând apoi într-un vid fără fund. Redactam tot felul de *démarches* tăioase în atenţia guvernului, care erau şi ele în mare parte ignorate. Mă simţeam complet epuizat, terminat şi demoralizat.

Urma să plec la Nairobi, cu afaceri ale ONU legate de convorbirile de pace de la Naivasha. Am întrebat-o pe Isabelle dacă voia să mă însoţească în cazul în care plecam mai devreme, pentru a rămâne acolo peste weekend. Nu aveam o idee clară în cap în legătură cu ceea ce intenţionam să fac, dar simţeam o nevoie disperată de a sta departe de Khartoum pentru o vreme.

Pe 16 martie, într-o zi de vineri, am luat amândoi avionul spre Nairobi, unde ne-am cazat la Hotel Windsor Country, o clădire în stil vechi aşezată pe dealurile verzi de la periferia oraşului. Nu ştiam exact pentru ce mă aflam acolo. Tot ce ştiam e că eram în urmă cu somnul şi că aveam nevoie să-mi limpezesc gândurile. Nu dormeam bine de câteva săptămâni şi orele cele mai întunecate ale nopţii îmi erau bântuite de coşmaruri oribile.

Isabelle a amenajat un birou într-una din camere, pentru a putea ţine permanent legătura cu echipele noastre din Darfur. I-am dat telefonul meu mobil ca să-mi preia apelurile. După care m-am dus în dormitorul meu şi pentru prima oară după o perioadă cât o viaţă, am dormit neîntors timp de 12 ore. A fost un somn dintre cele mai

revigorante din viaţa mea. Un somn fără vise. A doua zi dimineaţa m-am trezit cu mintea limpede precum cristalul.

Am fost surprins să constat cât de bine mă simţeam, cât de calm şi de stăpân pe mine. Era ca şi cum subconştientul meu alesese deja drumul pe care urma să-l apuc şi nu mai avea niciun rost să se agite. Partea conştientă încă nu realizase asta totuşi.

După un mic dejun întârziat, am anunţat-o pe Isabelle că vreau să fac o plimbare în pădure. Şi-a dat seama instinctiv că vreau să rămân singur. Hotelul Windsor Country este aşezat în mijlocul a hectare întregi de pădure luxuriantă. Aveam impresia că mă plimbam prin New Forest din Anglia, numai că pe deasupra capului meu se foiau o mulţime de maimuţe zgomotoase. Am continuat să merg şi între timp am derulat în minte tot ce mi se întâmplase de când preluasem postul din Khartoum.

Din câte se părea, nu mai dispuneam de nicio cale de acţiune în Darfur. Comunitatea diplomatică, guvernele lumii, regimul de la Khartoum, ONU – toate îmi trântiseră uşa în nas. Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât mi se părea că îmi epuizasem alternativele. Nimeni nu venise cu cel mai vag plan de a opri masacrele, de a demara procesul de pace, de a aduce forţele de menţinere a păcii în regiune, de a reconstrui ţara şi a garanta siguranţa cetăţenilor. Dimpotrivă: toţi cei responsabili cu aceste lucruri părea să ignore dinadins Darfurul.

Nu se dorea recunoaşterea amplorii crizei, cu toate că nimeni nu putea susţine că nu dispusese de informaţiile necesare pentru luarea unei decizii. Pe scurt, asupra Darfurului se abătuse o conspiraţie a tăcerii concertată. Am continuat să mă plimb până ce s-a lăsat înserarea. Nu aveam mobilul la mine, deci Isabelle nu mă putea suna să afle dacă sunt bine. Când m-am întors, am găsit-o îngrijorată şi vizibil agitată.

După ce am luat cina devreme – şi am asigurat-o pe Isabelle că nu mă gândeam la sinucidere, cel puţin nu pentru moment, m-am dus imediat la culcare. Nu am putut să adorm, aşa că am stat treaz şi am navigat pe internet. Am recitit – postate online – rapoartele ONU cu privire la Srebrenica şi Rwanda (pe cele tipărite le lăsasem în biroul meu de la Khartoum). Ele mi-au confirmat din nou că era de datoria mea să acţionez personal pentru a opri crimele în masă, indiferent de ceea ce ar fi putut spune ori gândi cei din jurul meu. Cu cât poziţia pe care o ocupi este mai înaltă, cu atât responsabilităţile care îţi revin sunt mai mari.

Nu puteam cere îndrumări de la New York. Avea să mi se pună aceeaşi placă: „Stai la locul tău, bătrâne, şi concentrează-te pe ceea ce ai de făcut – muncă umanitară”. În timp ce navigam pe internet, mi-am dat brusc seama de un lucru. Peste numai câteva zile aveau să se împlinească zece ani de la genocidul din Rwanda. Trecuseră deci zece ani, şi ce învăţăminte trăseserăm cu toţii din acea istorie? În Darfur repetam aceleaşi greşeli, dacă nu mai rău. Ce se schimbase, prin urmare? Şi care dintre noi era dispus să păşească în faţă şi să acţioneze? Nimeni, din câte se părea, poate în afară de mine.

Am continuat să navighez pe net, să meditez şi să dezbat în sinea mea ceea ce urma să fac, până ce am obosit şi am adormit. A doua zi m-am trezit în zori şi am plecat din nou la plimbare. De data aceasta pădurea era scăldată în lumina zorilor şi m-a frapat frumuseţea ei. O imagine a frumuseţii împletită cu o alta, amintindu-mi de statura mândră şi de demnitatea Aishei, femeia din Tawila care venise la mine la birou pentru a-mi povesti despre violul în grup la care fusese supusă.

„Cum era posibil ca asemenea frumuseţe să coexiste pe lume cu răul cel mai întunecat?”, m-am întrebat. Nu mai simţeam oboseala. Dimpotrivă, mă simţeam încărcat cu energie, dar odată cu energia a revenit şi furia. Am început să derulez în minte imagini, ca într-un film. Am revăzut iar şi iar chipul Aishei şi i-am auzit vocea în timp ce îmi vorbea. Imaginea ei s-a suprapus peste cea a clădirii ONU din New York – un simbol sumbru al indiferenţei şi impotenţei impardonabile.

Acea imagine s-a contopit apoi cu cea a lui Sebastian, care mă avertiza la clubul lui din Londra în timp ce serveam budincă de pâine cu unt: „Valurile pe care le faci nu-ţi vor aduce nimic bun”. După care s-a estompat şi în locul ei a apărut laptopul lui Tim Mansfield cu dovezile cutremurătoare despre politica de pârjolire a pământului şi distrugere aplicată în Darfur. Imaginea unei colibe mistuite de flăcări s-a suprapus peste cea panoramică a satelor arzând pe care o văzusem cu ochii mei atunci când zburasem cu avionul ONU peste regiune.

În minte am derulat din nou caleidoscopul de imagini în care arhitecţii *soluţiei finale* se amestecau cu atacatorii şi cu o mână de „oameni de bine” care stătuseră cu mâinile în sân. Hoinărind prin pădurea magică, luminată de soare, am simţit cumva că simţurile mi se ascuţiseră – ca într-un soi de uşoară transă halucinantă.

Razele de soare mângâiau bolta bogată de verdeaţă de deasupra capului meu, aruncând umbre de lumină şi întuneric, lumină şi întuneric peste covorul de iarbă.

Am păşit peste ele gândindu-mă la colţurile întunecate ale lumii pe care le vizitasem. Mi-am amintit de Rwanda şi de biserica din Ntarama, cu mormanul de cadavre pe care îl găsisem înăuntru. Mi-am amintit de măicuţele indiene care, cu corpurile lor fragile şi cu credinţa lor nestrămutată, salvaseră atâtea vieţi. M-am gândit la bietul general Dallaire, comandantul forţelor ONU de menţinere a păcii din Rwanda, omul care trimisese telegramă după telegramă la New York, cerând şi neprimind permisiunea de a dezarma miliţiile hutu şi a face raiduri în ascunzătorile lor.

Lecţia Rwandei era foarte clară: atunci când îi bănuieşti pe superiori că emit ordine greşite, ai datoria să nu ţii cont de ele. Dallaire făcuse acest lucru atâta timp cât putuse, se împotrivise ordinelor şi salvase astfel mii de vieţi. Dar, ca militar de carieră ce era, ştiuse că în final trebuia să se supună şi să-şi retragă forţele de menţinere a păcii la comanda dată de ONU, iar pentru asta avea să care pe umeri o povară grea tot restul vieţii sale.

Cât despre mine, eu nu primisem astfel de ordine, cu toate că mi se atrăsese atenţia în mod repetat şi în termeni cât se poate de categorici să mă rezum la mandatul meu umanitar şi să nu fac valuri. În fapt, fusesem deja concediat din funcţie pentru că refuzasem să fac jocurile şefilor. Dar, ca lucrător umanitar, mă simţeam prea puţin înclinat să mă supun constrângerilor şi atenţionărilor. La urma urmei, nu eram decât un civil rebel care îşi înfrunta superiorii faţă de care îşi pierduse respectul şi încrederea.

M-am oprit pentru o clipă într-un luminiş inundat de soare. Acolo am luat în mod deliberat decizia. Nu dispuneam de trupe, deci nu aveam cui să dau ordine să apere populaţia Darfurului. Aveam un personal restrâns şi neînarmat. Un singur lucru îmi mai rămânea de făcut, un lucru impulsionat de furia rece pe care o resimţeam în faţa acelor crime de nedescris care se petreceau fără ca cei aflaţi la putere să le împiedice.

Ceea ce intenţionam să fac era prea important, miza fiind nenumărate vieţi, pentru ca decizia mea să se bazeze exclusiv pe emoţii. Trebuia să îmi planific la rece acţiunea pentru a obţine maximum de impact, căci de acum nimic nu mai conta decât stoparea răului. M-am întors la hotel. Era miezul zilei şi m-am dus direct în camera mea, unde l-am sunat pe ofiţerul de presă al ONU

din Nairobi.

Mai avusesem de-a face cu Ben Parker, căci el emisese acel ciudat comunicat de presă cu privire la negocierile de pace dintre Nord şi Sud. Ben era un tip cu spirit de iniţiativă şi un oportunist care mirosea de la o poştă un subiect tare. Era tipul clasic de ticălos care ştia să se facă plăcut şi habar n-aveam cum de se infiltrase în ONU. Era acolo ca un lup în mijlocul unei turme de oi, dar, lucrul cel mai important, era un om de presă fantastic, exact genul de care aveam eu nevoie.

L-am întrebat pe Ben dacă putea veni la hotel după prânz, căci aveam ceva de discutat cu el. Mi-a răspuns că da. După ce am vorbit cu Ben, m-am dus s-o caut pe Isabelle. Am luat împreună masa de prânz pe peluza hotelului, de unde se vedeau jucătorii de golf înaintând spre găurile mai îndepărtate. Era un cadru total nepotrivit pentru conceperea de strategii privind viitorul Darfurului. În chip ironic, îmi amintea de Wellington College – un loc sclivisit în care regulile ar fi trebuit să fie respectate.

— Isabelle, l-am sunat pe Ben Parker.

Comandasem mâncarea şi aşteptam să fim serviţi.

— Vine după prânz şi vom avea o discuţie.

Isabelle s-a holbat la mine preţ de o clipă.

— Deci te-ai hotărât? Definitiv?

— Da, am răspuns eu. Isabelle, tu ştii exact ce intenţionez să fac, aşa că nu e cazul să-ţi mai spun. În plus, atunci când vei fi chemată ca să dai socoteală şefilor de la New York – lucru care se va întâmpla cu siguranţă –, vei putea declara cu toată sinceritatea că nu ai ştiut ce am de gând să fac. Astfel te vei exonera atunci când va începe vânătoarea de vrăjitoare şi crede-mă, nu va întârzia prea mult.

— Dar nu-mi pasă nici cât negru sub unghie de vânătoarea asta de care vorbeşti tu, Mukesh.

— Ştiu. Şi te admir pentru asta. Dar aşa e mai bine pentru tine, poţi să fii convinsă.

Ben a sosit la timp. Am comandat ceai şi o bere pentru el şi am trecut la afaceri.

— Ben, vreau să îmi aranjezi să vorbesc la BBC, în direct şi în exclusivitate, am spus eu. Mai precis, vreau să vorbesc la BBC Radio 4, la programul *Today*, în intervalul orar dintre 7.30 şi 8.30 dimineaţa. Nu vreau să le dezvălui dinainte despre ceea ce intenţionez să spun, dar, crede-mă, va merita să-şi piardă timpul cu

mine. Insist să fie în direct, nu vreau să-mi cenzureze declaraţiile. Nu voi mai oferi niciun fel de detalii în legătură cu asta, voi păstra totul pentru interviu. Şi nu voi discuta cu ei înainte de interviu. Dă-mi emisiunea asta, în direct şi în exclusivitate, şi îţi promit că tipii de la BBC nu vor fi dezamăgiţi.

Ben mi-a aruncat un zâmbet şiret.

— O singură întrebare: e vorba de Darfur?

Mi-am azvârlit braţele în lături.

— Eşti un tip deştept. N-ai decât să tragi singur concluziile. Aranjează cu emisiunea, OK?

— Bine. N-ar trebui să fie o problemă. Te sun eu.

Ochii lui Ben sclipeau şi mi-am dat seama că provocarea asta îi făcea plăcere. Urma să aibă parte, în fine, de o poveste realmente suculentă, tocmai bună să-şi înfigă colţii în ea. Orice ofiţer de presă ONU care lucra ca la carte ar fi verificat mai întâi dacă funcţionarul ONU respectiv, mai ales dacă deţinea o poziţie atât de înaltă ca a mea, ştia ce vrea să spună şi dacă primise acceptul New Yorkului. Ben nu mi-a pus niciun fel de întrebări. Cunoştea din întâlnirile noastre anterioare că Darfurul era pasiunea mea şi a presimţit că acesta avea să fie subiectul intervenţiei mele radiofonice.

M-a sunat seara.

— Am aranjat. Mâine dimineaţă la 9.30 ora locală (7.30 ora Londrei) va trebui să te prezinţi la studioul din Nairobi al BBC-ului, de unde vei intra în direct cu Radio 4.

— Voi fi acolo, am răspuns eu. Şi mulţumesc mult, Ben.

La cină, Isabelle m-a întrebat ce aveam de gând să declar în timpul interviului. Am prevenit-o că dacă îi spuneam, nu se mai putea prevala de scuza necunoaşterii. A replicat că la naiba cu toate, că trebuie neapărat să ştie.

— Bun, atunci află că voi spune tot, tot ce ştiu în legătură cu situaţia din Darfur.

— Tot?

— Da, nu are niciun rost să ţin secrete unele lucruri. Din moment ce liderii lumii nu vor să ne asculte, n-am altă cale decât să mă adresez popoarelor. O să spun răspicat tot ce ştiu şi o să trec peste capetele celor care ar fi trebuit să reacţioneze.

— Mukesh, va fi o chestie uriaşă, cu ramificaţii enorme, a spus Isabelle. Dar ai dreptate – este de datoria ta morală, atât ca fiinţă umană, cât şi ca şef al misiunii ONU în Sudan, să vorbeşti.

Părea fericită de hotărârea pe care o luasem, dar totodată

speriată.

— Dacă eşti ferm decis, dă-i drumul. Ştii ce ai de făcut.

Sprijinul ei mi-a dat curaj. Împărtăşeam aceleaşi convingeri, şi asta mi-a dat aripi. Am ridicat paharele şi am toastat în cinstea deciziei mele de a rupe tăcerea.

În noaptea aceea am rămas întins în pat, plin de o hotărâre calmă. Eram conştient că mă aflam pe punctul de a mă arunca în ceva extrem de important – atât pentru mine, cât şi pentru Darfur. Zilele mele la ONU erau oricum numărate, aşa că, într-un fel, nu aveam nimic de pierdut. Dar bănuiam că mă expuneam la multe riscuri din partea unor nebuni, mai ales după ce aveam să mă întorc la Khartoum. Totuşi principala mea preocupare era de acum felul în care opinia publică mondială avea să reacţioneze şi cum avea să se reflecte aceasta asupra mea. Cum avea să reacţioneze propriul meu guvern, cel britanic? Ce va face ONU? Cum vor răspunde celelalte mari puteri?

Dacă exista cumva vreun cod de măsuri care să-i protejeze pe denunţătorii din cadrul ONU, eu, unul, nu auzisem de aşa ceva. Ştiam că aveau să mă pună la stâlpul infamiei şi că activitatea mea la ONU era terminată. M-am gândit o vreme la familia mea. După vacanţa de Crăciun, vorbisem zilnic la telefon cu soţia şi cu fetele, dar nu le povestisem mai nimic despre îngrijorările mele privind situaţia din Darfur. Nu voiam să le împovărez cu problemele mele sau să le fac viaţa grea. În clipele acelea, tot ce am putut să îmi spun a fost: „Avem trei fete de liceu şi cum îmi voi putea eu câştiga de acum încolo existenţa? Slavă Domnului că soţia are o slujbă bine plătită”.

Nu aveam decât 48 de ani. Eram unul dintre cei mai tineri şefi plenipotenţiari din istoria ONU. Ajunsesem într-o funcţie înaltă şi aveam enorm de multă experienţă de teren. Fusesem considerat un om de perspectivă, menit să ocupe funcţii de conducere în ierarhia sistemului internaţional umanitar, şi aveam prieteni în cele mai importante capitale ale lumii. Acum toate acestea aveau să se prăbuşească.

Nu aveam niciun dubiu cu privire la modul în care aveau să reacţioneze Naţiunile Unite şi guvernele lumii la iniţiativa mea. De îndată ce aveam să apăs pe butonul de alarmă nucleară, în ochii lor aveam să devin „ca şi mort”: ostracizat, dispreţuit, fără şansa de a-mi mai găsi o slujbă. Peste noapte urma să mă transform într-un proscris din funcţionarul privilegiat şi ambiţios.

Preţ de o clipă am simţit cum convingerile mi se clatină şi spiritul de autoconservare aproape că îmi îngenunchează voinţa. Dar apoi o voce din capul meu – rebelul Kapila – m-a îndemnat să nu mai dau dovadă de slăbiciune. Pentru zecile de mii de oameni din Darfur care muriseră în blestemata aceea de savană nu existase niciun strop de milă. Iar cei care supravieţuiseră aveau să trăiască cu oroarea în suflet tot restul vieţii lor, majoritatea preferând probabil să se fi alăturat celor dragi care pieriseră.

Mi-am amintit de poveştile pe care bunica obişnuia să ni le spună în nopţile fierbinţi de vară, la Chandigarh, poveşti despre zei şi demoni. În toate, în ciuda dificultăţilor, binele triumfa întotdeauna asupra răului. Poate că, începând de a doua zi, şi mie avea să mi se întâmple la fel.

Mai presus de orice emoţie, eram stăpânit de o furie rece. În mintea mea, cei responsabili de dezastrul din Darfur erau atât autorii din Khartoum ai genocidului, cât şi „oamenii de bine” care nu făcuseră nimic. De acum, pentru mine între aceste două categorii diferenţa era prea mică şi ambele aveau, după părerea mea, mâinile pătate de sânge. Eram mistuit de furie, o furie îndreptată cu precădere spre aşa-zisele puteri ale lumii de care simţeam că fusesem pe de-a întregul trădat.

Masacrul de la Tawila se întâmplase cu numai două săptămâni înainte, dar câte alte situaţii similare ne scăpaseră, pe câte nu le văzuserăm şi nu le putuserăm opri? Furia mea se datora faptului că noi – *eu* – nu reuşiserăm să le prevenim. Dacă am fi reacţionat suficient de rapid, am fi putut împiedica tot ce era mai rău, de asta eram sigur. Dacă am fi vorbit la unison şi cu putere, comunitatea internaţională ar fi putut să intervină, pentru ca alte situaţii similare cu cea din Tawila să nu se petreacă în Darfur.

În ciuda retoricii lor antioccidentale, majoritatea politicienilor regimului de la Khartoum tânjeau după oportunităţile economice şi de altă natură care ar fi venit odată cu ameliorarea relaţiilor. Dacă puterile occidentale ar fi intervenit, ar fi putut să forţeze Khartoumul să ţină trupele Janjaweed în frâu. Am fi putut stopa ororile cele mai mari. Masacrul de la Tawila – şi din multe alte locuri – nu ar mai fi avut loc. Şi totuşi eşuaserăm.

În ziua următoare aveam să mă adresez în primul şi în primul rând ţării mele – Marea Britanie – prin intermediul BBC-ului. Era ţara în care mă căsătorisem şi pe care o adoptasem. Era ţara al cărui guvern îl servisem cu credinţă în anii petrecuţi la DFID. BBC-ul

era vocea guvernării britanice, iar programul *Today* de pe Radio 4 era emblematic în acest sens. La ora 7.30 dimineaţa, majoritatea celor cu putere de decizie îşi luau micul dejun şi ascultau ştirile la radio.

Ei erau ţinta pe care o vizam prin declaraţia mea în direct pe calea undelor.

Douăzeci şi patru

Vine o vreme când tăcerea devine trădare.
Dr. Martin Luther King

Intrarea la studioul BBC din Nairobi nu era deloc impresionantă – o scară de beton îngustă înghesuită între două magazine prăpădite, pe care se urca la primul etaj. În drumul cu maşina spre studio, mintea mea lucrase cu febrilitate în încercarea de a stabili cu exactitate ce aveam să spun. Interviul nu dura prea mult şi altă şansă nu aveam să primesc.

Am fost poftit înăuntru şi mi s-au oferit un pahar cu apă şi un set de căşti. Ca probă de sunet, producătorul emisiunii mi-a cerut să răspund la câteva întrebări simple despre micul dejun.

Apoi m-a anunţat:

— Dr. Kapila, sunteţi în legătură directă cu studiourile din Londra.

Dintr-odată m-am simţit copleşit de un calm atotcuprinzător. Eram conştient că acela era interviul vieţii mele. Nu aveam pregătit un discurs sau notiţe, dar de puţine ori în cursul vieţii mele îmi simţisem mintea mai limpede. Tawila fusese declanşatorul. Iar cale de întoarcere nu exista. Toate faptele de care aveam nevoie erau în capul meu. Eram pe deplin convins că asta trebuia să fac. Aveam dovezile: acum trebuia să le arăt lumii.

Am auzit vocea moderatoarei de la BBC.

— Şi acum vom intra în direct din studioul nostru din Nairobi cu doctorul Mukesh Kapila, coordonatorul misiunii umanitare a ONU în Sudan. Bine aţi venit, domnule Kapila. Din Darfur, o regiune îndepărtată din Sudan, au apărut tot mai multe zvonuri în legătură cu nişte poveşti oribile. Cine cu cine se luptă acolo?

— Sunt două grupări principale, am răspuns eu. De o parte sunt miliţiile arabe – Janjaweed –, sprijinite de guvernul sudanez şi aliate cu acesta. De partea cealaltă sunt Armata de Eliberare din Sudan şi Mişcarea de Eliberare din Sudan. După părerea mea, şi vă rog să reţineţi că am avut ocazia să văd în ultimii ani numeroase conflicte în diverse zone ale globului, aceasta este criza cea mai gravă cu

care ne confruntăm în prezent în lume. Mai bine de un milion de oameni sunt afectaţi de ea – fie şi-au părăsit locurile de baştină şi au plecat spre alte regiuni din Darfur, fie s-au refugiat în statul învecinat, Ciad. Martori oculari au relatat despre politici concertate de pârjolire a pământului, împreună cu violuri în masă, acte de tortură şi de jefuire a satelor. Unul dintre aspectele cele mai cutremurătoare ale situaţiei din Darfur este că aceste tactici sunt folosite pentru a răspândi sistematic teroarea.

— Agenţiile de ajutorare au acces în Darfur? m-a întrerupt moderatoarea.

— Avem acces în circa un sfert din teritoriu, dar şi acesta este mai degrabă ad hoc şi temporar. Faptul se datorează lipsei măsurilor de siguranţă pentru lucrătorii noştri. Se semnalează permanent atacuri asupra camioanelor noastre care transportă hrană şi alte ajutoare, iar la nivel guvernamental ni se pun obstacole – există o birocraţie excesivă, iar procedurile sunt urmate cu viteza melcului... Obstrucţionarea accesului umanitar constituie o crimă împotriva umanităţii.

— Presa internaţională nu a reuşit să acopere foarte bine aceste evenimente, a remarcat prezentatoarea. Ziariştilor nu li s-a acordat permisiunea de a pătrunde în zonă. Susţineţi că e nevoie urgent de ajutoare. Ce altceva ar mai trebui să facă, în opinia dumneavoastră, comunitatea internaţională?

— Sunt multe de făcut. Desigur, este nevoie de asistenţă pentru alinarea suferinţelor. Dar mai mult decât atât, este nevoie de un acord pentru rezolvarea conflictului... Noi am cerut încetarea focului şi aducerea tuturor părţilor implicate faţă în faţă pentru găsirea unei soluţii pe termen lung.

— Dar nu aceasta se întâmplă acum? a intervenit moderatoarea.

— Nu. Nici pe departe.

Am făcut o pauză. *Gata – sosise momentul*.

— Iată acum care sunt faptele, şi aş vrea să lămuresc trei aspecte esenţiale. În primul rând aceasta este cea mai gravă criza umanitară din lume cu care avem de-a face în prezent şi nu ştiu de ce nu ne implicăm mai mult. În al doilea rând, din punctul de vedere al nerespectării drepturilor omului este vorba de o catastrofă similară cu genocidul din Rwanda – singura diferenţa fiind cea legată de numărul de persoane, şi nu de mijloacele şi scopurile urmărite. În al treilea rând (şi acum aveam să arunc bomba), guvernul sudanez este cel responsabil; el se face vinovat

de acest proces de epurare etnică de o amploare inimaginabilă.

Am tăcut o clipă pentru a-mi trage răsuflarea. Se făcuse atât de liniște încât aproape că aș fi putut auzi un ac căzând în studioul din Londra.

— În curând se vor împlini zece ani de la genocidul din Rwanda, am continuat eu, și nu știu de ce lumea refuză să reacționeze la ceea ce se întâmplă în Darfur. Comunitatea internațională a stat deoparte și nu a făcut nimic, iar acesta este cel mai mare scandal și cea mai mare tragedie a vremurilor noastre. Guvernul sudanez a împiedicat fățiș și sistematic agențiile umanitare să pătrundă în Darfur pentru a ajuta victimele și a investiga la fața locului ceea ce se petrece, și totuși guvernele lumii nu au intervenit și nu au luat poziție.

Am aruncat o privire spre ceasul de la mână. Timpul alocat interviului aproape expirase. Era momentul să închei.

— Nimeni nu poate pretexta că ar fi fost în necunoștință de cauză, căci toate aceste fapte sunt știute, și încă de mult timp. Pe scurt, guvernul sudanez a încercat în mod deliberat să ascundă ceea ce se petrece în Darfur, să ascundă crimele de război comise acolo. Iar comunitatea internațională s-a complăcut într-o stare de torpoare și nu a făcut nimic pentru a apăra populația locală.

— Dr. Kapila, vă mulțumim că ați ales să ne vorbiți atât de deschis.

Mi-am scos căștile de pe urechi și am dat mâna cu producătorul din Nairobi.

— Excelent interviu, a remarcat el conducându-mă spre ușă.

Am coborât cu Isabelle treptele de beton. Ne-a luat câteva secunde și când am ajuns jos s-a auzit țârâitul telefonului meu mobil.

— Dr. Kapila, am răspuns eu.

— Dr. Kapila, aici BBC World Service Londra. Am ascultat intervenția dumneavoastră la programul *Today* și am vrea să vă luăm un interviu.

— Dar tocmai am vorbit la BBC, am răspuns eu ușor nedumerit.

— Nu, noi suntem BBC Internațional, nu postul local. Și am vrea o relatare separată.

— Bine, am spus eu. Pot să vă răspund la întrebări aici și acum, dacă doriți.

Am purces la al doilea interviu, prezentând faptele și subliniind cele trei aspecte pe care le consideram esențiale. După aceea

prezentatorul a avut câteva întrebări. M-am adăpostit de zgomotul străzii pe scara de beton, încercând să răspund cât puteam eu mai bine.

Când am terminat cu interviul, Isabelle şi cu mine am urcat în maşina care ne aştepta. Abia am apucat să închid portiera, că telefonul a sunat din nou. Era postul Voice of America (VOA), solicitând un interviu. L-am acordat stând în maşina care se strecura cu greu prin traficul infernal din Nairobi. Imediat ce am terminat cu VOA, am fost sunat de Reuters. Iar după Reuters au urmat Associated Press, apoi South African Broadcasting Corporation (SABC) şi *Johannesburg Times*. Pe tot parcursul drumului cu maşina am primit telefoane şi am dat interviuri: *Financial Times*, după care ziare din Olanda, Hong Kong şi India natală. Până să ajungem la complexul Gigiri al ONU aflat la periferia capitalei Nairobi, acordasem mai bine de 12 interviuri. Era fantastic.

Isabelle şi cu mine ne-am grăbit să intrăm în clădire. Mi se pusese la dispoziţie un birou şi imediat m-am conectat la laptop. N-a fost nevoie să schimbăm prea multe cuvinte între noi. Am intrat direct pe pagina web a BBC. În partea de sus un banner anunţa titlul: „Ultimele ştiri: şeful misiunii ONU în Sudan, Dr. Kapila, aseamănă criza din Darfur cu genocidul din Rwanda...”. M-am întors ca să îi spun ceva lui Isabelle, dar telefonul a sunat iarăşi. De data aceasta era *Frontier Post*, un ziar pakistanez. Şi ei îmi solicitau un interviu.

Îi spusesem lui Ben Parker să dea numărul meu de telefon tuturor oamenilor de presă care îl cereau. Îl anunţasem că doream să discut cu orice instituţie mass-media, de oriunde ar fi fost, însă niciunul din noi nu se aşteptase la o reacţie atât de amplă. Eram uluit. Dar după aceea am avut o revelaţie. Era miezul zilei, ora locală 12, şi 5 dimineaţa la New York. Peste patru ore, sediul ONU avea să se deschidă, iar şefii se vor pomeni prinşi într-un vârtej.

M-am răsucit spre Isabelle.

— O, Doamne, ce vom face cu New Yorkul?

— Da, chiar aşa! Peste câteva ore o să înceapă ziua de lucru la ei...

— O să-ţi dictez un memoriu, am spus eu şi am început să mă plimb încolo şi încoace prin spatele ei. Adresează-l în atenţia lui Iqbal Riza, *chef de cabinet* al secretarului-general. Notează, te rog: „Vă rog să înmânaţi acest memoriu personal domnului Kofi Annan.

Consider că este de datoria mea să-l informez pe secretarul-general că, în opinia mea, în prezent în Darfur se desfăşoară un proces de epurare etnică, şi aceasta din următoarele motive:...”

Am repetat cele spuse în interviuri. Am încheiat memoriul adăugând că mă adresasem mass-media şi că, foarte probabil, presa avea să aibă întrebări de pus direct către cartierul general al ONU, aşa încât trebuiau să fie pregătiţi. Am rugat-o pe Isabelle să trimită copii ale memoriului către Kieran Prendergast şi Mark Malloch Brown. Imediat după ce a redactat memoriul, Isabelle l-a transmis prin e-mail la New York. Aveau să îl găsească pe birouri de cum ajungeau la serviciu.

În mintea mea, aceasta era „ofensiva mea”. În ea îi arătam New Yorkului tot ceea ce făcusem: trăsesem semnalul de alarmă în faţa mass-media internaţionale asupra sângelui care fusese vărsat în Darfur şi asupra celor care se făceau vinovaţi. Pentru şefii ONU, iniţiativa mea era inacceptabilă, însă în ochii mei prea mult sânge cursese în Darfur.

Era totodată ofensiva mea şi pentru că muşcasem ONU de fund până ce îi dăduse sângele: spărsesem zidul tăcerii, în speranţa că îi voi face astfel să reacţioneze. Le arătasem că eram un luptător şi că eram dispus să-mi folosesc colţii şi ghearele.

Ben Parker a apărut şi el.

— Excelent interviu, Mukesh. Foarte impresionant. Ascultă, CNN-ul vrea un interviu. La fel şi BBC, SABC şi o mulţime de alte canale TV. Ce-ai zice să organizăm o conferinţa de presă în după-amiaza asta, ca să împuşti mai mulţi iepuri dintr-un foc?

— De acord, am spus eu. Ştii cum se spune – ai intrat în horă, trebuie să joci.

La ora 3 după-amiază ne-am adunat în sala de conferinţe de lângă birou. Încăperea era arhiplină, presa putea sta doar în picioare şi camerele şi reflectoarele ocupau toate colţurile. Ben îl rugase pe unul din reporteri să înceapă cu o întrebare bine ţintită: „Ce anume se întâmplă de fapt în Darfur?” Drept răspuns, am recapitulat aceleaşi puncte pe care le ridicasem în cursul interviurilor.

După care am dat liber la întrebări.

— De ce abia acum v-aţi hotărât să vorbiţi? a vrut să afle o reporteriţă. De ce nu mai devreme?

— Bună întrebare, am răspuns eu. Afirmaţiile pe care le-aţi auzit astăzi din gura mea puteau fi făcute numai după ce aveam toate

dovezile. Din decembrie anul trecut până în februarie noi am fost excluşi din Darfur şi abia de curând ni s-a permis să ne întoarcem. Iar în ultimele două săptămâni am adunat probe de natură să mă îndreptăţească să fac afirmaţiile pe care le-aţi auzit – ca de exemplu cele referitoare la incidentul de la Tawila.

A urmat un tir de întrebări în legătură cu Tawila, iar eu am dezvăluit în amănunt tot ce ştiam, inclusiv ceea ce aflasem de la Aisha în biroul meu din Khartoum.

Următoarea întrebare:

— De ce nu aţi relatat toate acestea la Khartoum?

— Ei bine, acolo nu există presă independentă, şi nici presa internaţională nu e prezentă. Şi în aceste condiţii am considerat că nu mă pot exprima deschis şi liber.

— Ce credeţi că se va întâmpla acum?

— Personal, cred că autorii acestor crime împotriva umanităţii, oameni sprijiniţi şi organizaţi de către guvernul sudanez, trebuie acuzaţi şi deferiţi justiţiei. Problema trebuie adusă în faţa Curţii Penale Internaţionale, crimele trebuie investigate şi cei vinovaţi trebuie pedepsiţi. CPI este singura instituţie abilitată să facă aşa ceva.

Întrebările şi răspunsurile au continuat mai bine de o jumătate de oră. În final, am adăugat:

— E o ruşine că acest conflict, cel mai de durată din Africa şi care a generat cel mai mare număr de persoane strămutate intern şi de refugiaţi, a escaladat acum, devenind primul genocid al secolului XXI, şi că a rămas deocamdată neluat în discuţie la nivelul Consiliului de Securitate al ONU, organismul care veghează la pacea şi securitatea lumii. Ar trebui cu toţii să ne întrebăm ce rost are Consiliul de Securitate în contextul problemelor de securitate majore cu care se confruntă omenirea. Ce rost mai are acest organism, din moment ce nu este capabil nici măcar să ia în discuţie cea mai gravă criză umanitară actuală?

După conferinţa de presă propriu-zisă, m-am dus în grădină, unde am acordat pe rând interviuri celor de la CNN, BBC News şi altor câteva instituţii de presă. Am terminat în jurul orei 6 seara – la New York era dimineaţă. Mă pregătisem să înfrunt reacţia venită de la sediul central al ONU. Mă aşteptam la apeluri telefonice şi e-mailuri explozive: „Ce e cu tine, Mukesh? Ţi-ai ieşit complet din minţi?” Însă, tăcere. Nu am putut decât să presupun că erau atât de indignaţi încât nu îşi găsiseră cuvintele.

Dar ce conta? Povestea fusese spusă şi nu puteau face nimic pentru a o împiedica să circule. Şi oricum, eram convins că procedasem corect. Faptele pe care le dezvăluisem erau incontestabile şi le repetasem *ad nauseam* în rapoartele şi memoriile mele. Ieşisem în public şi făcusem de ruşine întreaga maşinărie ONU, dar nu puteau să contraatace acuzându-mă de nebunie. Aveau toate probele care dovedeau că ceea ce spusesem eu era adevărat. Iar dacă încercau să mă prezinte drept nebun, ar fi fost acuzaţi că iau partea unui regim care orchestrase un genocid.

Cu alte cuvinte, erau pierduţi şi dacă încercau să nege ce prezentasem eu, şi dacă nu o făceau – şi exact asta şi urmărisem. Din punctul de vedere al presei internaţionale, eu eram omul trimis de ONU pe teren. În ochii lor, nimeni nu se putea bucura de o credibilitate mai mare. Omul de pe teren le oferise o poveste explozivă şi revelatoare. Nimeni de la New York nu putea nega această realitate. Pentru presă, conta la fel de mult persoana care făcea dezvăluiri ca şi dezvăluirile în sine. Eu aveam mai multă legitimitate decât New Yorkul şi îi prinsesem pe mai-marii de la ONU pe picior greşit.

În fiecare zi de lucru, la prânz, ONU organizează o conferinţă de presă la sediul din New York, susţinută fie de secretarul-general, fie de purtătorul său de cuvânt. Ora 12 ziua însemna 7 seara la Nairobi, moment în care agitaţia presei se mai domolise puţin. Isabelle şi cu mine ne-am întors la hotel, aşteptând o reacţie din partea ONU. Darfurul ajunsese pe prima pagină a ziarelor din întreaga lume şi furtuna nu dădea semne de calmare. Presa din New York preluase ştirea şi, în mod cert, avea să ceară explicaţii.

În memoriul trimis la cartierul general de la New York arătasem pas cu pas ce trebuia să facă ONU. Repetasem, în fapt, ceea ce cerusem în multe dintre rapoartele mele precedente:

„1. Problema Darfurului trebuia dezbătută la Consiliul de Securitate.

2. Trebuia să se ajungă la o rezoluţie a Consiliului de Securitate, urmată de o operaţiune de menţinere a păcii pe teren.

3. O anchetă referitoare la Darfur şi la eşecul ONU era imperios necesară.

4. Situaţia din Darfur trebuia ridicată în faţa Curţii Penale Internaţionale.

5. Un armistiţiu şi în final un acord de pace trebuia negociat între rebelii din Darfur şi guvernul de la Khartoum.”

Sugerasem un curs al acţiunilor şi speram ca secretarul-general să anunţe ceva similar în conferinţa de presă de la New York. Conferinţa avea să fie printre cele mai urmărite din întreaga istorie a ONU. Kofi Annan nu şi-a făcut însă apariţia. M-am gândit că nu se afla la New York.

Purtătorul său de cuvânt a fost cel care a făcut declaraţia, exprimând „îngrijorarea gravă” a lui Annan faţă de situaţia din Darfur şi îndemnând guvernul sudanez să o investigheze. Nu era nici pe departe ceea ce sperasem să aud, dar era totuşi un început. Măcar recunoscuseră că exista o problemă, iar roţile maşinăriei fuseseră puse în mişcare. Era pentru întâia oară când Kofi Annan îşi exprimase public îngrijorarea faţă de criza din Darfur.

Până noaptea târziu am continuat să fiu abordat de reprezentanţi ai presei. Am fost sunat de *New York Times*, de *Washington Post* şi din Seattle, mass-media americană preluând ştirea cu întârziere din cauza diferenţei de fus orar. Am luat cu mine o bere Tusker rece şi m-am dus să mă plimb pe peluză, de unde am continuat să acord interviuri. Eram într-o stare de spirit optimistă. Urma să înfrunt personal consecinţele actelor mele, însă tăcerea fusese spartă. Duhul ieşise din lampă şi nu mai putea fi împins înapoi.

A doua zi dimineaţă, când m-am trezit, am văzut urmările. În holul de recepţie al hotelului am găsit ziare locale şi internaţionale care reproduceau povestea mea. Mi-am verificai e-mailul şi mesageria vocală, dar nu primisem niciun mesaj de la New York. Zidul de tăcere era apăsător şi oarecum de rău augur. În contrast cu tăcerea absolută din partea cartierului general al ONU, căsuţa mea poştală era plină de mesaje trimise de binevoitori.

„Bună, amice, eşti un adevărat luptător! I-ai pus pe toţi cu botul pe labe.” E-mailul era de la John Prendergast, unul dintre oamenii-cheie care făcuseră campanie în beneficiul Darfurului. Îl cunoşteam bine şi m-am bucurat să văd că mă sprijinea.

Dar, lucru şi mai important, primisem mesaje de susţinere din Darfur şi din tot Sudanul.

„Dumnezeu să te apare şi să te ţină în viaţă”, spunea unul din acestea. „Ai dat glas suferinţelor noastre atunci când toţi se fereau să o facă. Ne-ai dat speranţă atunci când pierduserăm orice

nădejde. Ne-ai arătat luminiţa de la capătul tunelului.” Primisem nenumărate mesaje de acest gen – semnate cu nume ca Abdul Abdullah ori Zainab Al-Nasir –, fără îndoială de la sudanezi, unii chiar din Darfur, am presupus eu. În plus, aveam mesaje de la lucrători ONU din toată lumea. În mare parte nu ştiam cine sunt şi, mai mult ca sigur, pe unii nu îi întâlnisem niciodată.

„Inimile noastre bat pentru dumneavoastră, dr. Kapila. Suntem mândri că cineva de la ONU a avut în fine curajul să aducă Darfurul în atenţia lumii.” Primisem e-mailuri de încurajare şi de la multe agenţii de ajutorare care lucraseră alături de noi în Darfur.

În mesajul de la Medici fără frontiere se spunea: „Mukesh, suntem şocaţi şi impresionaţi. Nu ne-am închipuit că cineva de la ONU ar avea curaj să spună lucrurilor pe nume. Îţi suntem recunoscători pentru eforturile tale şi pentru faptul că ne-ai ajutat să avem acces în Darfur.”

M-am simţit profund încurajat de sprijinul acordat de acei prieteni şi străini inimoşi.

La jumătatea dimineţii am fost sunat de unul dintre puţinii mei aliaţi din New York. M-a informat asupra efectului pe care îl avusese iniţiativa mea. Din câte se părea, ea produsese o consternare adâncă la sediul central al ONU. Oamenii aflaţi în posturi-cheie „fugeau de colo-colo ca nişte găini cu capetele retezate”, m-a înştiinţat pe un ton destul de vesel amicul meu.

Mă acuzau că încălcasem toate regulile. Şi prin aceasta mă situasem în afara organizaţiei. Mai rău decât atât, în opinia lor, acţiunile mele declanşaseră un incident diplomatic major. Declaraţia mea de presă era privită de ei drept un atac direct la adresa guvernului sudanez, adică exact ceea ce şi intenţionasem. De asemenea, se considera că pusesem ONU la zid, acuzând-o că nu luase niciun fel de măsuri privind situaţia din Darfur, iar acesta era al doilea scop important pe care îl urmărisem.

În sistemul ONU, nimeni nu are voie să facă declaraţii în nume propriu ori să iasă în faţă. Dacă îndrăzneşti să faci aşa ceva, activitatea ta în cadrul ONU este terminată. Toate acestea sunt reguli nescrise. Dacă aşa era, n-aveau decât să facă ce voiau: demersul meu avusese impactul dorit. Peste noapte, Darfurul ajunsese din nimic să facă titluri de o şchioapă. Blocada fusese spartă.

Cât despre reacţiile Khartoumului, acestea nu aveau în niciun caz să întârzie.

Douăzeci şi cinci

Convinge-ţi duşmanul că nu va avea nimic de câştigat atacându-te. Astfel îi vei diminua avântul.
Proverb chinezesc

Ori de câte ori părăseam Khartoumul cu treburi, numeam un înlocuitor temporar. De data aceasta, persoana pe care o alesesem era Nimal Hettiaratchy, colegul meu din Sri Lanka aflat la conducerea misiunii Fondului Naţiunilor Unite pentru Populaţie. Nu îi spusesem nimic despre ceea ce intenţionam să fac la Nairobi, căci eu însumi nu ştiusem atunci când plecasem din Khartoum.

Hettiaratchy m-a sunat ca să mă pună la curent cu cele întâmplate în absenţa mea. După ce declaraţiile mele ajunseseră în presă, fusese chemat la ministrul de Externe şi i se ceruseră explicaţii. Singurul răspuns pe care putuse să îl dea fusese: „Discutaţi cu dr. Kapila la întoarcerea lui aici”. Guvernul emisese un protest extrem de viguros la adresa afirmaţiilor mele „neruşinate şi incalificabile”. L-am sfătuit să se pregătească de furtună şi i-am spus că voi reveni curând la Khartoum.

Nu puteam să mă fofilez. Eram încă şef coordonator plenipotenţiar al ONU în Sudan şi aveam multă treabă de făcut. Începusem totuşi să mă tem pentru siguranţa mea personală. Eram convins că guvernul de la Khartoum avea să contraatace, agenţi sau ticăloşi urmărind să-mi facă rău cu sprijinul implicit al regimului. Mă temeam cu adevărat pentru viaţa mea.

Nu era în interesul Khartoumului să mă transforme în martir. Existau însă o mulţime de extremişti dispuşi probabil să ia chestiunea în propriile mâini, după care regimul avea să spună: „Desigur, nu noi suntem de vină, însă la ce altceva ne puteam aştepta după tot ce a făcut?”.

Am sunat-o pe unica persoană despre care consideram că mă putea apăra în caz că viaţa mea ar fi fost pusă în pericol la Khartoum – pe ambasadorul britanic, William Patey. La urma urmei, indiferent ce pacoste ajunsesem să fiu şi ce necazuri cauzasem în mod cert guvernului meu, eram un cetăţean britanic ca oricare

altul.

William mi-a răspuns cu un salut simplu, dar rostit din inimă:

— Mare curaj ai avut, Mukesh! Mare curaj!

— Mersi, William. Cât de curând mă voi întoarce la Khartoum, cel mai probabil mâine, şi sunt un pic îngrijorat în privinţa siguranţei mele. Dacă voi fi nevoit să dau o fugă până la Ambasada Britanică, vei fi pregătit să mă primeşti?

A râs.

— Da, da, sigur că da, Mukesh. Treci pe la noi oricând ai chef.

După 24 de ore, mă aflam alături de Isabelle în cursa British Airways care făcea legătura dintre Nairobi şi Khartoum. Avionul a aterizat imediat după lăsarea nopţii şi, ca de obicei, Isabelle şi cu mine am trecut rapid prin salonul de sosiri VIP, după care am urcat în maşina care ne aştepta. Omer mi-a înmânat corespondenţa cu aceeaşi atitudine profesionistă ca de fiecare dată. Era aproape ca şi cum fusesem plecat într-o călătorie ca oricare alta şi nicio schimbare nu intervenise între timp.

Am ajuns acasă şi l-am sunat pe William Patey.

— M-am întors, l-am anunţat eu. Totul pare în regulă aici. Şi voi încerca să dorm. Poate că totul va fi bine.

— Mă bucur că te-ai întors, Mukesh, a răspuns el. Ţine-mă la curent cu ce se întâmplă. Şi nu ezita să apelezi la noi, dacă e cazul.

Am dormit bine şi a doua zi dimineaţa am plecat la birou. Nimeni nu a comentat ce făcusem. Toţi oamenii de la IHP şi din echipele ONU erau plecaţi pe teren, aşa că nu mă puteam aştepta să fiu întâmpinat cu un cor de „bravo”. Dar în clădire domnea tăcerea şi un soi de spirit de anticipaţie; era liniştea de dinaintea furtunii.

Primul pe care l-am chemat a fost Roger, pentru informarea zilnică pe probleme de securitate. Ne-am ocupat mai întâi de articolele din presa locală, din care am înţeles că furtuna era pe cale să izbucnească. Cele mai indignate erau ziarele în limba arabă, şi nu cele de limba engleză.

„Kapila – un mincinos şi jumătate!”, titra unul din ziare. „Kapila fuge din ţară ca să răspândească minciuni!”, ţipa un altul. Mi se reproşa că eram mână în mână cu duşmanii statului sudanez şi mai ales cu „evreii”. Mai mult decât atât, eram ameninţat cu „jihadul” şi se afirma că meritam să mor.

— Domnule, presupun că vă aşteptaţi la aşa ceva, a remarcat Roger, dar va trebui să mă ocup îndeaproape de dumneavoastră. Veţi avea nevoie de protecţie. Voi sta mereu în preajma şi voi

aduce oameni astfel încât să fiţi supravegheat non-stop.

— Da, Roger, înţeleg şi-ţi mulţumesc.

Unul din ziarele din Khartoum părea să-mi fi acordat un tratament mai rezonabil. „Kapila este deopotrivă un erou şi un nemernic: erou pentru că a ieşit public, şi nemernic pentru că nu a făcut-o mai devreme, pentru a-şi proteja postul…” Era un punct de vedere critic oarecum îndreptăţit, chiar dacă nu bazat pe realitate. De fapt, îmi pierdusem postul cu săptămâni înainte, aşa că nu aveam ce să protejez. Roger m-a înştiinţat că ziarul respectiv fusese închis în acea dimineaţă. Orice instituţie mass-media din Khartoum care dădea semne că ar fi dorit să prezinte în mod obiectiv demersul meu era pasibilă de aceeaşi pedeapsă.

Pe măsură ce Roger şi cu mine continuam să dezbatem consecinţele acţiunilor mele, mi-a devenit tot mai clar că în noile condiţii nu-mi mai puteam prelungi şederea la Khartoum, din raţiuni de securitate. Furtuna media avea puţine şanse să se domolească. Dimpotrivă. Atâta timp cât Darfurul avea să ţină prima pagină în presa din întreaga lume, presiunea asupra ONU şi a regimului de la Khartoum avea să crească. Acest fapt era de natură să mă expună şi mai mult unor confruntări serioase, căci era de datoria mea să continui să denunţ şi să acuz public atât regimul de la Khartoum, cât şi maşinăria ONU.

După discuţia cu Roger, am stat de vorbă cu Isabelle. Preferam să cad răpus de propria sabie şi să demisionez, am informat-o eu, decât să fiu declarat *persona non grata* de către guvernul sudanez ori să fiu revocat din funcţie de ONU. Isabelle mi-a răspuns că indiferent ce decizie voi lua, va pleca împreună cu mine.

— Dar cel care mă va înlocui aici va avea nevoie de tine, am obiectat eu.

— Mukesh, dacă tu pleci, nu voi avea inima să rămân. Oricum, numele meu este strâns asociat cu al tău şi mi-ar fi imposibil să lucrez cu un alt şef ONU. Aşa că prefer să îmi sfârşesc mandatul împreună cu tine.

Am întors problema pe toate părţile şi ne-am ciondănit un pic. Într-un târziu, mi-a spus că eu o adusesem în Sudan şi în Darfur, şi că avea să plece cu mine.

Era cât se poate de simplu şi la această afirmaţie n-am mai avut contraargumente. Am fost profund mişcat de loialitatea ei.

— Bun, în cazul ăsta rezervă pentru amândoi bilete de avion pentru data de 31 martie, am spus eu.

Mai era mai puţin de o săptămână până atunci, iar 31 martie marca un an de când preluasem postul de şef al misiunii ONU la Khartoum. Mi se părea o dată aniversară tocmai potrivită pentru plecarea mea.

Următorul lucru pe care l-am făcut a fost să convoc o şedinţă cu şefii agenţiilor ONU.

— Prieteni, am început eu, doresc să vă mulţumesc tuturor pentru sprijinul acordat pe parcursul acestui an. Cred că am înregistrat progrese importante în ceea ce priveşte asistenţa pe care ONU o poate acorda întregului Sudan. Cât despre mine, misiunea mea aici e încheiată şi nu vă mai pot fi de folos. La sfârşitul acestei luni voi pleca.

Anunţul meu a fost primit cu o tăcere şocată. Nu am simţit cine ştie ce regrete din partea majorităţii celor prezenţi, însă mi-a fost clar că nu se aşteptaseră din partea mea să mă mişc atât de repede. Când am dat să ies pe uşă, mai mulţi şefi de agenţii s-au repezit după mine.

— Îţi vom simţi mult lipsa, Mukesh, m-a asigurat Nimal, şeful UNFPA.

— Îţi mulţumesc pentru spiritul de conducere atât de energic, a spus Arachi, şeful misiunii Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (ONUDI), unul dintre puţinii mei sprijinitori constanţi.

— Va fi ca şi cum lumina ar fi stinsă aici, a remarcat şeful OCHA.

Le-am mulţumit pentru vorbele calde şi am repetat ceea ce bănuiam că ghiciseră şi singuri: că nu mai puteam să rămân.

M-am întors la mine în birou şi am frunzărit distrat nişte hârtii, cu gândul la bagajele pe care trebuia să le fac. În clipa aceea am auzit un urlet sfâşietor pe hol. M-am întrebat ce Dumnezeu putea să fie. Am ieşit ca să aflu despre ce era vorba şi Mona, asistenta mea, nu era la biroul ei. Auzeam o voce de femeie plângând la toaletă. Mi-am dar seama că era Mona şi am rugat-o pe Isabelle să intre ca să vadă ce se întâmplase.

Isabelle a început să bată în uşa toaletei pentru femei:

— Mona, ieşi de acolo! Ieşi de acolo, Mona, te rog!

Singurul răspuns a fost o creştere în volum a acelui plâns isteric.

— Mukesh pleacă! Oh, pentru numele lui Allah, de ce trebuie să plece?

Am înţeles că eu eram motivul suferinţei ei. M-am apropiat de

uşă.

— Hei, Mona, sunt bine! Încă nu am murit!

Într-un târziu, Mona a ieşit de la toaletă, roşie la faţă şi tamponându-şi ochii. Am rugat-o pe Isabelle să îi prepare o cană de ceai şi să încerce s-o calmeze.

M-am înapoiat la mine în birou şi am compus un e-mail către New York în care îmi anunţam demisia din funcţia de şef al misiunii ONU în Sudan, ca şi plecarea mea iminentă din Khartoum. Am trimis imediat e-mailul, dar până la sfârşitul acelei zile nu am primit niciun răspuns de la sediul central.

A doua zi dimineaţa am primit o nouă cerere de interviu, de data aceasta din partea filialei din Khartoum a reţelei arabe de televiziune Al Jazeera. Am acceptat, conştient că intram astfel în gura lupului. Faptul că urma să vorbesc din Khartoum avea să fie, cu certitudine, interpretat drept un act extrem de provocator din partea mea, însă era vital să mă adresez atât lumii occidentale, cât şi celei arabe.

Echipa de la Al Jazeera a sosit şi s-a instalat în biroul meu. Am repetat ceea ce spusesem înainte, însă de data aceasta am decis să măresc miza. Am insistat mai mult asupra crimelor împotriva umanităţii şi a celor care le comiseseră efectiv. Am arătat cu degetul spre guvernul sudanez şi am explicat de ce acesta trebuia deferit Curţii Penale Internaţionale.

— Vreau să se înţeleagă foarte bine un lucru, i-am spus eu celui ce mă intervieva. Preşedintele Sudanului, Omar al-Bashir, ar trebui şi el inclus printre cei chemaţi în faţa Curţii Penale Internaţionale şi judecat pentru crime de război şi crime împotriva umanităţii. Chiar dacă ocupă funcţia de preşedinte, asta nu îl scuteşte să fie pus sub acuzare, iar justiţia trebuie să-şi facă datoria.

Am sesizat că ochii interlocutorului meu scapără la auzul acestor vorbe. Înţelesese forţa enormă, ca şi implicaţiile unei declaraţii venite din partea unui om aflat într-o asemenea poziţie ca a mea, şi în special a unuia aflat la Khartoum în calitate de şef al misiunii ONU în Sudan. El şi cameramanul au pus capăt interviului la scurt timp după aceea, după care şi-au strâns echipamentul şi s-au grăbit să se întoarcă în studiouri pentru a monta interviul.

Al Jazeera a difuzat interviul în aceeaşi zi, iar rezultatele au fost explozive. Biroul Al Jazeera de la Khartoum a fost imediat închis, iar personalul expulzat din ţară. Am avut primul telefon de ameninţare la puţin timp după difuzarea materialului, care acţionase probabil

ca o mantie roşie fluturată prin faţa unui taur.

Telefonul a sunat – *număr necunoscut*. O voce masculină cu accent arab.

— Eşti un mincinos în cârdăşie cu evreii şi cu duşmanii Sudanului. Meriţi să fii pedepsit...

Convorbirea s-a întrerupt. După o jumătate de oră am fost sunat din nou: *număr necunoscut*. Trebuia să răspund, căci încă mai primeam telefoane de la presă.

— Dr. Kapila, am spus eu.

— Ne-ai insultat ţara! a spus o altă voce masculină cu accent arab, şi mai ameninţătoare. Meriţi tot ce e mai rău.

Clic. Telefonul a amuţit.

În chip bizar şi sinistru, cuvintele acelea nu au făcut decât să evoce în mine o amintire tulburătoare, o imagine a iadului de la Tawila. Expresia pe care o folosise bărbatul era aceeaşi la care Daniel Christensen îmi spusese că recurseseră oamenii din miliţiile Janjaweed atunci când se referiseră la africanii negri din Tawila: *merită tot ce e mai rău*. După câteva ore, telefonul a sunat pentru a treia oară: *număr necunoscut*. Acel apel avea să mă tulbure cel mai mult, căci venea din partea unei femei arabe.

— Dr. Kapila, ne-ai insultat ţara!

Era aceeaşi frază, ca şi cum interlocutorii mei citeau un scenariu gata pregătit.

— Cât de curând vei fi găsit mort şi meriţi să ajungi în iad!

I-am povestit lui Roger despre apeluri. A fost de părere că regularitatea lor, ca şi similaritatea frazelor folosite – „ne-ai insultat ţara” – indicau că nu erau deloc întâmplătoare. Era convins că făceau parte dintr-o campanie bine orchestrată, şi nu era greu de ghicit de către cine. Drept răspuns, a sporit măsurile de securitate din preajma mea şi m-a avertizat că nu avea să mă mai scape nicio clipă din ochi. Avea să mă însoţească peste tot, umbra mea permanentă, şi să doarmă noaptea la mine acasă.

Mai primisem ameninţări cu moartea sau ceva asemănător şi înainte. Mai mult, în Irak fusesem judecat *in absentia* şi condamnat la moarte. Dar niciodată nu simţisem ameninţarea atât de aproape. Iar teama mea venea din faptul că ştiam exact cine stătea în spatele acestor ameninţări: aceeaşi agenţie care orchestrase *soluţia finală* în Darfur.

Pe măsură ce vestea plecării mele iminente s-a răspândit, am început să primesc ecouri la demersul meu, însă din partea New

Yorkului m-am lovit în continuare de acelaşi zid gol al tăcerii. Diplomaţii unora dintre importantele state ale lumii aflaţi la post în Khartoum au hotărât să emită un comunicat comun în chip de sprijin pentru ceea ce făcusem. Documentul a fost remis presei internaţionale şi guvernelor lumii de către *chargé d'affaires* american.

„Noi, comunitatea diplomatică britanică, franceză, olandeză şi americană din Khartoum, sprijinim poziţia luată de coordonatorul plenipotenţiar al ONU în Sudan, dr. Mukesh Kapila, şi confirmăm cele declarate de Domnia Sa cu privire la evenimentele grave care se petrec în prezent în Darfur..."

Am fost puternic încurajat de claritatea şi forţa susţinerii lor. În ochii acestor diplomaţi, procedasem corect. O declaraţie similară de sprijin a venit şi de la Geneva, din partea experţilor din cadrul înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului. Dar de la New York nu aveam în continuare niciun răspuns.

În ciuda acestui fapt – sau mai degrabă poate tocmai de aceea –, am decis să nu o las mai moale cu New Yorkul în ultimele mele zile în funcţie. Cu toată furtuna iscată în presa internaţională, ororile nu se încheiaseră în Darfur. Chiar dacă mass-media îndreptase reflectoarele asupra Khartoumului, regimul nu părea dispus ori capabil să-i ţină în frâu pe criminalii în masă. Mai erau multe de făcut, aşa încât am continuat să bombardez New Yorkul cu alerte.

„19 martie: Miliţiile Janjaweed au atacat, jefuit şi ars sate.
21–23 martie: Miliţiile Janjaweed au atacat, jefuit şi ars...
23 martie: Miliţiile Janjaweed au atacat şi jefuit...
27 martie: Călăreţi înarmaţi au atacat, jefuit şi ars..."

Drept răspuns, nu mi s-a oferit decât tăcere. Nicio vorbă de la New York. Nimeni nu m-a criticat. Nimeni nu m-a condamnat. Nimeni nu s-a obosit să-mi comenteze măcar demisia. Dar, mai rău ca orice, nimeni nu a ieşit pentru a recunoaşte public, în orice fel, primirea rapoartelor mele. Ororile continuau în Darfur, întunericul se răspândea precum cancerul, şi totuşi de la New York nu am primit niciun cuvânt de confirmare a gravităţii situaţiei ori vreo aluzie, cât de vagă, la ceea ce preconiza ONU să facă.

Prin intermediul contactelor mele diplomatice la Khartoum am

aflat într-un târziu câte ceva din ceea ce se întâmpla la sediul central al ONU. Confruntată cu asaltul mass-media, comunitatea internaţională şi, în principal, ONU erau sub asediu. Vânat şi criticat intens, Consiliul de Securitate decisese în cele din urmă să reacţioneze şi convocase o şedinţă pentru stabilirea de măsuri urgente în Darfur.

Totuşi presa nu dădea încă semne că şi-ar fi pierdut interesul faţă de situaţia din Darfur. Dimpotrivă. Media internaţională luase taurul de coarne şi trimisese echipe de ştiri şi cei mai buni reporteri în Ciad, de unde puteau avea acces la taberele de refugiaţi. Începuseră să se concentreze asupra amplorii violenţelor genocidului, aşa cum erau acestea ilustrate atât de evocator de poveştile victimelor.

Atenţia mea nu mai era însă acum îndreptată către acţiunile presei, care luaseră avânt de la sine, ci către viitor şi prioritatea pe care o consideram a fi absolută. Sunasem alarma. Acum trebuia să mă asigur că avea să se facă dreptate. Trebuia să culeg şi să sistematizez date care să dovedească modul exact în care decurgea procesul de epurare etnică şi genocidul care avea loc în Darfur şi să îi identific pe cei responsabili. Aveam să îmi petrec ultimele zile în Khartoum adunând probe şi căutând modalitatea cea mai potrivită de a le ţine sub păstrare.

Am realizat că nu ar fi fost deloc sigur să car acele dovezi după mine atunci când avea să sosească momentul plecării. Aşa că am compilat tot ce aveam pe o memorie portabilă şi am aranjat printr-un diplomat prieten ca aceasta să fie trimisă cu valiza diplomatică şi predată în mâini de încredere. Odată terminată această sarcină, am ştiut că justiţia nu avea cum să mai fie oprită din drumul ei, căci nici Muhabaratul şi nici guvernul de la Khartoum nu mai puteau ajunge la dovezile privind crimele de război, plus numele celor ce le orchestraseră.

Cu o zi sau două înainte de plecare a început runda de luat rămas-bun. Primeam în continuare telefoane de ameninţare; mai mult decât atât, frecvenţa lor sporise. Roger lucra non-stop şi dormea la mine în cameră, pe un pat de campanie, şi oriunde mergeam eram însoţit de un grup masiv de oameni de pază. Mă simţeam de parcă sediul Naţiunilor Unite din Khartoum şi reşedinţa mea s-ar fi aflat sub asediu.

Ambasadorul francez a fost gazda unui dineu de adio organizat de comunitatea diplomatică. Cu această ocazie, au pus să fie

tipărite nişte meniuri foarte frumoase:

Diner du mardi 23 mars 2004 en l'honneur de M. Mukesh Kapila. Entrée: Velouté d'epinards; Brick aux herbes; Plat: Eventail de volailles aux champignons; Pommes dauphines; Salate aux pignons...[2]

Mâncarea a fost servită cu o selecţie de vinuri franţuzeşti fine. La aperitiv am avut Chablis William Fèvre din 2002, la felul principal Domaine des Salices Syrah 1998, iar la desert un Monbazillac din 1996. La sfârşitul dineului mi s-a prezentat un meniu semnat de toţi cei prezenţi:

„Acum – după şase luni de consideraţii serioase şi atente –, mă declar total în favoarea colaborării anglo-franceze", scrisese un reprezentant al contingentului francez.

„Mukesh, sper sincer că eforturile tale vor fi continuate de cel care va veni după tine, oricine ar fi el. Ai făcut o treabă grozavă", a notat un american.

„Mukesh, vei pleca înaintea noastră", a scris olandezul, „dar fii convins că vom încerca să îţi călcăm pe urme".

Şi, tipic din partea lor, britanicii aduseseră o notă de umor. Unul dintre ei încercuise pe meniu desertul – *Biscuits fondants au chocolate*[3] – şi adăugase: „Ai grijă! Dietă de mărire a fundului!".

Dar poate că cel mai semnificativ mesaj, din punctul meu de vedere, a venit din partea unuia dintre invitaţii sudanezi:

„Sper că ceea ce ai început tu în Kenya să fie continuat; doresc să-ţi mulţumesc din toată inima în numele sudanezilor şi al oamenilor din Darfur."

[2] Dineu organizat marţi, 23 martie 2004, în onoarea domnului Mukesh Kapila. Aperitive: Cremă de spanac; Foitaj cu ierburi. Felul principal: Buşeuri cu pui şi ciuperci; Cartofi gratinaţi; Salată cu seminţe de pin... (în limba fr. în original) (n. trad.).

[3] Biscuiţi cu fondant de ciocolată (în limba fr. în original) (n. trad.).

Douăzeci şi şase

Iată prima regulă pe care trebuie să o respecte cavalerii: veţi şterge tot ce aţi scris până acum în cartea vieţii voastre – nelinişte, nesiguranţă, minciuni. Şi în locul lor veţi scrie cuvântul „curaj”. Dacă vă veţi începe călătoria cu acest cuvânt... veţi ajunge acolo unde v-aţi propus.

Din codul unui cavaler medieval

Ziua plecării mele era 31 martie 2004. Mi-am petrecut dimineaţa făcând curat la birou, însă eram cuprins în tot acest răstimp de o nerăbdare arzătoare de a mă vedea odată plecat. Misiunea mea la Khartoum fusese îndeplinită; tăcerea fusese spartă; dovezile salvate şi depozitate în deplină siguranţă. Şi cu toate că aveam regrete, eram convins că făcusem ceea ce trebuia. Prezenţa mea acolo dădea bătăi de cap tuturor, şi în special celor însărcinaţi cu paza şi protecţia mea.

Chiar înainte de prânz, un e-mail a apărut în căsuţa poştală. Era din partea unei persoane de contact de la Parlamentul European de la Bruxelles şi se referea la o rezoluţie pe care Parlamentul intenţiona să o voteze în ziua următoare, pe 1 aprilie. Mi-o trimiseseră spre ştiinţă şi pentru a le transmite, eventual, feedbackul meu înainte ca hotărârea să fie făcută publică.

> Am luat act cu maximă îngrijorare de declaraţia făcută pe data de 22 martie de coordonatorul ONU în Sudan, Mukesh Kapila, în care acesta a afirmat că situaţia din provincia Darfur constituie cea mai gravă criză umanitară şi de nerespectare a drepturilor omului cu care omenirea se confruntă în prezent... Condamnăm cu putere sprijinul financiar, logistic şi de orice altă natură pe care guvernul sudanez l-ar fi acordat miliţiilor Janjaweed, inclusiv în bombardarea nediscriminatorie a populaţiei civile.

Rezoluţia continua pe acelaşi ton, subliniind faptul că folosirea

violenţei sexuale, a violului şi a răpirii reprezenta o armă de luptă ce echivala cu crime de război grave şi cerând instituirea interdicţiei de survol al teritoriului Darfurului şi trimiterea de forţe de menţinerea a păcii în zonă. Era prima declaraţie oficială cu privire la Darfur emisă de un guvern sau un grup de guverne importante. Şi venise la puţin peste o săptămână de când ieşisem public. Conspiraţia tăcerii fusese cu adevărat curmată, iar stăvilarul inacţiunii începuse să se surpe.

M-am întors acasă şi am servit prânzul împreună cu Isabelle şi cu umbra mea permanentă, Roger. În chip de act final al închiderii reşedinţei, mi-am donat cele câteva bunuri personale. I-am dăruit lui Ahmed congelatorul, cel în care îmi stricase insulina. Omul intenţiona – „ce nesăbuinţă”, mi-am zis eu – să deschidă un restaurant, şi de aici dorinţa de a pune mâna pe electrocasnicele mele.

Lui Mary, minunata mea menajeră, i-am lăsat restul lucrurilor – prăjitorul de pâine, ceainicul, cuptorul cu microunde – şi am fost absolut încântat să aflu că Nadia, fosta mea asistentă specială, avea să o angajeze pe Mary. Monei i-am dăruit DVD-playerul şi televizorul, iar lui Omer, şoferul şi spionul meu, frigiderul. După ce am terminat cu asta, l-am rugat pe Ahmed să ne prepare pentru ultima oară specialitatea sa: în seara aceea aveam să ne tratăm cu salată de vinete.

Tocmai mă aşezasem la masă cu Isabelle şi Roger pentru a savura ultima noastră cină împreună, când am fost sunat pe mobil. Aveam groază de apeluri din cauza ameninţărilor cu moartea pe care continuam să le primesc. De data aceasta eram însă sunat de la Ministerul Afacerilor Externe al guvernului sudanez. M-am holbat la telefon cu un sentiment crescând de nelinişte. Oare intenţionau să facă un ultim efort pentru a-mi pune beţe în roate ori a mă discredita?

I-am aruncat o privire lui Roger.

— E Ministerul de Externe. Să răspund?

A dat din cap în semn de încuviinţare.

— N-ar folosi la nimic dacă nu aţi face-o.

Am apăsat pe tasta de răspuns şi mi-am lipit telefonul de ureche.

— Alo?

— Dr. Kapila? a întrebat o voce masculină.

— Da, am confirmat eu destul de precaut.

— Vă sun din partea ministrului de Externe. Înainte de a părăsi

Sudanul, dr. Mustafa Osman Ismael ar dori să vă invite la reşedinţa sa pentru a lua ceaiul. Dacă veţi vrea să acceptaţi, ştiţi cum să ajungeţi acolo? Dacă nu, vă pot oferi eu toate informaţiile.

Era o invitaţie venită total pe neaşteptate. Am căzut pentru o clipă pe gânduri. Cursa noastră decola abia la miezul nopţii, prin urmare aveam suficient timp la dispoziţie pentru un ceai, dacă într-adevăr acesta era scopul vizitei.

— O clipă, am spus acoperind cu o mână telefonul. Roger, Osman Ismael m-a invitat acasă la el, chipurile la un ceai. Ce zici? Să mă duc?

Roger a ridicat din umeri:

— Presupun că omul joacă corect. Dacă vreţi, mergeţi.

I-am răspuns interlocutorului că accept cu plăcere invitaţia şi i-am cerut să discute cu şoferul pentru a-i da lămuririle necesare în legătură cu adresa la care locuia ministrul.

Omer m-a condus la reşedinţa ministrului, situată într-o zonă liniştită de la periferia Khartoumului, pe malul Nilului. Osman Ismael a ieşit personal să mă întâmpine şi m-a condus în camera de zi. Era îmbrăcat simplu, cu o pereche de pantaloni şi o cămaşă în stil occidental, iar casa era mobilată la fel de simplu, dar cu gust. Mi-a oferit ceai şi am început să discutăm.

— Am aflat cu mare tristeţe că veţi părăsi Sudanul, a spus el. Preşedintele m-a rugat să vă transmit că regretă că mandatul dumneavoastră s-a încheiat în acest mod. Doresc să subliniez că nu guvernul meu v-a cerut să plecaţi, ci Naţiunile Unite.

— De fapt, mi-am dat demisia din proprie iniţiativă, am remarcat eu. Cu alte cuvinte, am preferat să sar înainte de a fi împins de la spate...

— Tot ce se poate, dar nu guvernul meu, ci Naţiunile Unite v-ar fi împins de la spate.

A făcut o pauză şi m-a privit direct în ochi.

— Este mare păcat să vă pierdem, căci deşi suntem conştienţi că sunteţi un om dificil, am considerat că puteam conlucra cu dumneavoastră. Ştim că sunteţi un bărbat cinstit, care spune ceea ce gândeşte, şi că nimeni nu vă are la mână.

Mi-a aruncat un zâmbet fals.

— De fapt, motivul pentru care aveţi probleme acum este probabil acela că sunteţi aşa cum sunteţi şi de aceea nu mai aveţi prieteni. Atunci când nu te afli de partea nimănui, dr. Kapila, nu are cine să te apere.

— Ei bine, am încercat din toate puterile mele să acţionez conform principiilor ONU care prevăd imparţialitatea şi refuzul de a primi ordine de la guverne, am replicat eu. Ştiţi, m-am concentrat mult pe Darfur şi plecarea mea este în mare parte legată de situaţia de acolo, dar recunosc că am colaborat bine pe multe alte chestiuni.

— Da, aşa este. Sunteţi primul şef ONU care a susţinut cu putere ajutorul de dezvoltare pentru Sudan şi programele pe termen lung de infrastructură şi dezvoltare a resurselor umane. Şi aţi ajutat la deschiderea dialogului constructiv cu SPLM, în sud. Cunoaştem toate acestea. Sunteţi un om sincer, un om cu viziune, şi suntem convinşi că îi veţi păstra la inimă pe sudanezi.

— Absolut. Nu am nimic de împărţit cu poporul sudanez. După cum cred că ştiţi, prima oară am vizitat ţara dumneavoastră în urmă cu mulţi ani, când eram student la medicină, şi m-am îndrăgostit de ea.

A urmat un moment de tăcere. Expresia de pe faţa ministrului a devenit mai gravă.

— Dr. Kapila, ştim că în Darfur s-au petrecut lucruri cumplite. Mulţi oameni au avut de suferit şi au fost obligaţi să-şi părăsească satele...

— Da, dar întrebarea este: oare nu guvernul dumneavoastră a orchestrat toate acestea? l-am întrerupt eu. Sentimentul meu este acela că m-aţi dus de nas, căci pe de o parte guvernul dumneavoastră a organizat şi supervizat toate ororile, iar pe de altă parte s-a străduit din răsputeri să le ascundă. Presupun că acum nu mai puteţi nega acest lucru.

— Mie personal îmi e ruşine de acele elemente din guvern care au fost implicate în evenimentele din Darfur sau care nu au reuşit să le ţină sub control. Şi multor alţi oameni din guvern le e ruşine de ceea ce a transpirat în presă...

— Poate, am intervenit. Dar amintiţi-vă că v-am prevenit atât pe dumneavoastră, cât şi pe alţi miniştri asupra multor situaţii inadmisibile: Tabăra Intifada, Tawila, Korma – ca să enumăr numai câteva. Aţi avut avertismentele mele, aţi avut la îndemână toate dovezile necesare şi toate şansele pentru a opri masacrele.

Ministrul şi-a aruncat braţele în lături, aproape ca într-un gest de capitulare.

— Dr. Kapila, nu e politica guvernului meu *per se* de a încuraja astfel de lucruri. Este însă adevărat că unele elemente din guvernul

meu au acţionat în mod iresponsabil şi vă înţeleg frustrarea şi mânia.

— Domnule ministru, este de acum un fapt bine cunoscut că armata şi forţele de securitate au organizat şi condus atacurile. Şi nu pot să cred că ceea ce doriţi este să mă convingeţi că preşedintele dumneavoastră nu e capabil să ţină asemenea elemente sub control.

Ministrul a rămas tăcut mult timp. Am aşteptat să-mi răspundă, dar nu s-a întâmplat nimic, iar tăcerea lui mi-a fost de ajuns. Totuşi nu mă puteam abţine să nu-l simpatizez. Simţeam că în adâncul sufletului lui era un individ cumsecade, pus de guvernul său într-o poziţie imposibil de dificilă.

— Dr. Kapila, ne temem că la Consiliul de Securitate al ONU se va adopta o rezoluţie împotriva noastră, o rezoluţie prin care ne vor fi impuse sancţiuni, s-a aventurat într-un târziu ministrul. Aveţi cumva vreun sfat despre cum ar trebui să reacţionăm sau cum putem evita o asemenea decizie?

— După părerea mea, singura cale pe care o puteţi urma de acum încolo este aceea de a convinge lumea că veţi pune efectiv capăt violenţelor. De asemenea, va trebui să începeţi să luaţi măsuri pentru a-i readuce la casele lor pe refugiaţi şi a le oferi realmente securitatea de care au nevoie pentru a-şi relua vieţile.

Am discutat o vreme despre măsurile pe care regimul de la Khartoum le putea lua pentru a îndrepta situaţia, după care el a remarcat:

— Dacă veţi ajunge în curând la New York, aşa cum presupun că veţi face, v-aş ruga să îi telefonaţi ambasadorului sudanez la ONU. Poate că îl veţi putea consilia în legătură cu conduita pe care ar trebui să o adopte la discuţiile din cadrul Consiliului de Securitate?

Aproape că am căzut de pe scaun. Totul era atât de ciudat. Chiar îmi cerea ajutorul mie – cel mai mare detractor al regimului?

— Puteţi conta oricând pe mine pentru sfaturi privind bunăstarea generală a poporului sudanez, ca şi privind pacea şi stabilitatea ţării, am spus eu. Voi lupta mereu pentru aceste obiective.

Conversaţia a continuat, trecând de la un subiect la altul, până ce m-am uitat la ceas. Era ora opt seara şi trebuia să plec.

— Îmi cer scuze, domnule ministru, dar sunt nevoit să vă părăsesc. Trebuie să prind avionul...

— Desigur, a zâmbit el. Am apreciat foarte mult această ocazie, atât de rară, de a discuta deschis.

M-a condus la maşină şi ne-am strâns mâinile.

— Dr. Kapila, sunteţi un om cu care încă mai cred că putem colabora, a repetat el. Să nu uitaţi asta niciodată.

— Domnule ministru, aşa cum v-am spus, voi avea întotdeauna la inimă poporul sudanez. Să nu uitaţi asta niciodată.

Am urcat în maşină şi Omer a pornit motorul. M-am întors şi m-am uitat prin geamul din spate. Osman Ismael stătea lângă drum şi flutura o mână, în chip de rămas-bun. I-am răspuns făcându-i şi eu cu mâna, după care a dispărut din raza mea vizuală. M-am aşezat mai confortabil pe banchetă. Mă încerca un frison ciudat de regret. Fără îndoială, era un om cu care aş fi putut lucra. Cu condiţia să tratez cu el, şi nu cu oamenii Muhabaratului de la HAC.

Dar chiar dacă aşa ar fi fost, mă îndoiam că vreunul dintre funcţionarii aceia de faţadă aveau un cuvânt greu de spus. În spatele unor oameni ca Osman Ismael, în centrul maleficei maşinării de stat se afla Muhabaratul. Din rândurile sale proveneau arhitecţii răului de nedescris care cuprinsese Darfurul şi tot ei transformaseră *soluţia finală* într-o realitate îngrozitoare.

De acasă am plecat în grabă direct spre aeroport, împreună cu Isabelle şi Roger, căci timpul ne presa. Spre deosebire de sosirea mea la Khartoum, cu un an înainte, plecarea nu a mai fost marcată de manifestări pompoase şi ceremoniale. Toţi aceia care veniseră să mă întâmpine la sosire erau absenţi acum. Acesta era preţul pe care eram nevoit să îl plătesc pentru faptul că spărsesem tăcerea: devenisem un proscris, exact aşa cum mă temusem. Însă prin comparaţie cu suferinţele locuitorilor din Darfur, aceasta nu însemna nimic.

M-am despărţit de Omer în afara clădirii terminalului, căci şoferul meu nu avea acces în salonul VIP. Mi-am luat rămas-bun de la el extrem de emoţionat. În ciuda rolului său dublu, ajunsesem să îl îndrăgesc în anul în care mă dusese cu maşina acolo unde aveam nevoie şi totodată, fapt destul de ciudat, mă protejase.

— Domnule, a fost o onoare pentru mine să vă servesc, mi-a spus el în timp ce ne strângeam pentru ultima oară mâinile.

Am fost tentat o clipă să îi spun ceva de genul: „Omer, am ştiut tot timpul cine eşti cu adevărat. Eşti un agent al Muhabaratului, nu-i aşa?” Totuşi ar fi fost un atac fără rost. Eram convins că ştie că eu ştiu şi în mai multe ocazii se străduise să mă prevină – ca de exemplu atunci când îmi trimisese acel mesaj: „Necazule, ce Dumnezeu mare am!”.

M-am rezumat aşadar la ceva cu mult mai ambiguu.

— Omer, a fost o plăcere să te am prin preajmă ca să veghezi asupra mea. Sper că la fel vei proceda şi cu înlocuitorul meu.

Isabelle şi cu mine am traversat apoi în grabă salonul VIP, căci eram deja în întârziere. Roger ne-a escortat până la scara avionului – un profesionist pursânge până în ultima clipă. M-am gândit că voia să se asigure că părăseam Sudanul viu şi nevătămat şi că-şi îndeplinise până la capăt misiunea de pază. M-am oprit pe o treaptă şi m-am răsucit spre el.

— Îţi mulţumesc pentru tot, Roger. Şi scuze pentru necazurile pe care ţi le-am creat.

Preţ de o secundă, masca lui inexpresivă aproape că a cedat.

— Domnule, a răspuns el, oriunde veţi merge, sper să vă aflaţi în deplină siguranţă.

Am urcat, scara avionului a fost retrasă şi în curând am decolat.

M-am uitat pe geam. Deasupra noastră luna plină stătea suspendată pe cerul african împestriţat de stele. Pe măsură ce Khartoumul se îndepărta, Nilul s-a ivit pentru o clipă magică – un fir argintiu care tăia în două deşertul întunecat după care a dispărut în noapte. Avionul a prins înălţime, iar eu m-am întrebat dacă voi mai vedea vreodată Sudanul, o ţară pe care o iubeam cu adevărat şi care mă schimbase pentru totdeauna, aşa cum şi eu încercasem să o schimb.

Am comandat o bere, dar până să fiu servit, am căzut istovit într-un somn adânc.

Epilog
„Cel mai eficient genocid din lume”

În chiar momentul când părăseam Sudanul, demersul meu cu privire la Darfur începuse să dea roade. La câteva zile după plecarea mea din Khartoum, Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite s-a întrunit pentru întâia oară pentru a lua formal în discuţie situaţia din Sudan. Consiliul a emis prima declaraţie cu privire la Darfur, exprimându-şi „îngrijorarea profundă faţă de încălcările pe scară largă ale drepturilor omului şi ale legilor umanitare internaţionale, inclusiv atacuri nediscriminatorii asupra populaţiei civile, violenţă sexuală, strămutări forţate şi brutalităţi cu motivaţii etnice” şi a cerut ca „toţi cei vinovaţi să fie făcuţi responsabili de atrocităţile din Darfur”.

Alte acţiuni concrete de oprire a vărsării de sânge au urmat la scurt timp. Primele trupe de menţinere a păcii – aparţinând Uniunii Africane – au sosit la patru luni de la plecarea mea, fiind însărcinate cu restabilirea legii şi ordinii şi cu protecţia populaţiei civile din Darfur. Fapt important, trupele erau formate din soldaţi rwandezi, care aveau experienţa de neuitat a genocidului din propria ţară, fiind astfel cu atât mai motivaţi să îşi sporească eforturile în Darfur. Niciodată înainte nu fusese comunitatea internaţională obligată să reacţioneze atât de rapid şi îndepărtându-se atât de mult de la poziţia pe care o adoptase iniţial, şi anume aceea de a nu face nimic. Puterile lumii şi conducerea ONU, care cu numai câteva săptămâni înainte trataseră cu atâta dispreţ pledoariile mele disperate, se văzuseră nevoite să se încline în faţa presiunii mass-media şi a indignării opiniei publice mondiale.

Am continuat să joc un rol central în ceea ce a urmat. Primisem sarcina de a compila – cu ajutorul Isabellei şi al unui specialist în drepturile omului cu care lucrasem în Sudan – un raport detaliat în care să includem toate dovezile despre abuzurile din Darfur pe care le putusem strânge. Raportul nostru a determinat ONU să solicite oficial anchetarea crimelor de război şi a celor care se făceau vinovaţi de acestea. Fişierele pe care reuşiserăm să le scoatem din Khartoum în valiza diplomatică s-au dovedit a fi cruciale în identificarea criminalilor de război.

Concluziile trase ca urmare a anchetei oficiale au fost aduse la cunoştinţa lui Kofi Annan. În document se arăta că existau *probe prima facie* că în Darfur se comiseseră „crime împotriva umanităţii şi crime de război, inclusiv acte cu intenţie de genocid”. În consecinţă, Consiliul de Securitate a fost obligat să sesizeze Curtea Penală Internaţională de la Haga. CPI şi-a început propriile investigaţii în iunie 2005, inculpând mai mulţi membri din vârful ierarhiei regimului de la Khartoum, inclusiv pe preşedintele sudanez, Omar al-Bashir. I-au fost aduse cinci capete de acuzare pentru crime împotriva umanităţii, două pentru crime de război şi trei pentru genocid. Lista de infracţiuni pentru care a fost inculpat al-Bashir – primul şef de stat în funcţie pus sub acuzare de către CPI – arăta ca scenariul unui film horror: crime, exterminare, tortură, viol şi aşa mai departe.

Pe scurt, la un an şi ceva de când denunţasem ororile din Darfur, cele trei revendicări esenţiale pe care le avusesem – o rezoluţie a Consiliului de Securitate referitoare la Darfur, trimiterea de forţe de menţinere a păcii şi deferirea celor vinovaţi Curţii Penale Internaţionale – fuseseră transpuse în fapte. În cele din urmă demaraseră şi operaţiunile umanitare, guvernele donatoare grăbindu-se să aloce fonduri substanţiale pentru asistenţa în alimente, apă, adăposturi şi îngrijire medicală. Toate veniseră prea târziu pentru a curma cele mai adânci suferinţe ale populaţiei din Darfur, căci crimele fuseseră deja comise, iar viaţa în acea provincie sudaneză îndepărtată nu avea să mai fie niciodată la fel. Dar nişte trupe de menţinere a păcii venite târziu sunt oricum mai bune decât nimic. Cât despre condamnările pentru crimele de război, deşi al-Bashir s-a străduit să le facă viaţa grea organizaţiilor umanitare internaţionale care operau în Darfur, niciodată nu e prea târziu să vezi că s-a făcut dreptate.

Menţionez toate acestea nu pentru a-mi aroga cine ştie ce merite – nu am nicio intenţie să-mi dau aere, când problema pusă în discuţie este unul dintre cele mai răsunătoare eşecuri înregistrate în ultima vreme de comunitatea internaţională. O fac doar pentru a demonstra un element crucial, poate chiar mesajul central al acestei cărţi: *acţiunile unei singure persoane pot schimba lucrurile*. Poţi şi trebuie să iei poziţie în faţa răului absolut, oricât de mare ar fi miza în termeni personali şi oricât de înfricoşătoare ţi s-ar părea consecinţele. Şi poţi să o faci de unul singur şi să nu te numeri printre oamenii de bine care stau cu mâinile în sân.

Ameninţările cu moartea au continuat mult timp după ce am părăsit Khartoumul, ba chiar au crescut în intensitate. Le-am ignorat şi pe acestea, şi criticile permanente venite din interiorul sistemului ONU. Între timp, stresul şi trauma pe care le îndurasem în Sudan mi-au afectat mintea, trupul şi spiritul. Asprimea cu care îmi judecasem ceea ce consideram a fi eşecul meu personal a contribuit la starea mea de indispoziţie. Inevitabil, relaţiile mele personale cu cei apropiaţi au avut şi ele de suferit.

În timp ce mă zbăteam să mă adaptez la noua mea viaţă, ceea ce m-a făcut să continui a fost hotărârea de a-i vedea pe arhitecţii *soluţiei finale* din Darfur deferiţi justiţiei – inclusiv pe preşedintele Omar al-Bashir. Am rămas aşadar una dintre vocile de frunte care s-au ridicat în apărarea oamenilor din Darfur, cerând să se facă dreptate.

După ce mi-am părăsit postul de şef al misiunii ONU din Sudan, s-a pus problema luării unor măsuri „disciplinare” împotriva mea. Am rămas totuşi angajat al DFID, secondând lucrătorii ONU, iar guvernul britanic mi-a luat apărarea cu fermitate. DFID a susţinut că dacă ONU dorea să mă sancţioneze disciplinar, atunci natura exactă a greşelilor mele trebuia explicitată în amănunţime. În esenţă, guvernul britanic cerea să afle de ce ONU intenţiona să îl împuşte pe mesager. În cele din urmă, Naţiunile Unite nu au luat nicio măsură oficială împotriva mea pentru poziţia pe care o luasem faţă de Darfur.

Alţii au avut mai puţin noroc – şi mai ales cei care se situaseră cu hotărâre de partea mea. Isabelle, asistenta mea specială – cea care acţionase ca sprijin de nădejde şi confident al meu în perioada cea mai dificilă – a plătit un preţ mare. Deşi iniţial a revenit la sediul ONU din New York şi chiar a fost recompensată cu o medalie pentru serviciile excepţionale aduse organizaţiei, zilele ei în cadrul sistemului ONU erau numărate. Unul dintre şefii ei a avertizat-o că atâta timp cât el va ocupa o funcţie de conducere, ea nu avea niciun viitor acolo. „Sudanul e o ţară suverană, declarase el, iar guvernul său are dreptul să acţioneze aşa cum consideră de cuviinţă.”

— Chiar dacă asta înseamnă uciderea propriului popor? a contracarat Isabelle.

Individul o sfătuise să stea în banca ei şi să nu mă mai susţină. Isabelle a continuat lupta, compunând poeme pline de forţă inspirate din experienţa sa din Sudan, însă într-un final a fost

nevoită să părăsească ONU şi să-şi găsească de lucru în altă parte.

Cât despre mine, după ce luasem poziţie, m-aş fi aşteptat poate să las Darfurul în urmă, lucru care nu s-a întâmplat însă niciodată. Am rămas aceeaşi pacoste şi ghimpe în coaste, chiar şi pentru simplul motiv că în Darfur situaţia de pe teren se îmbunătăţise prea puţin. M-am stabilit şi am lucrat la Geneva, mai întâi pentru Organizaţia Mondială a Sănătăţii (OMS), apoi pentru Federaţia Internaţională a Societăţilor de Cruce Roşie şi Semilună Roşie (IFRC), şi am continuat să urmăresc cu groază evenimentele ce se desfăşurau în Darfur. În ciuda intervenţiei forţelor de menţinere a păcii şi a semnării acordului de pace între Nord şi Sud, puţine lucruri se schimbaseră în bine pentru populaţia din regiune.

Peste două milioane de oameni fuseseră strămutate intern în tot Darfurul şi în restul Sudanului sau obligate să-şi caute adăpost în taberele de refugiaţi, majoritatea aflate în Ciad. Puţini sau poate chiar niciunul dintre cei strămutaţi şi refugiaţi nu au reuşit să se întoarcă în satele devastate, deoarece acele zone rămăseseră îngrozitor de nesigure. În pofida prezenţei trupelor de menţinere a păcii, situaţia se menţinea deosebit de dificilă în privinţa securităţii oamenilor: armata sudaneză continua să atace populaţia civilă din Darfur, lucrătorii umanitari, până şi forţele de menţinere a păcii. Deşi în aparenţă Khartoumul cedase în faţa comunităţii internaţionale şi permisese desfăşurarea trupelor de menţinere a păcii în regiune, în realitate soldaţii ce purtau inconfundabilele berete albastre ale ONU erau prost echipaţi pentru a instaura şi menţine pacea, fiind permanent împiedicaţi şi obstrucţionaţi în activitatea lor. Khartoumul s-a asigurat că nu-şi puteau face bine treaba, folosind, atunci când considera necesar, şi forţa armelor.

Situaţia din Darfur ajunsese astfel în impas: refugiaţii rămăseseră în tabere, puţini dintre ei întorcându-se acasă, dar până şi cei ce se adăpostiseră în tabere erau pradă atacurilor forţelor guvernamentale şi ale temutelor miliţii Janjaweed. Femeile şi fetele erau violate atunci când ieşeau din tabere pentru a aduna lemne de foc. Bărbaţii erau ucişi. Băieţii erau răpiţi. Deci ce se schimbase în fapt? Intensitatea şi amploarea violenţelor scăzuse, deoarece criminalii îşi atinseseră în mare măsură scopurile, însă în esenţă natura violenţelor rămăsese aceeaşi. Numai focarul geografic se mutase – de la sate la taberele de RI şi la cele de refugiaţi din Ciad.

Am început să realizez că în ciuda rezoluţiilor şi condamnării internaţionale, în ciuda intervenţiei pe teren a forţelor de menţinere a păcii, în ciuda acuzelor de crime de război aduse de Tribunalul de la Haga, Darfurul devenise „cel mai eficient genocid din lume” – pentru a folosi o expresie terifiantă care mi-a venit în minte la Geneva, într-un moment de mare disperare. În Rwanda muriseră mai mulţi oameni – circa 800.000 –, însă măcar autorii genocidului fuseseră răsturnaţi de la putere, crimele încetaseră peste noapte şi multe dintre figurile-cheie implicate în atrocităţi ajunseseră în spatele gratiilor. Şi, lucru esenţial, justiţia începuse să-şi facă treaba. Cei vinovaţi dădeau socoteală, reconcilierea se înfăptuia şi Rwanda pornise pe lungul drum spre revenirea la normalitate.

În Srebrenica, înaintea Rwandei, forţele NATO îi alungaseră pe criminalii sârbi, puseseră capăt rapid uciderii în masă şi se crease Tribunalul Penal Internaţional pentru fosta Iugoslavie, al cărui scop era investigarea arhitecţilor crimelor de război. Echipe formate din soldaţi de elită făceau raiduri în zonele îndepărtate, reţinându-i pe suspecţii de crime de război pentru a-i aduce în faţa justiţiei. În Srebrenica, şi în general în toată regiunea Balcanilor, cei vinovaţi erau chemaţi să dea socoteală şi se spera ca, în timp, să se ajungă la reconciliere.

Niciunul din aceste deziderate nu se îndeplinise în Darfur. Arhitectul-şef al genocidului – Omar al-Bashir – rămăsese preşedintele Sudanului; mâna lui dreaptă – Ahmed Haroun, comandantul operaţiunilor militare – fusese promovat într-o funcţie politică de mare însemnătate. Miliţiile Janjaweed scăpaseră în mare parte nepedepsite, iar şeful lor – Musa Hilal – dobândise şi mai mare putere. Pe scurt, nu numai că cei responsabili nu fuseseră aduşi în faţa justiţiei, dar arhitecţii *soluţiei finale* din Darfur fuseseră recompensaţi financiar, personal şi politic pentru crimele lor odioase. Cât despre justiţie, reconciliere şi revenirea la normal – acestea rămăseseră o himeră.

Am devenit tot mai conştient de aceste lucruri, iar îngrijorarea mea a crescut şi ea. Între timp, la o întrunire în Londra care avea să se dovedească un punct de cotitură pentru mine, am cunoscut o femeie remarcabilă din Darfur. Halima Bashir scrisese o carte intitulată *Tears of the Desert*, în care îşi povestea suferinţele teribile şi felul cum reuşise să scape din Darfur. Am aflat că era – la fel ca mine – medic de profesie şi că studiase la Facultatea de Medicină din Khartoum. Fusese luată în vizor de Janjaweed şi de

soldaţii guvernului deoarece îi trata pe civilii răniţi şi încerca să le salveze vieţile. Şi fusese „pedepsită”, fiind trimisă la o clinică aflată într-o zonă izolată din nordul Darfurului.

Am citit relatarea ei despre atacul Janjaweedului şi forţelor guvernamentale asupra acelui sat izolat, despre femeile şi fetele violate în cursul raidului, şi mi-am dat seama că se referea la „incidentul de la Tawila” – acelaşi atac la care fuseseră martori oamenii mei de la ONU, printre care şi Daniel Christensen, şi care îmi fusese descris de Aisha, femeia extraordinar de curajoasă care venise la mine la birou ca să îmi povestească ororile prin care trecuse. Tawila acţionase pentru mine ca un declanşator: galvanizase demersul pe care aveam să-l fac la Nairobi, trăgând semnalul de alarmă.

M-am dus să mă întâlnesc cu Halima, care trăia la acel moment în Londra, ca refugiată. Am întrebat-o ce îşi dorea cel mai mult. „Două lucruri:”, mi-a răspuns ea, „primul, dreptate”; al doilea, a recunoscut ea cu toată sinceritatea, voia să fie răzbunată. I-am răspuns că sper să transformăm răzbunarea în reconciliere şi revenire la normal, dar că dreptate trebuie neapărat să primească.

La puţină vreme după ce am cunoscut-o pe Halima, am zburat în Olanda pentru a acorda un interviu lung la Radio Dabanga – un fel de Radio Darfurul Liber. După interviu urma să mi se facă legătura, pentru întrebări şi comentarii, cu locuitori din Darfur împrăştiaţi în toată lumea, inclusiv cu unii care îşi găsiseră adăpost în taberele de refugiaţi intern şi în ţările vecine. Ascultarea postului Radio Dabanga era ilegală în Sudan, însă mulţi o făceau în secret şi cu riscuri reale pentru viaţa lor.

Am povestit despre misiunea mea în Sudan şi despre modul în care, confruntat cu inactivitatea comunităţii internaţionale, mă văzusem nevoit să ies singur şi să denunţ atrocităţile. După aceea, moderatorul a deschis liniile telefonice pentru comentarii şi întrebări. Am răspuns la câteva şi discuţia s-a concentrat asupra perspectivelor procesului de pace şi ale revenirii locuitorilor la casele lor. O femeie vârstnică a intervenit, vorbind de pe un telefon mobil dintr-o tabără de RI din Darfur. Din momentul în care a început să vorbească, vocea sa plină de pasiune şi de o hotărâre absolută şi de neclintit m-a electrizat.

A povestit cum tatăl, fraţii şi fiii săi – toţi bărbaţii familiei – fuseseră ucişi. Ducea, împreună cu fiicele sale, o viaţă mizeră în tabără, de unde nu puteau pleca de teama de a nu fi violate sau

mai rău. După care şi-a dat drumul:

— Sângele bărbaţilor noştri s-a scurs în nisipurile deşertului, şi pentru ce? Chiar trebuie să acceptăm că arabii le-au luat viaţa şi ne-au furat pământurile? Lupta noastră chiar a fost în zadar? Trebuie să continuăm, prin orice mijloace, să opunem rezistenţă, dacă e cazul până la ultima femeie, până ce ne vom recâştiga vieţile şi mândria şi demnitatea. Vă mulţumim pentru că aţi vorbit lumii despre suferinţele noastre – asta ne-a dat speranţă. Dar ce va urma de aici încolo? Suferinţele noastre nu s-au terminat. Lupta noastră nu s-a sfârşit. Domnule Kapila, misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat.

Conexiunea s-a întrerupt la fel de brusc precum începuse, însă vorbele femeii m-au lăsat mut. M-au lovit în moalele capului cu forţa unui fulger. Dintr-odată m-am simţit însufleţit, aşa cum nu mai fusesem de mult timp. În ultimii ani coordonasem programe importante pentru IFRC şi trăisem o viaţă bună la Geneva – într-o realitate foarte îndepărtată de arşiţa şi praful Darfurului. Însă în fiecare zi îmi îndeplineam îndatoririle ca printr-un soi de ceaţă. După ce ascultasem mai întâi povestea Halimei, iar acum pe cea a femeii vârstnice din tabăra de RI, am ştiut cu o claritatea absolută ce aveam de făcut.

Aflasem de la acea femeie că, deşi zdrobiţi, locuitorii din Darfur nu se dăduseră bătuţi. Flacăra rezistenţei rămăsese aprinsă şi continua să ardă intens. Dintr-odată am realizat că arhitecţii *soluţiei finale* nu repurtaseră o victorie completă. Populaţia din Darfur era unită în determinarea de a nu permite criminalilor să îşi declare victoria totală şi absolută. Şi dacă aceşti oameni îşi păstraseră hotărârea de a rezista, de ce mă îndepărtasem eu de ei? De ce mă mulţumisem să declar că îmi făcusem datoria şi că rolul meu în criza din Darfur se încheiase?

În clipa aceea am realizat un lucru cu adevărat şocant. După anul petrecut în Sudan, preluasem o funcţie înaltă în cadrul OMS, şi astfel acceptasem în fapt să fiu cumpărat de ONU – OMS fiind parte a sistemului ONU. Mulţi îmi spuseseră că ONU se temea de mine după ceea ce făcusem în privinţa Darfurului. Cei aflaţi în vârful ierarhiei organizaţiei deciseseră în taină că „Mukesh în interiorul sistemului ONU era preferabil lui Mukesh situat în afara sa”. Îmi oferiseră o funcţie de conducere şi mă păstraseră în interiorul maşinăriei, cu intenţia de a mă ţine departe de agitaţia din jurul Darfurului. De aceea mă simţisem atât de debusolat şi de gol pe

dinăuntru în ultimii ani.

În ianuarie 2012 am coborât din cursa Air France în aerul răcoros al nopţii din capitala Ciadului, N'Djamena. Cu câteva luni înainte mi se acordase şansa de a răspunde provocării lansate la Radio Dabanga de femeia vârstnică din Darfur: „Domnule Kapila, misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat". O organizaţie caritabilă britanică – Aegis Trust –, care se ocupă cu prevenirea genocidelor, m-a întrebat dacă nu doream să mă întorc în regiune pentru a mă întâlni cu supravieţuitorii din Darfur care se ofileau în taberele de refugiaţi din estul Ciadului. Lumea părea să fi uitat Darfurul şi Aegis argumentase că o persoană cu profilul meu profesional şi cu experienţa mea putea cataliza atenţia opiniei publice internaţionale – dar numai dacă era adusă într-o poziţie care să îi permită să se adreseze lumii cu autoritate, în speranţa unui impact puternic.

Aşa se face că ajunsesem la N'Djamena. În dimineaţa aceea îmi trimisesem scrisoarea de demisie şefului IFRC, secretarul-general Bekele Geleta. Demisionasem din funcţia de secretar-general adjunct deoarece eram conştient că prin călătoria pe care aveam să o întreprind puneam sub semnul întrebării neutralitatea Crucii Roşii. Intenţia mea de a vorbi public în numele locuitorilor uitaţi ai Darfurului putea fi interpretată ca fiind incompatibilă cu funcţia de conducere pe care o deţineam în cadrul Federaţiei Internaţionale a Societăţilor de Cruce Roşie şi Semilună Roşie. Plecam cu mare regret – ajunsesem să îndrăgesc organizaţia şi consideram munca depusă de aceasta ca fiind dătătoare de mari satisfacţii. În plus, nu aveam să uit niciodată cum Crucea Roşie îmi salvase familia în timpul împărţirii Indiei şi cum mă salvase şi pe mine personal primindu-mă în rândurile sale. Speram ca devotamentul de nezdruncinat al prietenilor mei din Federaţia Internaţională a Societăţilor de Cruce Roşie şi Semilună Roşie faţă de suferinţele oamenilor din întreaga lume să îi ajute să înţeleagă de ce acel strigăt disperat de ajutor din Darfur – „misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat" – era atât de irezistibil pentru mine.

În timp ce îmi planificam călătoria, îl contactasem pe David Loyn, corespondent al BBC pe probleme internaţionale, un om pe care îl cunoşteam bine şi îl respectam enorm. Îl pusesem la curent cu intenţiile mele de a mă întoarce în zonă şi îi explicasem că Darfurul devenise „cel mai de succes genocid din lume". David a reacţionat imediat: dorea să mă însoţească pentru a filma un reportaj pentru

BBC. Ideea în sine a „celui mai eficient genocid din lume” îi dăduse fiori pe şira spinării. Dacă el şi cu mine reuşeam să pătrundem în regiune, aveam să prezentăm situaţia de la faţa locului cu mai mare forţă şi într-un mod mai convingător.

Însă ceea ce ne aştepta în Ciad avea să se dovedească a nu fi atât de simplu.

Obţinusem autorizaţia de a călători în zona de graniţă, unde zeci de mii de refugiaţi din Darfur duceau o viaţă de mizerie în tabere aflate în plin deşert, fără perspectiva de a se putea întoarce vreodată la casele lor. Zborul nostru cu un avion al ONU era programat abia peste 24 de ore. Între timp, ne-am strâns toată echipa: eu, David Brown şi Mike Shum de la Aegis, David Loyn şi cameramanul BBC, Duncan Stone. În seara aceea, în timp ce luam cina la hotelul din N’Djamena, am primit un telefon neaşteptat, prin care am fost anunţat că permisiunea de a călători în estul ţării îmi fusese anulată.

Echipa BBC şi Mike Shum au pornit pe cont propriu spre taberele de refugiaţi, în timp ce eu am fost rugat să mă prezint la Ministerul de Interne şi de Securitate Publică din Ciad. Invitaţia nu mi s-a părut de bun augur. Am ajuns în biroul ministrului, unde mi s-a oferit, cu politeţe rece, ceai verde, curmale şi migdale.

— Excelenţa voastră, bine aţi venit în Ciad, m-a salutat ministrul. Suntem onoraţi să avem o persoană atât de remarcabilă printre noi. Ştim cine sunteţi, dar din păcate au apărut nişte confuzii legate de documentele dumneavoastră şi nu veţi mai avea timp să ajungeţi în est şi să vă întoarceţi la N’Djamena la data la care trebuie să părăsiţi Ciadul. De aceea considerăm că este mai convenabil pentru dumneavoastră să plecaţi din ţară cu prima cursă aeriană.

Politicos, dar ferm, i-am explicat că făceam călătoria cu scopul de a atrage atenţia lumii asupra suferinţelor refugiaţilor din Darfur, astfel încât să fie donaţi cât mai mulţi bani pentru ajutorarea lor. Am subliniat de asemenea că un zbor ONU era programat pentru a doua zi dimineaţa şi că, luându-l, încă mai puteam ajunge în taberele de refugiaţi. Prin urmare, de ce eram împiedicat să le vizitez?

Am sesizat că ministrul ezita. Argumentele mele păreau să-l fi convins.

— Foarte bine, dr. Kapila, nu văd niciun motiv pentru care să nu luaţi acea cursă.

Dar după aceea o siluetă întunecată aflată lângă el – un reprezentant al Comisiei pentru Refugiaţi din Ciad, echivalentul vechiului meu „prieten” sudanez, HAC-ul – s-a grăbit să intervină.

— Dar, domnule ministru, aceasta este, fără îndoială, o chestiune asupra căreia va trebui să ne consultăm cu multe alte instituţii.

Expresia de pe faţa ministrului s-a schimbat.

— Ah, da, desigur. Ei bine, dr. Kapila, o să vă rog să vă întoarceţi la hotel. Vom lua legătura cu dumneavoastră mâine.

Întâlnirea avusese un lustru de curtoazie şi amabilitate, însă dincolo de această impresie de suprafaţă mi-am dat seama că erau hotărâţi să mă împiedice să ajung în taberele de refugiaţi. Dacă nu reuşeam în acest demers, aveam nevoie disperată de un alt plan.

De acum, reportajul lui David avea să-şi schimbe complet centrul de greutate, devenind povestea unui lucrător umanitar cunoscut şi cu mare experienţă căruia i se refuzase accesul în taberele de refugiaţi, fiind alungat din Ciad. În realitate, din punctul de vedere al BBC-ului, reportajul făcut în acest spirit avea să aibă şi mai mult impact. Urma să se transforme dintr-o poveste umanitară cu puternică încărcătură emoţională într-o istorie formidabilă despre geopolitica internaţională, o istorie împănată cu intrigi şi conspiraţii. După părerea lui David Loyn, autorităţile din Ciad căzuseră în propria lor capcană.

Prioritatea era acum să câştigăm timp. Trebuia să îi împiedic să mă dea afară din ţară o perioadă suficient de lungă pentru a-i permite lui David să facă reportajul şi să se întoarcă din tabăra de refugiaţi pentru a monta materialul din noua perspectivă. Am argumentat, foarte corect de altfel, că biletul meu de avion avea restricţii, în sensul că nu puteam părăsi ţara decât peste două sau trei zile. Speram astfel ca David să aibă timp să facă reportajul şi să se întoarcă la N’Djamena pentru a confirma afirmaţia mea că în Darfur se petrecuse cel mai eficient genocid din lume.

Ignorând toate avertismentele supraveghetorilor trimişi de guvernul din Ciad ca să îi însoţească – şi sub ameninţarea permanentă a bandelor de bandiţi şi a ambuscadelor nocturne, David Loyn şi echipa sa au pornit din tabere spre N’Djamena într-o călătorie plină de primejdii, traversând deşertul cu maşina pe parcursul a două zile.

În timp ce îi aşteptam, ne-am decis că dacă nu puteam ajunge la refugiaţii din Darfur, atunci măcar puteam încerca să îi aducem pe

ei la noi.

Noresham, o văduvă din Darfur, a fost de acord să mituiască gărzile care supravegheau tabăra şi să vină cu maşina la N'Djamena pentru a discuta cu mine. Mi-a spus:

— Situaţia noastră este foarte rea. Suntem ca nişte prizonieri în tabăra de refugiaţi. Nu numai despre mine este vorba. Tot poporul meu este întemniţat. Din Darfur vin veşti îngrozitoare. Crimele continuă. Violurile continuă. Dacă te duci la piaţă, rişti să nu te mai poţi întoarce acasă – fie eşti violată, fie ucisă. Totul e departe de a se fi terminat.

— Deci ce aţi vrea să facă lumea pentru voi? am întrebat-o eu.

— Am fost abandonaţi. Vrem ca cei responsabili din comunitatea internaţională să vină ca să vadă cum trăim. Vrem educaţie pentru copiii noştri şi hrană pentru toţi. Dar mai mult decât orice, vrem ca ucigaşii să fie aduşi în faţa justiţiei.

Noresham vorbea pe un ton clar, sincer şi hotărât. Discuţia mea cu ea avea să joace un rol-cheie în reportajul lui David Loyn.

David s-a întors cu numai câteva ore înaintea zborului, dar la timp pentru a-mi arăta ce filmase şi a-mi lua un ultim interviu. Am zburat din ţara care mă alungase, escortat la avion de supraveghetorii mei din Ciad, iar David şi cameramanul său au editat între timp imaginile şi sunetul, aducând reportajul la forma finală. Avea să facă titlurile zilei în toată presa internaţională: „Fostul şef ONU din Sudan expulzat din Ciad. Refugiaţii continuă să sosească în timp ce Darfurul e în flăcări".

Am zburat noaptea spre Londra exact când ştirea făcea ocolul lumii. De la Heathrow am ajuns direct în studioul programului *Today* – acelaşi în care spărsesem tăcerea în 2004 –, pentru un interviu în direct. Am folosit prilejul pentru a afirma că situaţia din Darfur nu fusese soluţionată: milioane de oameni se adăpostiseră în tabere pentru refugiaţi, guvernul sudanez continua să bombardeze şi să incendieze satele, iar Bashir şi ciracii săi scăpaseră de mâna lungă a justiţiei. De ce greşea din nou comunitatea internaţională? Şi de ce fusesem eu alungat dintr-o ţară pentru simplul motiv că doream să atrag atenţia asupra nenorocirilor populaţiei din Darfur?

În ochii lumii, Darfurul era ca şi mort de ani de zile. Opinia publică se concentrase pe hotărârea populaţiei din sudul Sudanului de a se despărţi de Nord, votul pentru independenţă şi pace. Darfurul revenea acum pe prima pagină. Am aranjat să fiu

intervievat şi de Radio Dabanga şi să descriu ceea ce făcuserăm eu şi prietenii mei, în speranţa că aveam să fiu ascultat de bătrâna care mă provocase în direct. „Domnule Kapila, misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat”, aşa îmi spusese. „Ştiu. V-am auzit. Am revenit asupra cazului. Şi acesta nu a fost decât începutul. Nu am reuşit să ajung la voi, dar voi continua să încerc.”

La trei luni după aceea mă aflam din nou în avion, în drum spre cea mai nouă ţară de pe harta lumii, Sudanul de Sud. De la evenimentele din Ciad, mă implicasem din nou în chestiunea Darfurului. Şi astfel făcând, un lucru mă frapase mai puternic decât orice. Probabil că cel mai căutat criminal de război din lume era la acel moment Ahmed Haroun – comandantul forţelor militare (şi, prin extensie, al miliţiilor Janjaweed) din Darfur şi unul dintre principalii inculpaţi de către CPI. Dacă Bashir era arhitectul genocidului din Darfur, Haroun fusese cel care pusese planul în practică. Iar după ce înregistrase succese atât de mari în Darfur, Haroun îşi întorsese acum mintea criminală spre o altă zonă a Sudanului aflată de mult timp în mare suferinţă.

Ştiri terifiante începuseră să curgă dinspre îndepărtaţii şi izolaţii Munţi Nuba, aflaţi chiar la graniţa dintre Sudan şi Sudanul de Sud. Khartoumul încorporase Munţii Nuba în statul Kordofan de Sud, o regiune vastă ce se întindea de la hotarul cu Sudul până în Darfur. Într-adevăr, Munţii Nuba fuseseră unul din locurile unde mulţi oameni din Darfur îşi găsiseră refugiu în perioadele cele mai cumplite ale masacrului. Populaţia din Nuba fiind alcătuită tot din africani negri – victime şi ei ale războaielor de epurare etnică purtate de Khartoum –, acordase adăpost celor din Darfur, şi probabil că din acest motiv Haroun decisese acum să se concentreze asupra ei. Ordinele pe care acesta le dăduse soldaţilor săi fuseseră surprinse pe peliculă de către Al Jazeera:

— Trebuie să curăţaţi locul lună. Să-i măturaţi, să-i ştergeţi de pe faţa pământului, să-i zdrobiţi. Să nu-i aduceţi înapoi vii. Nu avem loc pentru ei în ţara asta.

Iar un comandant adăugase:

— Să nu-i aduceţi înapoi, mâncaţi-i de vii.

Alte rapoarte incomplete susţineau că regimul de la Khartoum folosea avioane Antonov pentru a arunca bombe asupra satelor din Nuba, care erau apoi invadate de oameni înarmaţi care ardeau şi jefuiau tot ce întâlneau în cale şi violau femeile. Într-un incident

notoriu, trupele ONU de menţinere a păcii – soldaţi bine înarmaţi purtând celebrele berete albastre – au stat deoparte în timp ce criminalii s-au comportau ca nişte turbaţi. Sătenii din Nuba au fugit, încercând să se adăpostească în „sanctuarul” ONU, unde aşa-zisele trupe de menţinere a păcii închiseseră porţile, lăsându-i pe localnici afară, prinşi în cursă. Au fost împuşcaţi cu sutele sub ochii trupelor ONU, care nu au făcut nimic pentru a-i ajuta.

Încă un incident scandalos şi ruşinos pentru ONU, după cele întâmplate în Rwanda, la Srebrenica şi în Darfur. Cum accesul în Munţii Nuba le fusese refuzat tuturor jurnaliştilor, informaţiile cu privire la acest incident proveneau în majoritate de la refugiaţii din Nuba care reuşiseră să fugă din calea violenţelor. Au început să circule poveşti înfiorătoare despre crime în masă şi gropi comune. Mass-media neputând pătrunde în zonă pentru a investiga, Sudan Sentinel Project – o iniţiativă de monitorizare în timp real prin satelit lansată de actorul George Clooney cu scopul de a supraveghea atrocităţile din regiune – a detectat dovezi ale acelor gropi comune. Totuşi, puţine mărturii fuseseră obţinute direct de la faţa locului.

Am zburat spre Sudanul de Sud însoţit de Peter Moszynski, un respectat analist politic specializat în Sudan, James Smith, director al Aegis Trust, şi Inigo Gilmore, un jurnalist şi cameraman independent.

Vestea că Haroun îşi transferase intenţiile criminale de la Darfur spre regiunea Nuba fusese cea care mă convinsese să mă alătur echipei. Dacă reuşeam să intrăm în Sudanul de Sud, să trecem graniţa, să pătrundem în Munţii Nuba şi să obţinem dovezi la prima mână, puteam denunţa acel nou capitol din intenţiile criminale ale lui Haroun – şi ale Khartoumului.

Îl rugasem şi pe David Loyn să ne însoţească în această călătorie. David se arătase foarte interesat, numai că se temea ca BBC-ul să nu-i dea acceptul. Traversarea ilegală a unei graniţe pentru a pătrunde într-o zonă activă de război era un demers pe care şefii săi nu aveau probabil să-l aprobe – şi poate că pe bună dreptate. Dar dacă un cameraman independent reuşea să ajungă acolo şi să filmeze, atunci David putea folosi materialul pentru a-l difuza pe BBC, de unde avea să ajungă în toate colţurile lumii. Cel puţin aşa plănuiserăm. *Domnule Kapila, misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat*...

Prima oară am dat ochii cu populaţia din Nuba într-o tabără de refugiaţi improvizată pe o suprafaţă vastă de teren în Yida, Sudanul de Sud. Circa 30.000 de oameni fugiseră de ororile din Munţii Nuba şi se adunaseră acolo, într-o mizerie absolută. În fiecare zi le se alăturau alţi refugiaţi. O bunică ce traversase şontâc-şontâc graniţa împreună cu cei doi nepoţi ai săi cu dizabilităţi mi-a relatat cu lux de amănunte ceea ce se petrecea la numai câteva zeci de kilometri distanţă, dincolo de frontieră.

Fiul ei şi tatăl celor doi copii, mama acestora, plus alţi cinci copii fuseseră încercuiţi de „miliţia” PDF (Popular Defence Forces) – noua invenţie a lui Haroun pentru Munţii Nuba, pe modelul Janjaweedului – şi dispăruseră apoi cu toţii. Şi alţi oameni dispăruseră, fiind răpiţi de miliţie, iar în final femeia se decisese să fugă. Îi luase două săptămâni ca să ajungă în tabără, ascunzându-se în tufişuri ori de câte ori auzea bombardierele Khartoumului zburând pe deasupra capului. Acum locuia la adăpostul unei folii de plastic întinsă peste o groapă făcută în pământ, dar chiar şi aşa ea şi cei doi copii nu se aflau în siguranţă.

Cu câteva zile înainte, forţele aeriene de la Khartoum bombardaseră tabăra de refugiaţi, aflată în fapt pe teritoriul Sudanului de Sud. La clinica din incinta taberei am văzut o coadă lungă de mame şi copii emaciaţi, aduşi în pragul inaniţiei din cauza atacurilor. Politica practicată de regimul de la Khartoum – *politica lui Haroun* – era îndreptată în două direcţii: în primul rând, atacarea, bombardarea şi incendierea satelor, pentru a forţa populaţia din Nuba să le părăsească; în al doilea rând, răspândirea terorii, astfel încât localnicii să nu-şi mai poată cultiva pământurile şi să moară de foame încetul cu încetul. Ceea ce vedeam şi auzeam amintea întru totul de Darfur, la aproape un deceniu distanţă, iar responsabilii erau aceiaşi.

Situaţia era înfiorătoare şi mi-a întărit hotărârea de a traversa graniţa. Călătoria a fost presărată cu pericole. Singurul mijloc de transport pe care l-am găsit a fost o Toyota Land Cruiser veche, fără geamuri şi cu suspensiile defecte. Am fost escortaţi de un contingent de luptători Nuba din rezistenţă – cei care pe vremuri se aflaseră sub comanda vechii mele cunoştinţe, John Garang. Din păcate, de data aceasta nu aveam să mai am ocazia de a reaprinde flacăra prieteniei noastre. Garang pierise tragic atunci când elicopterul în care se afla se prăbuşise, la puţin timp după semnarea acordului de pace de la Naivasha şi înainte ca Sudanul

de Sud să-şi dobândească independenţa.

Când am pornit pe drumul de pământ ce traversa savana, am aflat că luptătorii care ne însoţeau erau jumătate din Nuba şi jumătate proveniţi din Darfur. Cei refugiaţi din Darfur cu un deceniu înainte se alăturase rezistenţei din Nuba pentru a lupta împotriva noului capitol deschis de Khartoum în cadrul *soluţiei finale*. Atunci când am auzit rostită pentru prima oară acea expresie înfricoşătoare, nu înţelesesem că se referea în realitate la o bună parte din teritoriul aflat sub controlul Khartoumului, nu numai la Darfur. Dar acum, cu dovezile pe care le aveam sub propriii ochi, nu mai încăpea îndoială.

După câţiva kilometri parcurşi pe drumul de pământ am traversat graniţa – marcată doar printr-o sfoară subţire şi zdrenţuită –, iar poalele munţilor s-au înălţat în faţa noastră.

De jur-împrejur eram înconjuraţi de rămăşiţele satelor abandonate ori mistuite de flăcări. Pământul era şi el pârjolit şi înnegrit în locurile unde atacatorii aruncaseră bombe din avioane Antonov, exact aşa cum făcuseră şi cu un deceniu înainte în Darfur.

Am ajuns într-o poiană şi am zărit o unică pompă de apă la care stăteau la coadă câteva femei cu feţe îngrijorate. Prin intermediul unui interpret, femeile au început să ne istorisească poveştile lor de viaţă, însă abia ce se porniseră, că un zumzăit puternic a umplut aerul.

Zgomotul m-a frapat ca fiind terifiant de familiar: era cel al unui avion Antonov care se apropia. Îl auzisem de multe ori în cursul misiunilor de asistenţă umanitară, acest avion-cargo rusesc fiind calul de povară folosit cu precădere în astfel de operaţiuni. Dar în Sudan, desigur, fusese transformat în bombardier şi instrument al terorii supreme. Toată lumea a început să fugă, mamele să-şi strige copiii, iar aceştia să ţipe de frică. Am rămas înţepenit locului. Am căutat din ochi maşina, pentru a o vedea dispărând într-un nor de praf.

Şoferul decisese să ne abandoneze pe moment pentru a încerca să ascundă Toyota, căci fără ea n-am fi putut părăsi zona de război. Numai că pentru noi, ceilalţi, rămaşi acolo, nu exista niciun adăpost, cu excepţia câtorva deluşoare aflate la câteva sute de metri distanţă. Între timp, fumul începuse să se înalţe în coloane groase pe deasupra câmpurilor pe care Antonovul lăsase să cadă bombele. Inigo intrase deja în acţiune: îşi aşezase aparatul de filmat pe umăr. Măcar avea ceva de făcut, ceva care să îl ajute să-

şi uite spaima. Eu unul rămăsesem împietrit de groază.

Am simţit o mână care mă trăgea de umăr şi o voce mi-a urlat în ureche. Era una dintre femeile din Nuba care luau apă de la pompă.

— Vin! Uite-i, vin!

Mi-a făcut semn să o iau la goană spre dealuri. M-am uitat mai atent şi am văzut că ceea ce luasem drept un munte stâncos şi golaş era de fapt viu şi plin de fiinţe omeneşti. Fiecare colţişor, fiecare crăpătură şi grotă prea puţin adâncă se transformase într-un adăpost improvizat, localnicii părăsindu-şi satele şi mutându-se în munţi în efortul de a se ascunde din calea bombelor. Bătrâna din Yida îmi povestise că oamenii erau forţaţi să trăiască astfel: acum puteam vedea realitatea cu ochii mei.

Antonovul şi-a încheiat raidul de bombardare, s-a întors şi a pornit spre nord, în direcţia Khartoumului, iar noi am reluat interviul cu femeile din Nuba. Povestea lor era aceeaşi pe care o auzisem deja de nenumărate ori: satele le fuseseră bombardate din aer; recoltele le fuseseră incendiate; supravieţuitorii se adăpostiseră în peşteri, unde se hrăneau cu fructe şi cu plante sălbatice. Unele femei ne-au relatat cum fuseseră bătute cu sălbăticie de PDF – noul Janjaweed inventat de Haroun – şi cum fetele tinere fuseseră târâte în savană pentru a fi violate.

După ce am ascultat poveştile lor – care aminteau în chip atât de sumbru de cele din Darfur –, am urcat în Toyota şi ne-am continuat drumul, urcând dealurile. Am ajuns în satul Dar – o ruină pustie şi fumegândă, un loc probabil foarte recent bombardat. Acolo, cel mai mult m-a frapat faptul că până şi cele mai mari hambare de grâne făcute din lut fuseseră complet arse. În mod normal, în aceste hambare îşi păstrau localnicii proviziile de grâne pentru a le ajunge de la o recoltă la alta. Acum nu mai era cazul. Strategia lui Haroun era foarte limpede: bombardarea şi incendierea satelor pentru a forţa populaţia din Nuba să le părăsească şi a-i înfometa pe supravieţuitori.

Am continuat să înaintăm şi am ajuns într-un loc pe nume Taroji, un avanpost al mişcării de rezistenţă din Nuba. O parte din luptătorii de aici acţionau în cadrul SRF (Sudan Revoluţionary Front) – care aduna sub umbrela sa refugiaţi din Darfur, Munţii Nuba şi alte zone, precum Nilul Albastru, ca şi din diverse alte regiuni marginalizate ale ţării. Elementele comune al SRF erau identitatea ne-arabă a membrilor şi experienţele împărtăşite cu regimul de la Khartoum: era o mişcare de rezistenţă a populaţiei africane negre

care suferise acelaşi proces de epurare etnică impus de regimul arab autoritar şi totalitar al lui al-Bashir.

În acest vast sat din Nuba, care servea totodată drept cartier general al rezistenţei, am fost conduşi spre o gaură care fusese săpată în pământ ca un fel de groapă de gunoi. Acum era plină cu bombe de dispersie – nişte cilindri strălucitori din alamă ce semănau cu dozele de Red Bull, de care erau legate panglici galbene şi portocalii. În ziua precedentă, doi copii fuseseră ucişi în timp ce se jucau cu un astfel de proiectil. Aşa că celelalte bombe găsite fuseseră adunate şi aruncate în groapă, în ideea de a fi depozitate „în siguranţă” – sau mai degrabă cât de sigur era cu putinţă. Era o dovadă a sofisticării tehnologice a războiului dus de Haroun împotriva populaţiei din Nuba: Antonovurile sale aruncau nu numai bombe incendiare, ci şi bombe cu dispersie, pentru un dublu efect.

În apropiere se aflau lăzi pline cu mine terestre. Fiecare era marcată cu un înscris în limba farsi, fiind de fabricaţie iraniană. SRF-ul cucerise o bază militară sudaneză şi capturase minele terestre. Acestea erau plantate în jurul satelor arse – lângă sursele de apă şi pe poteci –, pentru a-i împiedica pe oameni să se întoarcă la casele lor. În perioada când lucrasem pentru guvernul britanic, participasem la negocierile ce precedaseră semnarea Tratatului de la Ottawa privind interzicerea minelor terestre – campanie în cadrul căreia Prinţesa Diana jucase un rol de prima mână. Sudanul era semnatar al tratatului şi acum aveam totuşi dovada indubitabilă că foloseau minele terestre în lupta împotriva populaţiei civile.

În clădirea alăturată, pe podea, erau aşezate cele mai mari proiectile de artilerie pe care le văzusem în deceniile petrecute vizitând zone de conflict: aveau trei sau patru metri lungime. Erau proiectile ghidate, aşa mi s-a spus, care erau folosite împotriva unor ţinte specifice. Pentru mine, astfel de arme – mine terestre, bombe cu dispersie, proiectile ghidate – reprezentau o noutate în contextul Sudanului. Haroun îşi rafinase tehnicile de epurare etnică folosite în Darfur, adăugând în Munţii Nuba arme sofisticate de distrugere. Acolo nu mai era vorba de un genocid făcut cu macetele şi Kalaşnikovurile, ci de crime în masă cu echipament ultramodern de distrugere.

Am fost şocat. Dacă în Darfur îmi luase luni întregi pentru a pune piesele cap la cap – prin vizite personale, rapoarte ale subalternilor, ancheta derulată de Tim Mansfield şi după aceea mărturia directă a

Aishei, o victimă din Tawila –, aici desluşisem totul cu propriii ochi în numai 48 de ore. Era ca şi cum Khartoumul nici nu se mai obosea să ascundă dovezile ticăloşiilor sale brutale. Totul era strigător la cer. Neruşinat. Etichetaţi drept criminali de război şi inculpaţi ca atare de către Tribunalul de la Haga, Bashir, Haroun şi ceilalţi acoliţi ai lor păreau să fi decis a se ridica la înălţimea acelor acuze.

Haroun, de pildă, avea un lung istoric de acte criminale. În anii ’90 fusese poreclit „Măcelarul din Nuba”, atunci când – înaintea Darfurului – lansase o primă campanie de epurare etnică în Munţii Nuba. Acum reputaţia îi putea fi confirmată.

Oamenii de la SRF care ne escortau ne-au avertizat că era periculos să rămânem mai mult de 24 de ore în Taroji. Regimul de la Khartoum dispunea acum de sisteme de supraveghere ultramoderne, inclusiv de radare de joasă înălţime pentru a împiedica paraşutarea ilegală în zonă a ajutoarelor umanitare, ca şi capacitatea de a intercepta comunicaţiile telefonice mobile. În seara aceea am traversat înapoi graniţa şi am ajuns la Yida la căderea nopţii. De acolo am pornit spre Juba, capitala Sudanului de Sud, şi mai departe spre Nairobi. Am rezervat aceeaşi cameră la Serena Hotel unde Tim Mansfield mă pusese la curent cu descoperirile făcute în cursul misiunii sale secrete în Darfur, după care am făcut o vizită la Hotelul Windsor Park şi în pădurea din împrejurimi, locul unde luasem decizia finală de a denunţa abuzurile comise de regimul de la Khartoum.

Apoi am convocat o conferinţă de presă. Din fericire, jurnaliştii s-au prezentat în număr mare. Am vorbit despre adevărurile simple relevate de misiunea noastră în Nuba: faptul că un al doilea genocid se desfăşură acum în Sudan, de data aceasta în Munţii Nuba; că dezastrul umanitar devenise inevitabil, cu sute de mii de oameni din Nuba confruntaţi cu foametea iminentă; că cei responsabili erau aceiaşi care orchestraseră atrocităţile din Darfur – şi anume Haroun şi Bashir; şi, în fine, că maşina de ucis fusese modernizată, fiind mult mai avansată tehnologic şi mai eficientă decât cea folosită în Darfur.

Am subliniat cât de vitală era punerea în aplicare a mandatelor de arestare emise pe numele lui Bashir, Haroun şi ale altora. Chiar înaintea conferinţei mele de presă, CPI emisese încă un mandat pe numele ministrului sudanez al apărării pentru crime împotriva umanităţii în Darfur.

După conferinţa de presă, am zburat direct spre Londra, unde

am acordat cel puţin vreo zece interviuri succesive pentru CNN, BBC, Al Jazeera şi alte instituţii de presă, descriind ceea ce văzusem şi subliniind că era vorba de o repetare a situaţiei din Darfur. Am arătat că eşecul comunităţii internaţionale de a acţiona în mod decisiv pentru a-i opri pe criminalii în masă stătuse la baza atrocităţilor actuale – un război de exterminare purtat împotriva unei alte populaţii nevinovate din Sudan.

Din Londra am plecat la New York, pentru alte conferinţe de presă şi interviuri. La puţin timp după aceasta, James McGovern (membru al Congresului american) a înaintat proiectul de lege pentru tragerea la răspundere a Sudanului, în care a cerut instituirea de sancţiuni împotriva acestei ţări şi eforturi concrete şi reale pentru punerea în aplicare a mandatelor de arestare emise de către CPI.

> Fostul şef al misiunii ONU în Sudan, Mukesh Kapila, a avertizat întreaga lume, s-a adresat McGovern Congresului.
>
> El susţine că armata sudaneză este implicată în crime în masă în regiunea Munţilor Nuba... Kapila afirmă că a văzut avioane militare bombardând satele, distrugând rezervele de hrană şi practicând politica pământului pârjolit. Atacurile i-au amintit de ceea ce a văzut în Darfur în anii 2003–2004, când guvernul predominant arab de la Khartoum a luat în vizor triburile de africani negri... Trebuie să arătăm guvernului american şi întregii lumi îngrijorarea noastră şi să cerem protejarea populaţiei sudaneze din aceste zone împotriva politicilor criminale duse de regimul de la Khartoum.

Nicholas Kristof de la *New York Times* a călătorit şi el în Munţii Nuba, întorcându-se cu poveşti şi mărturii oculare similare. După alte câteva zile, George Clooney în persoană a ajuns în Nuba, iar prezenţa sa în regiune a contribuit la aducerea problemei populaţiei Nuba pe o poziţie de frunte pe ordinea de zi. Însă în ciuda demersurilor, coşmarul a continuat în Munţii Nuba şi tot mai mulţi refugiaţi au trecut graniţa în Sudanul de Sud.

Toată această situaţie mi-a lăsat un gust amar în gură şi mi-a creat o stare de pesimism. De atâtea ori, noi – eu – nu am reuşit să oprim crimele: Srebrenica, Rwanda, Darfur şi acum Munţii Nuba, ca să nu enumăr decât câteva. Atunci cei de la Aegis Trust m-au convins să fac o nouă călătorie – să revin la cel mai întunecat

moment din viaţa mea petrecută în numeroase zone de conflict din lume: să revin în Rwanda.

Rwanda. Niciodată nu intenţionasem să mă întorc în acel loc, pentru a retrăi toate ororile. Dar, încurajat de spiritul blând de convingere al celor de la Aegis, la câteva luni după călătoria în Nuba am zburat spre Kigali, capitala Rwandei. În zilele care au urmat am revenit în fiecare dintre locurile-cheie pe care le vizitasem cu două decenii înainte: casa pustie din Kigali unde cadavrele zăceau întinse în grădină, biserica din Ntarama, biserica masacrului, şi orfelinatul Misionarelor Caritǎţii din Kigali, unde măicuţele îi înfruntaseră pe criminali.

În fiecare loc în parte am avut dovezi de ispăşire. Responsabilizarea, dreptatea şi vindecarea rănilor teribile, cuplate cu reconcilierea, reîntregeau naţiunea rwandeză. Guvernul rwandez era ferm hotărât să nu lase ca ororile să fie uitate, pentru ca genocidul să nu se mai întâmple.

Măsura acestei încercări de absolvire de păcate şi de reconciliere am văzut-o puternic reflectată în vizita mea la Penitenciarul Central din Kigali, loc unde fusesem pentru întâia oară în 1994 când era înţesat de mii de torţionari. Pentru a putea vizita închisoarea, a trebuit să obţin permisiunea şefului Serviciilor Corecţionale din Rwanda. Omul mi-a istorisit povestea lui. Făcuse parte din autorităţile regimului criminal şi fugise în Zair atunci când forţele Frontului Patriotic Rwandez condus de Paul Kagame eliberaseră ţara. Se hotărâse însă să se întoarcă pentru a-şi ispăşi pedeapsa şi, într-o demonstraţie remarcabilă de încredere şi de reconciliere, guvernul îi încredinţase sarcina, extrem de delicată, de a conduce sistemul penitenciar statal.

În închisoare am văzut ce măsuri de reabilitare adoptase noul regim, prin educarea şi instruirea criminalilor în masă condamnaţi, şi am aflat cum foştii torţionari şi victimele lor încercau să se reconcilieze lucrând cot la cot la reconstrucţia ţării. Procesul se afla încă în plină desfăşurare. Cu toate că majoritatea condamnaţilor răspundeau aşa cum se cuvine întrebărilor, dând semne reale de remuşcare, am avut ocazia să mă întâlnesc şi cu aspecte mai întunecate, în primul rând cu o lipsă de regrete totală şi deschisă.

— Regreţi ce ai făcut? l-am întrebat pe un condamnat solid care lucra într-unul din atelierele închisorii.

Fusese condamnat la 30 de ani de închisoare pentru genocid.

— Nu, a răspuns el nepăsător, ca şi cum îl întrebasem dacă îi plăcea brânza. Nu... nu, a repetat el pe un ton aproape vesel.

Din fericire, soarta Rwandei se află acum în mâinile tinerei generaţii, cu toate că moştenirea toxică a genocidului a lăsat în urmă probleme grave. Modul în care vor construi ei viitorul va depinde de felul în care se vor raporta la un trecut pe care cei mai mulţi dintre ei sunt prea tineri pentru a şi-l putea aminti. Aşa cum vedem că se întâmplă peste tot în lume, atrocităţile în masă creează cicluri de violenţă care se prelungesc pe parcursul mai multor secole. Ororile nu pot fi vindecate dacă sunt ignorate. Ciclicitatea nu este însă inevitabilă: fie este ruptă, fie cimentată în minţile şi inimile fiecărei generaţii. Prevenirea repetării genocidelor este o sarcină continuă şi permanentă.

Întoarcerea în Rwanda mi-a dovedit încă un lucru esenţial. Mi-a demonstrat că o ţară atât de lovită de nenorociri se poate ridica din adâncul întunericului şi renaşte din propria cenuşă, precum pasărea Phoenix. Mi-a demonstrat că deşi oamenii obişnuiţi pot fi cu uşurinţă împinşi pe un drum greşit de către conducători malefici, instinctele umane primordiale de iubire şi compasiune, ca şi dorinţa de coexistenţă paşnică sunt în cele din urmă mai adânc înrădăcinate decât înclinaţia contrară – la fel de omenească – spre rău.

Întoarcerea în Rwanda mi-a dat speranţă. Călătoria făcută pentru a reîntâlni victimele genocidului din Darfur, plus faptul că văzusem atrocităţi similare desfăşurându-se în Munţii Nuba mi-au consolidat hotărârea de a nu rămâne un simplu observator. Al-Bashir, Haroun şi ciracii lor nu trebuie lăsaţi să scape cu crimele lor odioase împotriva umanităţii. Supravieţuitorii, ca şi cei care continuă lupta pentru dreptate şi demnitate mi-au dat curaj să merg înainte. Mi-au ridicat moralul şi mi-au oferit un ţel în viaţă.

Domnule Kapila, misiunea dumneavoastră nu s-a încheiat.

Adevărat, dar poate că într-o zi se va încheia.

AEGIS TRUST

Pentru informaţii suplimentare despre evenimentele descrise aici şi problemele ridicate de acest volum, puteţi accesa adresa www.againstatideofevil.org.

Drepturile de autor care i se cuvin lui Mukesh Kapila din publicarea acestei cărţi vor fi donate Aegis Trust (www.aegistrust.org) pentru a sprijini activitatea continuă de prevenire a genocidelor şi a altor crime împotriva umanităţii.

Aegis Trust este o iniţiativă a Centrului pentru Studierea Holocaustului din Regatul Unit şi a finanţat construirea Memorialului Genocidului din Kigali, Rwanda. Trustul promovează păstrarea vie a memoriei celor ce au suferit şi pierit din cauza genocidelor şi oferă asistenţă supravieţuitorilor. De asemenea, se ocupă cu cercetarea, dezvoltarea de politici specifice, educaţia şi propaganda, pentru ca societatea să înveţe din lecţiile trecutului şi să acţioneze în scopul prevenirii viitoarelor crime împotriva umanităţii.

Aegis s-a înfiinţat în anul 2000 şi conlucrează strâns cu diverşi parteneri, printre care guverne, parlamentari, organizaţii neguvernamentale şi instituţii educaţionale şi academice din întreaga lume.

Cuvântul *aegis* înseamnă în limba greacă „scut” sau „protecţie” şi reflectă responsabilitatea noastră umană colectivă în protejarea celor vulnerabili şi ale căror vieţi sunt ameninţate din simplul motiv al identităţii lor. Din nefericire, necesitatea acestui demers s-a dovedit a fi evidentă pe parcursul secolelor şi în toate culturile de pe toate continentele.

Secolul trecut a fost cel mai sângeros din istoria omenirii. Numai în secolul XX, circa 200 de milioane de oameni au fost ucişi în crime în masă, comparativ cu cele 133 de milioane care se estimează că ar fi fost omorâţi în decursul a 7.000 de ani anteriori. Chiar şi luând în calcul explozia demografică, această cifră reprezintă totuşi o creştere ce nu poate fi cuprinsă cu mintea.

Majoritatea copleşitoare a victimelor – nouă din zece în cele mai recente conflicte – o reprezintă populaţia civilă nevinovată. Mai mult decât atât, consecinţele acestor atrocităţi merg mult mai

departe decât simpla moarte, boală şi distrugere imediată. Impactul genocidului şi al altor crime împotriva umanităţii este resimţit peste timp, pe măsură ce germenii răului sunt sădiţi şi roadele lor culese de generaţiile viitoare.

De-a lungul veacurilor, fiecare continent şi-a demonstrat potenţialul şi capacitatea de dezlănţuire a acelei orori speciale pe care o numim genocid. În acest sens, nicio cultură sau nicio naţiune nu-şi poate revendica superioritatea morală în faţa celorlalte. În timp ce fiecare situaţie în parte poate avea specificitatea sa – rădăcini şi mecanisme de declanşare particulare anumite trăsături se detaşează, fiind comune.

În primul rând, genocidul este comis prin intenţie planificată şi efort organizat de către o autoritate (guvern sau conducere statală), căci numai aceasta dispune de suficiente mijloace şi capacităţi pentru a pune în practică astfel de acte de violenţă sistematice – şi foarte adesea de mare anvergură.

În al doilea rând, toate aceste crime sunt precedate şi însoţite de promovarea unor ideologii şi duşmănii exclusive care ţintesc în mod deliberat anumite grupări, pe criterii etnice, sociale, religioase ori de altă natură.

În al treilea rând, astfel de crime se petrec pe fundal autocratic. Cu toate că lucrurile rele se pot întâmpla, desigur, în orice ţară, istoria a dovedit că numai dictaturile comit cu bună ştiinţă atrocităţi în masă.

În al patrulea rând, impunitatea pentru crime împotriva umanităţii creează un climat prielnic pentru repetarea acestora. Dacă torţionarii nu sunt aduşi în faţa justiţiei, semnalul care se transmite este acela că cei vinovaţi pot scăpa nepedepsiţi. În chip similar, s-a dovedit de nenumărate ori în cursul istoriei că reconcilierea şi pacea nu se pot instaura ori dura fără ca să fie traşi la răspundere şi judecaţi cei responsabili. De aici importanţa susţinerii activităţii Curţii Penale Internaţionale şi a construirii de sisteme judiciare credibile în toate ţările lumii.

În al cincilea rând, cu toate că genocidele şi celelalte tipuri de crime împotriva umanităţii sunt concepute şi planificate de lideri malefici, aceştia au nevoie de adepţi creduli care să le pună în aplicare schemele monstruoase. De aici importanţa educaţiei continue şi a atenţiei constante ce trebuie acordată construirii şi menţinerii unor societăţi robuste, care să nu cadă pradă acelora ce predică astfel de ideologii abjecte.

Din aceste motive fundamentale, oamenii de pretutindeni trebuie să rămână vigilenţi. Ei trebuie să ceară adoptarea de legi juste cu privire la astfel de crime, în concordanţă cu standardele şi normele internaţionale care protejează drepturile omului. Guvernele şi liderii care ne conduc trebuie să ia în considerare doleanţele oamenilor, iar cetăţenii trebuie să-i ţină responsabili pe lideri pentru acţiunile lor.

Asemenea demersuri practice sunt de natură să împiedica ca răutatea şi oroarea să pună stăpânire pe societate. Aegis se străduieşte să dea glas dezideratelor celor ameninţaţi prin excludere şi să edifice o lume în care relele sunt îndreptate, iar cei mai vulnerabili dintre oameni sunt protejaţi.

Într-o lume globalizată şi interconectată, ceea ce se întâmplă într-un loc de pe glob ne afectează pe toţi. Nicăieri nu este această afirmaţie mai valabilă ca în cazul crimelor împotriva umanităţii.

Aegis Trust este o organizaţie caritabilă înregistrată în Regatul Unit, SUA şi Rwanda. Pentru mai multe informaţii, inclusiv modalităţile prin care puteţi sprijini acţiunile noastre, implicându-vă activ, contactaţi:

Aegis Trust, 25 Northumberland Avenue, London, WC2N 5AP
+44 (0) 207 481 1000
www.aegistrust.org
E-mail: office@aegistrust.org
Twitter: @Aegis_Trust

Listă de abrevieri

BBC – British Broadcasting Corporation

CICR – Comitetul Internaţional al Crucii Roşii

CNN – Cable News Network

CPI – Curtea Penală Internaţională (Internaţional Criminal Court)

DFID – Department for Internaţional Development (Departamentul pentru Dezvoltare Internaţională al guvernului britanic)

DPA – Department of Political Affairs (Departamentul pentru Afaceri Politice, ONU)

ECOMOG – Economic Commission of West African States Monitoring Group (Grupul de Observatori Militari al Comunităţii Economice a statelor din vestul Africii – forţele de menţinere a păcii din Sierra Leone)

EPLF – Eritrean People's Liberation Front (Frontul Popular de Eliberare a Eritreei)

FEO – Foreign and Commonwealth Office (Biroul pentru Afaceri Externe şi al Commonwealth – Ministerul Afacerilor Externe britanic)

GDSI – Greâter Darfur Special Initiative (Iniţiativa Specială pentru Darfur – ONU)

HAC – Humanitarian Aid Commission (Comisia pentru Ajutor Umanitar – Sudan)

IFRC – Internaţional Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (Federaţia Internaţională a Societăţilor de Cruce Roşie şi Semilună Roşie)

IHP – Internaţional Humanitarian Partnership (Parteneriatul Umanitar Internaţional)

MFF – Medici fără frontiere

MGF – mutilarea genitală a femeilor

MOD – Ministry of Defence (Ministerul Apărării)

NISS – Naţional Intelligence and Security Services (serviciile sudaneze de spionaj şi informaţii)

OCHA – Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (Biroul de Coordonare a Afacerilor Umanitare – ONU)

ODA – Overseas Development Administration (Administraţia

pentru Dezvoltare Internaţională)

OLS – Operation Lifeline Sudan (Operaţiunea Lifeline Sudan – ONU)

OMS – Organizaţia Mondială a Sănătăţii ONU – Organizaţia Naţiunilor Unite

ONUDI – Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială

OPOS – Office for Placing Overseas Schoolboys and Schoolgiris în British Schools (Biroul de plasare a elevilor străini în şcolile britanice)

PAM – Programul Alimentar Mondial (World Food Program)

PDF – Popular Defence Forces (Forţele de Apărare Populare – Sudan)

PNUD – Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare

RI – refugiaţi intern

RPF – Rwandan Patriotic Front (Frontul Patriotic din Rwanda)

RUF – Revoluţionary United Front (Frontul Unit Revoluţionar – Sierra Leone)

SABC – South African Broadcasting Corporation (Societatea publică de Radio şi Televiziune din Africa de Sud)

SLA – Sudan Liberation Army (Armata de Eliberare din Sudan)

SLM – Sudan Liberation Movement (Mişcarea de Eliberare din Sudan)

SPLA – Sudan People’s Liberation Army (Armata Populară de Eliberare din Sudan)

SPLM – Sudan People’s Liberation Movement (Mişcarea Populară de Eliberare din Sudan)

SRF – Sudan Revoluţionary Front (Frontul Revoluţionar din Sudan)

UNCHR – United Naţions High Commissioner for Refugees (Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiaţi)

UNFPA – United Naţions Population Fund (Fondul Naţiunilor Unite pentru Populaţie)

UNICEF – United Naţions Childrens Fund (Fondul Naţiunilor Unite pentru Copii)

UNSE – United Naţions Security Council (Consiliul de Securitate ONU)

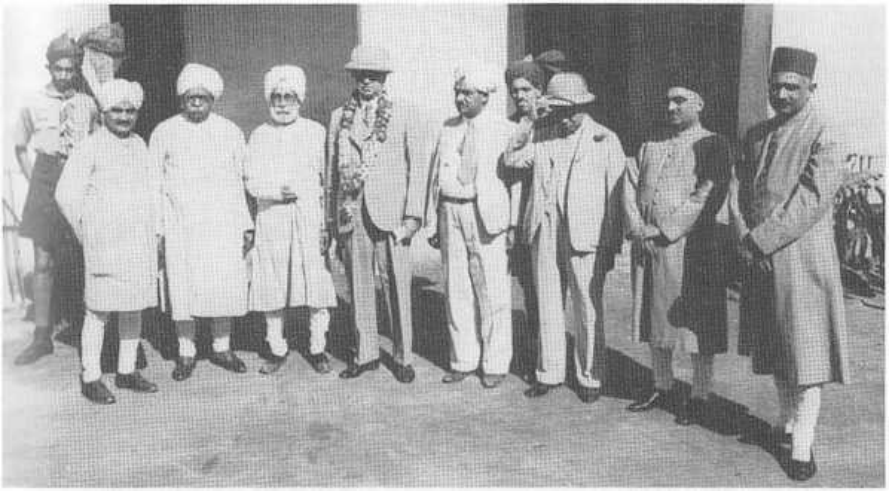

Bunicul meu pe linie paternă, Narsing Lai (primul din stânga), cu guvernatorul britanic colonial al Punjabului, în India Unită, în anii 1930. Mândru şi principial, el s-a alăturat ulterior mişcării de eliberare conduse de Gandhi şi Nehru, plantând astfel seminţele nesupunerii în mine, nepotul său.

Elev studios la St. John’s School, în Chandigarh.

Îi veneram şi mă temeam totodată de Fraţii Creştini, profesorii mei. Aceştia nu au încercat să predice creştinismul băieţilor proveniţi din familii hinduse, cum eram şi eu.

În braţele mamei, la vârsta de trei ani (stânga sus), cu tata aşezat în faţa noastră. Bunica mea (şezând, a doua de la dreapta) – cea care îmi umplea capul cu poveşti despre originile mele şi despre bogata noastră moştenire indiană, veche de 3.000 de ani.

Cu ceva timp înainte, în vremuri mai lipsite de griji, împreună cu familia la un picnic în Malawi, unde lucram ca diplomat expert pe probleme de asistenţă umanitară. Ulterior, când m-am confruntat cu ororile genocidului din Rwanda, părul avea să îmi albească brusc.

Cu fiicele mele, într-o bine-venită pauză de la situaţia din Sudan, întors acasă în liniştea şi pacea rurală din Cambridgeshire.

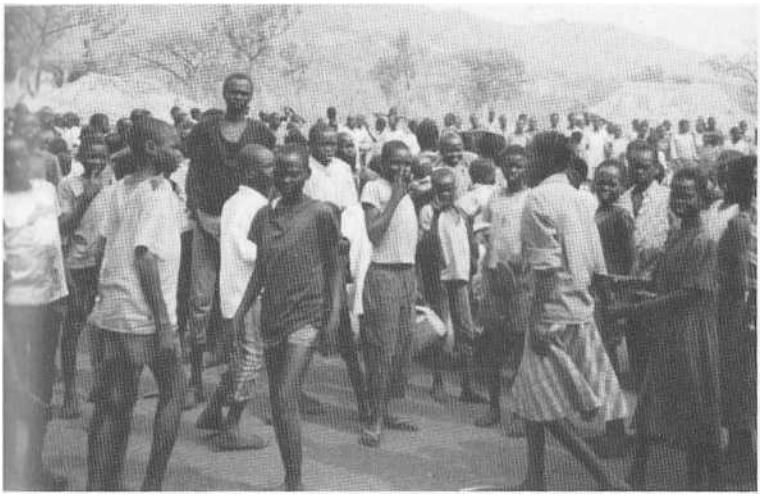

În Rwanda, imediat după genocidul din 1994, am fost unul dintre primii lucrători umanitari ajunşi în regiune, când sângele încă nu se uscase pe ziduri. Pe drum, am văzut milioane de hutu rwandezi (cei care puseseră genocidul în practică) fugind din ţară, în cadrul celei mai rapide migraţii din istoria omenirii.

Mulţi dintre cei care fugiseră din calea atrocităţilor au murit de holeră în groaznicele adăposturi improvizate la Goma, în fostul Zair.

În 2012 am revenit în Rwanda pentru prima oară după experienţa traumatizantă a genocidului din 1994. Disperarea îmbrăţişării finale dintre o mamă şi copilul ei în momentul în care au fost masacraţi este un memento dureros al acelor atrocităţi.

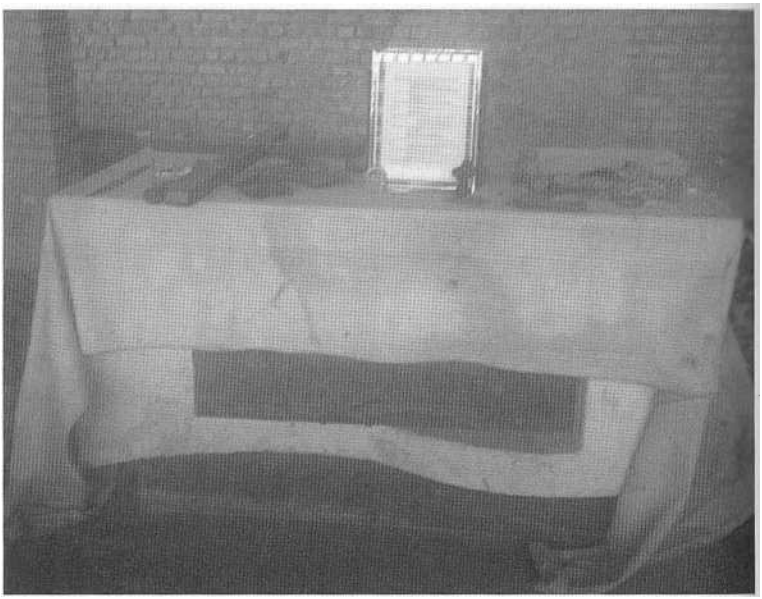

Am păşit din nou în biserica unde am văzut pentru întâia oară în 1994 sângele curgând. Altarul pătat de sânge se află şi acum acolo.

Cadavrele pe care le-am văzut pentru prima dată în 1994 sunt acum doar cranii. Sute de mii sunt păstrate în mausolee răspândite în toată ţara, urmele de pe aceste cranii amintind că odată au pulsat de viaţă. Ca să nu uităm niciodată.

O supravieţuitoare a genocidului din 1994 din Rwanda, care şi-a pierdut aproape întreaga familie, mi-a relatat povestea ei de luptă pentru viaţă.

Am mers de mână spre altarul bisericii Sainte Familie din Kigali, amintindu-ne de ceea ce trăiserăm în urmă cu 18 ani. (©Aegis Trust)

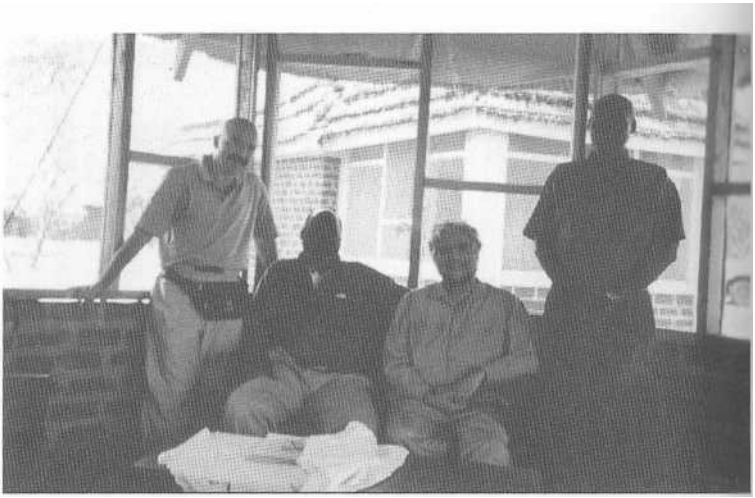

Cu legendarul lider al rebelilor şi preşedinte al SPLM, răposatul John Garang, la cartierul său general din savana sudaneză. Lângă el stă Bernt Aasen, adjunctul meu pentru operaţiunile ONU din sudul Sudanului şi aliatul meu. (© Nadia El Maaroufi)

Prezentarea scrisorilor de acreditare preşedintelui Omar al-Bashir la preluarea postului de coordonator plenipotenţiar al ONU pentru Sudan – şeful misiunii ONU în această ţară. La acel moment nu bănuiam că al-Bashir avea să fie omul din spatele primului genocid din secolul XXI – ceea ce guvernul său a denumit, în chip atât de sinistru, „soluţia finală pentru Darfur.”

Sate şi câmpuri arzând în Munţii Numa în urma bombardamentelor aviaţiei guvernului sudanez. Am vizitat regiunea în 2012, când am constatat repetarea tacticii pământului pârjolit aplicată în Darfur în 2004.

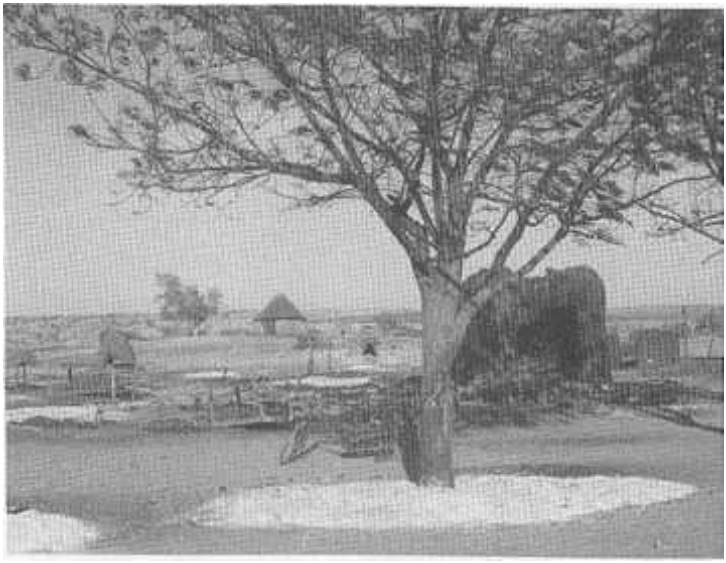

Colibe africane mistuite de foc în Darfur. E ceea ce vedeam în mod obişnuit în 2003 şi 2004, zburând pe deasupra a sute de kilometri cu sate bombardate.

Aceste femei mi-au relatat istorii cumplite de jafuri şi violuri în regiunea Munţilor Nuba, de unde reuşiseră să fugă – la fel ca victimele violurilor petrecute cu opt ani înainte în Darfur.
(© Aegis Trust)

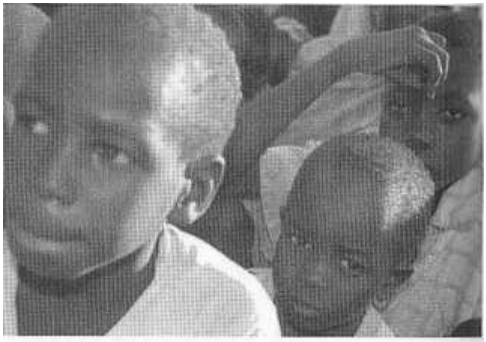

Feţele spun totul – în timp ce mamele îmi povesteau despre atacurile înfiorătoare asupra satelor lor din Darfur, copiii vărsau lacrimi amare. (© Damien Lewis)

O victimă-copil din Darfur – ochii ei umflaţi încă după bătăi (şi nu numai) stau mărturie suferinţelor îndurate din partea miliţiilor Janjaweed. (© Damien Lewis)

Implicat de multă vreme în găsirea de soluții în crizele umanitare și care să împiedice epurările etnice din Irak, Rwanda, Srebrenica și Sierra Leone, Mukesh Kapila, fostul șef al misiunii ONU în Sudan, a sosit la Khartoum în 2003, cu hotărârea fermă de a face tot posibilul pentru a opri crimele în masă din această țară.

Masacrul din Darfur este un adevărat strigăt de indignare, puternic și plin de pasiune. Este povestea unui om împins la acțiuni extreme de reticența celor aflați la putere de a opri exterminările, dar și o analiză a motivațiilor care l-au făcut să ia poziție și să se opună, de unul singur, indiferenței și venalității globale.

Volumul este scris în maniera unui thriller, autorul folosindu-și puterea conferită de postul pe care îl ocupa și totodată riscând totul pentru a-i aduce în fața justiției pe cei responsabili de primul genocid din secolul al XXI-lea, cel din Darfur.

„Prin expunerea sa personală și emoționantă, Kapila ne obligă să luăm act de genocidul din Sudan: grămezile de cenușă, corpurile contorsionate, ochii goi ai femeilor mutilate și tăcerea insuportabilă a unui sistem care îi tratează pe unii oameni ca fiind superiori altora. El a arătat adevărul pentru a ne da tăria și a ne provoca să îi urmăm exemplul în încercarea de a pune capăt acestor crime monstruoase."

GENERAL-LOCOTENENT ROMÉO A. DALLAIRE

„Mukesh Kapila a adus la cunoștința întregii lumi crima supremă: genocidul."

MIA FARROW

ISBN: 978-606-8623-89-4
9 786068 623894
www.grupulcorint.ro

Carte recomandată de
Historia